

tarih® evresi

İki Aylık Tarih ve Kùltür Dergisi

PROF. DR. BAHAEDDİN YEDİYILDIZ

ARMAĞAN

ÖZEL SAYISI

Dosya 2/2

EKİM-2023

www.tarihcevresi.net

ISSN: 1303-3876

15. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE ORTA KARADENİZİN BOLAMAN ÇAYI HAVZASINDA BİR KÖY: HOŞKADEM VE KABATAŞ İLÇESİNİN OLUŞUM SÜRECİ

HOŞKADEMLİ SENAI YEDİYILDIZ

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E
ORDULU BİR KÖYLÜ AİLESİNİN TOPRAK İLE İLİŞKİLERİ

tarih evresi

Aylık Tarih ve Kültür Dergisi

PROF. DR. BAHAEDDİN YEDİYILDIZ

ARMAĞAN

ÖZEL SAYISI

Dosya 2/2

EKİM - 2023

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Ogün Nuri TAŞ

Yayın Yönetmeni

Nesim ŐEKER

Yayın Kurulu

Doç. Dr. Nesim ŐEKER, Doç. Dr. Nurten KILIÇ,
Doç. Dr. Birsen BULMUŞ, Doç. Dr. Umut ÖZGÜR.

İrtibat

Tel: (0312) 256 74 92 - 0505 677 22 35

tarihdergisi@gmail.com

Bu dergi Hacettepe, Boğaziçi, Bilkent, ODTÜ niversitelerinde bulunan Doktorlar,
Doçentler ve Master ğrencileri tarafından iki ayda bir yayımlanır.
Dergiye gönderilen yazılar basılmaz ise istenmesi halinde iade edilir.
Dergide yayınlanan yazıların içeriğinden yazı sahipleri sorumludur.

İÇİNDEKİLER

15. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE ORTA KARADENİZİN BOLAMAN ÇAYI HAVZASINDA BİR KÖY: HOŞKADEM VE KABATAŞ İLÇESİNİN OLUŞUM SÜRECİ.....	3
HOŞKADEMLİ SENAI YEDİYILDIZ.....	59
OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E ORDULU BİR KÖYLÜ AİLESİNİN TOPRAK İLE İLİŞKİLERİ.....	97

15. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE
ORTA KARADENİZİN BOLAMAN ÇAYI HAVZASINDA
BİR KÖY: HOŞKADEM
VE KABATAŞ İLÇESİNİN OLUŞUM SÜRECİ

*Hoşça bak zatına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen*
Şeyh Galip

Bahaeddin YEDİYILDIZ

Giriş

Şeyh Galip ne güzel söylemiş: “Kendine iyice bak, âlemin özüsün sen. Varlıkların gözbebeği olan insansın sen”. Burada bu çok anlamlı beytin felsefî ve tasavvufî tartışmasına girecek değilim.

İnsan elbette âlemin özü. Düşünce ve eylemiyle fizikî ve beşerî çevresi üzerinde etkili, onları dönüştürme kabiliyetine sahip. Aksine, içinde yaşadığı tabiat ve toplum da onun biçimlenmesinde ve tekâmülünde rol oynuyor. Öyleyse insan kendini tanımak için öncelikle doğup büyüdüğü ortamı sorgulamak, tahlil etmek ve anlamak zorundadır. Nesnel olarak kendime baktığım ve sorgulamaya başladığım zaman her şeyden önce 1944 yılında doğduğum köy, Hoşkadem geliyor aklıma. İşte sırf bu sebeple, bu araştırmamda köyümü sorgulamaya ve anlamaya çalışacağım.

Ancak onu gerektiği gibi anlayabilmek için en azından bu birimi, kendisini çevreleyen köyler bağlamı içinde ele almamız icap ediyor. Asıl amacımız burada Hoşkadem köyünü incelemek olmasına rağmen, söz konusu bağlam çerçevesinde yürütülen araştırmamız sırasında komşu Karay köyünün zaman içinde, diğer bazı komşu köylerle bütünleşerek Kabataş adıyla kasaba haline gelip belediye teşkilatı kuruluşunun, sonunda Hoşkadem köyünün de eklenecek ilçe yapılışının hikâyesi de ortaya çıkıyor.

Halil İnalçık’a göre, “1950'ye kadar Türkiye ekonomisi ve sosyal yapısı Osmanlı dönemindeki asırlık geleneksel esas karakterlerini korumakta idi”¹. Bu tarihe kadar zaten Türkiye’de nüfusun yüzde sekseni köylerde yaşıyordu. Eski teknoloji ile yürütülen bir tarım ekonomisi söz konusuydu. Hoşkadem ve çevresinde bu sürenin kesinlikle 1960’lı yıllara, hatta daha sonraki tarihlere kadar uzatılması gerekir. Demek ki, bu yörede, Cumhuriyet’in ilk otuz kırk yılı içinde doğanlar, gözlerini tamamen *Osmanlı toplumunun* uzantısı içinde açmış oluyorlardı. Daha sonraki yıllarda köy, İstanbul başta

¹ İnalçık 1990: 1.

olmak üzere dışa göç verdi. Geleneksel tarımdan vazgeçildi. Tarlalar, hatta küçük orman parçaları da tahrip edilerek, fındık bahçelerine dönüştürüldü. Köyde sürekli kalan aile sayısı iyice azaldı. Fındık hasadı zamanı şenlenen köy, diğer zamanlar ıssızlaştı. İşte araştırmamızın asıl konusunu -üzerindeki sosyal yapıyla birlikte, kaynaklarımızın elverdiği ölçüde- bu alanın bütün yönleriyle sorgulanması teşkil edecektir.

1.Coğrafi Konum

Hoşkadem, Karadeniz bölgesinin Orta Karadeniz bölümünün Bolaman Çayı havzası içinde yer alır. Havza nedir? O, dağ veya tepelerle sınırlanmış, suları aynı denize, göle veya ırmağa akan bölgedir. Bolaman Çayı havzası, Fatsa'da Karadeniz'e dökülen Bolaman Çayı ile buluşan akarsuların kapladığı alandır². Kaynağını bin yedi yüz elli m yükseltideki dağlardan alır. Kaynakla mansap arasındaki mesafe kuş uçuşu elli beş km kadardır. Bölge yıl içinde dengeli yağış alır. Uzun boylu ve debileri yüksek olan ve bütün yıl yataklarında su bulunduran akarsularının kaynak ve mansap arasındaki yükselti farkı fazladır. Genellikle "V" biçimindeki vadilerinin tabanları dardır. Sağanak yağışlardan sonra debileri aniden yükselir, yataklarından taşar ve sel oluşur³. Yaklaşık bin üç yüz kırk km karelik Bolaman Çayı Havzasını coğrafyacılar, yedi alt havzaya ayırıyorlar. Bunlardan biri Eceli Çayı Kolu havzasıdır⁴. Bu alan bütün havzanın dörtte birini oluşturur.

Eskiden Aybastı'nın köyü olan Hoşkadem, günümüzde Kabataş İlçesinin mahallesidir. Kabataş'ın iki üç km güneyinde Eceli çayının doğu yakası üzerindedir. Batısında çaya adını veren Eceli köyü yer alır. Söz konusu çay, iki köy arasında sınır teşkil eder. Köy diğer yönlerden Belen, Beylerli ve Sarıyar/Borta sınırlarına dayanır⁵. Kabataş, 1960'lar öncesinde camisi olan merkezi bir köy durumundaydı. Cuma günleri burada Pazar kuruluyor, çevre köylerin halkı burada toplanıyor hem namazlarını kılıyor hem de alışveriş yapıyorlardı. Zamanla yapılaşarak kasaba haline geldi ve 1990'da ilçe oldu.

Kabataş'ın, dolayısıyla Hoşkadem'in, yeni yapılan yol güzergâhlarına göre, Ordu il merkezine uzaklığı yetmiş altı km; Aybastı'ya on km, Gölköy'e Çatalpınar yolu üzerinden yirmi sekiz, Belen üzerinden yirmi yedi km, Fatsa'ya kırk iki km, Reşadiye'ye altmışaltı ve Niksar'a seksen iki km'dir. Tabii eskiden başka güzergâhlardan at veya yaya yolculuğu yapılıyordu ve çok daha meşakkatliydi. Reşadiye-Aybastı-Ka-

²Bu havzanın akarsu haritası hayranlık uyandıran bir görüntü sunmaktadır, bkz. M. Özdemir 2006: Harita 5.

³Dölek 2008: 72.

⁴Diğer alt havzalar şunlardır: Bolaman Çayı Kolu, Şahsene Çayı Kolu (Çamaş Ilıca arasında), Ilıca Çayı Kolu, Keş Çayı Kolu (Korgan tarafında), Direkli Çayı Kolu, Medrese Çayı Kolu (Gölköy tarafında). Bkz. İ. Dölek 2008: 79, Şekil 12.

⁵Hoşkadem ve Eceli'nin 1:25.000'lik haritadaki görünümü ve bir fotoğrafı için bkz. B. Yediyıldız 2021: 199-200. Sarıyer-Hoşkadem arasındaki sınırı Gâşak/Aralıcak deresi ayırır. Beylerli sınırını ise hemen hemen bin metreye yükselen tepe üzerindeki Kıranyol belirler.

bataş-Fatsa yolunun ilk çizimi ve çalışmaları 1900'lü yıllarda başlamış, farklı dönemlerde on binlerce köylü yol yükümlülüğü karşılığında seferber edilerek alın teri akıtmış ve nihayet 1958 yılında araba geçer hale getirilmiştir⁶. 1960'lı yıllarda Fatsa-Aybastı arasında çalışan iki cip ile yolculuk yapılabiliyordu. Zaman içinde yol biraz daha düzeltildi ise de asıl iyileştirme ve asfaltlama çalışmaları 2000'li yıllardan sonraya rastlar. Yol dar ve çok dönemeçli olmakla birlikte zemin asfalt olduğu için bugün ulaşım oldukça kolaylaşmıştır. Gölköy Aybastı arasındaki ilk araba yolu ise seferber edilen halkın kol gücüyle 1947-1949 yılları arasında açılmıştır⁷.

2.Tarihî Arka Plan ve Kaynaklar

Hoşkadem'in tarihî kaynaklarda izine ilk kez 1455 yılında rastlıyoruz. Burada yörenin önceki tarihi üzerinde durmak istemiyorum. Ancak şu kadarını söylemeliyim ki, daha önce Trabzon Rum Devletinin elinde bulunan bölge, Danişmentliler ve Selçuklular tarafından fethedilmek istenmişse de tam hedefe ulaşamamış, sonunda bir uç beyliği olan Bayramlı Beyliği⁸ tarafından yürütülen ve neredeyse yüz yıl süren savaşlar sonucunda fethedilmiştir. Fethi gerçekleştiren Türk halkı bu bölgeye köy köy iskân edilerek bu topraklara Türk vatani kimliği kazandırılmıştır. Beyliğin merkezinin, sahile iniş sürecine göre Milas/Mesudiye, Habsamana/Gölköy-Fidaverende/Aybastı, Ulubey ve nihayet Ordu/Eskipazar olduğu anlaşılıyor. Bu küçük devletçiğin siyasî hâkimiyetine 1427 yılında Osmanlılar son vermiş ve bölgeyi kendilerine bağlamışlardır⁹.

Osmanlılar gayrimüslimlerden fethettikleri veya diğer Müslüman Türk beyliklerinden ilhak ettikleri yerlerin hemen tahririni yapıyorlardı. Bayramlı Beyliğinden alınan bu bölgenin ilk *tahriri* de Sultan II. Murad döneminde 1427 yılında Hızır Paşa tarafından yapılmıştı. Bu tahririn *Defteri* maalesef günümüze ulaşmamıştır¹⁰. Bununla birlikte, yirmi sekiz yıl sonra, Fatih Sultan Mehmet döneminde, 1455 yılında yapılan tahrir tutanaklarını ihtiva eden *Defter* elimizdedir¹¹. Bu mufassal/ayrıntılı bir defterdir. Daha sonraki dönemlerde de Osmanlı geleneğine uygun olarak tahrirler yapılmış, bunların sonuçları mufassal ya da İcmal/Özet olarak defterlere kaydedilmiştir. Sultan II.

⁶ Güney 2020: 259-262.

⁷ Güvemli 2017:295

⁸ Bayramlı Beyliği, yazında genellikle Hacımiroğulları Beyliği diye geçiyor. Fakat Beyliğin kurucusu Bayram Bey'dir. Osmanlı kaynaklarında da bu bölge Vilâyet-i Canik-i Bayram diye geçmektedir. Dolayısıyla bu küçük Türk Devletini Bayramlı Beyliği diye adlandırmak daha doğru olur (Bkz. Eğilmez-Yıldırım 2016).

⁹ Bölgenin önceki tarihi için bkz. Bryer 2014; E. Zachariadou 2007; Yediyıldız 2000, 2018, bu eserin özellikle 3. Bölümü: "Tarihi Zemin ve sosyal yapı", s. 43-79; İ. Tellioglu 2004; N. Demir 2007; M. Keçiş 2013. Eğilmez- Yıldırım 2016: 307-344.

¹⁰ Tahririn Hızır Paşa tarafından yapıldığını biliyoruz. Bkz. Yediyıldız 1985: 7-8. Tahrir Sistemi konusunda bkz. İnalçık 2013:113-118 ve Öz 2010: 425-429.

¹¹ Bu Defter, orijinali ve çevriyazısı ile birlikte yayımlanmıştır: B. Yediyıldız-Ü. Üstün 1992. Bu Defter hakkında kısa bir değerlendirme için bkz. Yediyıldız 1985: 6-12.

Bayezid döneminde 1485'te¹², Kanuni Sultan Süleyman döneminde 1547'de¹³, Sultan III. Mehmet döneminde 1598'de¹⁴ ve Sultan I. Ahmed döneminde 1613'te¹⁵ yapılan tahrirlerin sonuçlarını ihtiva eden dört adet *Mufassal Tahrir Defteri* de arşivlerimizde mevcuttur. Bir de yine Kanuni döneminde 1520 tarihinde yazılan *İcmal Defteri* vardır¹⁶. Elbette daha sonraki mufassallara göre dirlik dağıtımlarını belirleyen *icmaller* bulunmaktadır. Celali İsyânlarının vuku bulduğu dönemde yapılmaya çalışılan tahrir sonuçlarını ihtiva eden 1598 tarihli *Mufassal Defter*, kâtibi öldüğü için beyaza geçirilememiş müsvedde olarak kalmıştır. Üstelik bu yazım kargaşa ve kaçgun dönemlerine rastladığı için has, zeamet ve tımar köyleri reayası birbirine karışmış olduğundan *Defterin* kontrol edilerek bölgenin yeniden tahrir edilmesi ve *Defterin* beyaza geçirilmesi görevi Kâtip Kasım'a verilmiştir. O da sahayı dolaşarak 1598 tarihli müsvedde *Defterdeki* verileri kontrol etmiş, yanlışları düzeltmiş ve 1613 tarihli *Tahrir Defterini* hazırlamıştır¹⁷. Bu tarihten sonra resmi işlerde hep bu deftere başvurulmuştur. Tımar sistemi bozulduğu ve vergilendirme sistemi değiştiği için bundan sonra tahrir yönteminde de farklılaşmalar meydana gelmiştir. 1642 tarihinde yapılan tahririn sonuçlarını ihtiva eden deftere *Mufassal Avarız Defteri* adı verilmiştir¹⁸. 1834'te ise Osmanlılarda ilk nüfus sayımı yapılmıştır. Bu vesileyle hazırlanan *Nüfus Defterinde* 1834'teki mevcut erkek nüfus ile 1834-1844 tarihleri arasında doğan ve ölen erkek çocukların kayıtları mevcuttur¹⁹. Elimizde bulunan bu yedi defterin bir kısmı basılarak yayımlanmıştır, diğerleri de basıma hazırlanmaktadır. Ayrıca başka kaynaklar da vardır. Ayrıca Hoşkadem'de doğup büyüyen bu satırların yazarı 1950'lerden bu yana bölgenin gözlemcisidir. Böyle bir kaynak dizisine sahip olmak yörenin tarihi gelişimini ve dönüşümlerini takip etmek açısından büyük bir şanstır.

Bayramlı Beyliği'nden Osmanlı'ya Hoşkadem Yöresi ve Çevresi (1455)

Fatih Sultan Mehmet döneminde, 1455 yılında, Hoşkadem ne köydür ne de mahalle. Zaten çevresinde mahalle olarak bağlanabileceği bir kasaba da yoktu. İskef-sir/Reşadiye ve Milas/Mesudiye ile birlikte *Bayramlı Canık'i Vilayetin*in merkezi olan Ordu bile, bu dönemlerde, köy manzarası arz ediyordu. Söz konusu vilâyet, bölük, niyabet ve nahiye adlarıyla yirmi iki idari birime ayrılmıştı²⁰. Bölgenin merkezi olan köy, toplam sekiz köyden oluşan *Ordu Niyabeti Bölüğü* bünyesinde yer alıyor ve *Nefs-i*

¹² Bu Defter aslı ve çevriyazısıyla birlikte TTK tarafından yayımlanmıştır: Yediyıldız-Üstün: 2002.

¹³ BOA, TD 255. Bu Defter B. Yediyıldız ve K. Üstün tarafından yayıma hazırlanmaktadır.

¹⁴ BOA, TD 716. Bu müsvedde bir Defterdir. Bu Defteri bir sonraki Mufassal ile karşılaştıran Leyla Aksu, bu konuda bir yüksek lisans tezi yapmıştır (Aksu 2005).

¹⁵ TKGm, KKA, No: 169. Bu Defter B. Yediyıldız ve L. Aksu tarafından yayına hazırlanmaktadır.

¹⁶ Bu Defter, Yediyıldız-Öz-Üstün tarafından yayımlanmıştır (2002).

¹⁷ Bkz. BOA, TD 173 Mukaddime.

¹⁸ Bu Defter Türk Tarih Kurumu'nda yayımlanmıştır (Öz-Acun 2008).

¹⁹ Bu Defter Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanmıştır (Büyük 2020).

²⁰ Bu idari yapının ayrıntıları için bkz. Yediyıldız 2018: 54-73.

*Ulvi*²¹ adını taşıyordu. Bulunduğu yer, bugünkü Ordu'nun dört km güneyindeki Eski-pazar'dı²².

Henüz köy olmayan, fakat yerini daha bu tarihlerde tespit edebildiğimiz Hoşkadem mıntıkası, 1455'te, otuz köyden müteşekkil olan Hafsamana/Gölköy Niyabetine bağlı Kargu köyündeydi. Daha doğrusu bu tarihlerde Kargu köyü, bugünkü Beylerli köyünün Kargı mahallesi ile bugün Hoşkadem köyünün Hoşkadem mahallesinin²³ bulunduğu alanları kapsıyordu. Demek ki Kargu Köyü, Eceli çayının doğusunda, Eceli çayı ile Beylerli deresi arasında yükselen bin on iki m rakımlı tepenin sırtına at üzerindeki bir heybe gibi oturtulmuştu.

Kargu bize, en eski zamanlardan beri Türk ülkelerinde, ani baskınları önlemek için uygun yerlere kurulan, içinde daimî nöbetçilerin bulunduğu ve erken haber almayı sağlayan ateş kulelerini hatırlatıyor. Zaten Kargu'nun sözcük anlamı *Divanü Lûgat-it-Türk*'te de belirtildiği üzere, ateş kulesi demektir²⁴. Bu kuleler ateşle haberleşme sisteminin en önemli unsuruydu. Bu bölgedeki Kargu köyü de adını fetih yıllarında burada kurulan böyle bir kurumdan almış olmalıydı. Fetih yıllarında kurulan bu köyün 1642'lerde Beylerli köyüne dönüşerek, kendisinin bu yeni köyün mahallesi haline geldiğini ve ayrıca Kargu köyünden ikinci bir köyün, Hoşkadem'in de doğmuş olduğunu, başka bir yerde ayrıntılı bir biçimde incelemiştım²⁵.

Eceli Çayı ile Beğlerli deresi arasında yükselen tepenin üzerinde, tam zirvede yer alan Kargu/Ateş kulesinin, Bayramlı Beyliği döneminde, özellikle ilk yüz yıllık fetih zamanlarında, faal olduğunu düşünüyorum. Burası sınır bölgesi özelliğini yitirdikten sonra, kule de işlevini kaybetmiş olmalıdır. 1642 yılında, *Avarız Tahriri* yapılırken²⁶, yeni bir düzenleme ile Kargu'nun zirvenin doğusundaki kısmı, o yakadaki diğer bazı köylerle birleştirilerek Beylerli köyü kurulmuştur. Kargu köyünün tepe noktasından itibaren batı yakasında kalan kısmı ise, Küçük Aya-Nikid, Taşoğlu, Kıranköy ile bütünleşerek Hoşkadem köyünü oluşturmuştur. Böylece Kargu köyünün bir kısmı Kargı Mahallesi adıyla Beylerli köyüne bağlanmış oluyordu²⁷. Tepenin üzerinden geçen Kıranyol iki köyü birbirinden ayıran sınır olmuştu.

²¹ Nefs-i Ulvi'yi ilk araştırmalarımda Nefs-i Alevi diye okumuştum. Sonradan Ulvi olarak düzelttim Bkz. Yediyıldız 2018: 116 vd.).

²²Yediyıldız-Üstün 1992: 11-21

²³ Hoşkadem, 1834'ten beri Tepeköy'ü de kapsayacak şekilde köyün tamamının adı olmakla birlikte, köy halkı arasında burada bir mahallenin de adıdır aslında. Tepeköy'den, Kadil'den ya da Kurdevyani'ndan kalkan biri, bugün Hoşkadem camisinin bulunduğu yer olan Hoşkadem'e (mahallesine) gidiyor olabilir mesela...

²⁴ Kaşgarlı Mahmud: I/426, III/241.

²⁵ Yediyıldız 2018: 141-174. Kargu kelimesi için ayrıca bkz. Donuk 1988: 99.

²⁶ Öz-Acun 2008.

²⁷ Kargu (Ateş Kulesi) ve Hoşkadem ile Beylerli köylerinin doğuş konusu için bkz. Yediyıldız 2018, Yedinci Bölüme Ek 1: "Ordu Kabataş'ta tarihi Bir Kurum: Kargu (Ateş Kulesi) ve Hoşkadem ve Beylerli Köylerinin Doğuşu", s. 143-174.

Burada öncelikle 1455 yılında, bu tarihte yazılmış olup, Bayramlı Beyliğinin sosyal, ekonomik ve idari yapısını aksettiren *Tahrir Defterine* göre, Hoşkadem köyünün ileride kurulacağı yöre ile doğrudan ilgili altı köyün ve sınırdaşlarının resmini çizmeye çalışacağım. Sonra da değişik tarihlerde yapılan tahrirlere ve diğer kaynaklara göre, yörede ve özellikle Hoşkadem’de meydana gelen değişimleri yakalamaya çalışacağım. İlgili altı köye özel bir önem vererek *Defterde* onlardan her biri ile ilgili verileri ayrı ayrı tablolar haline getirmiş bulunuyorum. Bu tablolardan hareketle²⁸ öncelikle onların sorgulamasını ve tahlilini yapacağım.

Tahrir Defterlerinde kayıtlar, Osmanlı Türkçesinde de kullanılan Farsça isim tamlamasına göre tutuluyordu. Tablo 1’de görüldüğü gibi, önce *Karye-i Kargu* biçiminde köyün adı yazılıyordu. Türkçesi *Kargu Köyü* demektir. Osmanlılarda toprağın çıplak mülkiyeti devletindi. Toprağı ekip biçen köylü, onun tasarruf/kullanım hakkına sahipti. Bu hak için ve yaptığı üretim üzerinden Kanunlarla belirlenmiş birtakım vergiler ödüyordu. Klasik dönemde bu vergileri toplama yetkisi, bölgede sipahi/atlı asker yetiştiren tımar beylerine, bazı cami, zaviye, kale ve derbent görevlilerine ya da zeamet veya has adıyla padişaha kadar uzanan daha üst seviyedeki yöneticilere tahsis ediliyordu. Daha doğrusu söz konusu kişilerin ücretleri, devletin genel bütçesinden değil, bu yolla ödeniyordu. Buna tımar sistemi deniliyordu ki, devletin idari, sosyal ve ekonomik yapısıyla doğrudan ilgiliydi. İşte *Tahrir Defterleri* bu sistemi işletmek üzere düzenlenen en önemli araçtı.

Burada söz konusu edilen 1455 tarihli *Tahrir Defterine* köyün adı yazıldıktan sonra, köyün gelirinin kime tahsis edildiği kaydedilmişti. Ekte Tablo 1’de de görüldüğü gibi formül şöyleydi: “Tımar-ı Ahmed veled-i İbrahim, mülazım-ı Kal’a-i Hafsamana ve Ali veled-i *Hoşkadem*, eşküncü müsellemlerdir”. Farsça isim tamlamalarıyla kurulmuş bu cümle, günümüz Türkçesine şöyle çevrilebilir:” Hafsamana/Gölköy kalesi *mülazımı/görevlisi* İbrahim oğlu Ahmet ile *eşküncü müsellemler/sefere çıkan atlı asker olan Hoşkadem* oğlu Ali’nin tımarıdır”. Tablo 1’de de görüldüğü üzere, köyün geliri iki hisseye ayrılmıştı. Hissenin biri, Osmancık Beyi İbrahim’in²⁹ oğlu Ahmet’e aitti³⁰.

İbrahim oğlu Ahmed Hafsamana/Gölköy Kalesinde görev yapan kırk mülazımdan birisiydi. Mülazımlar kalenin korunması ve bölgenin asayışı için sürekli olarak

²⁸ Bkz. Ekler, Tablo 1-6.

²⁹ İbrahim’in Osmancık Beyi olduğu, diğer tımarlarından biri olan Döşek köyündeki kayıta geçmektedir (Yediyıldız-Üstün 1992: 188).

³⁰Gölköy ayanlarından Şihmanoğulları, aile içindeki rivayetlere dayanarak, atalarının Gölköy’e Osmancık’tan geldiğini nakletmektedirler. Bu rivayet buradaki bilgiyle bağlantılı olabilir. İbrahim oğlu Ahmet Bey’e tımar olarak verilen, Kargu’nun bir hissesi dışındaki diğer dört köyden biri Döşek köyü idi. O dönemlerde bu köyün yakınlarında bulunan Gabigerfi köyü arazisi içinde yer alan Şeyh İman Dede Zaviyesi bulunuyordu. Daha sonra 1642’de köyün adı “Şeyh İman Dede”den dönüşerek Şihman olmuştur. Zaman içinde sivrilerek çevresine hâkim olmaya başlayan aile, lakaplarını bu Şeyh İman-Şihman’dan almış olmalıdır. İleri asırlarda yine bu havalide Emirler köyü kurulmuştur. Ahmet’in tımarları arasındaki diğer üç köy, Tazvara/Direkli, Gebecük ve Depecük köyleridir. Toplam geliri 1455’te bin altı yüz otuz üç akçe idi (Yediyıldız-Üstün 1992: 188, 191-192, 197).

görevlendirilmiş askerlerdi. Gölköy, Aybastı, Kabataş, Ulubey ve Ordu civarından elli üç köyün gelirleri bu kırk kişiye tahsis edilmişti. Kalenin komutanı Çoban Bey'di. Hab-samana'ya bağlı Gölköy ve Çatak köyleri ile Fidaverende/Aybastı'ya bağlı on iki ve Satılmış/Perşembe'ye bağlı bir köy Çoban Bey'e tımar olarak verilmişti³¹. Çoban Bey'in Gölköy'de bir *hassa çiftliği*³² vardı. Ayrıca tohumunu kendisi vererek Perşembe'de çeltik tarımı yaptırıyordu. Kalenin Kethüdası/Kâhyası olan Togan, bölgeyi 1427'de Osmanlı hâkimiyeti altına alan Yörgüç Paşa'nın gulamı/kulu/adamı idi. Kalenin bir de imamı vardı. Kethüda ve imam da tımar sahibiydiler³³.

Kargu'nun birinci hissesine sahip olan İbrahim oğlu Ahmed'in isminin altında reayadan beş kişinin adı ile baba adları, "İbrahim veled-i Bulmuş" / "Bulmuş oğlu İbrahim" biçiminde yazılmış, statüleri belirlenmiş ve ödeyecekleri vergilerin cinsi ve miktarı kaydedilmiştir. Bunların açıklamasını daha önce -Ordu genelinde ve ayrıntılı bir biçimde- anlattığım için burada tekrar açıklamaya gerek duymuyorum³⁴.

Kargu köyünün ikinci hissesi, *Hoşkadem Fakı*³⁵ oğlu Ali'nin dirliği idi. O "eş-küncü müsellemler", yani sefere gitmek zorunda olan atlı askerdi. Kargu'nun daha sonra Hoşkadem köyünün kurulacağı bu mevkiinde hiç vergi mükellefi yoktu. Çelebi oğlu Hacı ve Celayir oğlu Ali, *Hoşkadem Fakının* ortakları olup, onlar da müsellemlerdi. Üçüncü bir kişi ise, baba adı belli olmayan Yusuf'tur. O burada *Taşoğlu*'nun oğlu Me-zid'in ortağı olarak tanımlanıyor. Mezid ise Taşoğlu köyünde yaşamaktadır. Buradan, Kargu ve Taşoğlu köyleri arasındaki bağlantıyı ve 1642'de ortaya çıkan Hoşkadem köyüne adını verecek olan Hoşkadem Fakının ailevî ve sosyal ilişkilerini yakalama şansına sahip oluyoruz. Eklerde yer alan Tablo 2'nin analizi bunu bize açıkça gösteriyor.

Taşoğlu köyü, Kargu'nun hemen bitişiğinde idi. Köyün adı, Bayramlı Beyliği zamanında fetihler sırasında köyün kurucusu olan Taşoğlu'nun adından geliyordu. Bu köy kimseye tımar olarak verilmemişti. Çünkü kurucusunun sülalesinin "yurdu" idi. Köyde oturan on kişi incelendiğinde bunların Taşoğlu'nun ve Kargu köyünden tanındığımız Hoşkadem'in çocukları ve torunları olduğunu görüyoruz. Taşoğlu'nun iki oğlu

³¹Bu köyler şunlardır: Ahurcukköy/Kayıncık, Beştam, Çatak, Çukurcukköy/Çukurcak, Gölköy, Hamastos/Armutlu, Karabrahim/Çukurcak'ta, Kazancılar/Elbey'de, Kırışkaya (?), Kürdi/Yeniceli, Os-manderesi/Armutlu'nun mahallesi, Sevünçlü bi-ismi Zengulerük, Yakacukköy/Yakacık/Alankent, Yunis-i Küçük/Elbey'in mahallesi (Yediyıldız-Üstün 1992: 181, 182, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 244).

³²Bu çiftlik, Gölköy'ün içinden geçen çayın güney tarafında, Gölköy-Aybastı yolunun üzerinde Gök-göl'e doğru uzayıp giden alan olmalıdır. 1950'li yıllarda buralara *hasa düzü* deniliyordu ve tamamen boştu. Sadece bir iki ev vardı. Biri Gölköy ilçe vaizi Senai Yediyıldız'ın, diğeri de Şıhmanoğullarından Bakı Erkoç'un eviydi. Bilahare yapılaşma hızlanmış, her taraf beton binalarla doldurulmuştur. Hatta çimenler ortasındaki Gököl bile bordür taşları arasına hapsedilmiştir.

³³Bu bilgiler 1455 tarihli *Tahrir Defteri*'nin (Yediyıldız-Üstün 1992) muhtelif sayfalarındaki verilerin analizi ve değerlendirilmesi sonucu üretilmiştir.

³⁴Yediyıldız 1985: 106-133

³⁵Hoşkadem, bazı yerlerde fakı/fakih olarak tavsif edilirken, bazı yerlerde sadece Hoşkadem olarak geçmektedir. Metnin bağlamından bunların aynı kişi olduğunu anlıyoruz.

var: Mezd ve Hasan. Taşoğlu'nun Mezd'den iki torunu bulunuyor: Mehmed ve Mustafa; Hasan'dan torunu ise Halil'dir. Hoşkadem'in ise Taşoğlu köyünde beş oğlu mevcuttur: Yusuf, Ali, Hamza, Bayezid Fakih ve Hacı. Kargu köyünün ikinci hissesi kısmında, Taşoğlu'nun ortağı olan Yusuf burada –yani Taşoğlu köyünde- Hoşkadem'in oğlu olarak tanımlanıyor ve kendisi bu köyde oturuyor. Ve burada Yusuf'un babasının da Kargu'da hisse sahibi olan Ali'nin babası *Hoşkadem (Faki)* olduğunu görüyoruz; demek ki *Ali ile Yusuf* kardeşler. Ve Taşoğlu köyünde üç kardeşleri daha vardır. Bu duruma göre Taşoğlu köyü oturanları, toplam on kişi ediyor ki bunların hepsi de müsellemdir. Vergi ödemiyorlar. Gerekteğinde, biri birine yamak olup, sırayla sefere gidiyorlar. Taşoğlu köyündekilerin hepsi de müsellemler olduğuna göre, bu köy ve Kargu'nun ikinci hissesi olan mıntika ve buralarda oturanlar özel statüye sahip müsellemlerdir³⁶.

İşte 1455'te, tımar sahibi Ali'nin babası olan bu *Hoşkadem*, yıllar sonra 1642'de bir köyün adı olarak karşımıza çıkacaktır³⁷. Zaman içinde mezarı yatır haline gelecek, halk tarafından evliya olarak anılacak, hatta yazılı kaynaklara da *Hoşkadem Evliyası* olarak geçecektir³⁸.

Kargu ve Taşoğlu köyleri ile bitişik olduğunu tahmin ettiğimiz Kıranköy'ün de Bayramlı Beyliği zamanında Kargu/Ateş Kulesi ile ilişkili olduğu kuvvetle muhtemeldir (Bkz. Tablo 3). Kıranköy, 1455'te, bugünkü Beğlerli köyünün mahallesi Kargu ile Hoşkadem köyü arasında dağın zirvesinde olmalıdır. *Tahrir Defterinde*, “Nur oğlanları yeridir, müsellemlerdir” biçiminde tanımlanmıştır. Toplam on üç kişi. İlgi çekici isimler var: Hasan oğlu Yakup Paşa, Ali Paşa oğlu Kurd, vb. Bunların beşi müsellemler olarak tanımlanmıştır. Birisi yamak olarak kaydedilmiş, diğerleri ise bunların kardeşleridir. Deftere “mevkuf” olarak kaydedilen Sandal oğlu Resul³⁹ ise, ekip biçtiği yer için otuz akçe kesim ödemektedir⁴⁰. Başka bir yerde de anlattığım gibi, bu Nur oğlanlarının, Bayramlı Beyliği zamanında Kargu/Ateş Kulesinde görevli kişiler olduğunu tahmin ediyorum⁴¹. Burası artık sınır bölgesi olmadığı için Kargu/Ateş Kulesi işlevini kaybetmiş olmakla birlikte, orada görevli aileler yerlerinde kalmış, Osmanlılar tarafından da müsellemler olarak görevlendirilmişlerdir. Yurtları ellerinde bırakılmış, onları rahatsız edecek bir politika uygulanmamıştır. Çünkü bunlar bölgeyi “yurt” haline getiren insanların çocukları ve torunlarıdır.

Kargu'nun Hoşkadem mevkiinde, önceki *Defterde* gözükmeyen, beratla yeni ilave edilen vergi mükellefi iki kişi daha yaşamaktaydı. Bunlar, Ömer oğlu Kâtip

³⁶ Yediyıldız-Üstün 1992: 197-198

³⁷ Öz-Acun 2008: 228b.

³⁸ Çebi ty: 44.

³⁹ Kıranköy 1455'ten sonraki kaynaklarda yer almıyor. Buranın Beylerli'nin Resuloğlu mahallesine dönüştüğünü tahmin ediyorum. Mahallenin adı da bu Resul'den gelmiş olmalıdır.

⁴⁰ Yediyıldız-Üstün 1982: 222-223.

⁴¹ Taşoğlu köyünde Taşoğlu'nun evlatlarını tanımlarken “mezkûr oğlanlarıdır” ifadesinin de eksik yazıldığını, bunun da Nur oğlanları olabileceğini düşünüyorum (Yediyıldız-Üstün 1992: 198).

Abdi'nin tımarı dâhilindeydi. Doksan beş akçe vergi ödüyorlardı. Abdi, aslında “düşmüş sipahi” /emekli atlı asker idi. Kargu'nun sınırdaş köyü olan Karay'da oturuyordu. Orada *kadimlik yurdu* vardı. Demek ki aile Bayramlı Beyliği'nden beri mevcuttu. Abdi'nin askerlikten emekli olunca kâtipliğe başladığı anlaşılıyor. Kendisi “kadimlik yurd” sahibi olduğu için vergiden muaftı, üstelik kendisine yukarıda bahsettiğimiz “mevkufiye” dirlik de tahsis edilmişti. Karay köyünde de yine “mevkufiye” dirliği vardı. Bu statüdeki iki hane kendisine öşür ve resim olarak iki yüz altmış bir akçe ödüyordu. Demek ki toplam geliri, üç yüz elli altı akçeydi. *Kadimlik yurdu* Karay'da olduğuna göre, aslen Karay köyünden olduğunu düşünebiliriz. Kâtip olarak görevlendirilince kendi köyünden iki kişilik mevkuf yer ile görevli olduğu Kargu'da yine iki kişilik mevkuf yer kendisine dirlik olarak verilmişti⁴². Acaba söz konusu Abdi, kimin kâtibiydi? Aşağıda izah edileceği üzere, onun 1455 yılındaki Küçük Aya Nikid köyündeki Mahkeme'nin kâtibi olabileceğini düşünüyorum⁴³.

Kargu ile Hoşkadem'in kurulacağı mıntıka arasında, 1455'te, Depeköy adında bir yerleşke daha vardı (Bkz. Tablo 4). Burası Hoşkadem'i en çok ilgilendiren köylerden birisiydi. 1455'te müstakil köy statüsünde olduğu halde *Tahrir Defteri*'nde Kargu'ya bağlı olduğu yazılıydı. Bu bağlılık Ateş Kulesinden dolayı olmalıdır. Hafsamana Kalesi Mülazımı Hacı Ali Ağa'nın tımarıydı⁴⁴. 1642'de Hoşkadem Köyü kurulduktan sonra da Depeköy, iki avarız hanesiyle varlığını sürdürmüştür⁴⁵, ancak daha sonra, 1642-1834 yılları arasındaki bir tarihte Hoşkadem ile bütünleşmiştir. Bugün hala Tepeköy adıyla Hoşkadem'in bir mahallesidir. Yörede konumu en güzel olan yerlerden biridir.

Kargu Köyünün biri batısında, diğeri doğusunda olmak üzere, aynı yabancı adı taşıyan fakat küçük ve büyük sıfatıyla birbirinden ayrılan iki köy daha vardı: Aya-Nikid-i Küçük ve Aya-Nikid-i Büzürg. Yani Küçük Aya-Nikid ve Büyük Aya-Nikid. Adları Türkçe olmamakla birlikte Tablo 5 ve Tablo 6'da da görüldüğü üzere bu köylerde de 1455'te Türklerden başka kimse yaşamıyordu.

Küçük Aya-Nikid, Ahmed oğlu Davud'un tımarıydı. Bu kişi, *Tahrir Defteri*'nde “Kadimî” olarak nitelendiriliyor. Dolayısıyla köyün ilk sakinlerinden, Bayramlı Beyliği döneminden kalma bir aileye mensup olduğu anlaşılıyor. Bu tımar sahibinin köyde ayrıca bir öküzlük *hassa/özel çiftliği* vardı. Babası Ahmed de köyün beş

⁴² Yediyıldız-Üstün 1992: 197-198

⁴³ Daha önce bu kişinin Ateş Kulesi'nde kâtip olabileceğini düşünmüştüm. Ancak Mahkeme Kâtibi olma ihtimali çok daha kuvvetlidir.

⁴⁴ 1455'te köyde dört nefer vergi mükellefi vardır: Murat oğlu Menteşe, Şadi oğlu Pir Ali, Şadi oğlu Hüseyin ve Ali oğlu Menteşe (Yediyıldız-Üstün 1992: 198). Hacı Ali Ağa ayrıca, Ebülhayr Kethüda Bölüğünde Danişmendlü, Hafsamana Niyabetine bağlı Narı/Işıktepe, Fidaverende Bölüğüne bağlı Bagabendlü/Bağanut/Kızıltoprak/Güzelyurt köylerinin de tımarına sahipti (Yediyıldız-Üstün 1992: 108, 192, 198,223).

⁴⁵Öz-Acun 2008: 227'a

kişilik reayası arasındaydı. Ayrıca köyde “*kadimlik yurtlara*” sahip oldukları için vergiden muaf olan dört kişi daha yaşıyordu. Bunlar *Kadı Naibi* Mevlâna Hasan Fakih ve iki oğlu Mehmed Fakih ile Pir Mehmed ve kardeşi Eynebey idi⁴⁶. Bunlar ulema sınıfındandı. Adı geçen *Kadı Naibi* Mevlâna Hasan Fakih’in -yazılı ve sözlü geleneği göz önüne aldığımızda- bugün Hoşkadem köyünün Kadil/Kadıgil mahallesinin bulunduğu yerde –yani Küçük Aya Nikid köyünde- oturmuş olmasının kuvvetle muhtemel olduğunu düşünüyorum⁴⁷. Ayrıca 19. Yüzyıl sonlarına doğru Hoşkadem’de Kadıosmanoğulları lakaplı bir aile ortaya çıkmış, bunlardan birisi uzun yıllar muhtarlık da yapmıştır. Ancak bunların 15. Yüzyıldaki kadı naibi ile alakası olup olmadığını bilemiyoruz. Bununla birlikte, 1455 *Tahrir Defterindeki* Küçük Aya-Nikid köyünün daha sonra Hoşkadem’in *Kadil Mahallesine* dönüştüğünün kuvvetle muhtemel olduğunu ileri sürebiliriz⁴⁸. 1642’de *Avarız Tahriri* yapılırken idarî taksimat yeniden düzenlenmiş, Kargu’nun batı yakası, Kıranköy, Taşoğlu ve Küçük Aya-Nikid birleştirilerek Hoşkadem köyü kurulmuştur. Daha sonra Depeköy de bu köy ile birleştirilecektir. 1455’te Fidaverende Bölüğü’nün yani bugünkü Aybastı’nın merkezinin burası olduğunu kuvvetle tahmin ediyorum. Hatta adlî açıdan Hafsamana/Gölköy Naipliğinin merkezî de burasıydı. Bununla birlikte askeri yöneticiler –Divanbaşı, Kale Dizdarı, Kale Kethüdası ve mülazımları, Hafsamana/Gölköy Kalesinde ve çevresinde oturuyorlardı⁴⁹. Demek ki adlî merkez Hoşkadem, askeri ve idari merkez ise Gölköy kalesi idi⁵⁰.

Büyük Aya-Nikid’in yerinin ise bugünkü Beyleri köyü toprakları olduğu kesindir. Çünkü bu köy 1642’de, Kargu’nun doğu ve güney kesimi ve çevresindeki bazı yerlerle bütünleşerek Beğlerli köyü adını almıştır. Tablo 6’da da görüldüğü üzere ve daha önceki çalışmalarımda da belirttiğim gibi⁵¹, köyün adı, 1455’teki Tımar Beyi Ahmed’in babasının adı olan *Beğler*’den geliyordu. Köyde 1455’te sekiz reaya yaşıyordu, bunlar arasında yer alan Eynebey süvarinin/tımar beyinin *kavmiydi*, yani akrabasıydı, bir diğeri de oğluydu. Süvarinin bir öküzlük *kadimî çiftliği* vardı. Ayrıca, muhtemelen

⁴⁶ Yediyıldız-Üstün 1992: 220

⁴⁷ Büyük Aya-Nikid de olduğu gibi vaktiyle bir araştırmamda Küçük Aya-Nikid’in de Beylerli ile bütünleştiği varsayımında bulunmuştum (Yediyıldız 2018: 156). Özellikle coğrafya üzerinde yaptığım araştırmalar ve yukarıdaki deliller, yeni tahminimin daha doğru olabileceğine ve buranın Hoşkadem’in Kadil mahallesine tekabül ettiğine işaret etmektedir. Bu hususu Aybastı ile ilgili bir makalemde daha ayrıntılı bir biçimde açıkladım (Yediyıldız 2023). Burası Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yapılan 1:25.000’lik haritada Hanutlar diye adlandırılmıştır. Bunun sebebinin araştırılması gerekir.

⁴⁸ Vaktiyle Küçük Aya-Nikid’in Elbey olabileceği tahmininde bulunmuştum ama bunun yanlış olduğu anlaşılıyor (Yediyıldız-Üstün 1992: XXXIV).

⁴⁹ Yediyıldız 2023.

⁵⁰ Osmanlı döneminde köylerin nasıl bir bölgenin merkezi ve şehir telâkki edildiği konusunda bkz. Açık 2021.

⁵¹ Yediyıldız 2018: 156. Aya-Nikid, *Tahrir Defterlerinin* bazılarında Ayangide diye de okunabilmektedir. Eski araştırmalarımda ben de bazen bu şekilde okuyup değerlendirdim. Kelimenin etimolojik açıdan incelenmesi gerekir.

hayatta olmayan kardeşi Beğler oğlu Mehmed'in *hassa çiftliği* köylüler tarafından ekilip biçilmekte ve vergisi tımar beyi olan kardeşine ödenmekteydi⁵². Bu örnekler, geleceğin ne kadar köklü ve sağlam olduğunu gösteriyor. 1455'te hayatta olanların bir önceki nesline mensup bazı kişilerin adlarının, neredeyse iki asır sonra 1642'de yapılan yeni idari düzenlemeler sırasında köylere ad olarak verilmesi, fetih yıllarının hatırasını taşıyor olması açısından da son derece ilgi çekicidir. Bunu köklerden kopmadan, geçmişini değerlendirerek gelişip yenilenmenin olumlu örneği olarak değerlendirmek gerekir.

*

Hoşkadem ve Beğlerli köylerinin bulunduğu mıntıkanın Bayramlı Beyliği dönemindeki durumunu, 1455 yılında Osmanlılara yansıdığı biçimiyle incelemiş ve bu konuda bir fikir edinmiş bulunuyoruz. Bunu daha anlaşılır kılmak için bu mıntıkanın sınırlarında bulunan köylere de bir göz atmak uygun olacaktır. Ancak bunlar için ayrı ayrı tablolar çizilmeyecek sadece *Tahrir Defter*indeki verilerle bunların genel durumu resmedilmeye çalışılacaktır. Bununla birlikte hemen şunu da belirtmeliyim ki, 1455-2000 yılları arasında on altı kesitte, yöredeki ilgili köylerin nüfusunu gösteren iki tablo hazırlamış bulunuyorum. Bunlardan birincisi, 1455-2000 yılları arası Hoşkadem ve Beylerli köylerinin oluşumunda yer alan altı yerleşkeye aittir (Tablo 7). İkincisi ise, yine aynı tarih kesitlerinde Tablo 7'deki köylere sınırdaş olan ve aşağıda ele alacağım komşu köylerin nüfusunu göstermektedir (Tablo 8'a-8'b). Bu tablolardan hareketle bölgedeki idari ve sosyal gelişmeleri ve değişimleri anlamaya ve açıklamaya çalışacağız. Ancak öncelikle 1455 yılında Hoşkadem mıntıkasına komşu köylerin genel durumuna da bir göz atmak yararlı olacaktır.

*

Hoşkadem'in batısında 1455'te *Eceli* köyü vardı. Eceli Çayı iki köy arasında sınır teşkil ediyordu. Köy bu tarihte yedi kişinin ortak tımarıydı. Bunların hepsi de *Habsamana Kalesi mülazımı* idiler, bunların ancak altısı asker⁵³ iken, bir diğeri aynı Kalenin imamıydı. Görüldüğü gibi *mülazım* hem kale muhafızları hem de din adamları için kullanılan bir tabirdi. Mülazım kelimesi, görevli bulunduğu yere bağlı olan, kendisini bu görevine adayan, orada sürekli çalışan anlamına geliyor. Gölköy, Ulubey, Aybastı, Kabataş gibi bölgelerde bulunan on yedi köyün gelirleri bu yedi kişiye tımar olarak tahsis edilmişti⁵⁴. Eceli'de yirmi iki kişi tarımla uğraşıyor ve vergi veriyorlardı. Murat oğlu Mehmet Fakih muafı ve *kadimlik yurduna* eşiyordu, diğeri bir ifadeyle gerektiğinde sefere gitmek zorundaydı. Köyde beş kişi de *müsellem/atlı asker* olarak gö-

⁵² Yediyıldız-Üstün 1992: 221.

⁵³ Balagazi oğlu Hamza, Ali Paşa (Gulam-ı Mîr), Şeyba oğlu Ali, Keraplı oğlu İlyas, Halil oğlu Mehmet mülazım/muhafız idiler, İbrahim Fakih ise Kalenin imamıydı (Yediyıldız-Üstün 1992: 208).

⁵⁴ Yediyıldız-Üstün 1992: 178-190, 208, 307-317, 320-326, 337-348/10).

rev yapıyordu. Bunlar da *kadimlik yurtlarına eşkinici* olduklarından vergi vermiyorlardı. Müsellem *Ahmet Ece* oğlu Musa Kethüda, köyün en önemli şahsiyeti olarak gözükmüyor. Diğer örneklerde de gördüğümüz gibi, Köyün adı Musa Kethüda'nın babası Ahmet Ece'den geliyordu. Diğer bir müselleme ise Çonkara oğlu Ahmet olarak tanımlanmıştı. Onun ortağı Resul de burada yaşıyordu. Abdullah oğlu Aykut ve Mihmad kardeşler ise *müsellemlerin yamaklarıydılar*. Bu müsellemlerin oturduğu bu mıntıka, bir zamanlar Çonkara adıyla köy haline gelmiş, daha sonra Eceli'nin bir mahallesi olarak varlığını bugüne kadar korumuştur⁵⁵.

Eceli'nin kuzeyinde, Karay'ın güney batısında Kürdi/Yeniceli köyü vardı. Burası Hafsamana Kalesi dizdarı Çoban Beyin tımarı idi. Burada beş vergi mükellefi reaya oturuyordu. Ayrıca Turmuş oğlu Ömer Fakih ve oğlu Halil müselleme ve "yurtlarına eşer eşküncü" oldukları için vergiden muaftılar⁵⁶.

Hoşkadem mevkiinin ve Kargu'nun Kuzey doğusunda 1455'te *Belenköy* bulunuyordu. Burası Yakup oğlu Ali Ağa'nın tımarıydı. Yedi vergi mükellefi vardı. Burada ayrıca on nefer "*kadimlik yurtlarına eşen*" müselleme/atlı asker yaşıyordu. Tımar beyi Ali Ağa'nın burada "bir öküzlük" çiftliği mevcuttu⁵⁷.

Karay ve Belenköy'ün kuzeyinde, yine Yakup oğlu Ali'nin tımarı olan *Hanut* köyü yer alıyordu⁵⁸. Bu köyün adı üç kez değişmiştir. 1642'de Alp-oğuz yapılmıştır; Cumhuriyet döneminde ise önce Alpagöz, daha sonra da Ardıç olmuştur. Köyde hala Hanut Mahallesi bulunmaktadır⁵⁹. Bu köyde 1455'te, dört vergi mükellefi yaşıyordu. *Yurt* sahibi beş kişilik dini bir gurup vergiden muafı. Bunlar Yusuf Fakih oğlu Mevlâna Mehmet Fakih ile üç oğlu ve Halil Fakih oğlu Ali Fakih idi. Köyde yine yurtlarına eşen iki müselleme mevcuttu⁶⁰.

Hoşkadem mevkiinin güneyinde 1455'te *Borta/Sarıyar* köyü bulunuyordu. Necmeddin oğlu Mahmut Ağa'nın tımarıydı. "Bir öküzlük" / yarım çiftliğe sahip olan tımar beyinin başka yerde dirliği yoktu. Burada vergi mükellefi sekiz kişi yaşıyordu. Vergiden muaf olan Bahşayış oğlu Hamza müsellemdi. Köyde bir de tekke mevcuttu. Şeyh Ahmet'in sülalesinden yedi kişi *tekyedâr/tekke görevlisi* idiler. Oğlu Halil ve torunu Ali, şeyh idiler. Mustafa Fakih imamlık yapıyordu. Babası Hamit de hayattaydı. Hızır oğlu Ahmet Fakih, Mezid Ahmet ve kardeşi Yusuf da bu guruptandı. Bunlar da

⁵⁵ Yediıldız-Üstün 1992: 208. Tablo 8'a ve 8'b.

⁵⁶ Yediıldız-Üstün 1992: 201.

⁵⁷ Yediıldız-Üstün 1992: 194.

⁵⁸ Bu köyün adını vaktiyle Hatun diye okumuştum (Yediıldız-Üstün 1992: 194). Yaptığım incelemeler sonucunda bu kelimenin Hanut diye okunması gerektiği sonucuna varmış bulunuyorum. Bugün hala Ardıç'ın bir mahallesi olarak varlığını sürdürmektedir.

⁵⁹ Hoşkadem köyünün bugünkü Kadil mahallesinin 1:25.000'lik Türkiye haritasındaki eski adı Hanutlar diye geçmektedir. Bu adın Hanut/Ardıç köyü ile bir ilişkisinin olup olmadığının araştırılması gerekir.

⁶⁰ Yediıldız-Üstün 1992: 194-195.

vergi vermiyorlardı⁶¹. Şeyh Ahmet'in mezarı bugüne ulaşmış olup Şeyhin ismi halk tarafından bilinmekte ve Gedik Evliya diye anılmaktadır.

Kargu'nun, dolayısıyla Hoşkadem mevkiinin, 1455'te, en önemli komşu köylerinden bir diğeri *Karay* köyüdür. Karay, Hafsamana kalesi mülazımları olan Yusuf ve oğlunun ortak tımarıydı. O zamanlar Gölköy'e bağlı olan Karay dışında üç köy daha bunlara dirlik olarak verilmişti⁶². Burada on altı vergi mükellefi tarımla uğraşıyordu. Bunlardan birinin adı, *Emir* oğlu Resul'dür. Köyün *Emirli* mahallesinin adının Resul'ün babası "Emir"den gelmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Karay'ın diğer köylerden farkı, *camisinin* bulunmasıydı. Bu cami yöreye Bayramlı Beyliği zamanında ilk gelen kişiler tarafından kurulmuş olmalıydı. Çünkü köyde yaşayan on kişi "*yurtlarıyla*" vergiden muaflardı, bunların sekizi *cami mülazımı* idiler. Hatip Mustafa Fakı'nın yetimleri olan Ali, Hacı Bayram ve Hamza camide görevli idiler. Ayrıca Hüseyin oğlu Yusuf Fakih imam olarak, Mısrı oğlu Ahmet de hatip olarak görev yapıyordu. Mehmet oğlu Pir Ahmet Fakih, hafızdı. Muhtemelen müezzin olarak çalışıyordu. Mülazımlardan Mahmut oğlu Halil ve Halil oğlu İbrahim camiin diğer işlerini yürütüyorlardı. Yontma ağaçtan yapılmış olan ve 1960'lı yıllara kadar mevcudiyetini koruyan bu cami, muhtemelen bu dönemden kalmış olmalıdır. Yanında bir de değirmen mevcuttu⁶³. Vadinin bu alanında başka bina yoktu. Eceli çayı ile değirmene su taşıyan kanal arasında, devasa birkaç çınar ağacı altında yemyeşil çimenlik bir adaydı sanki bu alan...

Karay'da 1455'te bir de *zaviye* mevcuttu. Şeyh Samit'in çocukları Şeyh Ümmet ve Ahmet burada *zaviyedar* olarak görev yapıyorlardı. *Kadimlik yurtlarında* çalışarak zaviye hizmetinde buldukları için vergi vermiyorlardı. Bugün mevcut olmayan zaviyenin Gülbahçe mevkiinde olduğunu düşünüyorum, çünkü burada hala bir evliya mezarı bulunuyor. Bu zaviyeden bir şeyhin de Tahtasamanlık mahallesindeki evliya denilen yerdeki mezarda yattığını varsaymamız mümkündür⁶⁴.

⁶¹ Yediyıldız-Üstün 1992: 217.

⁶² Bedirli'de Musacalu, Ulubey'de Oktamış ve Mağara köyleri (Yediyıldız-Üstün1992: 196-198, 53,54, 341-342).

⁶³ Burada Cumhuriyet dönemindeki değirmenden bahsediyorum. Kuruluşunun hangi tarihe dayandığını bilemiyorum. 1455 *Tahrir Defteri*'nde gözüküyor. Bu *Deftere* göre söz konusu tarihte Fidaverende/Aybastı bölgesinde sadece Kabalu-Hıdırlu-Çukurlu köyünde, Habsamana'da ise Gölköy köyünde birer su değirmeni kaydedilmiştir (Yediyıldız-Üstün 1992: 181-182, 210-211). O günkü sınırları içinde bütün Ordu'da yine bu Defter'e göre toplam kırk beş su değirmeni mevcuttu (Yediyıldız-Üstün 1992: Dizin'de Âsiyab maddesine bkz.). Bu normal bir durum değildir. Nitekim otuz yıl sonra 1485'te yapılan tahrir sırasında 1455'deki değirmenler dışında *defter harici* elli dört değirmen daha tespit edilmiş ve vergilendirilmiştir (Yediyıldız-Üstün 2002: Dizin). Değirmenlerin bir kısmı zaviyelere aittir. 1485'teki tespitlerin de değirmenlerin tamamını kapsadığını zannetmiyorum. Bu su değirmenleri ile ilgili terimler için bkz. Demir 1997. Bu değirmenler hakkında tarihi süreç içinde onların ekonomik ve sosyal yanlarını ortaya koyan bilimsel bir inceleme yapılması gerekmektedir.

⁶⁴ Yediyıldız-Üstün 1992: 196-197. Daha önceki bir yazımda lokalizasyon konusunda bu iki şeyhin yerini bu tespitin tam tersi olarak değerlendirmiştım. Ancak ilk tekkelerin genellikle kuruluş yerlerinin

Karay sakinleri arasında, yine “kadimlik yurtlarına eşerek” müsellemlen olan Mentеше oğlu İbrahim ile onun yamağı Yusuf oğlu Osman yaşıyordu. Deftere sonradan kaydolun iki kişi de Kargu’yu anlatırken yukarıda bahsettiğimiz Mahkeme Kâtibi Ömer’in tımarına dâhildi.

Karay köyü, 1455 yılında, yukarıda tanıtmaya çalıştığımız köylerin merkezi durumundaydı. Hatip, imam ve diğer görevlileri olan bir camiye sahip olması onun merkez olma vasfını güçlendiriyordu. Cuma ve bayram günlerinde halk burada toplanıyor, pazar kuruluyor ve alışveriş yapılıyordu. Diğer köylerde cami yoktu⁶⁵. Bölge, 1960'lara kadar bir tarım toplumu olarak ana hatlarıyla beş yüz yıl önceki hayat tarzlarını koruyordu. Fatsa yolunun açılmasıyla birlikte, çevre köyler halkının *Camiyanı* diye de adlandırdığı Karay/Kabataş canlanmaya başladı. Cuma günleri açılan sergilerin yerine gecekondu dükkânlar yapıldı. Zaman içinde yeni binalar inşa edildi. Nihayet 1971'de -Karay merkez olmak üzere- Kürdü/Yeniceli, Eceli, Belen ve Hanut/Ardıç köyleri birleştirilerek Kabataş adıyla bir belediye teşkilatı kuruldu. 1990 yılında Hoşkadem de bu belediyeye katıldı ve Kabataş ilçe statüsüne kavuşturuldu. Arazi engebeli olduğu için dere yatağı doldurularak yeni araziler kazanıldı. Türkiye'nin diğer bölgelerindeki örneklerinde olduğu gibi, güzelim tabiatın içinde, daracık sokaklar ve hiçbir estetik yanı olmayan betonarme binalar yığını biçiminde bir kasaba ortaya çıkıverdi. Karay'ın nüfusu 1935'te altı yüz yirmi üç iken, belediye teşkilatının kurulmasından sonra hızla arttı, 1990'da sekiz bin altı yüz altmış dokuza ulaştı⁶⁶. Önceleri Hafsamana/Gölköy kazasına bağlı olan Karay, daha sonra bir belde olarak 1959'da Aybastı'ya bağlanmış ve 1991 yılında ise ilçe yapılmıştır (Bkz. Tablo 8'a ve b). Demek ki, benim gibi, 1959 yılı öncesi doğumlu olup ömürleri de yeten Kabataşlılar, üç ayrı ilçeye bağlı bir hayat sürdürmüş oluyorlar. Bu onların hayatını etkiliyordu. Çünkü ister istemez hem idari hem ekonomik açıdan ilçe merkezine gidip gelmek zorunda idiler. İlk ilçeleri Gölköy, Karay/Kabataş'a yirmi yedi km, ikinci ilçeleri Aybastı ise on üç km uzaklıkta idi. Üstelik yolculuklar yaya veya at ya da eşek ile yapılıyordu⁶⁷.

*

Söz konusu sekiz defterdeki verilerden hareketle tarafımızdan hazırlanan 7-11 numaralı Tablolara, bahse konu on iki köyün 1455-1834 tarihleri arasındaki nüfus hareketlerini, birleşme veya bölünme durumlarını, isim değişikliklerini bize açık seçik gösteriyor. Tablo 7'de, Kıran'ın 1485'te ve Taşoğlu ile Küçük Aya-Nikid köylerinin ise

uygunluğu açısından Şeyh Samit'in Gülbahçe'de olması gerektiğini değerlendiriyorum. Karşılaştırmalı, Yediyıldız 2018: 166 vd.

⁶⁵1455 tahriri sırasında, bu *Tahrir Defteri*'nin yayımlanan nüshasının dizininden hareketle yapılan hesaplara göre, o günkü Ordu sınırları içinde, yaklaşık yedi yüz elli köyde, toplam yirmi sekiz cami tespit edilebiliyor. Bunların sadece on ikisinde hatip vardır. Seksen yedi imam ve elli yedi şeyh mevcuttur. Ancak hemen hemen her köyde bir fakı/fakih bulunmaktadır (Yediyıldız-Üstün 1992:617-688). Din ve kültür tarihi açısından bu durumun ayrıntılı biçimde sorgulanıp incelenmesi gerekir.

⁶⁶ Özdemir 2006: 321-323.

⁶⁷ Karşılaştırmalı Yediyıldız 2023.

1642’de Kargu köyünün batı yakası ile birleşerek Hoşkadem köyünü oluşturduklarını görüyoruz. 1642-1834 yılları arasındaki bir tarihte de Depeköy, Hoşkadem ile bütünleşiyor. Kargu’nun doğu yakası ile Büyük Aya-Nikid köyünün birleşmesiyle de 1642’de Beylerli köyü kuruluyor. Kargu, Beylerli’nin Mahallesi olarak günümüzde varlığını koruyor. Kıran sözcüğü, tepenin zirvesinde Beylerli-Hoşkadem sınırını teşkil eden yolun ve yol üzerindeki bir düzlüğün adı olarak yaşıyor. Taşoğlu denilen köyün yeri, bugün Hoşkadem-Beyleri arasındaki zirvede yer alan Taşlık mevki olabilir mi? Ya da Beylerli Alacalar arasındaki Taşkafa mıntıkasıyla alakası var mıdır? Bu soruların cevabının araştırılması gerekiyor. Depeköy’e gelince, o 1455’ten günümüze kadar ismini ve coğrafi mevkiini korumuş, ancak 1834’te Nüfus Yazımı sırasında yapılan düzenlemede Hoşkadem’in mahallesi olmuştur⁶⁸. Hoşkadem 1455’te Kargu’nun ismi yazıya geçirilmemiş olan bir mahallesiydi. Adı söz konusu tarihte köyün tımar sahibi olan Ali’nin babası Hoşkadem Fakı’dan geliyordu. Hoşkadem köyü 1642’de kurulmuştur ama muhtemelen önceki dönemlerde de bu köyün nüvesini oluşturan mıntıkada oturan ailelerin oturduğu mahalleye Hoşkadem deniliyordu. O zaman Kargu’nun mahallesiydi. Kendisine bağlanan diğer yerlerle birlikte köy statüsüne kavuştuktan sonra o, geniş Hoşkadem köyünün içinde, mahalle olarak da varlığını günümüze kadar korudu. Mesela Hoşkadem’in diğer mahallesi olan Tepeköy’de -ki yukarıda belirtildiği gibi burası eskiden müstakil köydü-, “Hoşkadem’e gidiyorum” dediği zaman aynı adı taşıyan köyün içindeki Hoşkadem mahallesi kastedilmektedir. Hoşkadem’in oluşumuna katılan kadim köylerden birisi de Küçük Aya-Nikid köyüdür. Altı ila on hanelik bir nüfusuyla 1642 yılına kadar varlığını sürdüren bu köyün yerini daha önce tespit edemedim. Bununla birlikte bu araştırmamda, bu köyün yerinin belirlenmesine destek olacak birtakım verilerle karşılaşmış bulunuyoruz. Bugün Hoşkadem köyünün Eceli Çayına yakın kesiminde, Tepeköy mahallesinin hemen altında, Kadıl Mahallesi mevcuttur. Bu kesim tarım açısından köyün en verimli bölgelerinden biridir. *Tahrir Defterlerinde* burada meskûn bir mahal yok gibiyse de buranın boş olması pek akla yatkın gözüküyor. Çayın karşı yakasında bu bölgenin paralelinde Eceli’nin Çonkara Mahallesi vardır. Öyleyse orayla eşdeğer nitelikteki Kadıl mıntıkasının da daha fetih yıllarında mutlaka iskân edilmiş olması gerekiyor. Bu durumda bazı varsayımlarda bulunulabilir. Mesela *Tahrir Defterlerinde* adı geçen ve *Defterlerin* bağlamına göre bu civarda bulunduğundan emin olduğumuz fakat yerini tespit edemediğimiz Küçük Aya-Nikid Köyünün, Kadıl mıntıkasında kurulmuş olduğunu varsayabiliriz. Bunu ispatlayacak delillerimiz de vardır. 1455 yılında Küçük Aya-Nikid köyünde, ellerindeki yer *kadimlik yurtları* olan ve vergi vermeyen dört kişi yaşıyordu. Bunlardan biri *Kadı Naibi* Mevlâna Hasan fakihti. Diğer ikisi onun oğulları Mehmet fakihi ve Pir Mehmet, dördüncüsü ise kardeşi Eynebey idi (Bkz. Tablo 5). Bu veriler ve tarihi bağlam, Hoşkadem’in *Kadıl Mahallesi*nin adının 1455’teki kadı sülalesinden geldiğine işaret ediyor. Ayrıca Hoşkadem ile

⁶⁸ Depeköy’de 1642’de iki hane yaşıyordu (Öz-Acun 2008: 227’a).

ilgili belgelerde -yerini henüz tespit edemediğimiz- bir *Kadıyeri* adlı tarlanın bulunduğunu ve buranın *Hacıpınarı*⁶⁹ ile sınırdış olduğunu da biliyoruz⁷⁰. Diğer yandan, Kadıosmanoğlu Mustafa adlı bir şahıs, 1901 yılından itibaren Hoşkadem’de Kabzımalık⁷¹ yapmış, 1912-1922 yılları arasında da köyün muhtarlık görevini üstlenmiştir⁷². Bu ailenin 1455’teki kadı ile ilişkisinin olma ihtimali kuvvetle muhtemeldir. Yukarıdaki delillerden hareketle, Küçük Aya-Nikid köyünün, 1455-1642 yılları arasında, bugünkü Hoşkadem’in Kadil mahallesinin yerinde müstakil bir köy olarak varlığını sürdürdüğünü ve nihayet 1642 düzenlemesinde Hoşkadem ile bütünleştiğini söyleyebiliriz (Tablo 7). Zaten Büyük Aya-Nikid köyü de Eceli Çayından zirveye yükselen tepenin arka yüzünde bulunmaktadır. 1642 yılında Kargu’nun ikinci yarısı ile birleştirilerek Beylerli köyü oluşturulmuştur. Bu köyün adı, 1455’te köyün bağlı olduğu tımar beyi Ahmed ve bu köyde *kadimlik özel çiftliğe* sahip olan kardeşi Mehmed’in babası *Beğler* adlı kişiden gelmektedir (Tablo 6). Zaten bu durum bize Büyük Aya-Nikid köyünün bugünkü Beylerli olduğunu açıkça gösteriyor. 1642 düzenlemesinde Büyük Aya-Nikid adı kaybolmuş onun bulunduğu mahalde Kargu’nun ikinci yarısıyla bütünleştirilerek Beylerli köyü kurulmuştur (Tablo 7). Kısacası Eceli Çayı ile Beylerli Deresi arasında yükselen tepenin Kargu’nun doğu yakasında kalan kısmı ile Büyük Aya-Nikid birleştirilerek Beylerli köyü kurulmuş; Kargu’nun batı yakasında kalan kısmı ile de zirvedeki Kıran, Taşoğlu, Depeköy ve Küçük Aya-Nikid köyleri birleştirilerek Hoşkadem köyü ortaya çıkmıştır.

Bölgeyi tanımadan sadece belgeler üzerinden yapılan Osmanlı araştırmalarında genellikle Celali isyanları sırasında bazı köylerin kaybolduğu belirtilmektedir. Yaptığımız bu mahalli araştırma, aslında hiçbir köyün kaybolmadığını, nüfusu çok az olan köylerin yeni adlarla yeniden yapılandırıldığı, bazılarının diğerleriyle birleştirildiği, bunların adlarının mahalle adı olarak günümüze kadar yaşadığı görülmektedir.

*

Eski Türkçede ateş kulesi anlamına gelen Kargu’nun, Türk tarihinde çok önemli bir haberleşme kurumunun asıl unsurlarından birini oluşturduğunu biliyoruz. Burada incelediğimiz Kargu köyünün -ki adını orada bulunan Kargu/Ateş Kulesinden almaktadır-, Bayramlı Beyliği zamanında bağlı bulunduğu Fidaverende Bölüğü’nün -bugünkü konumuyla Aybastı ve Kabataş bölgesinin- çok önemli bir merkezi olduğu aşikârdır. *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*⁷³ adlı kitabımı yazarken, Fidaverende Bölüğü’nün, diğer bir ifadeyle bugünkü Aybastı ve Kabataş bölgesinin merkezinin neresi olduğunu

⁶⁹ Yediyıldız ailesinin Hacıyeri adlı tarlasının başındaki pınar olabilir mi? Kadil’e çok yakın bir yerdedir, dolayısıyla Kadıyeri de oralarda olabilir. Ayrıca Hüseyin Yediyıldız’ın 19.05.2022 tarihinde anlattığına göre Hoşkadem Mahallesinin kuzeyinde bir de Kadıbostanı adlı tarla bulunmaktadır.

⁷⁰ MAY-K8-172.

⁷¹ Aşar ve benzeri vergileri toplama işi, tahsildarlık. Bu işi yapan kişiye kabzımal denilmekteydi.

⁷² YA-MAY-K2-041; K3-019; K6-056A; K6-054B; K8-048; K4-008.

⁷³ Yediyıldız 1985.

tespit edemediğimizi, bununla birlikte bu merkezin Yakacık'ın doğusundaki Kazancılar (Elbey) olabileceği varsayımını ileri sürmüştüm. Bu varsayım üzerinde durulabilir. Ancak bu yeni araştırmamızda dikkatimizi çeken ve yukarıda anlattığımız olgular, Kargu/Ateş Kulesinin varlığı ve 1455'te bir *kadı naibinin* burada oturması, özellikle Bayramlı Beyliği döneminde, Kargu ve civarının, Fidaverende Bölüğünün merkezi olma ihtimalini kuvvetlendiriyor. Ancak, nüfusun azalması yüzünden söz konusu altı köyün Hoşkadem ve Beylerli köylerine inkılap etmesi Osmanlılar döneminde sanki bu niteliğini kaybetmiş olduğu intibamı uyandırıyor. Diğer bir ifadeyle Osmanlılar eski merkezi dağıtmıştır. Ancak Celali isyanlarından sonra tekrar bu bölgenin, özellikle Beylerli'nin merkezi bir konum kazandığını ileri sürmemiz mümkündür. Çünkü 1642 yılında *Avarız Tahriri* yapılırken eski Fidaverende Bölüğü'nün statüsü değiştirilmiş ve burada Aybastı Kazası kurulmuştur. Aybastı köyünün adı bütün köyleri bünyesinde toplayan Aybastı kazasının genel idari adı olmuştur. Aybastı köyünün bulunduğu yerde ise Esenli köyü ortaya çıkmıştır. Ancak kazadaki mansıp sahipleri, çoğunlukla Beylerli köyünde oturuyorlardı. Bu durum da adı Aybastı olan kazanın merkezinin, eski Kargu-yeni Beylerli köyü- olduğunu gösteriyor⁷⁴. 1834 tarihli *Nüfus Defteri* incelendiğinde Aybastı kazasının merkezinin, devrin ayanlarından Hazinedaroğullarından dolayı bir ara yeni kurulmuş olan Sefalık köyüne kaydırıldığı anlaşılıyor⁷⁵. Daha sonraki bir tarihte ise merkez Esenli'ye nakledilmiştir. Aslında Osmanlılar zamanında yöneticilerin oturduğu köy, idari bölgenin merkezi oluyordu. Zira bu yörelerde kasaba veya şehir vasfına kavuşmuş sabit bir yer mevcut değildi⁷⁶.

Yukarıda anlatılanlardan anlaşıldığı üzere, Hoşkadem'in doğu sınırında Beylerli vardır. Diğer taraflarında ise Eceli, Kürdi, Karay, Belen ve Borta köyleri bulunuyor. Karay ve Belen'in sınırında da Hanut köyü yer alıyor. Bunların 1455 yılındaki durumlarını yukarıda izah etmiştik. Bu altı köyün isimlerinin 1455-2000 yılları arasında uğradıkları değişiklikleri Tablo 8'a ve 8'b'den hareketle inceleyecek olursak şöyle bir manzara ortaya çıkıyor: Bu isimlerde 1642 yılına kadar herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bu tarihte *Eceli*'nin kadimden beri mevcut olan bir mahallesi, *Çonkara* adıyla müstakil köy yapılmıştır (Tablo 8'a). Daha sonraki bir tarihte ise yeniden Eceli'ye bağlanmıştır. 1935 sayımında ve sonrasında durum böyledir (Tablo 8b). Bununla birlikte *Çonkara*, Eceli'nin bir mahallesinin adı olarak hala yaşıyor. Mahallenin adı, yukarıda da belirttiğimiz gibi, 1455 yılında burada yaşayan müselle Ahmed'in

⁷⁴ Öz-Acun 2008: 267, 271, 276.

⁷⁵ Büyük 2020: 275.

⁷⁶ Aybastı'nın tarihi süreç içinde idari yapılanmadaki yeri ve merkezi konusunda ayrıntılı bir araştırma için bkz. B. Yediyıldız (2023), "Aybastı'nın Tarih İçinde İdari Yapılanmadaki Yeri ve Merkezi Konusunda Bazı Tespitler", *Orta Karadeniz Havzasında Tarih ve Kültür Sempozyumu (Tokat-Ordu 11-13 Kasım 2022)*'na sunulan bildiri. Henüz basılmamıştır.

babası Çonkara'nın adından geliyor⁷⁷. Çonkara adı bu grubun Anadolu'daki Moğol kalıntlarına mensup insanlar olduklarını gösteriyor⁷⁸. Ece sözcüğü ise, *Tarama sözlüğüne* göre, reis, ulu, ileri gelen anlamındadır⁷⁹. *Derleme Sözlüğüne* göre ise, Ece, Türkiye'nin farklı bölgeleri ağızlarında, baba, amca, abla, ağabey, ağa, aksakallı ihtiyar ve benzeri anlamlarda kullanılıyor. Ece aynı zamanda şahıs adıdır. Ece-li, Ece'ye mensup olan kişiler topluluğu demek olup, aynı zamanda bunların iskân edildikleri yere de bu ad veriliyor. Eceli köyü adını, 1455'te bu köyde yaşayan müselleme Musa Kethüdanın babası Ahmed Ece'den almıştır⁸⁰. Demek ki, Ahmet bu küçük topluluğun önderi, ağası, reisi idi⁸¹.

Kürdi köyünün adı, 1642 yılında *Keşlik* olmuştur (Tablo 8'a). Keşlik aslında Kürdi'nin mahallesiydi. Bu değişikliğin sebebini bilemiyoruz. Kürdi, klasik Türk müziğinde bir makamdır. Keşlik ise, yağsız peynir yapılan yer anlamına gelir. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yerleşke adı olarak mevcuttur. Bölgemizdeki Kürdü köyünün adı, halk arasında yaşamakla birlikte, onun resmi adı, 1965 yılında, Yeniceli olarak değiştirilmiştir (Tablo 8). Neden Yeniceli? Acaba Eceli'ye benzetmek için Yeni-Eceli mi demek istediler?

Hanut köyünün adına gelince, bu sözcüğün kökeni Aramice/Süryanicedir. Önce Arapçaya geçmiş, oradan da Türkçeye girmiştir. Dükkân anlamına gelir. 1642'de Hanut adı, *Alp-oğuz* yapılmıştır (Tablo 8'a). 1834'teki kayıtlarda Alpooz biçiminde geçmektedir. Halk arasında da böyle telaffuz ediliyordu. 1935'te bu orijinal ad, Alpagöz'e dönüştürülmüştür. Bu kelime de 1965 yılında servigillerden bir ağaç adı olan *Ardıç* ile değiştirilmiştir (Tablo 8b)⁸². Bununla birlikte Hanut, aynı köyün bir mahallesinin adı olarak günümüzde de yaşıyor.

Karay ve Borta köylerinin adları, Cumhuriyet dönemine kadar bozulmadan gelmiştir. Ancak 1935 yılında Karay *Kabataş*, Borta ise *Sarıyar* olmuştur (Tablo 8'a). *Karay*, İbranice okumak anlamına gelen *Karai* sözcüğünden geliyor. Karaim de denilen Karaylar, Hazar Türklerinin bir koludur. Musevi dinine mensuplardır. Konuştukları

⁷⁷ Yediyıldız-Üstün 1992: 208.

⁷⁸ Sümer 1969; Gülten 2017.

⁷⁹ Yunus Emre bu manada *ece* kelimesini bir şiirinde şöyle kullanır: "Bir sualim var sana ey dervişler ecesi / Meşâyih ne buyurur, yol haberi nicesi?" (Yunus Emre).

⁸⁰ Yediyıldız-Üstün 1992: 208.

⁸¹ Ece'nin Moğolca kökenli olduğunu ve bu dilde *usta*, *hoca* anlamına geldiğini iddia edenler de var. Bkz. Heywood 1999:142-143.

⁸² Öz-Acun bu kelimeyi 1642 tarihli *Avarız Defterinde Alpagoz* olarak okumuşlardır (2008: 230b). Hâlbuki kelime burada çok açık biçimde yazılmıştır ve onu *Alp-oğuz* olarak okumak gerekir (Eski yazı harfler şöyledir: elif-lam-pe-elif-gayın-vav-zel). Bu köyün adı halk arasında *Alpooz* olarak telaffuz ediliyordu ki, bu da bizim okuyuşumuzun doğruluğuna delalet eder. 1834 *Nüfus Defterinde* Mustafa Büyük bu köyün adını Elbüküz biçiminde okumuştur. Bu okuyuş da yanlıştır. Gerçi burada imla değişmiş, kâtip kelimeyi (elif-lam-pe-vav-sağırkef-ze) harfleriyle yazmıştır (BOA, *Nüfus Defteri* No: 1037, s. 11). Bu harfleri halkın söyleyiş biçimine göre Alpooz olarak okumak mümkündür, bunun da doğrusu Alp-oğuz'dur. 1935 Nüfus sayımında kelime Alpagöz olarak kaydedilmiştir, herhalde bu da beğenilmemiş ki sonunda onu da Ardıç olarak değiştirmişlerdir. Ve özgün Alp-oğuz adına yazık etmişlerdir.

dil Kıpçak Türkçesi grubuna dâhildir. Bizans ve Hazar Türkleri arasındaki yakın ilişki sebebiyle Anadolu'da Karaylar uzun bir tarihi dönemden beri yaşamaktadırlar.

Borta ismi ise, Çağatayca'da geyik, at heybesi demektir. *Bortağ* veya *Bortak* ise inişli çıkışlı yol anlamına geliyor⁸³. Türkiye'de yer adı olarak kullanılırken bu kelimenin son harfi düşmüş olabilir. *Derleme Sözlüğüne* göre Akseki'nin bir köyünde Borta, evin iki kanatlı giriş kapısı demektir. İncelediğimiz bölgede, Aybastı'nın bir köyü olan Borta'ya gelince, ilgi çekici bir durumla karşılaşyoruz. Hoşkadem ve Borta köylerini birbirinden ayıran sınırı, geçilmesi zor ormanlık bir dağın sırt çizgisi oluşturuyor. Bu sırtın iki köy arasındaki geçiş noktasına, fetih yıllarında Abdalan-ı Rum'dan Şeyh Ahmet bir zaviye kurmuştur⁸⁴. Bilindiği gibi gelene gidene hizmet etmek ve yörenin emniyetini sağlamak amacıyla... Asırlar içinde evliya olarak ziyaret edilmeye başlanan bu zat, halk arasında Gedik Evliya adıyla şöhret bulmuştur. Gedik kelimesi, diğerleri yanında bir de dağlar arasındaki ya da bir dağın belli bir yerindeki geçit ya da üzerinden aşılabilen tepe, *dağ geçidi* anlamına gelir. Hoşkadem ile Borta'yı birbirine bağlayan ve bu geçitten geçen eski yol, inişli çıkışlıydı. Bu emareler, söz konusu köye bu adın, iki köy arasındaki dağın zirvesinde bulunan Borta/Gedik denilen geçit yerine ve oradan geçen inişli çıkışlı yola izafeten verildiğini gösteriyor. Bölgenin Çağatay Türkçesiyle de ilişkisini düşündürecek olan bu güzel adın, birçok yerde bulunan ve çok genel bir nitelik taşıyan Sarıyar ismiyle değiştirilmesi hiç de iyi olmamıştır.

Belen/köy, Hoşkadem'in sınırında bulunan bir diğer köyün adıdır. Hiç değişmeden 1455'ten günümüze kadar, Belen ya da Belenköy biçimleriyle ulaşmıştır (Tablo 8'a, 8'b). Bilindiği gibi dağ sırtlarında geçit veren çukur yerlere belen deniliyor. Bu köyün adını topoğrafyadan aldığı anlaşılıyor⁸⁵. Görüldüğü gibi Türkler kendilerine vatan yaparak yerleştikleri toprakları, doğal ve kültürel peyzaj öğelerinden yararlanarak rasyonel bir biçimde adlandırmışlardır⁸⁶. Bunları değiştirmek bilimsel araştırmaları zorlaştırıyor ve tarih bilincini yarıyor.

*

Kargu köyünün yarısı ile Küçük Aya-Nikid, Taşoğlu, Kıran ve Depeköy'ün birleştirilerek 1642 yılında Hoşkadem adıyla yeni ve tek bir köy oluşturulduğunu, Kargu'nun diğer yarısının Büyük Aya-Nikid köyüne eklenmesiyle de Beyleri köyünün kurulduğunu yukarıda görmüştük. Hoşkadem'in komşusu diğer altı köyü de uğradıkları değişikliklerle birlikte yukarıda anlatmış bulunuyoruz. Cumhuriyet döneminde 1975 yılından itibaren bölgemizde yeni bir oluşum ortaya çıkıyor. Bu tarihte Karay/Kabataş merkez olmak üzere Eceli, Yeniceli, Ardiç ve Belen adlı köyler birleştirilerek Kabataş

⁸³Erbay 2008: 124.

⁸⁴Yediyıldız-Üstün 1992: 217.

⁸⁵Güzel-Yeşil 2021: 767.

⁸⁶“Ordu İlindeki Mahalle Adlarının Doğal ve Kültürel Peyzaj Öğeleri Bağlamından İncelenmesi” konusunda iyi bir araştırma için bkz. Güzel-Yeşil 2021.

adıyla bir *belde* teşekkül ettiriliyor ve burada bir belediye teşkilâtı kuruluyor. Nüfus yıldan yıla artıyor. Nihayet Kabataş Beldesi -Hoşkadem köyünün de dâhil edilmesi suretiyle- ilçe statüsüne yükseltiliyor. Beylerli bu ilçenin köyü olarak müstakil varlığını koruyor, Sarıyar ise Kabataş'ın kendisinden ayrıldığı Aybastı ilçesinde kalıyor (Tablo 9). Çevredeki Alankent Beldesi ile Kuzköy köyü de Kabataş'a bağlanıyor. Böylece Kabataş, Ordu ilinin birkaç mahalle, bir belde ve iki köye sahip olan en küçük ilçelerinden biri haline geliyor. Söz konusu köylerden yeni bir kasabanın oluşum sürecini Tablo 9'da takip edebiliyoruz.

Bu tablo bize ayrıca yukarıda ele aldığımız köylerin ve yeni oluşan Kabataş ilçesinin nüfusları hakkındaki gelişmeleri de gösteriyor. Bu nüfus tablosunu oluşturmak için, 1455-1642 yılları arasındaki *Tahrir Defterlerinde hane* olarak belirtilen rakamlar, tahmini *hane halkı* sayısı olarak kabul ettiğimiz dört ile çarpılmış ve elde edilen sayılara mücerretler de ilave edilmiştir. Böylece toplam nüfus hesap edilmiştir. 1834 nüfus sayımında ise erkeklerin tümü yazılmıştır. Bu tarihteki toplam nüfus hakkında bir tahminde bulunmak için *Defterdeki* erkek nüfus sayısı iki ile çarpılmış böylece kadınlar da ilave edilmiştir. Böylece Osmanlı dönemindeki nüfusu Cumhuriyet döneminde yapılan kadın erkek tam nüfus sayımlarıyla karşılaştırma imkânı ortaya çıkmıştır. Bu duruma göre bölgede 1455 yılından 1598 yılına kadar genelde nüfus artışı gözleniyor. 1485'te nüfusun bir miktar düşmesini 1461'de Trabzon'un fethiyle izah etmek mümkündür. Doğuya doğru bir nüfus kayması yaşanmış olabilir. 1613 ve 1642 yıllarında yapılan sayımlar, 1598'den sonra nüfusta ciddi bir düşüş yaşandığını gösteriyor. Bu dönemde ortaya çıkan Celali isyanları Anadolu'nun toplumsal yapısını etkilemiştir. Bu sebeple 1642 *Avarız Defteri* hazırlanırken bölgenin idari yapılanması gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiştir; nüfus hareketleri yüzünden sosyal yapıda meydana gelen değişimler, bazı köy adlarının da değişmesine yol açmıştır.

Nihayet Ordu İli 2013 yılında Büyük şehir statüsüne kavuşturulmuştur. Bütün köyler mahalle yapılmıştır. Kabataş ilçesinin toplam on sekiz mahallesinden sekizinin adı, Bayramlı Beyliği döneminde, fetih yıllarında kurulmuş *kadim köylerin* adlarıdır. Bu adlar günümüze kadar ulaşmıştır. Bu yerleşkelerden önemli bir kısmının kökeni, yine Bayramlı Beyliği zamanında kurulan *kadim köyler* olmakla birlikte, bunların adları gereksiz yere değiştirilmiştir. Geriye kalan çok azı ise yeni kurulmuş mahallelerden ibarettir. Zaten 2013'te bütün köyler toptan mahalleye dönüştürülmüştür. Bu mahallelerin adları ve 2021 yılındaki nüfusları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Hoşkadem ve çevresindeki köylerin sosyal yapısı hakkında bir fikir edinmek için Tablo 10 düzenlenmiştir. Tabloda görüldüğü gibi 1455-1613 yılları arasında söz konusu köylerde üç sosyal zümre yaşamaktaydı: *Reaya, müselleme ve muafiye*. *Reaya*, çıplak mülkiyeti devlete ait olan toprakların birer *çiftlik* miktarı bölümünün tasarruf

hakkına sahip olan köylülerdi. Tarım ve hayvancılıkla uğraşarak geçimlerini sağlamak ve devlete muhtelif biçimlerde çeşitli vergiler ödemekteydiler⁸⁷. *Müsellemler*, yerel atlı askeri gruplardı. Vergi vermiyorlar, kendilerine tahsis edilen yerlerde tarım yaparak geçiniyorlardı. Sefer zamanı orduya katılıyorlardı. Bunların masrafını sefer zamanlarında yamak olarak köylerde kalanlar karşılıyordu. Bu müsellemler, 15. Yüzyıl ortalarından sonra geri hizmetlerde kullanılmışlardır⁸⁸. *Muafiyeye* ise kendilerinden vergi alınmayan cami, zaviye veya derbentlerde görev yapanlar, yol ve köprülerin bakımını üstlenenler, kısaca topluma din, eğitim, ulaşım ve güvenlik gibi herhangi bir alanda hizmet sunan kişiler zümresiydi⁸⁹. Bu grupların 1455-1642 tarihleri arasında - yedi tarih kesitine göre- nüfus hareketlerine bakacak olursak, reayanın nüfusunun bir dönem azalıp ikinci dönem arttığını ve bunun böylece devam ettiğini görüyoruz. *Müsellemlerin* sayısı 1598 yılına kadar sürekli bir artış trendi göstermiş, 1613 yılında azalmış ve 1642'de tamamen kaybolmuştur. *Muafıların* nüfusu ise, 1547 yılına kadar azalma eğilimi göstermiş, 1598'de tamamen kaybolmuştur. Bu süreç içinde bunlardan önemli bir kesiminin müsellemler sınıfına geçtikleri, diğerlerinin ise muafiyetleri kaldırılarak *raiyyet* yazıldıkları anlaşılmaktadır. 1520 yılında Küçük Aya-Nikid ve Büyük Aya-Nikid köylerinde ikişer hane sipahi-zade/sipahioğlu mevcuttu. 1642'de bölgede Osmanlı'nın daimî ordusunu teşkil eden Kapıkulu Süvarilerine mensup bazı asker hanelerini de görüyoruz. Bu Kapıkulu Süvarilerine, bölük sayılarına izafeten altı bölük halkı da deniliyordu. Karay'da bir Silahtar, Borta'da bir Sipah hanesi vardı. Çonkara'da bir *Erbab-ı Tımar* hanesi bulunuyordu. Kargu'nun birinci bölümü ile Büyük Aya-Nikid köyü üzerine kurulan Beylerli'de ise bir Sağ Ulufeci, bir Sol Ulufeci, bir Sipah ve on iki Tımar Sahibi hane yaşıyordu. Bunlara *Erbab-ı Menasıp/mansıp sahibi* devlet görevlisi deniliyordu. İncelediğimiz bu yöre 1642'de Aybastı Kazası içinde yer alıyordu. Bugünkü Aybastı ve Kabataş ilçelerini kapsıyordu. Kaza kırk bir köyden müteşekkildi. Bu köylerin yirmi birinde *mansıp sahibi* kimse yoktu. On köyde birer, altı köyde ikişer ve iki köyde dörder olmak üzere toplam yirmi köyde otuz mansıp erbabi hane mevcuttu. Bunların büyük bölümü kapıkulu ya da tımarlı askerlerden oluşuyordu. Aleykin/Zaferimilli köyü camiinde bir beratlı müezzin, Eceli camiinde bir beratlı hatip görev yapıyordu. Yakacık köyünde *kudattan/kadıllardan* oldukları belirtilen iki hane vardı. Ayrıca Kuzköy'de Şit Abdal zaviyesi ayakta olup, burada beratlı zaviyedarlar görev yapıyordu. Aybastı'da diğer zaviyeler kaybolmuştu. Yukarıda da belirtildiği üzere vergiden muaf olan zaviyedarların müsellemler yazıldıkları anlaşılıyor. 1834 yılında Aybastı Kazasının merkezi olan Sefalık köyü henüz hiç yoktu. Bugün Aybastı'nın merkezinde yer alan ve 1455 yıllarındaki Aybasda köyünün yerinde kurulan Esenli on yedi haneli bir köydü; bu hanelerden sadece ikisi mansıp sahibiydi. Aybastı, bir köy adı olmaktan çıkmış, kazanın adı olmuştu. Bu bölgenin merkezi, yukarıda da

⁸⁷Yediyıldız 1985: 71-79.

⁸⁸Yediyıldız 1985: 79-82.

⁸⁹ Geniş bilgi için bkz. Yediyıldız 1985: 89-97.

bahsettiğimiz gibi Kargu/Beylerli ve civarı olmalıydı. Çünkü Kazadaki otuz mansıp sahibinden on beşi Beylerli’de idi. Burada ayrıca yirmi beş reaya hanesi mevcuttu. Mansıp sahiplerinden yedi hane de komşu Sevdeş köyünde⁹⁰ bulunuyordu. Bugün Kabataş’ın merkezinde yer alan Karay köyündeki cami ve görevlileri kaybolmuştu. Cami Hoşkadem’in komşusu olan Eceli’ye taşınmıştı. Buranın *berathı hatibi* de vardı. Kadılar da yine bu mıntıkaya yakın olan Yakacık köyünde⁹¹.

II. Bayezid döneminde Hoşkadem mıntıkası ve çevresi (1485)

Fatih’in vefatıyla 1481’de oğlu Bayezid Osmanlı tahtına oturmuştur. Öncekinden otuz yıl sonra ülkenin yeni bir tahriri yapılmaya başlanmış ve Ordu yöresinin bu günlerde yazılan *Mufassal Defteri* 1485 yılında tamamlanmıştı. Bu *Defter* de Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlanmıştır⁹². Bu otuz yılda acaba Hoşkadem mıntıkasında ve çevresinde ne gibi değişimler olmuştur? Bu *Defterin* yapısı da hemen hemen öncekinin aynısı olduğundan, bunların karşılaştırılması ve meydana gelen değişimlerin tespit edilmesi ilgi çekici olacaktır.

Yukarıda belirtildiği üzere, ilerde bir bölümü Hoşkadem’in bir mahallesi haline gelecek olan Kargu köyü, 1485’te de iki *hisseli* yapısını koruyordu. Birinci hisse *İmamın* oğlu Pir Ali ve Yusuf kardeşlere tımar olarak verilmişti⁹³. Bu tımar sahiplerinin babası olan *imam*, 1455’te Gölköy Kalesinde imamlık yapan İbrahim Fakih’ten başkası değildi. O dönemde muhtemelen herkes tarafından bilinen bir kişi olduğu için onun baba adı *Deftere* yazılmamıştı. Otuz yıl sonra, öyle anlaşılıyor ki, şöhreti daha da arttığından artık isminin belirtilmesine bile lüzum duyulmuyordu, öyle ki, *İmam* deyince çevrede İbrahim Fakih anlaşılıyordu; bu durum *Defter*’in bağlamından son drece açık bir biçimde anlaşılacaktır. İmamın kendisi hala hayatta olup, Gölköy Kalesinde mülazımlık ve imamlık görevlerini sürdürüyordu. Yukarıda anlatıldığı üzere, İmam İbrahim Fakih’in, 1455’te altı kişiyle ortak olmak üzere, on yedi köyde tımar hisseleri vardı. 1485 yazımında ise bu ortaklık dağılmış, kendisine müstakil olarak dört köy dirlik olarak verilmişti. Yine Gölköy Kalesinde mülazım olarak görevlendirilen iki oğlu Pir Ali ve Yusuf da burada incelediğimiz mıntıkada bulunan Kargu köyünün birinci hissesi ile Karay köyü ile yöreden diğer beş köyün tamamının⁹⁴ gelirlerinden oluşan bir dirliğin sahibi bulunuyorlardı. Kargu’nun bu hissesinin eski tımar sahibi Osmancık Beyi İbrahim’in oğlu Ahmet, 1485’te ortalıkta yoktu.

⁹⁰ Sevdeş bugün Alacalar köyünün mahallesidir.

⁹¹ Buradaki değerlendirmeler, *Avarız Defterindeki* verilerden hareketle yapılmıştır (Öz-Acun 2008). Bu konuda daha ayrıntılı yorumlar için bkz. Yediyıldız 2023.

⁹²Yediyıldız-Üstün 2002.

⁹³ Yediyıldız-Üstün 2002:60.

⁹⁴ Bu köyler, Döşek, Tazvara, Karay, Musacalu ve Bulduklu’dur (Yediyıldız-Üstün 2002: 56-60, 136, 158).

Kargu köyünün ikinci hissesi ise, 1485'te, önceki tımar sahibi Ali'nin oğlu Hasan'a, diğer bir ifadeyle, Hoşkadem'in torununa tımar olarak verilmişti. Ali vaktiyle Kargu'da müsellemler olduğu halde, oğlu Hasan, babasının dirliğiyle Gökçöy Kalesine mülazım olarak tayin edilmişti⁹⁵. Ayrıca bu hisseye dört köy daha eklenmek suretiyle Hasan'ın geliri artırılmıştı⁹⁶. Ayrıca Karahasan köyünde tımar olarak *mevkûfâtı*⁹⁷ vardı. Kargu'dan aldığı hisse kapsamında vergi mükellefi tek reaya mevcuttu: Mihmad oğlu Halil. O, 1455'te *Defter*'e babası Yenice ile birlikte yeni kayda geçirilmişti; babasının öldüğü anlaşılıyor. Kargu köyünün bu bölümünde, diğer bir ifadeyle, ileride Hoşkadem köyünün kurulacağı alanda, 1485'te, *kadimlik yurtlarıyla* dört müsellemler yaşıyordu. 1455'teki Celayir oğlu Ali halen hayattaydı. Taşoğlu Mezid'in ortağı olan, Hoşkadem'in oğlu Yusuf ölmüş, yerine oğlu Hüseyin müsellemler yazılmıştı. Çelebi oğlu Hacı'nın yerini Bahşayış oğlu Hacı almıştı ki, bunun da aynı kişi veya en azından onun akrabası olması ihtimali vardır. Dördüncü kişi "Mustafa'nın ortağı Hasan" olarak kaydedilmişti. İki *Defter*de birden, Kargu'nun bu ikinci hissesi dâhilinde bulunanları ve Taşoğlu köyündeki şahısları karşılaştırdığımız ve aralarındaki ilişkileri değerlendirdiğimiz zaman söz konusu Hasan'ın ortağı olan Mustafa'nın kim olduğunu anlıyoruz. Bu Mustafa, **Taşoğlu** köyündeki Taşoğlu'nun torunu Mustafa'dan başkası değildi. Onun oğlu Hasan, 1485'te, Kargu'nun ikinci hissesindeki müsellemlere dâhil olmuştu. Bu iki yerde yaşayanların hepsi *kadimlik yurtlarıyla* müsellemler olduklarına göre, aynı oymağa mensup akraba çocukları olmalıydılar. Taşoğlu ile Hoşkadem muhtemelen amca çocuklarıdır. Taşoğlu'nun oğlu Mezid Taşoğlu köyünde halen hayattadır. Diğer torunları Mustafa ve Hamza da burada yaşamaktadır. Hoşkadem'in önceki *Defter*deki beş oğlundan ikisi Yusuf ve Hacı ile torunu Hüseyin de buradaki müsellemler arasındadır. "Taşoğlu veled-i Hoşkadem beca-yı Zeyneddin" /Zeyneddin yerine Hoşkadem oğlu Taşoğlu" kaydındaki Hoşkadem'in, aynı Hoşkadem olup olmadığını kestiremiyoruz⁹⁸.

İlerde Hoşkadem'in Mahallesi olacak olan Depeköy, 1485'te de Kargu'ya bağlıydı ve Hafsamana Kalesi mülazımı Hamza oğlu Budak'a tımar olarak verilmişti.

⁹⁵Yediyıldız-Üstün 2002: 60.

⁹⁶ Bu köyler şunlardır: Tamlalu, Kuştoğan, Depecük, Gebecük ve Demircilü (Yediyıldız-Üstün 2002: 47, 56-57, 70).

⁹⁷ Herhangi bir masraf veya tahsisten artarak Devlet Hazinesine intikal eden para (Kepecioğlu 254). Buradaki örnekte, Karahasan köyünün otuz bir reayası bir başkasının tımarına kayıtlı iken (gelir tutarı yedi yüz kırk üç akçedir), doksan sekiz akçe ödeyen dört reayası Hoşkadem'in torunu Hasan'a aitti (Yediyıldız-Üstün 2002: 73).

⁹⁸ Taşoğlu köyünün 1485 yılındaki kaydı aynen şöyledir: Karye-i Taşoğlu. El-Müsellemiye: Kadimlik yurtlarıyla. Mezid v. Taşoğlu. Yusuf v. Hoşkadem. Hacı v. Hoşkadem. Pir Ali v. Halil. İbrahim v. Ebi Yusuf. Pir Mahmud v. Ebi Yusuf. Mustafa birader-i Mehmed v. Pedereş. Taşoğlu v. Hoşkadem beca-yı Zeyneddin. Hüseyin v. Yusuf. Hamza v. Mehmed (Yediyıldız-Üstün 2002: 60).

Köyde 1455'teki beş kişiden ikisi hala hayattaydı. Diğer üçünden ikisi geriye oğullarını, birisi de *zeminini/tarlasını* bırakmıştı⁹⁹. *Zemin* olarak kaydedilen yerlerin vergisi, orayı ekip biçenler tarafından ödeniyordu.

Kıranköy'de 1485 yazımı sırasında durum oldukça farklıydı. *Defterde* sadece, "Karye-i Kıranköy. Nur Oğlanları yeridir. Müsellemlerdir" kaydı vardı. Hiçbir isim yazılmamıştı¹⁰⁰. Ya görevli olarak başka yerlere gitmiş ya da buradan sürülmüş veya çevre köylere dağıtılmış olmalıdırlar. Zira bundan sonra bir daha bu adda meskûn bir yere rastlamıyoruz.

Küçük Aya Nikid köyü dört reayasıyla ve bir öküzlük bir hassa çiftliği ile Hızır oğlu Davud'un tımarı olmuştu. Büyük Aya Nikid ise sekiz reayası ve bir öküzlük bir hassa çiftlik ile Hafsamana Kalesi mülazımı İbrahim'e tımar olarak verilmişti¹⁰¹.

Daha önce bahsettiğimiz komşu köylere gelince, Karay köyü merkezi özelliğini koruyordu. Bu dönemde Karay da iki hisseye ayrılmıştı. Birinci hissesi, Kargu'yu anlatırken bahsettiğimiz Habsamana Kalesi mülazımı İmam (İbrahim Fakih) oğlu Ali ve Yusuf'un tımarıydı. Ona on sekiz reaya bağlıydı. İkinci hissesi ise, Ozan oğlu Mehmet ve Mansur oğlu Mehmet'e verilmişti. 1455'de burada mevcut olan camiden söz edilmiyor. Ancak *kadimlik yurtlarıyla* altı muaf arasında *müderris* Hacı oğlu Ali'nin adı geçiyor. Önceki *Defterdeki* Hafız Pir Ahmet Fakih'in oğlu da okuyup fakih olmuştur. Mehmet oğlu Hafız Pir Ahmet hala hayattadır. On iki müsellemler *kadimlik yurtlarıyla* görev yapıyorlar. Yirmi bir vergi mükellefi arasında iki sipahi, bir hafız ve bir de imam mevcuttur. Köyde bal üretimi yok olmuş, koyunculuk başlamıştır¹⁰².

Hanut/Ardıç köyünde, 1455'te *yurtlarına eşen* müsellemler İbrahim ve Zeyneddin'in öldüğü ve yerlerinin *Zemin-i İbrahim* ve *Zemin-i Müsellem Zeyneddin* adıyla kaydedildiğini görüyoruz. Dolayısıyla 1485'te burada müsellemler kalmamış, yerleri boşalmıştır. Tarlaları vergi ödeyen reaya bölümüne yazılmıştır. Başkaları tarafından işlenip vergisi veriliyor olmalıdır. Reaya grubu dörtten beşe çıkmıştır. Tımar sahibi değişmiştir. Vergi vermeyen beş kişilik fakihler grubundan ise iki kişi kalmıştır. Halil Fakih oğlu Ali Fakih hala hayattadır. Yusuf fakih oğlu Mevlâna Mehmet Fakih'in yerini oğlu Halil almıştır¹⁰³. Diğerleri ya ölmüş ya da başka yerlere gitmiş olmalıdır.

Belenköy'ün adı 1485'te Belen olarak kaydedilmiş ve Tımar sahibi değişmiştir. Belen'de önceki dönemde olduğu gibi bu dönemde de yedi vergi mükellefi reaya yaş-

⁹⁹ Depeköy'ün 1485 yılındaki kaydı şöyledir: Karye-i Depeköy. Tabi-i Kargu. Tımar-ı Budak v. Mustafa, mülazım-ı Kal'a-i Hapsamana. Menteşe v. Murad. Menteşe v. Ali. İbrahim v. Pir Ali. Pir Nazar v. Menteşe. Zemin-i Hüseyin v. Şadi (Yediyıldız-Üstün 2002: 61).

¹⁰⁰ Yediyıldız-Üstün 2002: 71.

¹⁰¹ Yediyıldız-Üstün 2002: 71.

¹⁰² Yediyıldız-Üstün 2002: 59-60.

¹⁰³ Yediyıldız-Üstün 2002: 59.

yordu. 1455 yılında reaya olan Hasan oğlu Halil yaşlandığı için isminin önüne “pirifâni/çok yaşlı” notu düşülerek vergiden muaf tutulmuştu. Mahmut oğlu Hoca’nın yerini üç oğlu Selamet, Samsa ve Yakup ile oğlu Mustafa’dan torunu Yusuf almıştır. Ayrıca köydeki *kadimlik yurtlarıyla* görev yapan on müsellemin sayısı on ikiye çıkmıştır. Bunlar da öncekilerin çocukları veya torunlarıdır. Otuz yıl arayla yazılan bu iki *Defter* arasındaki bu karşılaştırmalar, bazı araştırmacıların *Tahrir Defterlerinin* gerçeği yansıtmadığı, birbirinin kopyası olduğu tarzındaki iddialarının aksine, bunların ciddi gözlemlere ve tespitlere dayandığını ve son derece doğru veriler ihtiva ettiğini göstermektedir¹⁰⁴.

Kürdü/Yeniceli köyü, 1455’te Hafsamana Kalesi Dizdarı Çoban Beyin tımarı iken 1485’te Milas/Mesudiye Seraskeri Hasan Bey’in tımarına dâhil edilmiştir. Altı kişi beşe inmiştir. Bir kişi hala hayattadır. Diğer isimlerle bir ilişki kurulamamıştır. *Yurtlarına eşen* iki müselleme de kaybolmuştur. Çoban Bey ile birlikte başka bölgede görevlendirilmiş olabilirler¹⁰⁵.

Eceli köyü, daha önce belirtildiği üzere 1455’te birkaç kişinin ortak tımarı idi. 1485’te sadece bunlardan biri olan Halil oğlu Mehmet’e tımar olarak verilmiştir. Reaya yirmi iki kişiden yirmi bire inmiştir. Musa Kethüda’nın kardeşi İbrahim’in tarlası boştur, *zemin-i İbrahim* diye kaydedilmiştir. *Kadimlik yurtlarına eşen* müsellemler beşten yediye çıkmıştır. Çonkara oğlu Ahmet ve Ahmet Ece oğlu Musa hala hayattadır. Vergiden muaf olan Mehmet Fakih, çocuk bırakmaksızın *kadimlik yurduyla* kaybolmuştur¹⁰⁶.

Borta köyünün de tımar sahibi değişmiştir. Öncekilerle ilişkili olan reaya 1485’te, sekizden altıya inmiştir. Hoca oğlu Ali Fakih’in oğlu Aykut büyümüş, imam olmuştur. Şeyh Ahmet Zaviyesinde, oğlu Şeyh Halil’in yerine torunu Murat zaviyedar olarak görevlendirilmiştir. Tek müselleme Bahşayış oğlu Hamza’nın yerine onun altı oğlu *kadimlik yurtlarına eşer* müselleme olmuşlardır. Bunlara üç kişi daha eklenmiştir. Muhtemelen bunlar öbürlerinin kızlardan akrabaları olmalıdır¹⁰⁷.

Önceki dönemde olduğu gibi bu dönemde de incelediğimiz bu bölgede köylü, buğday ve arpa ekip biçiyor, ceviz ve meyve yetiştiriyordu. Arıcılık ve koyunculuk nispeten artmıştı. Elimizde bulunan bu ikinci *Mufassal Defterden* sonra da Osmanlı Devleti’nin her yerinde olduğu gibi bu bölgede de yeni *tahrirler* yapılmıştır. Türk Tarih Kurumunda yayımladığımız 1520 tarihli *Defter*, mufassal değil, icmâldir¹⁰⁸. Bu *Defter*, köylülerin ödedikleri vergilerin *Has, Zeamet ve Tımar* olarak dağılımlarını özet olarak tespit üzere hazırlanmıştır. Köylerin adından sonra köydeki nüfus, hane/evli-aile

¹⁰⁴ Yediyıldız-Üstün 2002: 58.

¹⁰⁵ Yediyıldız-Üstün 2002: 62.

¹⁰⁶ Yediyıldız-Üstün 2002: 65.

¹⁰⁷ Yediyıldız-Üstün 2002: 69.

¹⁰⁸ Bu sayım Kanuni’nin tahta çıktığı yıl, Piri Mehmed Paşa’nın sadrazamlığı sırasında yapılmıştır (BOA, TD 37).

reisi ve mücerret/bekâr-geç olmak üzere ayrılarak sayıları belirtilmiş ve nefer olarak toplamları ile hâsıl başlığı altında ödemeleri gereken vergi miktarı toplam olarak kaydedilmiştir. Ayrıca vergi ödemeyen müsellemler ve sipahide gibi görevliler varsa onların sayıları da toplam olarak belirtilmiştir. Tablo 7’de görüldüğü üzere, Hoşkadem ve Beylerli’nin arka planını oluşturan köyler gurubunda¹⁰⁹, toplam yirmi hane, sekiz mücerret, on dokuz müsellemler ve dört sipâhizade mevcuttur. Müsellemler sadece Tepeköy ve Taşoğlu köyünde idiler. Komşu altı köyde ise, toplam yüz üç hane, kırk iki mücerret ve seksen üç müsellemler yaşamaktaydı. Kürdü/Yeniceli ve Hanut/Ardıç’ta müsellemler yoktu (Tablo 8). Bu *Defter*de müsellemlere de vergi yazılmıştı. Çünkü bu *Defter*in başına konan *Kanunnameye* göre, müsellemler kaldırılmış, bunların vergileri padişah haslarına dâhil edilmişti. Ancak Beylerbeyi Şadi Paşa müsellemlere ihtiyacı olduğunu bildirdiği için bundan vazgeçilmiş ve yeni bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre, 1485 tarihli *Defter*de (TD 37) kayıtlı olanlar yine müsellemler olarak kalacaklardı. Eskiden olduğu gibi hem kendileri hem oğulları atları ve işe yarar silahlarıyla birlikte Sefer-i Hümayunlara katılacaklardı. Aralarında eskiden reaya yazılmış olanlar yine öyle kalacaklar, ancak cabalarının yirmide biri sefer zamanı sefere katılacaktı, aksi takdirde vergilerini ödeyeceklerdi¹¹⁰. Muhtemelen bir süre bu uygulama devam etmiş olmalıdır. Eğer müsellemler devam ettirilmeseydi, Hoşkadem gurubundaki müsellemler bin iki yüz kırk akçe, komşu köylerdeki ise dört bin sekiz yüz on yedi akçe vergi ödeyeceklerdi. Birinci guruptaki normal reayanın vergi yükü üç bin dokuz yüz iki akçe, komşu köylerindeki ise altı bin otuz bir akçe idi¹¹¹. Tablo 7 ve 8’de de görüldüğü üzere müsellemler 1547 ve sonraki sayımlarda da *Defterlere* müsellemler olarak yazılmışlardı, ancak bunların *kadimi raiyyet* yani *vergi veren köylü* statüsüne geçirildikleri ve dirlik olarak padişah haslarına dâhil edildikleri notu düşülmüş ve ödeyecekleri vergi miktarları da belirtilmişti. Demek ki müsellemler kurumu, 1547’den önce ya da bu tarihte uygulamadan kaldırılmıştır¹¹². 1547’den itibaren meydana gelen en önemli değişim bu olsa gerektir. Bu bir nevi *müsellemler zümresinin sınıf değiştirmesi*, *askeri sınıftan reaya sınıfına* geçirilmesi, dolayısıyla statü kaybına uğraması anlamına geliyordu. Aslında kökleri Bayramlı Beyliği dönemine uzanan bu insanların nasıl bir haletiruhiye içine düştüklerini ve sosyal davranışlarının ne olacağını anlamak üzere yapılacak çalışmalar son derece ilgi çekici olacaktır. Nitekim bunlar 1591-1611 yılları arasında cereyan eden Celali ayaklanmaları sırasında önemli roller oynamış olmalıydılar¹¹³. Bu ayaklanmalar sırasında, ciddi nüfus hareketleri meydana gelecek, ülkenin dirlik ve düzenliği bozula-

¹⁰⁹ Bu köy gurubunda yer alan *Kargu* bu defterin orijinaline yanlış olarak *Garku* biçiminde yazılmış ve dolayısıyla çevriyazıya da böyle geçirilmiştir (Bkz. Yediyıldız-Öz-Üstün 2002: 601). Komşu köyler gurubunda yer alan *Karay* köyü de hem orijinal metne hem de çevriyazıya *Koray* olarak yazılmıştır (Yediyıldız-Öz-Üstün 2002: 601, 611).

¹¹⁰ *Kanunname* için bkz. Yediyıldız-Öz-Üstün 2002: 7; Yediyıldız 1985: 79-82, 163-164.

¹¹¹ Yediyıldız-Öz-Üstün 2002: 601-602, 611.

¹¹² Yediyıldız 1985: 79-82.

¹¹³ Celali isyanları hakkında iyi bir özet için bkz. Acun 2002: 899-908.

caktır. Bu kargaşa döneminde, III. Mehmet'in padişahlığı zamanında (1595-1603), bölgenin yeni bir *tahririne* başlanıyor. Bu tahririn kaç yıl sürdüğünü bilemiyoruz ama kâtip hazırladığı müsvedde *Defteri*¹¹⁴ beyaza geçme imkânı bulamadan 1598'de ölüyor. Onun halefi kâtip Kasım, söz konusu müsvedde nüshayı referans alarak, aynı zamanda sahayı da gezmek suretiyle, bölgenin *tahrir işlemini* tamamlıyor, yeni *Defteri* beyaza geçiyor ve 1613 tarihli bu *Mufassal Tahrir Defterinin* resmiyete konulmasını temin ediyor¹¹⁵.

Osmanlı merkezi yönetimi 16. Asrın ikinci yarısından itibaren, taşrada idari yapılanmada zaman zaman yeni düzenlemeler yapmıştır. Mesela, 1547 tarihli *Tahrir Defteri*'nde tek kaza olan Vilayet-i Canik-i Bayramlı'nun *İskefsir*, *Bayramlı* ve *Bazarsuyu* olmak üzere üç *kazaya* ayrıldığını görüyoruz. Fidaverende/Aybastı ile birleştirilen Habsamana/Gölköy ise *nahiye* olarak *İskefsir*'e/Reşadiye'ye bağlanmıştır. 1598-1613 yazımları sırasında ise Ordu Kazası yirmi nahiyeye ayrılmıştır. Bu yirmi nahiyeden birisi de Fidaverende ile birleştirilmiş olan Habsamana nahiyesidir. Nahiyenin köyleri 1547, 1598 ve 1613 yazımlarının hepsinde de aynı sırayı takip etmektedir¹¹⁶. Bu düzenlemelerden başarılı sonuçlar alınmadığı anlaşılıyor. Çünkü yirmi dokuz sene sonra, 1642'de yapılan *Avarız Tahririnde* yeni bir idari yapılanmayla karşılaşıyoruz. Vilayet-i Canik-i Bayram sahasında on iki kaza kurulmuştur¹¹⁷. Bunların alt birimleri olarak da nahiyeler vardır. Bazılarının beş altı nahiyesi olduğu halde bazılarında nahiye yoktur. Aybastı bunlardan biridir. *Avarız Defteri*yle birlikte yazım tekniği de değişmiştir. Artık köylerin demografik durumları dâhil köylünün ekonomik ve sosyal durumunu kaydeden yazım işlemleri yerine vergi tarhında esas alınmak üzere vergi kaynaklarının tespitini hedefleyen yazım usulüne geçilmiştir. Bunların sonuçlarını içeren defterlere *Mufassal Avarız Tahrir Defteri* denilmektedir. Önceki *mufassal tahrir defterlerinde* köylü ailesinin işlediği toprağın miktarı, ürettiği tarım ürünlerinin cinsi ve miktarı ile bunlardan alınacak vergilerin miktarı belirtiliyordu. *Mufassal Avarız Defterlerinde* ise bunlar yoktu. Sadece vergi yükümlüsü nüfus kaydedilmişti.

İncelediğimiz bölgenin, daha önce de belirtildiği üzere, 1485'ten altmış iki sene sonra 1547 yılında, bu tarihten elli iki sene sonra 1598'de (bu *Defter* müsveddedir) ve bundan on beş sene sonra da 1613 yılında *Mufassal Tahrirleri* yapılmıştır. Yukarıda 1455-1485 yılları arasında yaptığımız karşılaştırmalar gibi, bütün bu *Defterlerdeki* verilerin –bunlara bizim burada incelemediğimiz icmallerindekileri de ekleyerek– köy köy karşılaştırmalı analizleri yapılacak olsa oldukça ilgi çekici sonuçlara ulaşılabilir. Böyle bir inceleme bizim bu araştırmamızın sınırlarını aşar. Bununla birlikte hazırlamış olduğumuz ekteki tablolarda böyle bir analizin çatısını göstermiş bulunuyoruz. Onun

¹¹⁴ BOA-TD 716.

¹¹⁵ TKGM, KKA, TD 169.

¹¹⁶ Yediyıldız 2023: Ek 3.

¹¹⁷ Bu kazalar şunlardır: Milas, Bazarsuyu, Akköy, Ebülhayr, Ordu-yı Bayramlı, Ulubey, Yakupbeyderbendi, Bolaman, Çamaş, Aybastı, Habsamana, *İskefsir* (Öz/Acun 2008).

için söz konusu tahlili başka bir araştırmaya bırakarak, biz şimdi burada, ilk defa 1642 yılında yapılan *Avarız Tahririnde* ortaya çıkan Hoşkadem Köyünü ele alacak ve bu köyün bundan sonraki durumunu hikâye ederek araştırmamızı sonlandıracağız.

1642 ve Sonrasında Hoşkadem Köyü

Hoşkadem köyünde, 1642 tarihinde, sekiz hane, komşusu Depeköy’de ise iki hane yaşıyordu. Depeköy daha sonra Hoşkadem ile bütünleşecek, onun mahallesi olacaktır. Her hane reisi baba adıyla birlikte kaydedilmişti. Onları tanımlayacak başka bir işaret yoktu. Hoşkadem’de diğer köylerden bazılarında mevcut olan mansıp erbabından kimse de bulunmuyordu. Bu tarihte Hoşkadem ve Depeköy’deki vergi mükelleflerinin adları aşağıdaki Tabloda gözükmektedir. Bu dönemde köy ile ilgili başka bir bilginiz yoktur.

<i>Hoşkadem Köyünde 1642 Yılında Hane Reisleri</i>	
Üvers oğlu Mehmed	Bekir oğlu Mehmed
Mirza oğlu Mustafa	Ramazan oğlu Mehmed
Turak oğlu Ali	Gül Ahmed oğlu Ramazan
Mustafa oğlu Mehmed	Mirza oğlu Ali
<i>Depeköy'deki Hane Reisleri</i>	
Ahmed oğlu Mustafa	Osman oğlu İbrahim

Avarız Defteri’nden sonra Hoşkadem ile ilgili ikinci belgemiz, 1834 tarihli *Nüfus Defteri*’dir¹¹⁸. 1642’den itibaren aradan tam yüz doksan iki yıl, neredeyse iki asırlık bir süre geçmiştir. Bu arada Depeköy Hoşkadem ile birleşmiştir. 1834 *Nüfus Defterine* göre, Hoşkadem’de on altı hane yaşıyordu. İki yüz yılda hane sayısı, Depeköy’ün de katılımıyla, ancak bu kadar artabilmişti. Eski *Defterlerden* farklı olarak *Nüfus Defteri*’ne hane reislerinin lakapları da yazılmıştı. Bu tarihte Hoşkadem’de oturanların lakapları şöyleydi: *Ömerefendioğlu, Karamehmedoğlu, Memişoğlu, Sûrluoğlu*¹¹⁹, *Veli-oğlu, Kurdoğlu, Karamustafaoğlu* (3 hane), *Karaahmedoğlu* (3 hane), *Cebhanecioğlu, Taviloğlu*¹²⁰ ve *Boşnakoğlu*. Ahmed bin Ali hanesinin lakabı yoktu. Kendisi elli yaşındaydı. Niçin lakabının olmadığını bilemiyoruz. Tek oğlu vardı, o da 1840 Şubat’ında ölmüştü. Muhtemelen kendisinin ölümünden sonra nesil tamamen bitmiş olmalıdır¹²¹.

¹¹⁸ Büyük 2020. Eğer bu *Defter*’in çevri yazısından hareketle bilimsel analizler yapılacaksa –özellikle bilinmeyen özel adların okunuşu- mutlaka özgün metinde orijinaliyle karşılaştırılmalıdır. Maalesef *Defter* basılırken –bu dizideki yayınlarda ilke olarak benimsenmesine rağmen- söz konusu *Defterin* orijinali, çevriyazı metnine eklenmemiştir. Bu büyük bir eksikliktir.

¹¹⁹ Büyük, bu lakabı Severlioğlu diye okumuştur. Bunun Sevr/Sevir-luoğlu (Öküzlü/Boğaloğlu), ya da Sûrluoğlu (Sûr, şölen, düğün, şenlik demektir) diye okunmasının daha doğru olacağını düşünüyorum.

¹²⁰ M. Büyük bu lakabı Topaloğlu diye okumuştur (2020: 281), ancak ben bunun Taviloğlu şeklinde okunması gerektiğini düşünüyorum.

¹²¹ *Nüfus Defteri*’ndeki veriler tarafımızdan bir tablo hâline getirilmiştir.

Bir numaralı hanede oturan köyün *imamı* Ömerfendioğlu Molla İbrahim altmış yaşındaydı. Köyde bir imamın bulunması, son iki yüz yıl içinde buraya bir cami yapılmış olduğuna işaret edebilir. Ya da bu imamın komşu köylerden birindeki camiiin imamı olabileceği de düşünülebilir. Hatırlanacağı gibi daha önce değişik tarihlerde Karay ve Eceli’de imam hatip gibi din görevlileri bulunuyordu. Daha sonra kaybolan bu camiiin bir medreseyle birlikte Eceli ve Hoşkadem’in arasında ırmak kenarında olduğu rivayet edilmektedir. Kırk eli yıl öncesine kadar duvar taşları duruyordu¹²². Kaynaklarda Çonkara veya Hoşkadem adıyla geçen bu medresede 1834 yılında Gülcüoğlu Ali Efendi bin Ömer müderrislik yapıyordu¹²³. Medresenin 1882-1884 yılları arasında Çonkara Medresesi adıyla varlığını koruduğunu ve müderrisinin Erzenzade Süleyman Efendi olduğunu biliyoruz. Bu yıllarda bu satırların yazarının dedesi de orada öğrenci idi¹²⁴. 1888 yılında söz konusu medrese Hoşkadem Medresesi adıyla anılmaya başlanmıştır. Trabzon Vilayetinin tamamındaki yüz doksan medreseden birisidir. Bu tarihte Ordu Kazasında yirmi yedi, Aybastı Nahiyesinde ise sadece iki medrese vardı: Esenli ve Hoşkadem medreseleri. Birincisinde otuz, ikincisinde otuz bir talebe okuyordu¹²⁵.

İki numaralı hanede oturan Karamehmedoğlu Ahmed bin Mehmed ise köyün *muhtarı*ydı; elli yaşındaydı. Köyün *ikinci muhtarı/muhtar-ı sanisi* Karamustafaoğlu Mustafa bin Mahmud ise, altmış yaşında olup on bir numaralı hanede oturuyordu. Osmanlı Devleti’nde eskiden beri köylerde *kethüda*, *ihiyar*, bazen de *muhtar* denen görevliler bulunuyordu. II. Mahmut döneminde, İstanbul dışında muhtarlık örgütünün kurulması 1833-1836 yıllarına rastlar. Hoşkadem’deki söz konusu muhtarlar da bu örgütlenme sırasında seçilen ve atanarlardan olmalıdır¹²⁶.

Hoşkadem’in bir de *ayanı* vardı: Cebhanecioğlu Abdurrahman bin Abdullah. O doksan yaşındaydı ve yedi yıl sonra vefat etmişti. Lakabından aslen askeri sınıftan olup sonradan köylüleşen, ancak liderliği elden bırakmayan bir aile olduğu anlaşılıyor¹²⁷. On beş numaralı hanede ise doksanlık başka bir dede oturuyor: Taviloğlu Ahmed bin Hasan. Yirmi beş yaşındaki oğlunun adının üzerinde *mücrim/kabahatli*, *suçlu* yazıyor. Bir kere lekelenmeyi gör, mutlaka yıllar sonra da olsa bunun izi ortaya çıkarıyor.

Köyün on altı numaralı son hanesi, kırk beş yaşındaki Boşnakoğlu Mehmed bin İbrahim’e aitti. Lakabından Boşnak kökenli olduğu anlaşılan bu tek hanelik aile, Hoşkadem’e nereden ve nasıl gelmiştir? ¹²⁸. Bu sorunun cevabı bilinmiyor. Ailenin kendisi

¹²² Hoşkadem’den Şemsettin Yedi yıldız bu taşları gördüğünü ve bildiğini nakletmiştir.

¹²³ Büyük 2020: 282.

¹²⁴ YA-MAY-K4-055. Yedi yıldız 2022’c: 301.

¹²⁵ TVS, 1305/1888, s. 118-130.

¹²⁶ Muhtarlık örgütünün kurulması ve görevleri konusunda bkz. Çadircı 2013: 38-40.

¹²⁷ Bu dönemdeki ayanlık kurumu için bkz. Çadircı 2013: 33-37.

¹²⁸ Bu dönemdeki *Nüfus Defterlerinde* Karadeniz’in farklı bölge ve köylerinde Boşnakoğlu lakaplı ailelere rastlanmaktadır. Mesela Aybastı’nın Yakacık köyünde de bir Boşnakoğlu hanesi vardı (Büyük 2020: 373). Akköy Kazasında ise Uçarlı, Küçüküklü, Melikli köylerinde birer, Uçarlı Göçebelere arasında iki, Pazarsuyu Kazasında Şeyhlü köyünde ise bir aile Boşnakoğlu lakabı taşıyordu (Hürol 2017). Ulubey Kazasının, Durak köyü Demirci taifesi arasında bir hane, Gündüzlü köyü göçebelere arasında bir hane, Kıranyağmur köyü göçebelere arasında bir hane, Sevediş köyünde bir hane, yine bu köyün göçebelere arasında bir hane, Elmaçukuru köyü göçebelere arasında bir hane (bu sonradan Şeyhler köyüne nakledilmiş) Boşnakoğlu lakaplı insanlar mevcuttu (Akdemir 2017: 165, 190, 203, 206, 235, 240, 249). Gök köy

de bu konuda hiçbir ize, anıya ve bilgiye sahip bulunmamaktadır. Öyle ki, 20. Asrın ilk yarısında halk arasında mahalli ifadeyle “Boşnoğlu” diye tanınan aile bu kelimenin kökenini ve ne anlama geldiğini bile bilmiyordu, tıpkı yörede hiç kimsenin bilmediği gibi. Aile içindeki tek rivayet, sülalenin kökeninin çok eskiden tek başına köye gelmiş olan Molla İbrahim adında bir hocaya dayanmış olmasından ibaretti¹²⁹. Bu kişi burada bir Türk ile evlenerek aile kurmuş ve buraya yerleşmiş olmalıdır. Bundan sonra gelinler ve damatlar da Türklerden olacaktı elbette, çünkü çevrede onlardan başkası yoktu. Böyle bir kültür ortamında ve söz konusu evlilik ilişkileri sonucunda çocuklar Türk doğup Türk büyüyeceklerdi şüphesiz. Sonunda aile içinde yaşadığı toplumla birlikte kökenlerinin Orta Asya’dan gelen Türklerden oldukları inancı kimliklerinin temel unsurlarından biri olmuştur. Milletlerin oluşumunda kültürün rolü budur işte¹³⁰. Atatürk’ün “Ne mutlu Türküm diyene” sözünün temeli de budur. Nevzat Köseoğlu’nun “Müslümanın Türkçe konuşanına Türk derler” sözü de başka bir açıdan kültürün bu gücünü ifade eder¹³¹.

Osmanlılar tarafından yapılan 1834 Nüfus sayımının kayıtlarını ihtiva eden *Nüfus Defteri*’nde, her köyde olduğu gibi, Hoşkadem köyünde de sadece erkek nüfus yazılmıştır. Köyde toplam olarak on altı hanede elli altı kişi yaşamaktaydı. Bunların on dördü *müsinn*/yaşlı, yirmi altısı *tüvânâ*/yetişkin ve on altısı ise *sagîr*/çocuktü. Kadınlar yazılmamıştı. Bir o kadar da kadın nüfus olduğunu varsayarsak, köyün toplam nüfusunun yüz on iki kişiden ibaret olduğu anlaşılır. Bunların dışında 1834’ten sonra 1843 yılına kadar yeni doğanlar ve ölenler de *Deftere* işlenmiştir. Dolayısıyla bu on yıllık dönemde köyün nüfusundaki değişimleri takip etmemiz mümkündür. Tablo 13, bu değişimleri göstermektedir. Tablonun sol tarafında, 1834 yılında köyde mevcut erkek nüfustan yaş gruplarına ve yıllara göre ölenlerin sayıları gösteriliyor. Sağ tarafında ise bu on yıllık dönemde gerçekleşen doğum ve ölüm sayılarını görüyoruz.

Bu dönemde mevcutlardan, on yaşından küçük on altı erkek, on bir-yirmi yaş arasında altı erkek, yirmi bir-altmış üç yaş arasında iki erkek ve seksen bir-doksan yedi yaş arasında dört erkek hayatını kaybetmiştir. Yine aynı dönemde on iki erkek çocuk doğmuş ise de bunların da üçü vefat etmiştir. Bu duruma göre, 1834 yılında Hoşkadem’deki on altı hanede yaşayan elli altı erkek nüfus, 1843 yılına kadar altmış sekize çıkmış, fakat bunların toplam otuz biri ölmüştür. Doğumlar ölümleri telafi edememiş,

Kazasının Çetilli köyünde de üç *Boşnakoğlu* hanesi bulunuyordu (Demirkol 2016: 225, 227). Bunların, özellikle Fatih döneminde Balkanlardan getirilerek Karadeniz Bölgesine yerleştirilenler oldukları düşünülebilir (Pehlevan 2008: 86). Özellikle 1683 Viyana bozgunundan sonra Saraybosna dâhil Orta Bosna’nın geniş bir bölümü harap olmuştur. 1711-1739 yılları arasında Bosna sınırlarında ve daha uzaklarda Rusya ve İran ile yapılan savaşlarda yirmi binden fazla Bosnalı hayatını yitirmiştir. 1740’larda yirmi binden fazla kişi vebadan ölmüştür. 17. ve 18. Yüzyıllarda köylü isyanları sürüp gitmiştir (Suceska 2016). Ömer Bosnavî, Bosna’dan beş binden fazla seçkin yaya ve atlı askerin Osmanlı’nın 18. Yüzyılın ilk yarısındaki İran seferlerinde görevlendirilen orduya katıldığını, gidilen yerlerin uzak oluşu ve havasının ve suyunun uygun olmayışı yüzünden çoklarının telef olduğunu ve dağıldığını belirtmektedir (Bosnavî 1979:21). Bunlardan bir kısmı bu dönemde Karadeniz bölgesi dâhil Türkiye’nin çeşitli yerlerine giderek yerleşmiş olabilir.

¹²⁹ Bu rivayeti, bu satırların yazarına 1980’lerde babası Senai Yediyıldız anlatmıştı.

¹³⁰ Bu satırların yazarı da bu ailenin torunlarından. Onun Orta Karadeniz bölgesinin Türk kimliği ile ilgili görüşleri için bkz. Yediyıldız 2018: 93-103.

¹³¹ Cindilli 2014: 135.

nüfus neredeyse yarı yarıya düşmüştür. Erkeklerdeki bu durum herhalde kendileri hakkında bilgiye sahip olamadığımız kadınlarda da aynı olmalıdır. Çocuk ölümleri dikkat çekiyor. Çoğu on yaşını doldurmadan ölmüştür. İkinci sırayı on bir-yirmi yaş arasındakiler oluşturuyor. Çocuk kaybı açısından 1839 senesinin Hoşkadem köyü için bir felaket yılı olduğu söylenebilir. Bu ölümlerin çoğu Şubat ayındadır. Ölümmler –daha az olmakla birlikte- 1840 yılında da aynı şekilde devam etmiştir. Bu yıllarda Trabzon Vilâyetinde salgın hastalıklar vardı. Özellikle veba yaygındı¹³². Hoşkadem'deki bu ölümlere de söz konusu salgınların sebep olmuş olması kuvvetle muhtemeldir (Tablo 13).

*

Trabzon Vilayeti Salnamesi'ne göre, Hoşkadem'in 1876 yılındaki durumunu başka bir vesileyle kısaca anlatmıştım¹³³. Kırk iki yıl içinde hane sayısı on altıdan ancak on dokuza çıkabilmişti. Demek ki köyün nüfusu tahminen yüz kişi civarındaydı. Nüfus artışı yoktu, hatta bir miktar azalmıştı. Köydeki hayvan mevcudu da şöyleydi: üç at, üç manda, sekiz öküz, on inek, otuz keçi, yüz yetmiş sekiz koyun... Devlete ödedikleri *ağnam resmi*/koyun-keçi vergisi, altı yüz yirmi dört akçe tutuyordu. Toprak mahsulleri üzerinden ise onda bir oranında *aşar* alınıyordu ki bunun tutarı da bin yedi yüz otuz altı akçe ediyordu. Demek ki, Hoşkadem köyü toplam iki bin yüz elli bir akçe vergi ödüyordu¹³⁴. Görülüyor ki, 19. Asrın son çeyreğinde tarımla geçinen köyde ailelerin tamamı temel üretim aracı olan öküze sahip değildi. Köyde sadece dört çift öküz vardı. Bu durum, geriye kalan on beş hanenin çift sürmeye öküzünün bile olmadığını gösterir. Öyleyse, tarımın genelde kol gücüyle, ya da öküzü olanlarla yardımlaşmak suretiyle yapıldığı söylenebilir. Köyde sadece on inek olduğuna göre, dokuz aile de inekten mahrumdu. Üç mandası olan aileler, diğerlerine göre ayrıcalıklı sayılabilir. Hele atı olan üç aile, ulaşım ve taşımacılık sorununu da o günün şartlarına göre halletmiş oluyordu... Çünkü başka ulaşım vasıtası olmadığı gibi yol da yoktu zaten... Halk buğday, mısır, arpa ekıyor, sebze ve meyve yetiştiriyordu. Ailelerden önemli bir kısmının bir iki keçisi vardı. Aile başına ortalama dokuz koyun düşüyordu. Koyun ve keçilerin belli aileler elinde toplanmış olması da ihtimal dâhilindeydi elbette...

Çok önemli alışverişler için sene de birkaç defa Fatsa'ya veya Niksar'a yaya, at ya da eşek ile gidilip geliniyordu. Camisi olan merkezî köylerde, Nahiye merkezinde, hatta Canik dağları zirvesinde Perşembe ve Selemen yaylalarında haftalık pazarlar da kuruluyordu. Resmi işler için Ordu veya Trabzon'a gitmek gerekiyordu. Aybastı'dan Ordu'ya yolculuk on sekiz saat, vilâyet merkezi olan Trabzon'a ise altmış üç saat çekiordu¹³⁵. Bugün Ordu'ya bir buçuk saatte inilebiliyor. Hoşkadem halkı, bir buçuk asır önce bu coğrafi ve ekonomik şartlar içinde yaşıyordu. İlerde görüleceği üzere bu durum neredeyse 1960'larda da aynen devam ediyordu.

*

Aile Arşivimizde, *Hoşkadem Köyü Nüfus Esas Defteri* adını taşıyan bir kaynak mevcuttur. Bu *Deftere* Hoşkadem'de oturan kırk dört hane kaydedilmiştir. Bunlardan

¹³² Aktaş 2015: 148.

¹³³ Yediyıldız 2022: 253-254. Bu yazıda Hoşkademli birinin 19. Yüzyılda eğitim öğretim yolunda yaşadığı macera anlatılmaktadır.

¹³⁴ TVS-1876-8: 170-171.

¹³⁵ TVS-1876-8: 100

bir ila otuz yedi numaralı hanede kayıtlı ilk kişilerin doğumları, 1844-1892 tarihleri arasına tesadüf ediyor. Otuz sekiz ila kırk dört numaralı hanelerin ilk isimlerinin doğumları ise 1915-1940 tarihleri arasındaydı. Bunlar Hoşkadem’de bazı ailelerin yanına iç güveyi girmişlerdi. Dolayısıyla köye sonradan gelen kişilerdi. Ya da önceden gelmiş olsalar bile nüfus kayıtlarını Hoşkadem’e naklettirmemiş olanların çocuklarıydı. Bunlardan daha sonra bahsedeceğiz. Yukarıda belirtmiş olduğumuz üzere, 1844 yılına kadar köydeki doğum ve ölüm kayıtları -1833 yılı dâhil- 1834 *Nüfus Defteri*’ne yazılmıştı. Elimizdeki *Defterin* Hoşkadem ile ilgili olarak 1843 yılından sonraki nüfus verilerini içerdiğini ileri sürebiliriz. *Defter* yeni harflerle yazılmıştır. Demek ki, bu defter, önceki nüfus kayıtlarını temel almak suretiyle, Cumhuriyet döneminde, harf devriminden sonra hazırlanmıştır. Ve sonraki doğum ve ölümler bu esas deftere işlenmiştir. Buradaki verilerden hareketle köyün yakın geçmişteki nüfus yapısını tahlil etmek mümkündür. Bu tahlil köydeki yüzyıllık değişim ve dönüşümleri gözlemlene imkânı vermektedir.

Her şeyden önce, yaklaşık yüz yıllık bu dönemde, on altı hane kırk dört haneye çıkmış, nüfus artmıştır. 1834 *Nüfus Defteri*’nde adları geçmeyen *Karamahmutoğlu* lakaplı bir sülale, köye hâkim olmuş gözüküyor. Kırk dört hanenin on beşi *Karamahmutoğlu*’dur. Bunların Hoşkadem’e nereden geldiğini bilemiyoruz. Gerçi, 1834 *Nüfus Defteri*’ne göre, başka köylerde bu lakabı taşıyan aileler vardı. Mesela Hoşkadem’in komşusu Eceli ve Beğlerli köylerinde, Perşembe kazasının Yağızlı, Bolatlı köylerinde ve yine bu ilçeye bağlı Afurlu köyü göçebelere arasında birer *Karamahmutoğlu* lakaplı hane vardı¹³⁶. Bu lakabı taşıyan bir aile de Ordu Pazarsuyu Kazası Elmalu nahiyesi Bostanlı köyünde oturuyordu¹³⁷. Ayrıca Ulubey Kazasına ait 1834 tarihli *Nüfus Defterine* göre, Uzunmahmud köyünde bir hane ile Harami köyü göçebe tifesinden iki hane *Karamahmutoğlu* olarak belirlenmişti. Bazı isimlerin üzerine de “*Karamahmutoğlu yanında*” notu düşülmüştü¹³⁸. *Karamahmutoğlu* lakaplı aileler Hoşkadem’e burarlardan ya da daha başka yerlerden gelmiş olabilirler¹³⁹.

Yukarıda 1834 tarihli *Nüfus Defteri*’ne göre, Hoşkadem’de *Karamahmutoğlu* lakaplı kimsenin bulunmadığını belirtmiştik. Yeni yayımlanan bir belgeye göre, bu tarihten üç sene kadar sonra 1837 yılında bölgede bir nüfus yoklaması yapılmıştır. Buna göre köyler gruplandırılmış, diğer bir ifadeyle çevre köyler merkezi bir köye bağlanmış ve yeni teşekkül etmiş bu köyler birliğine tek imam, tek muhtar-ı evvel ve tek muhtar-ı sani intihap olunmuştur. Aybastı Kazasında on bir ana köy belirlenmiş, geriye kalan otuz dört köy, gruplar halinde bunlardan birine ilhak edilmiştir. Merkez köylerden birisi de Hoşkadem’dir; Karay, Belenköy ve Alpoğuz ona bağlanmıştır. Bu dörtlü köy

¹³⁶ Büyük 2020: 136, 195, 241, 283, 307.

¹³⁷ Hürol 2017.

¹³⁸ Akdemir 2017: 269, 272, 275, 279, 283. İnternette yer alan bir habere göre, Akçakoca’nın Koçar köyünde geniş bir sülale olan *Karamahmutoğlu* lakaplı aileler her yıl bir kez bir araya gelmeyi gelenek haline getirmişlerdir. Onlara göre sülalenin bir kolu Ulubey’de ve bir kolu da Düzce Konuralp ve Çamköy’dedir. Sülalenin soy kütüğünü gösteren bir pano hazırlamışlardır. Tarihiçi Prof. Dr. Salahattin Özçelik de bu sülaledendir. O, köken olarak Yesi Türklerinden ve Hoca Ahmed Yesevi’nin yarenlerinden olduklarını söylemektedir [<https://akcakocagazetesi.com/karamahmutoglu-sulalesinin-geleneksel-bulusmasi-gerceklesti/>] (15.02.2023)].

¹³⁹ Bu satırların yazarının annesi, bu sülaleden *Karamahmutoğlu İzzet Ağa*’nın kızıdır.

grubuna, 1834 *Nüfus Defterine* göre Karay'da 19 numaralı hanede oturan *Konuloğlu Osman bin Hüseyin*¹⁴⁰, 1837'de imam olarak tayin edilmiş; adı da bu yeni Defter'e *Konaloğlu Osman Efendi bin Hüseyin* olarak kaydedilmiştir¹⁴¹. İkinci Muhtar İmam-hüseyinoğlu Sadullah bin Abdullah da Karay'da 1 numaralı hanede oturmaktadır¹⁴². Kendisi 1834 yılında hem imam hem de *Muhtar-ı Evvel* imiş¹⁴³. Üç sene sonra imam ve muhtarların yazımında ikinci muhtar olarak intihap edilmiş, imamlık görevi kendisinden alınıp başkasına verilmiştir. 1837 yılında ise Hoşkadem köyünde 2 numaralı hanede oturan *Karamahmudzade* diğer bir ifadeyle *Karamahmutoğlu Ahmed Efendi bin Mehmed Muhtar-ı Evvel* olarak seçilmiştir¹⁴⁴. Hatırlanacak olduğu üzere daha önce 1834 yılında Hoşkadem'de *Karamahmutoğlu* sülalesi olmadığını belirtmiştik. 2 numaralı hanede o tarihte *Karamehmetoğlu Ahmet bin Mehmet* oturuyordu. Köyün muhtarı da o id¹⁴⁵. Acaba bunlar aynı kişi miydi? İlk nüfus defterinin kâtibi *Karamahmutoğlu* yerine yanlışlıkla *Karamehmetoğlu* mu yazmıştı? Böyle bir durum ihtimal dâhilindedir. Zaten *Karamehmetoğlu* sülalesi bu makalede değerlendirdiğimiz son defterde mevcut değildir. İkinci bir ihtimal de yukarıda belirttiğimiz gibi *Karamahmutoğullarının* Hoşkadem'e başka yerden gelmiş olabileceğidir. Köylerde muhtarlık teşkilatı, 1826'da Yeniçeri Ocağının lağvedilmesinden sonra ülkede asayişin bozulması; taşradaki işsiz kesimlerin iş bulma düşüncesiyle İstanbul'a yönelmeleri; ülke içinde seyahat edecek olanların *mürur tezkeresi* almaları zarureti; tezkerelerin kontrolünden imamların sorumlu tutulması, ancak onların bu konuda yetersiz kalması, vergi toplamada zorluklar yaşanması gibi sorunlara çözüm bulmak amacıyla devlet ilk defa 1829'da İstanbul'da, 1833 yılından itibaren de taşrada muhtarlık teşkilatını kurdu¹⁴⁶. 1834 *Nüfus Defterinde*, bu sistemin Ordu'da da uygulandığını ve her köye imamların yanında ayrıca muhtar-ı evvel ve muhtar-ı saniler intihap edildiğini görüyoruz. Bilindiği üzere bu yıllar II. Mahmut dönemine rastlar. Taşrada yerel yöneticiler ve ayanlar İstanbul'un iradesi dışında hareket etmektedirler. Padişah zaafa uğrayan merkezi otoriteyi yeniden güçlendirmek için batılı bir yaklaşımla yeni düzenlemeler yapmaktadır. Köylerin yönetiminin birleştirilmesi de bu amaca matuftur. Böylece yeni teşekkül eden birimlere merkezi idarenin hükmüne tabi idareciler tayin edilecek ve bütün ülkede merkezi otorite hâkim kılınacaktır¹⁴⁷. 1837'de Hoşkadem köyü muhtarı *Karamehmetoğlu Ahmet bin Mehmet*'in yerine, Karay, Belenköy ve Alpoğuz köylerinin Hoşkadem'e bağlanmasıyla oluşan köy topluluğunun başına *Muhtar-ı Evvel* olarak *Karamahmutoğlu Ahmet Efendi bin Mehmet*'in getirilmesi böyle bir ortamda gerçekleşmiştir. Bu köyler grubunun coğrafi olarak ortasında değil güney sınırında yer alan Hoşkadem'in merkez olarak kabul edilmesi, diğerlerinin ona ilhak edilmesi, *Muhtar-ı Evvel Karamahmutoğlu Ahmet Efendi*'nin bu köyde oturmasından dolayıdır. Büyük ihtimalle de onun etkisiyle ger-

¹⁴⁰ Büyük 2020: 297. Büyük'ün çevriyazısını orijinal metinle karşılaştırarak kullandım ve farklı okuduğum isimler oldu.

¹⁴¹Büyük 2022: 356. Aynı kişinin yaşı arada üç yıl aralık olmasına rağmen her iki defterde de altmış olarak gösterilmiştir.

¹⁴² Büyük 2022: 356-357

¹⁴³ Büyük 2020: 289.

¹⁴⁴ Büyük 2022: 356.

¹⁴⁵ Büyük 2020: 280.

¹⁴⁶ Süme 2022: 94.

¹⁴⁷Büyük 2022: 351

çekleştirilmiş bir uygulamadır. Nitekim bölgeye hâkim olan bu ailenin son nesillerinden meşhur Halid Ağa ile İzzet Ağanın adları 1970 yıllarında bile hafızalarda yaşamamaktaydı.

Hoşkadem’de Karamahmutoğlu sülalesine mensup on dört hane reisi, 1934 yılında Akyazı, bir tanesi ise Kurt soyadını almıştı. Diğer iki Kurdoğlu hanesinin soyadları da haliyle Kurt olmuştu¹⁴⁸. Yüzyıl içinde Ömerefendioğlu, Karamehmedoğlu, Memişoğlu, Sûrluoğlu, Cebhanecioğlu ve Taviloğlu lakaplı aileler kaybolmuştur; yeni *Defter*de bunlar mevcut değildir. Karaahmedoğlu lakaplı tek aile kalmıştır. O da tek kişidir ve onun ölümünden sonra neslinin sona erdiği anlaşılmaktadır; çünkü bu *Deftere* soyadı yazılmamıştır. Karamustafaoğlu lakaplı hane sayısı yüzyıllık bir süre içinde üçten beşe çıkmıştır¹⁴⁹. Ve bunlar Torun soyadını almışlardır. Tek hanelik Velioglu ailesi, üç misli artarak üç haneye yükselmiş ve Yılmaz soyadını almışlardır. Boşnakoğlu ailesi, 1834 yılında tek hane iken, yüz yıl sonra yine tek hane olarak devam etmektedir. Yedyıldız soyadını almıştır.

Hoşkadem köyünde 1834 yılındaki ailelerin yüz yıl sonraki durumları böyledir. Bunlar dışında bu süre içinde köye yeni gelenler olduğu anlaşılıyor. Osmanoğlu, Değirmencioğlu, Güneyoğlu, Kırcıoğlu, Veliahmedoğlu, Kefeloğlu ve Sütçüoğlu (Siccolu) lakaplı aileler bunlardandır. Bu aileler sırasıyla Ünal, Değirmenci, Günay, Yıldırım, Sarı, Bolat ve Sütçü soyadlarını almışlardır. Veliahmedoğlu lakaplı ailenin ilk üyesinin Belenköy’den ve Güneyoğullarınınınkinin ise Eceli’den Hoşkadem’e içgüveyi olarak geldiklerini biliyoruz. Lakabı olmayan üç sülale daha vardır ki, bunlardan biri Feyzi, biri Yalçın ve diğeri de Ekiz¹⁵⁰ soyadını taşımaktadırlar. Bunlar da Hoşkadem’e içgüveyi girenlerdendir. Bu *Defter*de gözükmeyen Durmuş Ekiz ve Ahmet Ekiz Aybastı’nın Karaman Mahallesi kökenlidir. Nüfus kayıtlarını Hoşkadem’e aldirmamışlardır. İncelediğimiz *Defter*’e göre, bu aileden nüfus nakil işlemini gerçekleştiren tek kişi, sadece Durmuş oğlu Mahmut Ekiz’dir. Feyzi soyadlı ailenin reisi ise, Eceli köyünün ağası tarafından kendi kökenlerinin bulunduğu Çamaş’tan getirilmiş, geride erkek çocuğu kalmayan Hoşkadem ağalarından birisinin hanesine iç güveyi olarak yerleştirilmiştir. Boşnakoğlu hanesine de Eceli köyünden Günay soyadını alacak olan birisi iç güveyi girmiştir. Yine Eceli köyünden Müftüoğullarına mensup Ethem Eren de Hoşkadem’in iç güveyilerindedir. Ama incelediğimiz *Defter*de onun da kaydı gözükmemektedir. Görüldüğü gibi konu daha ayrıntılı biçimde incelenmeye muhtaçtır. Aslında her aile hakkında ayrı incelemelere ihtiyaç vardır. Ancak bu daha derinlikli başka araştırmaların konusudur. Bu sebeple bu araştırmayı Hoşkadem hakkında kendi gözlemlerimi anlatarak tamamlamak istiyorum.

*

İlk nüfus sayımının yapıldığı 1834 tarihinden tam yüz on yıl sonra ben de 1944 yılında Hoşkadem’de doğmuşum. Benim çocukluk ve gençlik yıllarımda köyümüzde

¹⁴⁸Bu satırların yazarının dedesi Mustafa Asım’ın kız kardeşi, Kurdoğlu ailesine gelin gitmiş, 1274/1858 doğumlu Kurdoğlu Yusuf b. Halil ile evlenmiştir. Çocukluğumuzda tanıdığımız “Halil Dayı”, onun oğludur.

¹⁴⁹ Bu satırların yazarının babasının dedesi Mehmet Ağa, bu sülaleden bir hanım ile evliydi.

¹⁵⁰ Aslında Ekiz soyadlı ailelerin lakabı Ekizoğlu’dur. Fakat bu lakap *Defter*’de gözüküyor. Kadil’den Durmuş Ekiz ve Tepeköy’den Molla Ahmet Ekizoğlu sülalesindedir.

hemen hemen yukarıda saydığım aileler yaşıyordu. Meskenler, bizimki hariç¹⁵¹, altı ahır üstü ev bir katlı ahşap yapılarıdır. Aile reisleri kısmen dedem fakat çoğunlukla babam nesliydi. Her ailenin sekiz on çocuğu vardı. Çocuk sayısı ile övünülürdü. Çünkü aile ekonomisinin en önemli asılı güçünü teşkil ediyordu bu çocuklar...

Hoşkadem'in bağlı olduğu on üç kilometre uzaklıktaki Aybastı Nahiyesine (1959'dan sonra Kaza) sadece kamyonlar gelebiliyordu. Karşı köy Eceli'den geçen Fatsa-Aybastı yolu, altmışlı yıllarda açılacak ve sadece iki cip ile yolcu nakliyatı sağlanacaktı. 1964 yılında, karlı ve soğuk bir şubat gecesinde, Fatsa'dan —o zaman adı Çatak olan- Çatalpınar'a kadar bir kamyon ile gelmiştik. Orada yatacak yer ve araç bulamadığımız için birkaç yolcu Hoşkadem'e kadar sulu karla kaplı yirmi beş kilometrelik yolu gece yarısı birlikte yürüdüğümüzü hatırlıyorum. Bizim çocukluğumuzda köyde okul da yoktu cami de... Köylü tarımla geçinirdi. Bugünkü fındık bahçeleri yoktu. Çoğunlukla mısır ekilirdi. Belli bir miktar buğday, arpa ve yulaf ekenler de olurdu. Elde edilen tahıl, komşu köylerde bulunan su değirmenlerinde öğütülürdü¹⁵². Evlerin *ahşana* denilen odasında yer alan ocakta, sacayağı üzerine konulan sacda genelde mısır, ara sırada buğday ekmeği pişirilirdi. Dışarıdan ekmek alınmazdı. Çünkü yakında fırın yoktu. Ailelerin genelde bir çift öküzü ve birkaç ineği vardı. Sınırlı sayıda koyun ve keçi yetiştirenler de olurdu. Tarım kara sapanla yapılırdı. Her ailenin köpeği, kedisi ve tavukları vardı. Dolayısıyla her aile et, süt, tere yağ, yoğurt, peynir ve yumurta ihtiyacını kendi üretimi ile karşılardı. Tarla veya bostanlarda, fasulye, nohut, mercimek, kabak, karalahana, pazı, pırasa, soğan, patates, turp, maydanoz, bezelye, domates, salatalık ve benzeri sebzeler yetiştirilirdi. Mevsiminde bol meyve de olurdu: elma, armut, erik, kiraz, dut, vişne, ceviz, kızılçık, vs...

Belirli aralıklarla mısır çapalama, ikileme, biçme ve derme işleri aileler arasında yardımlaşmayla, imece usulüyle yapılırdı. Hasat zamanı önce mısırlar biçilir, deste bağlanır, bu desteler küme küme *cuul* yapılarak kurumaya bırakılırdı. Bir zaman sonra bunlar serendinin yakınında bir alana toplanır, *darı derme* denilen koçanları saplarından ayırma işlemi orada yapılırdı. Koçanlar serendiye ambarlara taşınırdı. Gerektiğinde bunlar dövülür, taneler koçandan ayrılır, evdeki el değirmeninde çekilerek çorbalık yarma yapılır veya yukarıda bahsedildiği gibi su değirmenlerinde ekmek için un elde edilirdi. Karay ve Zıngıro denilen yerde iki su değirmeni vardı.

Buğday, arpa veya yulaf yine imece yöntemiyle biçildikten sonra harman yüzüne taşınır ve harman alınır. *Harman alma*, harman yüzüne saçılan başaklı sapların üzerinde öküzlerle veya atla döven dolaştırılarak, buğday tanelerinin başaklarından ayrılması ve dövenin altındaki keskin çakmak taşlarıyla sapların parçalara ayrılarak saman haline getirilmesi demektir. Bir kişi dövenin üzerinde ayakta durur, ucu elinde bulunan yularlarla hayvanları yönlendirerek dolaştırır, bir veya iki yardımcı da durmaksızın sapları karıştırırdı. Temmuz veya ağustos ayının yakıcı sıcağı altında gün boyu harman alanında çalışmak kolay değildi. Bugün insanların deniz sahillerinde plajlarda bronzlaşması, benim çocukluğumda bizim köyde harman alanlarında gerçekleşirdi!

¹⁵¹ Hem dedemin hem de babamın evleri iki katlı yapılarıdır, halen ayakta dururlar. Ahırları serendinin altındadır.

¹⁵² Su değirmenleri hakkında bkz. Demir 1997: 28-46.

Saplar saman haline geldiğinde, hayvanlar azat edilirdi ama insanların işi henüz bitmemiş olurdu. Çünkü buğday taneleriyle karışık olan samanın, rüzgârın yönüne göre harman yüzünün uygun bir yerinde toplanması ve yabalarla savrulurken tanelerin samandan ayrılması gerekiyordu. Sonra saman harmana, buğday da serendiye depolanıyordu. Tabii buğdayın un, tarhana, nişasta gibi besin maddeleri haline getirilmesi için işlenmesi ayrı işlerdi. Sebze ve meyveler de mevsiminde taze olarak tüketilirdi ama kışı da unutmamak gerekiyordu. Bunların kurutulması ya da pekmez ve turşu yapılarak uzun süreli koruma altına alınması şarttı... Bazı aileler kara kovanlarla arıcılık yapıyor ve bal da üretiyorlardı. Halat ve yular yapmak için kendir de üretilirdi... Ayaklara çarık, sonra kara lastik, daha sonra da cızlavat giyildiğini de çok iyi hatırlıyorum. Ortaokulda altı kabarıklı çapla, lisede ise ayakkabı giymeye başladık. Nadir olan ayakkabı daha sonraları yaygınlaşmıştır. Karay Camii yanında (sonradan Kabataş ilçe merkezi) kurulan hafta pazarlarından halkın satın aldığı ana maddelerden en önemlisi ve vazgeçilmezi bez, tuz ve gazdı. Elektrik yoktu. Tabii ona bağlı ev aletleri de olamazdı elbette... Evler idare ve gaz lambalarıyla aydınlatılıyordu. İstisnai durumlarda bazı evlerde lüks denilen lambaların yakıldığı da oluyordu... Köyde yumurta, ceviz gibi bazı ürünlerin bir kısmı da satılırdı. Ya da kilci denilen Reşadiyeli gezgin satıcılarla bazı ürünler takas edilirdi...

Tahrir Defterlerinden yapılan tespitlere göre, Hoşkadem ve çevre köylerde, Osmanlılar döneminde de buğday, arpa, mısır, mercimek, burçak, keten, kendir, koyun, sığır, sebze, meyve ve bal üretiliyordu. Üretim ve koruma yöntemleri ve tüketim alışkanlıkları aynı idi. Kapalı köy hayatı, hatta aile ekonomisi düzeni yaşanıyordu¹⁵³. Kırklı ve ellili yıllarda Hoşkadem'de hayatın Osmanlı dönemininkinden farklı olmadığını ileri sürmek hiç de abartılı bir iddia olmayacaktır. Zorunlu askerlik süresi dışında köyün erkeleri başka yerlere gitmiyor, gidemiyorlardı. Kadınlar zaten, bazen diğer köy delikanlılarıyla evlenme dışında, pek ayrılmıyorlardı köyden. Ancak yaylalara topluca mevsimlik göçler yapıyorlardı tabii... Yaz boyunca yayla köy arasında gidiş gelişler de eksik olmuyordu. Köyde olsun yaylada olsun kadınlar, istisnalar hariç, bizzat üretim faaliyetleri içinde yer alıyorlardı... Her işte erkeklerle birlikte çalışıyorlardı...

Hoşkadem'in nüfusu artınca, 1960'lardan itibaren İstanbul yolculukları başladı. Gençler çalışıp para kazanmaya gittiler. Belirli süreler için başlayan bu seferler yıllar içinde kalıcı hale dönüştü. Hatta Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine uzandı. Nihayet oralara kalıcı olarak yerleştiler. Ancak köyleriyle ilişkilerini de kesmediler. Bu sefer, bayramlarda ve fındık hasat zamanlarında geçici olarak köylerine gidip gelmeye başladılar. Köyleriyle ve geleneksel kültürleriyle bağlarını koparmamak amacıyla İstanbul'da dernek bile kurdular. 2016 yılında dört Nisan akşamı İstanbul Kırcaç'ta bulunan Hoşkademliler Derneğini ziyaret ettim. Orada bulunan elliye yakın Hoşkademli ile birkaç saat sohbet ettik. Kendi ifadelerine göre, benim de yukarıda belirttiğim gibi, Hoşkademliler genelde İstanbul'da inşaat işçisi olarak çalışıyorlarmış. Babaları mevsimlik olarak gidip gelmeye başlamışlar. Sonra da yavaş yavaş İstanbul'a yerleşmişler. Şimdi herkesin İstanbul'da evi ocağı varmış. Burada sürekli kalıyorlarmış. Tabii yine de köylerine gidip geliyorlarmış. Girişimci ruha sahip olanlar kendi işlerini kurmuşlar. Mesela

¹⁵³ Osmanlı döneminde Hoşkadem'de köylü toprak ilişkileri konusunda bkz. Yediyıldız 2021.

Halil dayının oğlu Ömer'in küçük oğlu Medet Kurt müteahhit/yüklenici olarak çalışıyormuş. Kendileriyle eski günleri, dedelerini andık. Çünkü ben orada toplanan gençlerin dedelerini çocukluk yıllarımda çok iyi tanıyordum. Babalarımı da belli ölçüde biliyorum. Ancak gençlerle görüşmemiz çok az olmuştu.

*

Bizim çocukluğumuzda, Hoşkadem'de olmadığı gibi çevre köylerde de okul yoktu. Kabataş ilçe merkezinin bulunduğu yer Karay ve Kürdü köylerinden ibaretti. Aybastı Nahiye statüsünde idi. Nahiyenin otuzun üzerinde köyü vardı ama okul sayısı merkezdeki dâhil üçü dördü geçmiyordu. Onlar da bize uzaktı. Dolayısıyla okula gitmek, okumak kimsenin aklına da gelmiyordu. Hoşkadem'den ve çevre köylerden ilk defa okula gitmek ağabeyim ile bana nasip oldu. Babamın ilçemiz Gököy'de vaiz olarak görevli olması bizim, 1950'li yıllarda bu imkâna kavuşmamızı sağlamıştı. 1961-62 yılları içinde babamın gayretiyle Eceli ve Hoşkadem köylerinin ortak ilkokulu yapıldı¹⁵⁴. Daha sonra köyümüz müstakil ilkokula da kavuştu. Ancak göçler yüzünden köyde öğrenci kalmayınca bu iki okul da kapandı. Köyümüzde kurulan ve Hoşkadem Senai Yediyıldız Kültür Evi Derneği tarafından inşaatı tamamlanan Kültür Evi de yine göçler yüzünden asıl işleviyle açılmadı. Ancak Kabataş Anadolu Lisesinin yeni yapılan binası heyelan yüzünden yıkıldığı için eğitim öğretimine bu kültür evinde devam etmektedir¹⁵⁵.

*

Söz konusu göçler köyün nüfusunun son derece azalmasına yol açmıştır. Hele kış aylarında köyde kalanların sayısı birkaç haneye kadar düşmüştür. Bunun sağlıklı bir gelişme olmadığını düşünüyorum. Aslında bu göç olgusunun toplum bilimi ve ekonomi açısından ciddi ve derinlikli incelemelerinin yapılması gerekiyor. Bu bilimsel araştırmaların sonuçlarına göre -ve Türkiye'nin genel sorunları da göz önünde bulundurulmak suretiyle-, gerçekçi bir planlamayla köylerimizin yeniden şenlendirilip canlandırılması, insanların mutluluk içinde yaşayabileceği ortamlar haline getirilmesi ve bu sayede tarım üretiminin de artırılması vazgeçilmez işlerimiz arasındadır. Dengeli kalkınmanın ve çağdaşlaşmanın temel unsurlarından birisi de budur...

///

¹⁵⁴ Bu okulun yapılışının ilginç olan hikâyesi için bkz. Yediyıldız 2022'a: 355-358.

¹⁵⁵ Bu Kültür Evi'nin hikâyesini ayrıca yazacağım.

Tablo 1: 1455 Yılında Kargu Köyü

KARYE-İ KARGU			
TIMAR-I AHMED v. İBRAHİM. MÜLAZIM-I KAL'A-İ HAFSAMANA ve ALİ v. HOŞKADEM. EŞKÜNCÜ MÜSELLEMLERDİR.			
Hisse-i Ahmed v. İbrahim. Mülazım-ı Kal'a-i Mezkûr			
Abdurrahman v. Sevinç Bey	Caba		
İbrahim v. Bulmuş	Ekinlü		
Mehmed v. Ahmed	Ekinlü		
Ümmet v. Mezkûr	Ekinlü		
Ahmed v. İbrahim	Mücerred		
Cem'an	5 Nefer	191	
Bennak	4 Nefer fi 12	46	
Behre-i Gendüm	1 Müd	61	
Behre-i Cev	1 Müd	40	
Öşr-i Girdekân ve Meyve	90		
Bâd-ı Hevâ	15		
Hisse-i Ali v. Hoşkadem. Eşkücü Müsellemdir.			
Hacı v. Çelebi, Hassa	Şerikân-ı Mezkûr Hoşkadem Fakih	Ekinlü	
Ali v. Celayir		Ekinlü	
Yusuf, Şerik-i Mezid v. Taçoğlu	Ekinlü		
El-Mevkûfiye: Tımar-ı Abdî v. Ömer, Kâtip			
		95	
Mihmad v. Yenice	Ekinlü		
Halil v. Mezkûr	Caba		
	Bennak	2 Nefer fi 12	20
	Behre-i Gendüm	10 Kile	30
	Behre-i Cev	10 Kile	20
		Öşr-i Meyve ve Girdekân	20
		Bâd-ı Hevâ	5

Tablo 2: 1455 Yılında Taşoğlu Köyü

KARYE-İ TAŞOĞLU	
YURD-I EVLAD-I TAŞOĞLU. MEZKÛR OĞLANLARIDIR. EŞKÛNCÜ MÜSELLEMLERDİR.	
BİRÛ BİRÛSÛ İLE YAMAK OLUP BİRÛSÛ EŞE.	
10 NEFER	
Müsellem: Mezd v. Taşoğlu	Bâyezid Fakih Birâder-i Mezkûr
Hasan Birâder-i Mezkûr	Hacı Birâder-i Mezkûr
Yusuf v. Hoşkadem	Halil v. Hasan
Ali Birâder-i Mezkûr	Mehmed v. Mezkûr Mezd
Hamza Birâder-i Mezkûr Ali	Mustafa Birâder-i Mehmed

Tablo 3: 1455 Yılında Kıranköy

KARYE-İ KIRANKÖY, NUR OĞLANLARI YERİDİR. MÜSELLEMLERDİR. 13 NEFER.	
Müsellem: Yakup Paşa v. Hasan	Müsellem: Ebülmüslim v. Kasım
Müsellem: Kurd v. Ali Paşa	Müsellem İnyet v. Halil
İbrahim Birâder-i Mezkûr	Hanif Birâder-i Mezkûr
Halil Birâder-i Mezkûr	Hasan v. Ali Fakih, Yamak
Hamid Birâder-i Mezkûr	İsmail Birâder-i Mezkûr Hasan
Pir Ahmed, Şerik-i Yakup Paşa	
Müsellem: Hacı v. Tursun	EL-MEVKUF: Nefer
Mehmed Birâder-i Mezkûr	Mukata'a-i Resul v. Sandal: 30

Tablo 4: 1455 Yılında Depeköy

KARYE-İ DEPEKÖY. TİMAR-I HACI ALİ AĞA, MÛLAZİM-I KAL'A-İ HAFSAMANA		
Menteşe v. Murad	Ekinlü	
Pir Ali v. Şadi	Nîm	
Hüseyin v. Şadi	Ekinlü	
Menteşe v. Ali	Mücerred	
Cem'an	4 Nefer	222
Çift	Nîm	21
Bennak	2 Nefer	26
Behre-i Gendüm	2 Müd	120
Behre-i Cev	1 Müd	40
Öşr-i Asel		5
Bâd-ı Hevâ		10

Tablo 5: 1455 Yılında Küçük Aya-Nikid

KARYE-İ AYA-NİKİD-İ KÜÇÜK, Tımar-ı Davud v. Ahmed, kadimî.		
Hüseyin v. hasan	Ekinlü	
Ali v. Hüseyin	Ekinlü	
Halil Birâder-i Mezkûr	Caba	
Ümmet v. Resul	Caba	
Ahmed Peder-i Mezkûr Süvari	Caba	
Çiftlik-i Hassa-i Süvari	Bir Öküz	
EL-MEVKÛF:		
Mukataa-i İbrahim v. Süleyman		30
EL-MUAFİYE: Kadimlik Yurdlarına Muaflardır		
Mevlâna Hasan Fakih, Naib-i Kadı		
Mehmed fakih v. Mezkûr		
Pir Mehmed Birâder-i Mezkûr		
Eynebey Birâder-i Mezkûr Hasan Fakih		
Cem'an	5 Nefer	603
Bennak	3 Nefer	38
Behre-i Gendüm	5 Müd	300
Behre-i Cev	2 Müd	200
Öşr-i Girdekân ve'l-Meyve		50
Bâd-ı Hevâ		15

Tablo 6: 1455 Yılında Büyük Aya-Nikid

KARYE-İ AYA-NİKİD-İ BÜZÜRG, TIMAR-I AHMED v. BEĞLER		
Murad v. Selmeşah	Ekinlü	
Menteşe v. Bahşayış	Ekinlü	
Ömer v. Eynebey	Ekinlü	
Bâyezid v. Eynebey	Ekinlü	
Hacı İvaz v. Satılmış	Ekinlü	
Halil v. Mezkûr	Mücerred	
Eynebey, Kavmi-i Süvari	Mücerred	
Ali v. Süvari	Mücerred	
Çiftlik-i Kadimlik-i Süvari		
	Bir Öküz	
Cem'an	8 Nefer	692
Bennak	4 Nefer	52
Behre-i Gendüm ma'a Hassa	6 Müd	360
Behre-i Cev ma'a Hassa	6 Müd	240
Bâd-ı Hevâ		20
Öşr-i Girdekân ve Meyve		20
Çiftlik-i Hassa-i Kadimlik-i Mehmed v. BEĞLER		
Mahsul		400
Gendüm	4 Müd	240
Cev	4 Müd	160

**Tablo 7: Hoşkadem ve Beylerli Köylerinin Oluşumunda Yer Alan Yerleşkele-
rin Nüfusu (1455-2000)**

Ta- rih	Köyler		Kargu 2	Küçük Aya-Ni- kid	Kı- ran	Ta- şoğlu	Depeköy	Kargu 1	Büyük Aya-Ni- kid	Top- lam
1455	Reaya	Hane	1	6	1	0	3	4	5	20
		Mücerred	0	0	0	0	1	1	3	5
	Müsellem	Hane	4	0	13	10	0	0	0	27
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0
	Muafiye	Hane	0	4	0	0	0	0	0	4

		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0
1485	Reaya	Hane	1	4	0	0	4	2	8	19
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0
	Müsellem	Hane	4	2	0	10	0	0	0	16
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0
	Muafiye	Hane	0	0	0	0	0	0	0	0
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0
1520	Hane		2	4	0	0	9	1	4	20
	Mücerred		0	1	0	0	5	0	2	8
	Müsellem		0	0	0	15	4	0	0	19
	Sipahizade		0	2	0	0	0	0	2	4
1547	Reaya	Hane	2	9	0	0	0	2	9	22
		Mücerred	0	3	0	0	0	0	2	5
	Müsellem	Hane	0	0	0	24	6	0	0	30
		Mücerred	0	0	0	6	3	0	0	9
	Muafiye	Hane	0	0	0	0	0	0	0	0
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0
1598	Reaya	Hane	6	6	0	0	0	3	4	19
		Mücerred	0	4	0	0	0	0	4	8
	Müsellem	Hane	0	0	0	26	7	0	0	33
		Mücerred	0	0	0	21	4	0	0	25
	Muafiye	Hane	0	0	0	0	0	0	0	0
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0
1613	Reaya	Hane	4	8	0	0	0	7	9	28
		Mücerred	5	2	0	0	0	8	6	21
	Müsellem	Hane	0	0	0	12	5	0	0	17
		Mücerred	0	0	0	10	4	0	0	14
	Muafiye	Hane	0	0	0	0	0	0	0	0
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0
1642	Hoşkadem						Depeköy	Beğlerli		
	Erbab-ı Menasıp						0	0	15	15
	Hane						6	2	25	33
	Toplam						6	2	38	46
1834	Hane		16				35		51	
	Yaşlı		14				22		36	
	Ergen		26				51		77	
	Çocuk		16				44		60	
	Toplam		56				117		173	
1935	Toplam		167				650		817	
1965	Toplam		328				926		1254	
1970	Toplam		443				1111		1554	
1975	Toplam		447				1327		1774	
1980	Toplam		512				1453		1965	
1985	Toplam		660				1721		2381	
1990	Toplam		Kabataş İlçe Belediyesinin Mahallesi				1929		1929	
2000	Toplam		Kabataş İlçe Belediyesinin Mahallesi				2504		2504	

Tablo 8'a: Hoşkadem'e Komşu Köylerin Nüfusu ve Kabataş İlçesini Oluşturan Yerleşkelerin Tarihi Seyri (1455-1642)

Tarih	Köyler		Ecelü	Kürdi	Karay 1	Karay 2	Hanut	Be-len/köy	Borta	Toplam
1455	Reaya	Hane	19	5	13	2	4	7	7	57
		Mücerred	3	1	3	0	0	0	1	8
	Müsellem	Hane	5	2	2	0	2	10	1	22
		Mücerred	0	0	0	0		0	0	0
	Muafiye	Hane	1	0	10	0	5	0	7	23
		Mücerred	0	0		0	1	0	0	1
	Toplam			28	8	28	2	12	17	16
1485	Reaya	Hane	13	4	15	2	5	7	4	50
		Mücerred	8	1	3	0	0	0	2	14
	Müsellem	Hane	8	0	12	0	0	12	9	41
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0
	Muafiye	Hane	0	0	5	0	2	0	1	8
		Mücerred	0	0	1	0	0	0	0	1
	Toplam			29	5	36	2	7	19	16
1520	Reaya	Hane	17	11	23	23	10	5	14	103
		Mücerred	2	1	15	15	4	2	3	42
	Müsellem	Hane	15	0	23	0	0	27	12	77
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0
	Muafiye	Hane	0	0	0	0	0	0	4	4
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	1	1
	Toplam Nefer			34	12	61	38	14	34	34
1547	Reaya	Hane	10	10	25	1	14	2	11	73
		Mücerred	4	5	7	2	0	0	1	19
	Müsellem	Hane	25	0	0	52	0	30	28	135
		Mücerred	0	0	0	8	0	2	2	12
	Muafiye	Hane	0	0	0	0	0	0	4	4
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0
	Toplam			39	15	32	63	14	34	46
1598	Reaya	Hane	12	8	45	0	17	5	10	97
		Mücerred	6	6	23	0	4	2	8	49
	Müsellem	Hane	31	0	0	12	0	24	48	115
		Mücerred	33	0	0	9	0	15	22	79
	Muafiye	Hane	0	0	0	0	0	0	0	0
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0

Toplam		82	14	68	21	21	46	88	340	
1613	Reaya	Hane	9	4	16	4	12	6	11	62
		Mücerred	3	0	14	0	9	3	3	32
	Müsellem	Hane	15	0	0	10	0	10	15	50
		Mücerred	10	0	0	8	0	6	12	36
	Muafiye	Hane	0	0	0	0	0	0	0	0
		Mücerred	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam		37	4	30	22	21	25	41	180	
1642		Çonkara	Eceli	Keşlik	Karay	Alp-oğuz	Belenköy	Borta		
	Hane	4	10	3	23	5	7	7	56	
	Sipahiyan	0	0	0	0	0	0	1	1	
	Silahdaran	0	0	0	1	0	0	0	1	
	Erbabı Tımar	1	0	0	0	0	0	0	1	
	Hatip	0	1	0	0	0	0	0	1	
	Toplam		5	11	3	24	5	7	8	0

Tablo 8'b: Hoşkadem'e Komşu Köylerin Nüfusu ve Kabataş İlçesini Oluşturan Yerleşkelerin Tarihi Seyri (1834-2000)

Ta-rih	Köyler	Çonkara	Eceli	Keşlik	Karay	Alpoğuz	Belen	Borta	Toplam
1834	Hane	9	14	2	46	9	25	23	128
	Yaşlı	9	19	6	53	10	14	14	125
	Ergen	9	14	2	49	9	27	28	138
	Çocuk	22	22	7	55	15	36	43	200
	Toplam	40	55	15	157	34	77	85	463
	Göçebe								
	Hane	0	0	6	0	1	1	0	8
	Yaşlı	0	0	5	0	1	0	0	6
	Ergen	0	0	3	0	3	3	0	9
	Çocuk	0	0	8	0	1	1	0	10
	Toplam	0	0	16	0	5	4	0	25
	G.Toplam	40	55	31	157	39	81	85	488
1935		Eceli		?	Kabataş	Alpagöz	Belen	Sarıyar	
	Toplam	293		?	623	272	261	321	1.770
1965		Eceli		Yeniceli	Kabataş	Ardıç	Belenköy	Sarıyar	

	Toplam	400	376	1077	603	554	778	3.788
1970	Toplam	468	502	1162	729	677	940	4.478
Kabataş Belediyesi								
1975	Toplam	4653					968	5.621
1980	Toplam	5828					1084	6.912
1985	Toplam	7742					1112	8.854
Kabataş İlçesi Şehir Merkezi								
1990	Toplam	8669					1145	9.814
2000	Toplam	9211					700	9.911
Kabataş'ın 2000 yılında toplam nüfusu, 20.644'tür (Buna Alankent Beldesinin 8.229, Beylerli Köyünün 2.504 ve Kuzköyün 700 olan nüfusu dâhildir).								

Tablo 9: Hoşkadem ve Çevresindeki Köylerin Nüfusu (1455-2000) Ve Kabataş İlçesi-nin Oluşum Süreci

Tarih	Eceli		Kürdi	Karay	Hanut	Belen	Kargu2	Kargu1	Borta	Toplam
1455	103		29	111	45	68	169	36	61	622
1485	92		17	140	28	76	100	40	58	551
1520	130		45	306	44	130	144	30	124	953
1547	144		45	329	56	130	176	46	175	1101
1598	211		38	260	72	133	209	32	266	1221
1613	109		16	142	55	73	137	64	119	715
1642	Çonkara	Eceli	Keşlik	Karay	Alp-oğuz	Belenköy	Hoşkadem	Beylerli	Borta	
	20	44	12	96	25	28	32	152	29	438
1834	80	110	62	314	78	162	112	234	170	3322
1935	Eceli		?	Kabataş	Alpagöz	Belenköy	Hoşkadem	Beylerli	Sarıyar	
	293		?	623	272	261	167	650	321	2587
1965	Eceli		Yeniceli	Kabataş	Ardıç	Belenköy	Hoşkadem	Beylerli	Sarıyar	
	400		376	1077	603	554	328	926	778	5042
1970	468		502	1162	729	677	443	1111	940	6032
1975	Kabataş Belediyesi						Hoşkadem	Beylerli	Sarıyar	
	4653						447	1327	968	7395
1980	5828						512	1453	1084	8877
1985	7742						660	1721	1112	11235
1990	Kabataş İlçesi Şehir Merkezi							Beylerli	Sarıyar	
	8868							1929	1145	11945
2000	9211						2504	700	12415	
Kargu2 burada, Kargu köyünün ikinci hissesi ile Küçük Aya-Nikid, Kıran, Taşoğlu ve Depeköy köylerini temsil etmektedir. Kargu 1 ise, Kargu köyünün birinci hissesi ile Büyük Aya-Nikid köyünü temsil ediyor (Bkz. Tablo 7).										

Tablo 10: Hoşkadem ve Çevresinde Sosyal Yapı (1455-1834)

Tarih		Eceli	Kürdi	Karay	Hanut	Belen	Kargu2	Kargu1	Borta	Toplam	
1455	Reaya	79	21	63	16	28	45	40	29	321	
	Müsellem	20	8	8	8	40	98	0	4	186	
	Muafiye	4	0	40	21	0	0	0	28	93	
1485	Reaya	60	17	68	20	28	36	40	18	287	
	Müsellem	36	0	48	0	48	64	0	36	232	
	Muafiye	0	0	21	8	0	0	0	5	34	
1520	Reaya	70	45	294?	44	22	84	22	59	640	
	Müsellem	60	0	92	0	108	76	0	48	384	
	Muafiye	0	0	0	0	0	0	0	17	17	
	Sipahizade	0	0	0	0	0	8	8	0	16	
1547	Reaya	44	45	104	56	8	47	46	45	395	
	Müsellem	100	0	216	0	122	129	0	114	681	
	Muafiye	0	0	0	0	0	0	0	16	16	
1598	Reaya	54	42	203	72	22	52	32	48	525	
	Müsellem	157	0	57	0	111	157	0	214	696	
	Muafiye	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1613	Reaya	39	16	94	57	27	55	30	47	365	
	Müsellem	70	0	48	0	46	88	0	72	324	
	Muafiye	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1642		Çonkara	Eceli	Keşlik	Karay	Alpagöz	Belen	Hoşkadem	Beylerli	Borta	
	Reaya	16	44	12	96	20	28	40	100	29	385
	Sipahi	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4
	Silahdar	0	0	0	4	0	0	0	0	0	4
	Erbabı Tımar	4	0	0	0	0	0	0	0	0	4
	Erbabı Menasıp	0	0	0	0	0	0	0	52	0	52
1834	Yerleşik	40	55	15	157	34	77	56	117	85	636
	Göçebe	0	0	16	0	5	4	0	0	0	25
1935	Nüfus	Eceli	?	Kabataş	Alpagöz	Belen	Hoşkadem	Beylerli	Sarıyar		
		293	?	623	272	261	167	650	321	2587	
1965	Nüfus	Eceli	Yeniceli	Kabataş	Ardıç	Belen	Hoşkadem	Beylerli	Sarıyar		
		400	376	1077	603	554	328	926	778	5042	

Not: 1455-1642 yılları arasındaki rakamlar hane sayılarını göstermektedir. 1834'te erkek nüfus belirtilmiştir. 1935-1965 yılları ise kadın erkek bütün nüfusu göstermektedir.

**Tablo 11: Ordu Büyükşehir Belediyesi (2013)
Kabataş İlçesi Mahallelerinin Nüfusu (2021)**

Mahalle	Nüfus	Mahalle	Nüfus	Mahalle	Nüfus	Mahalle	Nüfus	Mahalle	Nüfus	Mahalle	Nüfus
Yeni	1125	Beylerli	769	Şifa Suyu	680	Alankent	455	Yeniceli	429	Alanbaşı	349
Merkez	821	Yakacık	731	Ardıç	663	Ilıcak	443	Kuzköy	426	Hoşkadem	297
Çukurcak	778	Elbeyi	695	Belen	524	Eceli	437	Kayıncık	420	Düz	286
Kadın Nüfus											5.168
Erkek Nüfus											5.160
Toplam Nüfus											10.328

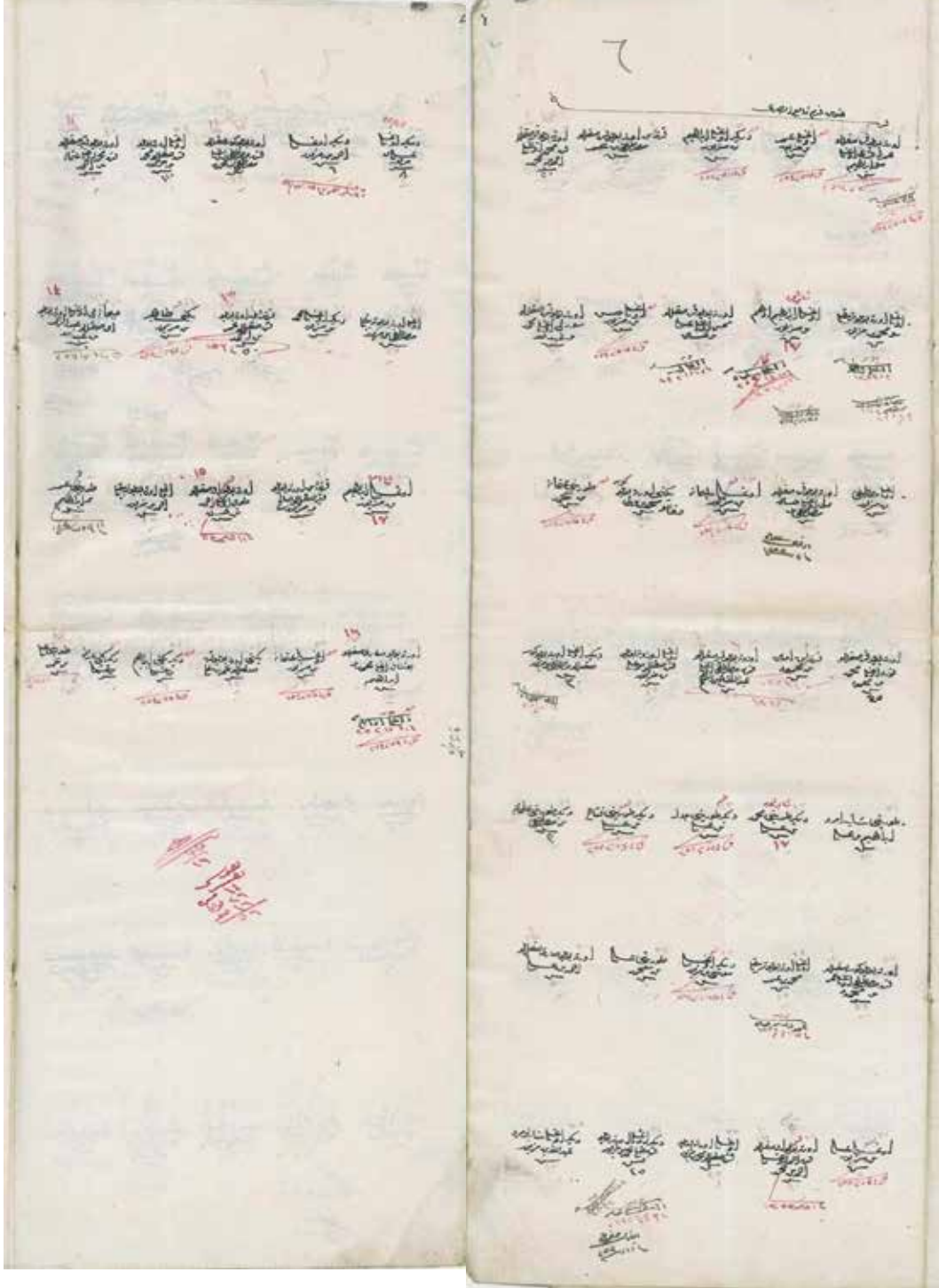
Tablo 12: Hoşkadem Köyü Nüfusu (1834-1843)

Hane		Kimliği	Lakabı	Adı	Yaşı	Doğumu	Ölümü	Açıklama
1	1	İmam	Ömerefendioğlu	Molla İbrahim	60		1841	
	a	Oğlu	"	Hasan		27 EM 1835	Ş 1839	
	2	Oğlu	"	Ömer	3		25 Ş 1839	
	3	Oğlu	"	İbrahim	9		25 Ş 1839	
2	4	Kardeşi	"	Mustafa b. Ömer	55			
	5	Muhtar	Karamehmedoğlu	Ahmed b. Mehmed	50			
	6	Oğlu	"	Molla Mehmed	25			
	a	Oğlu	"	Mustafa		28 Ş 1838		
	b	Oğlu	"	Süleyman		16 AS 1840		
	7	Oğlu	"	İbrahim Edhem	17			
3	a	Oğlu	"	Süleyman		15 H 1837	3 MS 1841	
	b	Oğlu	"	Ahmed		Ş 1839		
4	8		Memişoğlu	Ali b. Hüseyin	30			
	a	Oğlu	"	Mehmed		30 T 1836		
5	9	Oğlu	"	Hasan	3		MT 1839	
	10		Sûrluoğlu	Mehmed b. Abdullah	50			
6	11	Oğlu	"	Mustafa	3			
	12		Velioğlu	Hüseyin b. Mustafa	59			
7		Oğlu	"	Süleyman		30 T 1843		

	13	Oğlu	"	Süleyman	2		Ş 1840	
	14	Yeğeni	"	Mehmed b. Veli	57			
	15	Torunu	"	Osman b. Mehmed	4		Ş 1839	
6	16		Kurdoğlu	Mehmed b. Mahmud	45			
	17	Kardeşi	"	Emin b. Mahmud	3		1842	
7	18		Karamustafaoğlu	Abdülfettah oğlu İbrahim	75		1840	
	19	Oğlu	"	Molla Ali	45			
	20	Oğlu	"	Mustafa	30			
	a	Oğlu	"	Süleyman		7 Ş 1840		
	21	Torunu	"	İbrahim b. Ali	18			
	22	Torunu	"	Mehmed b. Ali	17			
	23	Torunu	"	Bilal b. Ali	5		18 H 1839	
	24	Torunu	"	Fettah b. Ali	2		20 H 1839	
8	25	Torunu	"	Osman b. Mustafa	3			
	26		Karamustafaoğlu	Ömer b. Mahmud	55			
	27	Oğlu	"	Mehmed b. Ömer	25			
	a	Oğlu	"	Ömer v. Merkum		11 MT 1840		
	28	Oğlu	"	Musa b. Mezbur	3		H 1839	
9	29	Torunu	"	Ali b. Mehmed	2			
	30			Ahmed b. Ali	50			
10	31	Oğlu		Ali	5		16 H 1839	
	32		Karaahmedoğlu	Ahmed b. Mehmed	90		2 EL 1837	
	33	Oğlu	"	Mehmed b. Mezbur	45			
	34	Oğlu	"	Mehmed b. Mezbur	25			
	a	Oğlu	"	Ahmed v. Merkum		MT 1839		
	b	Oğlu	"	Ahmed v. Merkum		6 AS 1840		
	c	Oğlu	"	Osman		4 K 1843		
	35	Oğlu	"	Abdullah b. Mezbur	15			
	36	Oğlu	"	Ali b. Mezbur	8			Tüvana sene 1839
	37	Oğlu	"	Ahmed b. Mezbur	6			Asakir-i Bahriye'ye gitmiş, N 1836
11	38	2. Muhtar	Karamustafaoğlu	Mustafa b. Mahmud	65			
	39	Oğlu	"	Mehmed	30			
12	40		Karaahmedoğlu	Osman b. Ahmed	50			
	41	Oğlu	"	Mustafa	25			
	42	Oğlu	"	Mehmed	8			
13	43	Kardeşi	"	Ömer b. Ahmed	50		1836	
	44	Yeğeni	"	Tahir b. Ömer	3		20 H 1839	
14	45	Ayan	Cebhanecioğlu	Abdurrahman b. Abdullah	90		25 AS 1841	
	46	Oğlu	"	İbrahim	17			
	47	Kardeşi	"	Salih	70			
15	48		Taviloğlu	Ahmed b. Hasan	90		12 EL 1837	
	49	Oğlu	"	İbrahim	25			Mücrim

	50	Torunu	"	<i>Ömer b. İbrahim</i>	3		15 AS 1843	
	51		<i>Boşnakoğlu</i>	<i>Mehmed b. İbrahim</i>	45			
	a	Oğlu	"	<i>İbrahim</i>		5 AS 1836	17 Ş 1859	
	52	Oğlu	"	<i>Osman</i>	3		19 Ş 1839	
16	53	Yeğeni	"	<i>Ömer b. Ali</i>	25			
	54	Yeğeni	"	<i>İbrahim b. Ali</i>	6		21 Ş 1839	
	55	Yeğeni	"	<i>Abdullah b. Ali</i>	2			
	56	Torunu	"	<i>Ali b. Ömer</i>	1		23 EM 1835	
Hane 16, Nüfus Müsin/Yaşlı: 14, Tüvânâ/Güçlü, Kuvvetli: 26, Sagır/Küçük: 16. Toplam 56.								
Kısaltmalar: O=Ocak, Ş=Şubat, MS=Mart, N=Nisan, MS=Mayıs, H=Haziran, T=Temmuz, AS=Ağustos, EL=Eylül, EM=Ekim, K=Kasım, AK=Aralık.								

Hoşkadem Köyü Nüfusu [1834 Tarihli Nüfus Defteri (BOA, NFS. d. 01037,s. 6.7)].

Tablo 13: 1834-1844 Tarihleri Arasında Hoşkadem'de Nüfus Yapısı

Yıl	1834'te kaydedilen 56 kişiden Ölenler				1834 Sonrası	
	1 - On	11 - Yirmi	21-63	81-97	Doğum	Ölüm
1834						
1835					1	
1836					1	1
1837			1	2		1
1838					1	
1839	11	1			4	1
1840	5	2		1	2	
1841			1	1		
1842		2			1	
1843		1			2	
Toplam	16	6	2	4	12	3
	28				12	3

Not: Üstten üçüncü satırdaki rakamlar ölenlerin yaş aralıklarını göstermektedir.

Tablo 14: Yediyıldız Arşivi'ndeki Bir Nüfus Esas Defteri'ne Göre Hoşkadem'de Haneler -Osmanlı'nın Son Cumhuriyet'in İlk Dönemlerinde-

Soyadı	Kişi adları ve açıklamalar
AKYAZI	1. İzzet Akyazı b. İbrahim, d. 1286/1870
AKYAZI	2.Karamahmudoğlu Hasan Süleyman b. Halit, 1292/1876
AKYAZI	3.Karamahmudoğlu Mustafa b. Ali, 1260/1844
	a. Oğlu Süleyman b. Mustafa, 1280
	b. Torunu Mustafa b. Süleyman, 1316 (Kirişoğlu)
AKYAZI	4.Karamahmudoğlu İbrahim b. Osman, 1275/1859
	a. Oğlu Mehmed b. İbrahim, 1315. (Gülbeyaz adlı kızı var. Kör İbrahim Hanesi)
AKYAZI	5.Karamahmudoğlu Mehmed b. Osman, 1234/1819.
	a. Oğlu Muharrem b. Mehmed, 1278 (Muharrem Hocaların Hanesi)
AKYAZI	6.Karamahmudoğlu Ahmed b. Mehmed, 1267/1851 (Akçukur'un Hasan'ın Hanesi)
AKYAZI	7.Karamahmudoğlu Receb. B. Mehmed, 1373/1957.
AKYAZI	8.Karamahmud oğlu Ömer b. Mehmed, 1276/1860 (Ayrancı'nın Hanesi)
AKYAZI	9.Karamahmudoğlu Mahmud b. Mehmed (Mahmud?), 1264/1848 (Zabunca Salih'in Hanesi)
AKYAZI	10.Karamahmudoğlu Osman b. Mustafa, 1269/1853 (Çontuların Hanesi)

AKYAZI	11.Karamahmudoğlu Mustafa b. Mustafa, 1283/1867 (Kacak Mustafa'nın Hanesi. Kalabalık) (İki oğlu var: Sulu Mustafa ve Kemal. Üçüncü oğlu ölmüş. Karısını Kemal'e vermişler. ME).
AKYAZI	12.Karamahmudoğlu Salih b. Abdurrahman, 1262/1846.
	a.Salih oğlu Abdurrahman b. Salih, 1292.
	b.Oğlu halil b. Salih, 1292 (Kara Mehmed'in ve Kaytaç'ın hanesi. Kalabalık).
AKYAZI	13.Karamahmudoğlu Musa b. Abdurrahman, 1278/1862 (Kızı Suberu Kaytaçlara varıyor)
AKYAZI	14.Karamahmudoğlu Abdülkadir b. Ali Osman, 1265/1849 (Memişlerin Hanesi. Kalabalık).
YEDİYİL-DİZ	15.Boşnakoğlu Mehmed b. Ömer, 1263/1847 (Mustafa Asım Efendi Hanesi)
	16.Karaahmedoğlu ölü Ali Osman b. Ömer, eşi Şerife (Bir nüfus olarak kalmış).
ÜNSAL	17.Osmanoğlu Zehni b. Ahmed, 1302/1886. (Şevketler bu hanede).
	a.Şevket b. Ahmed
KURT	18.Karamahmudoğlu Mahmud b. Halil, 1260/1844. (Kara Mehmed'in hanesi. Kurtoğlu. Kalabalık
	19.Kurtoğlu Mehmed b. Halil, 1270/1854.
	20.Kurtoğlu Yusuf b. Halil, 1274/1858 (Halil Dayının Sülalesi)
YILMAZ	21.Velioğlu Mehmed b. Ömer, 1296/1858.
	22.Velioğlu Ahmed b. Mehmed, 1260/1844.
	23.Velioğlu Halil b. Süleyman, 1308/1892.
TORUN	24.Karamustafaoğlu Bilal b. Mahmud, 1264/1848
TORUN	25.Karamustafaoğlu Ruşen b. Bilal, 1289/1873
TORUN	26.Karamustafaoğlu Osman b. Süleyman, 1287/1871
TORUN	27.Karamustafaoğlu Mahmud b. İbrahim, 1276/1860
TORUN	28.Karamustafaoğlu Sait b. İbrahim, 1280/1864
	29.Karamahmudoğlu Mahmud b. Mahmud, 1271/1855
	30.Değirmencioğlu Mehmed Ali b. Mustafa, 1297/1881
KIR	31.
	32.Kırcioğlu İsmail b. Ali Osman, 1295/1879
GÜNAY	33.Güneyoğlu İbrahim b. Hüseyin, 1256/1840
	34.Kefeloğlu Ahmed b. Ahmet, 1291/1875
BOLAT	35.Kefeloğlu Hüseyin b. İbrahim, 1299/1883
SÜTCÜ	36.Sütcüoğlu Mehmed b. Mustafa, 1278/1862
	37.Sütcüoğlu Salih b. Mustafa, 1283/1867
FEYZİ	38.Hasan Basri Feyzi b. Mesut, 1331/1915
YALÇIN	39.İhsan Yalçın b. Rıza, 1928
SARI	40.Veliahmedoğlu Bahri b. Ahmed, 1930
EKİZ	41.Mahmud Ekiz b. Durmuş, 1940
SARI	42.Salih Sarı b. Ahmet, 1938
SARI	43.Mehmet Sarı b. Nuri,
SARI	44.Dursun Özkan b. Hasan, 1933

Not: Parantez içindeki açıklamalar, bu *Defter*'in sayfaları üzerine Senai Yediyıldız tarafından yazılmıştır.

Kaynakça:

Arşiv Kaynakları:

BOA, TD 255 (Karahisar-1 Şarki Sancağı 1547 tarihli Tahrir Defteri)

BOA-TD 716 (Karahisar-1 Şarki Sancağı 1598 tarihli Tahrir Defteri)

TKGMA, TTD 169 (Tapu kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-1 Kadime Arşivi, Karahisar-1 Şarki Sancağı 1613 Tarihli Tahrir Defteri)

YA-MAY-K8-172 (Yediyıldız Özel Arşivi, Mustafa Asım Yediyıldız Fonu, Klasör 8, Belge 172).

Araştırmalar:

Acun, Fatma (2002), “Celali İsyancıları (1591-1611)”, *Türkler*, c. 9, s. 899-908.

Açık, Turan (2021), “Şehirköy: Osmanlı İmparatorluğu’nda şehir hükmünde köyler”, *History Studies –International Journal of History-*, Volume 13, Issue: 1, February, s. 51-68.

Akdemir, Dilek (2017), *1831 Nüfus Sayımına Göre Ulubey Kazası Nüfusu*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu.

AKSU, Leyla (2005), *Ordu’ya Ait İki Mufassal Tahrir Defteri Üzerine Metodolojik Bir Tahlil Denemesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

AKTAŞ, Esat (2015), *Erzurum Ve Trabzon Vilayetlerinde Salgın Hastalıklar (1838-1914)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Bryer, Anthony A. M. (2014), “Rumlar ve Türkmenler: Karadeniz İstisnası/Greeks and Turkmens: The Pontic Exception”, Çev: M. Sibel Dinçel-Murat Keçiş, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*: Yıl 8, Sayı 16, Bahar, s. 177-232.

Büyük, Mustafa (2020), *Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları XI -Perşembe, Aybastı, Bolaman ve Çamaş Kazaları 1831-1847 Tarihli Nüfus Defterleri-*, TÜSOK-TAR, TTK, Ankara.

Büyük, Mustafa (2022), “Tanzimat’a doğru taşra teşkilâtının merkezileşmesine dair bir örnek: Aybastı, Bolaman, Çamaş kazaları imam, muhtar, kocabaş, keşiş ve kâhya defteri çevriyazı ve değerlendirmesi”, *Fatsa Yöresi Tarihi*, (ed. S. Gülten ve diğerleri), c. 1, Fenomen Yayıncılık, Erzurum, s.339-379.

Cindilli, Muammer (2014), “Hüzün-İman, Ahlâk-İrfan: İşte Nevzat Kösoğlu”, *Nevzat Kösoğlu’nun Ardından*, Ötüken, İstanbul.

Çebi, Sıtkı (ty), *Ordu Evliyalari*, Ensar Vakfı Ordu Şubesi Yayını, Ordu.

Çadircı, Musa (2013), *Tanzimat Döneminde Anadolu kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK, Ankara.

Demir, Necati (1997) “Ordu Yöresinde Su Değirmenleri ile İlgili Terimler” *Türk Halk Kültürü Araştırmaları*, Temmuz 1997, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları: 28-46.

Demir, Necati (2007), *Hacıemiroğulları Beyliği*, İstanbul 2007.

Demirkol, Kurtuluş (2016), *Gölköy (Habsamana) Tarihi ve Müslim Nüfus Defteri*, Kitabî Yayınları, İstanbul.

Donuk, Abdülkadir (1988), *Eski Türk Devletlerinde İdarî, Askerî Unvan ve Terimler*, TDAV, İstanbul.

Dölek, İskender (2008), *Bolaman Çayı Havzasının (Ordu) Uygulamalı Jeomorfoloji Etüdü*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.

EĞİLMEZ, Savaş – Yıldırım, Ahmet Safa (2016), “Bayramlı Beyliği ve Beylik Mirası Olarak ‘Ordu’ Adı”, *Çayeli’nden Erzurum’a Yrd. Doç. Dr. Cemil Kutlu -Armağan Kitap-*, Ed. Selami Kılıç, Ahmet Safa Yıldırım, Erzurum, s. 307-345.

Erbay, Fatih (2008), *W. Radloff’un “Opit Slovarya Tyurkskih Nareçiy” Adlı Eseri ve Eserde Geçen Çağatay Türkçesine Ait Kelimelerin İncelenmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Gülten, Sadullah (2017), “XVI. Yüzyıl Anadolu’sunda Moğol Bakiyeleri: Çungarlar”, *Journal of History Studies*, Volume 9 Issue 4 November, s. 53-61.

Güney, H. Naim (2020), *Ordu’nun Yol ve Köprü Hikâyeleri*, Ordu.

Güvemli, Fevzi (2017), *Doğu Karadeniz ve Ordu (1912-1965)*, İstanbul.

Güzel, M., ve Yeşil, P., (2021). “Ordu İlindeki Mahalle Adlarının Doğal ve Kültürel Peyzaj Ögeleri Bağlamında İncelenmesi” *ODÜSOBİAD* 11(3), 763-776, Doi: 10.48146/odusobiad.912404.

Heywood, Colin J. (1999), “Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Problemi: Yeni Hipotez hakkında Bazı Düşünceler”, *Osmanlı I*, Ankara, s. 137-145.

HÜROL, Erdal (2017), *1831 nüfus Sayımına Göre Pazarsuyu ve Akköy Kazaları Nüfusu*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu.

İnalçık, Halil (1990), “Köy, Köylü ve İmparatorluk”, *V. Milletlerarası Türkiye, Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi –Tebliğler-*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul 21-25 Ağustos 1989, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s. 1-11.

İnalçık, Halil (2013), *Osmanlı ve Modern Türkiye –Araştırmalar-*, Timaş Yayınları İstanbul.

Kaşgarlı Mahmut (1985-1986), *Divanü Lûgat-it- Türk Tercümesi*, Çev. Besim Atalay, c. 1-3, TDK Yayını, Ankara.

Keçiş, Murat (2013), *Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler (1204-1404)*, TTK Yayını, Ankara.

Kepecioğlu, Kâmil (Tarihsiz), *Tarih Lügati Osmanlı Tarih Deyimleri ve Temel Terimleri Sözlüğü*, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara.

Ömer, Bosnavî (1979), *Bosna tarihi* (Haz. Kâmil Su), Kültür Bakanlığı, Ankara.

Öz, Mehmet (2010), “Tahrir”, *TDV İA*, c. 39, s. 425-429.

ÖZ, Mehmet –Fatma Acun (2008), *Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları VII – Karahisar-ı Şarkî Sancağı Mufassal Avarız Defteri (1642-43 Tarihli)*, TTK, Ankara.

Özdemir, Mustafa (2006), *Bolaman Çayı Havzasının Coğrafyası*, TTK Yayını, Ankara.

Pehlevan, Arzu (2008), *1495 Numaralı Şer‘iyye Sicili Defterine Göre Rize’nin Ekonomik Ve Sosyal Hayatı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Suceska, **Avdo** (2016), “Osmanlı Devleti’nde Bosnalı Müslümanların Durumu (Status of the Bosnian Muslims in the Ottoman Empire)”, Çeviren: Murat Hanilçe, *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi/ International Journal of Historical Researches*, Mart/March 2016, Yıl/Vol. 1, s. 343-376.

Süme, Mehmet (2022), “Osmanlı Devleti’nde Taşrada Muhtarlık Teşkilatının Kuruluşu: Bolu Örneği”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 8/14, ss.93-108. DOI: 10.31765/karen.1013876

Sümer, Faruk (1969), “Anadolu’da Moğollar”, *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, I, Ankara, s. 1-147.

Tellioğlu, İbrahim (2004), *Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Doğu Karadeniz’de Türkler*, Trabzon.

TVS, Trabzon Vilayeti Salnamesi (TVS-1869-1), Hz. Kudret Emiroğlu, c. 1-12, Ankara 1993-1999.

Yediyıldız, Bahaeddin (1985), *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara.

Yediyıldız, Bahaeddin – Ünal Üstün (1992), *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları I-1455 Tarihli Tahrir Defteri-*, TÜSOKTAR Projesi, TTK Yayını, Ankara.

Yediyıldız, Bahaeddin – Ünal Üstün (2002), *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları II-1485 Tarihli Tahrir Defteri-*, TÜSOKTAR Projesi, TTK Yayını, Ankara.

Yediyıldız, Bahaeddin– Mehmet Öz – Ünal Üstün (2002), *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları III- 387 Numaralı Defter-i Karaman ve Rum'un Canik Livasına Ait Bölümü (1520)-*, TÜSOKTAR Projesi, TTK Yayını, Ankara.

Yediyıldız, Bahaeddin (2018), *Hacıemiroğulları Beyliğinden Türkiye Cumhuriyeti'ne Ordu Tarihinden İzler*, Ordu Büyük Şehir Belediyesi Yayını, Ordu.

Yediyıldız, Bahaeddin (2021), “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Ordulu Bir Köylü Ailesinin Toprak ile İlişkileri”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Ordu*, Ed.: Sadullah Gülten, Tuğrul Özcan, Kâmil Yavuz, c. 1, Fenomen Yayıncılık, Ankara, s. 193-234.

Yediyıldız, Bahaeddin (2022), “Amasya Ağrakiye Medresesinde Aybastılı Bir Talebenin İcazet Töreni İçin Babasına Yazdığı Mektup ve Düşündürdükleri (6 Aralık 1891)”, *Prof. Dr. Nesimi Yazıcı'ya Armağan* (Ed. Eyüp Baş – Halide Aslan), Ankara, s. 253-284.

Yediyıldız, Bahaeddin (2022’c), “Bayezid Dersiamlarından Ordulu Mustafa Asım Yediyıldız -Bir Köy Temelinde Osmanlıdan Cumhuriyete Geçiş Sancısı-“, Muzaffer Günay, *Ordu ve Yöresinde Türk İslam Mirası*, Ordu Büyük Şehir Belediyesi Yayını, Ordu, s. 298-335.

Yediyıldız, Bahaeddin (2022’a), “Hoşkademli Senai Yediyıldız –Cumhuriyet Döneminde Bir Köyde Yetişen Bilge Müftü-“, Muzaffer Günay, *Ordu ve Yöresinde Türk İslam Mirası*, Ordu Büyük Şehir Belediyesi Yayını, Ordu, s. 338-375.

Yediyıldız, Bahaeddin (2023), “Aybastı’nın Tarih İçinde İdari Yapılanmadaki Yeri ve Merkezi Konusunda Bazı Tespitler”, *Orta Karadeniz Havzasında Tarih ve Kültür Sempozyumu (Tokat-Ordu 11-13 Kasım 2022)*. Sempozyum Bildirileri bir kitap halinde yayımlanacaktır.

Zachariadou, Elizabeth (2007), “Trabzon ve Türkler (1352-1402)”, Çev. Murat Keçiş, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Dergisi (OTAM)*

HOŞKADEMLİ SENAI YEDIYILDIZ

Cumhuriyet Döneminde Bir Köyde Yetişen Bilge Müftü

Bahaeddin YEDIYILDIZ¹

“Bilgelik ne yapacağını bilmek,
meziyet ise onu yapabilmektir”

David Strarr Jordan

Osmanlı Devletinin parçalanarak paylaşılıp yıkılmasına yol açacak olan I. Dünya Harbi, 1914 Temmuzunun yirmi dördüncü günü² Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun Sırbistan’a savaş ilan etmesiyle başlamıştı. İşte bu olaydan on gün önce, Temmuz’un on beşinci günü, Orta Karadeniz’de Canik Dağlarının zirvesinde, Aybastı’nın Perşembe Yaylasının Ortaköy Obasında, Aybastı kadılarından Erzenzâde İbrahim Efendi’nin³ kızı Tuba Hatun bir çocuk dünyaya getiriyor. Senai

¹ Hacettepe’den emekli Prof. Dr.; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Eski Başkanı.

² Nüfus Cüzdanında doğum tarihi 1918’dir.

³ Erzenzâde İbrahim Efendi, Aybastı Ortaköy’denidir. Mehmed Efendi’nin oğludur. Annesinin adı Şerife’dir. 1853 yılında doğmuştur. Köyünde Sıbyan mektebini bitirdikten sonra Aybastı’nın

adındaki bu çocuğun babası, yine Aybastı'nın Hoşkadem köyünden Mustafa Asım Efendi'dir⁴. Kendisi İstanbul Bayezid Dersiamlarından⁵. İzinli olarak memleketine gelir, babasını kaybettiği için İstanbul'a dönmekten vazgeçer.

Osmanlı Devleti bazı cephelerde başarılı oldularsa da, sonuçta müttefikleriyle birlikte savaştan mağlup çıkar. Mondros Mütarekesi imzalanır. Galip devletler kendi aralarında Osmanlı ülkesini paylaşırlar ve dört bir yandan işgal ederler... Bunun üzerine ülkenin birçok yerinde Milli Müdafaa Cemiyetleri kurularak direniş hareketleri ortaya çıkacak, Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Anadolu'ya geçişinden itibaren yerel direnişler birleştirilerek Türklerin ölüm kalım savaşı olan Milli Mücadele başlayacak, başarılacak ve Türk Milleti yeniden dirilip istiklâlini kazanarak yıkılan Osmanlı'nın enkazı üzerinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulacaktır. Ancak toplumun yaşadığı sarsıntının sükûnete kavuşması, yaraların sarılması, ülkenin sağlıklı bir şekilde gelişmesi ve kalkınması pek kolay olmayacaktır. Bu hikâyenin ana tablosu Türkiye'de ilkokuldan itibaren üniversitenin sonuna kadar anlatılıp okutuluyor, ancak bu sancılı sürecin tam bilincine varıldığını söylemek mümkün değildir. Çünkü yaşananlar sırf siyasi ve askeri bir macera gibi anlatılagelmıştır. Türkiye'deki bu sürecin sosyal ve kültürel tabanının ve arka planının bilimsel tahlillerinin yeteri kadar gerçekleştirilememesi ve dünyanın diğer kültürlerinin de iyi analiz edilip özümlememesi yüzünden söz konusu yıkıma direniş, yeniden diriliş ve çağdaşlaşma çabaları henüz hedefine ulaşmamış, ilim, irfan ve refah toplumu kurulamamıştır.

Çonkara köyünde medresede okumuş, Molla Camiye çıktıktan sonra İstanbul'a gitmiş, Fatih medresesinde Sivaslı İbrahim Efendi'nin yanında tahsiline devam etmiştir. Ancak babasının vefatı üzerine icazet alamadan memleketine dönmüş, 1883'te Aybastı niyabetine atanmıştır. Üç kez kısa süreli bu görevden ayrıldı ise de 1909 yılına kadar bu görevi sürdürmüştür. Bkz. Sadık Albayrak, *Son Devir Osmanlı Uleması*, İstanbul, c. 2, s. 152.

⁴ Mustafa Asım Efendi (Yediyıldız) için bkz. B. Yediyıldız, Tarihsiz; B. Yediyıldız 2009; M. A. Yediyıldız, Tarihsiz.

⁵ Mustafa Asım Efendi'nin tahsil hayatı için bkz. Yediyıldız, Bahaeddin, "Amasya Ağrakiye Medresesinde Aybastılı Bir Talebenin İcazet Töreni İçin Babasına Yazdığı Mektup Ve Düşündürdükleri (6 Aralık 1891)", *Prof. Dr. Nesimi Yazıcı Armağanında* yayımlanacaktır.

Burada, Osmanlı döneminde doğan, Cumhuriyet ilan edildiğinde dokuz yaşında olan, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş süreci ve sonrasında, her açıdan yıkım, kıtlık ve yokluğun hüküm sürdüğü dönemlerde, *kendi köyünde okuyup yetişen Sennai Yediyıldız*'ın biyografisini çizmeye çalışacağız. O, üç yıl askerlik görevinden sonra, kendi bölgesinde *aşar tahmin memurluğu, orman bakım memurluğu, Gölköy'de vaizlik, Aybastı'da müftülük* yaparak emekli olmuştur. Hizmetinin toplamı otuz altı yılı aşkındır. Ancak vefatına kadar yirmi yıl daha hiç emekli olmamış gibi bölgesinin maarif ve kültür önderi ve bilgisi olarak hizmetlerini sürdürmüştür. Bu nasıl olmuştur? Bu soruya cevap vermek üzere onun burada ele alacağımız kısa biyografisi, Türkiye'de Türk Milletinin bu dönemdeki sosyal ve kültürel tabanını ve günümüze uzanan süreci anlamamıza da yardımcı olacaktır. Her şeyden önce, onun doğup büyüdüğü sosyal ve kültürel ortamı tanımak gerekir. Ordu ilinin Gölköy ilçesinin Aybastı Nahiyesinin⁶ köylerinin o dönemdeki durumunu, Hoşkadem'in karşı tepesinin arkasında eski Çukurcak köyünden eski Hüdavendigâr valisi Ali Osman Bey'in oğlu Ferda Güley⁷ *Anılar*'ında çok canlı biçimde tasvir ediyor (1990: 21-23).

“Çukurcak köyü o zamanlar otuz kırk evlik küçük bir köydü. Bu otuz kırk ev de Çiroğlu, Töngeloğlu, Dereköy ve Karabrahim adlarında birbirinden uzak dört mahalleye dağılmış durumda idi. Bizim ev bu mahallelerden Töngeloğlu mahallesine yakındı, fakat mahalleden sayılmıyordu. Çiroğlu mahallesindeki Çiroğlu Kadir ve Ferhat Ağa kardeşlere ait beyaz badanalı iki katlı bina dışta tutulursa, *köydeki ve Aybastı'nın bütün köylerindeki evlerin yüzde doksan beşi tek gözlü evlerden ibaretti*⁸. Altlarında ahır, önlerinde balkon gibi kullanılan sayvanları vardı. Arkalarında karalahana, soğan, sarımsak gibi el altı sebzelerini ettikleri avluları bulunuyordu. Bu evler, pencereleri tahta kepenkli, damları kiremit yerine tahtalarla örtülü, ocakları odalarının bir köşesinde açıkta yanan ve dumanları damda açık

⁶ Bu bölgenin genel sosyal ve kültürel tarihi için bkz. Yediyıldız 1985; Yediyıldız 2018.

⁷ Ferda Güley, eski ordu milletvekillerindedir. Bir ara bakanlık da yapmıştır.

⁸ Tarafımızdan italik yapılmış ve tek cümlelik bu alıntı birkaç cümleye ayrılmıştır.

bırakılan baca deliğine doğru odada bulunanların gözlerini yaka yaka yükselen, çıra bulunmadığı zamanlar ocaktaki alevlerle aydınlanan evlerdi. Bu pek azı iki odalı evlerde baba-ana, oğul-gelin, torun torba, eşikteki-beşikteki bütün aile bir arada yer, içer ve yatarlardı. Ocakta ısıtılan suyu nöbetleşe odanın bir köşesine çömelerek dökünür ve avuçlarına sabun yerine aldıkları kili başlarına ve vücutlarına sürerek yıkanırldı” (Güley 1990: 21-22).

Hoşkadem köyünün yapısı da aynen böyle idi. Senai'nin babası Dersiam Mustafa Asım Efendinin 1908'de yaptırdığı evi de istisna evlerden biri olup iki katlıydı ve ahır serendinin altındaydı. Her iki bina da bugün ayaktadır, ancak kullanılmıyor.

Köylülerin 1920'lerde içinde buldukları acıklı durum da Ferda Güley'in ifadesiyle aynen şöyleydi: “O vakitler Ankara'da Mustafa Kemal ve Ulusal Meclis Hükümeti; İstanbul'da Padişah ve Bâb-ı Âlî vardı. Fakir köylüler hem Ankara'ya hem de İstanbul'a vergi ve asker veriyorlardı. Kendilerinden önce korkuları köylere ulaşan mültezimlerin topladıkları *a'şar* vergisini veren, ekecek toprağı, toprağı sürececek öküzü olmayan fukara köylüler iki hükümetten başka dağlarda yol kesen eşkıyaların da karınlarını doyururlardı kendi rızıklarından. Halk özellikle çocuklar hastalıktan, ilaçsızlıktan, doktorsuzluktan kırılıyordu” (Güley 1990: 25).

Çocukluğunu böyle bir ortamda geçiren Senai Yediyıldız, 1981'de kaleme aldığı *Hatırat*'ında o günleri şöyle anlatıyor. “Umumi Harbin Türkiye üzerindeki ağır etkileri, Türkiye'de sivil ve asker başına çöken açlık, ücra köşelerde devlet mekanizmasının yok oluşu ve idarenin gaddarların eline geçmesi, bunların kasaba ve köylerde zalimce mazlum ve bîkeslere indirdiği darbeler, ülkeyi kasıp kavurmaktadır. Bu olumsuz şartlarda ve bilhassa kendisine haksız yere musallat olan nahiye müdürü Avni Bey'in şerrinden rahatsız olan babam merhum dersiam müderrisi Mustafa Asım Efendi İstanbul'a gitmeye karar veriyor”. 1915 Temmuz'unda bir gece yola çıkıyor. Zaten Senai'nin dedesi de 1914 Haziran'ında vefat etmişti. Kardeşi Mehmed Celaleddin, Balkan Harplerine katılmış, kendisinden

bir daha haber alınamamıştı⁹. Amcası Ali doğuda Harşit Savunmasında şehit olmuştu (1917). Böyle bir ortamda annesi Tuba Hatun, Hoşkadem'de yalnız duramadığı için iki çocuğu -Senai ve kardeşi İbrahim- ile babasının evine taşınıyor. Kışları Ortaköy'de yaz aylarında da Ortaköy yaylasında durmaya başlıyor. Hoşkadem'deki işlerini kısa süreli gidip gelerek halletmeye çalışıyor. Bir Temmuz ayında bir gün oradaki buğdaylarını biçirmek üzere yayladan yaya olarak Hoşkadem'e inip işlerini hallettirerek geri dönüyor. Yorgunluktan hastalanıyor ve vefat ediyor. Cenaze ile ilgilenecek erkek yoktur. Yaylada kalmasın diye cenazeyi kadınlar omuzlarında, iki çocuğu da sepetler içinde bir merkebe yükleyerek Ortaköy'e taşıyorlar. Çocuklara bir müddet teyzeleri bakıyor. Ancak İbrahim bir kaza sonucu ölüyor. Bu arada Tuba Hatun'un annesi, babası ve dedesi de vefat ediyorlar. Senai teyzelerinin yanında yapayalnız kalıyor. Bir zaman sonra Hoşkadem'e üvey annesi Ayşe Hatun'un yanına getiriliyor. Son yıllarında yatalak olan bu kadın o haliyle bile vefatına kadar Senai ile ilgileniyor ve on on iki yaşlarına kadar onu büyütüyor. Yukarıda belirtildiği üzere, İstanbul'a gitmek üzere köyden ayrılan babası Mustafa Asım, yolların asayişsizliği yüzünden eşkıya tarafından yolculuk esnasında yaralanıp soyulduğu için amacına ulaşamıyor, köyüne de dönemiyor. Çarşamba'da kalarak Tayyar Paşa Mekteb-i İptidai'sine muallim olarak tayin ediliyor¹⁰. Köyü Hoşkadem'e ancak 1918 yılında dönebiliyor. Bundan böyle uzun süre yaz aylarında Hoşkadem'de oluyor ama kış mevsimlerinde Çarşamba'da kalıyor. Muhtemelen 1930 yılından itibaren artık Çarşamba'ya hiç gitmemeye başlıyor ve 1945 yılında vefatına kadar hayatını hep Hoşkadem'de geçiriyor.

*

Senai Yediyıldız eğitimine bugünkü Kabataş ilçesinin kurulduğu yerde bulunan Karay köyü *mektebi iptidaisinde/ilk mektebinde* başlıyor. Bu okul muhtemelen bin dokuz yüz on sekiz – yirmi yıllarında açılmış olmalıdır. Aynı yıllarda Aybastı

⁹ Sırbistan'dan yazdığı 10 Teşrin 328/23 Kasım 1912 tarihli son mektubu için bkz. YA-MAY-K8-032; A. İşbakan 2017: 12 vd.

¹⁰ Mustafa Asım'ın bu mektepte muallimlik yaptığını aile içindeki rivayetlerden biliyoruz. Ayrıca Arşivimizde 1917-1918 öğretim yılına ait bir talebenin karnesini Mustafa Asım muallim olarak mühürleyip imzalamıştır (MAY- K8-182; K8-181).

Nahiye merkezinde ve Yakacık köyünde de birer ilk mektep öğretime başlamıştır¹¹. Otuz iki köyü bulunan Aybastı nahiyesindeki okulların tümü, bildiğimiz kadarıyla bu üç mektepten ibarettir. Karay ilk mektebinin muallimi, Aybastı'nın Yakacık köyünden Kadıosmanoğlu Ahmed'in oğlu Arif Efendi (1881-1967)'dir. Yörede *Arif Hoca* diye tanınmaktadır. İstanbul'da medrese tahsili görmüştür. Senai Yediyıldız'ın babası Bayezid Dersiamlarından Mustafa Asım Efendi'den icazet almıştır (YA-MAY-K2-011-012)¹². Memleketine geldikten sonra bir ara Ordu Milli Eğitim Müdürlüğüne sınava alınarak Karay¹³ mektebi iptidaisine muallim olarak atanmış (1925); bu görevini burada 1928 yılına kadar sürdürmüştür. Hocasının oğlu Senai Yediyıldız da, işte bu mektepte onun talebesi olmuştur. 1928'de harf devriminden sonra Arif Hoca, valilik tarafından Ordu'ya kursa katılmak üzere davet edilmiştir, fakat kendisi istemediğinden, görevden ayrılmıştır. 1934'te Tepe soyadını alan Arif Hoca, budan sonraki hayatını köyünde geçirmiştir. Bulunduğu camilerde, müezzinlik, imamlık ve vaizlik yapmıştır, tabii hasbî olarak... (YA-MAY-K1-011). O yıllarda Aybastı yöresinde Osmanlı döneminden kalan ulemadan yörede bilinen ve etkili olan üç zat vardır: Dersiam Mustafa Asım, Arif Hoca ve bir de Zaferimilli köyünde Fevzi Hoca. Arif Hoca'dan sonra, yeni muallim bulunamadığı için Karay Mektebi İptidaisi muhtemelen

¹¹ Aybastı'da I. Dünya Harbi öncesi yıllarda mevcut olan iki medrese de kaybolmuştur. Bazı sıbyan mektepleri vardır ama onların durumu da hiç iyi değildir. Bunlardan Çukurcak köyündekine Ferda Güley devam etmiş olup durumunu *Anılatı*'nda anlatmaktadır (Güley 1990: 26-27).

¹² Yediyıldız Arşivinde Arif Hoca'nın hocası Mustafa Asım'a yazdığı mektuplar vardır. Bunlardan birisi 1922 yılında Yakacık köyüne medrese açılması ve Mustafa Asım'ın orada ders vermesi konusundadır. Arif hoca bu mektubunda Mutasarrıflık'tan mektep ve medreselerin açılması konusunda emir geldiğini ve ahalinin Hocası Mustafa Asım için "keşki Hoca Efendi teşrif buyursalar da şu dereyi ilim ve irfan ile tenvir ve tenevvür buyursalar" dediklerini ve kendisini beklediklerini bildirmektedir (YA-MAY-K8-205). Yakacık/Alankent'te cami vardır ve burası, Çukurcak, Ahurcuk, Beştam, Elbeyi ve Hamastos/Armutlu köylerinin merkezinde bir yerdir. Bu altı köyün halkı Cuma ve bayram günleri burada toplanır, Mustafa Asım'ı sohbet yapması için buraya davet ederlermiş (YA-MAY- K8-072).

¹³Bugünkü Kabataş ilçesinin kurulmuş olduğu köyün eski adı.

kapanmıştır¹⁴. Çünkü 1947'den itibaren beş yıl Aybastı'da nahiye müdürlüğü yapan Fevzi Güvemli *Anılarında* Aybastı'nın maarif durumunu şöyle anlatıyor: "Aybastı okul yönünden yok-sundu. Merkezde bir ilkokul ve iki öğretmeni vardı. Bir de tek öğretmenli Yakacık İlkokulu. Ben, okul uğraşına Alacalar, Safalık, Çakırlı, Armutlu ve Peitözü köylerine okul yaptırarak katkıda bulundum. Ama ne güçlüklerle; devlet yardımı yoktu. Kum ve taş çektirmek, kerestesini sağlamak, kireç ve kiremit yaktırmak, cam, çivi ve usta parasını köyden toplamak gibi türlü işlere yetişmek ve bunlar için de başta muhtarlar olmak üzere köylü ile ve hele Orman İdaresi ile uğraşmak... Kolay değildi bunlar" (Güvemli 1999: 123; 2017: 297 vd). 1949'da Ordu'nun il ve ilçe merkezlerinde on bir okul, toplam beş yüz bir köyünde ise sadece yüz otuz yedi ilkokul bulunuyordu¹⁵. Görülüyor ki, Cumhuriyet'in yirmi altıncı yılında, ne il olarak Ordu ne de Aybastı maarif açısından çok mahrum durumdaydı. On sene sonra 1959 yılında bile Aybastı'nın köylerinin yarısından fazlasının ilkokulu yoktu. Mevcut okullarından bazılarında da öğretmen yoktu. Bu satırların yazarı on beş yaşında ortaokul mezunu olarak Elbey köyünde beş sınıflı seksen öğrencili bir okulda 1959-60 ders yılında bir sene tek başına resmen vekil öğretmenlik yapmıştır¹⁶. İşte böyle bir mahrumiyet ortamında, 1914 doğumlu Senai Yediyıldız, Kendi köyü Hoşkadem'de yetişecek, Gölköy ve Aybastı halkının dini açıdan bilgilenmesinde, bölgenin okullaşmasında ve kültür hayatında önemli bir rol oynayacaktır.

Karay mektebi iptidaisinden 1928'de Arif Hoca ayrıldığı, yeni muallim de tayin edilemediği için Senai Yediyıldız'ın okul öğreniminin de diploma alamadan sona erdiği anlaşılıyor. Harf inkılâbından sonra yeni yazıyı kendi kendine öğrenecek, kendisini özel olarak yetiştirmek suretiyle 18.05.1945 tarihinde beş sınıflı Gölköy Merkez ilkokulunda sınava girerek iyi derece ile

¹⁴ Bu köye ilkokul tekrar 1953 yılında yapılabilmıştır. Bu bilgi bu okulda bir ara görev yapan emekli öğretmen Hüseyin Yediyıldız'dan alınmıştır.

¹⁵ *Ordu İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitimi*, Ordu Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü Yayını, Türkiye Cumhuriyeti'nin 75 Yılı, Ordu 1998, s. 62.

¹⁶ Gayrı resmî olarak da okulun yanındaki camide Cuma günleri hutbe okumuş ve namazı kıldırmıştır. Çünkü caminin kadrosu yoktu. Hasbi olarak imam hatiplik yapan zat çok cahildi.

ilkokul diploması alacaktır¹⁷. Fakat o, asıl tahsilini Hoşkadem’de kendi evinde babası Mustafa Asım’ın yanında yapmıştır. Evdeki tahsil hayatını kendisi *Hatırat*’ında şöyle anlatmaktadır¹⁸:

“... Babam Çarşamba’dan memlekete gelmeye başladı. Ama gelmese daha iyi idi. Çünkü ben hiç olmazsa serbest serbest geziyordum. Yetimliğin elem ve ıstırapı azmış gibi bir ıstırap daha... Babam beni okutmaya başlattı. Güzel, okumak iyi bir şey!.. Fakat babam çok sert ve öfkeli birisi... Bir kez okuttuğu dersi eksiksiz ve yanlışsız geri istemektedir. Ben her şeyi kendi kendime çalışarak öğreneceğim. Bilemediğim hususları soracak kimse yok. Babama korkumdan sormama imkân yok. Gösterdiği dersi öğrenip öğrenmediğimi kontrol etmek için iki saat sonra beni derse çağırılmaktadır. Haliyle yanlışım oluyor. Tatlı ve mülâyemetle söylese, öğrenmenin yollarını gösterse, şu metotlarla daha kolay öğrenirsin evladım dese, belki çalışma azmim artacak. Ama katiyen böyle bir üslup içine girmemektedir. Yaptığı muamele çok sert. Ve elindeki dayakla her yerimden fazla kafama vurmaktadır. Gözlerimden akan yaşlar, yüzlerimden akarak yerlere direk olmakta. Bu vaziyette *Kuran-ı Kerimi* hatmettim. Üstelik babamın bütün hizmetini de ben yapıyordum. Babam saat on ikiden önce yatmıyor, her sabah namaza kalkıyordu. Ben ondan evvel kalkmak, mevsim kış ise ateşi yakarak babama sıcak abdest suyu hazırlamak zorundaydım. Ahırda bir iki tane de hayvanımız vardı. Mevsim kış ise bu hayvanların ahırda yiyeceklerinin verilmesi, yaz ise dışarılarda otlatılması vazifesi de bana aitti. Biraz daha büyüdükçe ormandan odun getirilmesi de benim üzerime yüklendi. Kısa süre sonra, bu hizmetlerin yanı sıra mevcut tarlalarda çift sürülmesi, mısır kazılması ve benzeri rençperdik işleri de benim oldu. Tabii bu arada dersler de devam ediyor: *Kuran-ı Kerim, Emsile,*

¹⁷Bu sınav, Ordu Maarif Müdürlüğünün 12.8.1944 tarih ve 1042 numaralı emri üzerine yapılmıştır. Diploma da Ordu İl Maarif Müdürü ve Vali tarafından imzalanmıştır (DİB-SD-11; krş. DİB-SD-046).

¹⁸ Senai Yediyıldız’ın yazdığı *Hatırat*, Yediyıldız arşivindedir.

Bina, Maksud, Izhar, Avamil, Kâfiye üzerine *Molla Cami*¹⁹, *Halebî, Mülteka* gibi dersleri sırasıyla okuyordum. Kış aylarında sabahleyin malların sabah yiyeceğini verdikten sonra, bir de akşam namazıyla yatsı arasında *fıkıh* derslerine devam ediyordum. İş, hizmet, ders yükseldikçe sopa da aynı şekilde artarak devam etti... Bu durum askere gidinceye kadar sürdü... Öyle ki okuduğum dersleri ibâre ve mefhum açısından *Fatiha* suresi gibi ezberlemek, ayrıca onlara mana vermek, *i'lâl* ve *i'râbını* yapmak zorundayım. Hele son derste *Kâfiye*'yi ibâre olarak ve mefhumu da beraber *Fatiha* suresi gibi dinlettirdiğim, hiç hatırımdan çıkmaz... Hulâsa, ders yükseldikçe, iş arttıkça, sorumluluk da ona göre daha fazla artmakta. Böylece yaş yirmi beşe doğru ilerledi". Böyle bir eğitim sonunda Senai Yediyıldız, 1937 yılında babası Mustafa Asım'dan icazet de almıştır (Ek: 1, 2, 3). *İcazette* aldığı dersler; *Sarf, Nahiv, Mantık, Hikmet, Kelâm, Fıkıh, Tefsir, Hadis, Usûl, Fürû'* ve *fünûnü'l-mütedâvile/tedavülde bulunan bilim dalları* olarak zikredilmektedir (YA-MAY-K8-165).

Senai Yediyıldız babasından aldığı eğitimin son dönemlerini şöyle değerlendiriyor: "Son zamanlarda babamın sohbeti çok tatlanmıştı. Çünkü beni de epeyce okuttuğundan karşısında bir muhatap olacak derecede yetiştirmişti. Tatlı sohbetine doyulmaz, acı sözlerine dayanılmazdı. Hele bazı ahlak dışı hareket edenlere rastladığında şu beyti okurdu: *Kabiliyet dâd-ı Hak'tır herkese olmaz nasîb / Sad-hezâr terbiye etsen bî-edeb olmaz edîb / Kabiliyet, Hakk'ın lütfudur her kula nasip olmaz, edepsiz birini binlerce kez terbiye etsen zarif, çelebi bir insan olmaz.* Talebe okutmaya o kadar hevesli idi ki ders okuturken dünya yıkılsa dönüp bakmazdı. İşte o zaman neşesi, takriri ve talebesine dersi izah edişi ne kadar tatlı ve zevkli idi. İlmi metheder, cehli o kadar yererdi ki, yerin dibine batıracak şekilde... Eğer talebe onun dersi esnasında takrirlerini çok iyi dinler ve dikkat ederse, ayrıca kendi kendine ders çalışmasına lüzum kalmazdı. Bu kadar izah ederdi. Bir ibarenin şerhine, haşiyesine bakar en ufak müphem bir yeri izahsız bırakmazdı. İslamiyet'i kabul etmeyen veya şüphesi olan bir kimse ile münakaşaya tutulsa, ayet, hadis ile ikna ettikten başka ilmi yönden öyle izah

¹⁹ İbn-i Hâcib'in Arap gramerine ait meşhur eseri olan *Kâfiye*, Abdurrahman Cami tarafından şerh edilmiş ve bu eser Osmanlı medreselerinde *Molla Cami* adıyla şöhret bulmuştur.

ederdi ki, ipsiz-urgansız adamı bağlar teslim olmaya mecbur ederdi. Allah makamını âlî kılsın!... “ (YA-SY-K1-028).

Senai Yediyıldız’ın babasından aldığı eğitim evde okuduğu derslerden ibaret değildi. Kendisinin anlattığına göre, cuma günleri camiye beraber giderlermiş. Babası camide vaaz ettiğinde onu dinlermiş. Dışarı çıktıktan sonra babası bir kenara oturur, zamanın hocaları ve ihtiyarlar onun başına toplanırlarmış. Dini sohbetler yapılmış, kendisine muhtelif meseleler sorulur, o da uzun uzun izah edermiş. Oğluna da “sen benim yanından ayrılma. Benim başıma toplanan cemaatle sohbetlerim hep dini mevzular ve meselelerdir. Kulak verir aklında tutarsan, bir zaman gelir sana lazım olur” dermiş. Kendisi başka bir yere gidip Kabataş’ta bulunamayacaksa, oğlunu önceden tembihlermiş: “Erkenden camiye git, vaazı sen et. Bir takım cahilleri kürsüye çıkarma”. O da bu emre uyararak vaktinde camiye gider derse başlar ve hutbeyi de o okurmuş. İleride Diyanet İşleri Başkanlığında resmi görev alıncaya kadar, hatta orman bakım memurluğu döneminde bile, bu âdetini sürdürmüştür. Nerede olursa olsun cuma günleri bulunduğu camide vaaz etmiş ve hutbeyi okumuştur. Böylece bir nevi staj ve uygulama da yapmıştır.

*

Senai Yediyıldız 1940 yılında askere çağrılıyor. Tam üç sene askerlik yapıyor (22.8.1940 – 22.5.1943). Babasının yanındaki disiplinli hayattan sonra askerlik ona çok kolay gelmiştir ve bu hayatı sevmektedir. Ordu’dan altı yüz elli kişi bir gemiyle Trabzon’a gitmişler ve birliklerine teslim olmuşlardır. Askerliğe başlamalarını kendisi *Anılarına* şöyle anlatıyor: “Babamın disiplinine göre askerlik bana serbest hayat gibi geldi. Yeni gelen asker arasında okuryazar sadece ben vardım. Verilen emirleri yerine getirir, dersleri not eder, anlatırdım. Bölük kumandanım, güzel eski yazı biliyordu. Doğruluğu seven bir zattı. Disiplinliydi. Ben de onun disiplinini aynen tatbik ederdim. Bu bilgi ve sadakatim sayesinde gözde bir asker oldum”. Görüldüğü gibi askeriye de onun için bir eğitim kurumu gibidir. Bölük komutanı onu üç aylık *muhabere* kursuna gönderir. İmtihanlarda birinci olarak bölüğe döner ve *onbaşı* olur (01.10.1941). Beş buçuk ay da *çavuşluk* kursunda eğitim görür (1.6.1942 – 18.11.1942). Bu kursta *Dâhili Hizmet, Tahkimat*

Gizleme, Sevk ve İdare, Ateş Nazariyatı, Manevra, Harp Kuvvetleri, Hayvan Bakımı, Keşif Raporu Hazırlama, Tayyare Nedir?, Yurt Bilgisi, Tarih, Hukuk, Dâhili Hizmet Kanunu ve Nizamnamesi gibi dersler almıştır. Manga ve Keşif Kolu komutanlıkları yapmıştır²⁰. Ve kurstan birincilikle mezun olmuştur. Terhis belgesinde, “Onbaşı, Çavuş, Gedikli Çavuş, Gedikli Başçavuş Muavini ve Başçavuşluğa terfi etmiştir. Takım kumandanlığı yapar” kaydı bulunmaktadır (DİB-SD-005). Sonuç itibariyle kendisi askerlik hayatını *Anılarında* şöyle özetlemektedir: “Son zamanda Trabzon’da kalede tümen mahfeli çavuşu idim. Hulasa, askerlik hayatımda görev icabı bir takım ıstıraplarım ve sıkıntılarım oldu ama bu dönemi hayatımın en şerefli ve en mesut dönemi olarak değerlendirebilirim. Bu şerefe beni muvaffak kılan -evvel Allah- babamın disiplini idi”.

*

Senai Yediyıldız, 1943 Mayısında terhis oluyor ve Hoşkadem’e dönüyor. Babası iki senedir hastadır, Aralık 1945’te vefat eder. Ailenin nüfusu kalabalık olup yirmi kişi civarındadır: üç üvey anne, on beş yaşın altında on kardeş, yine küçük yaşlarda beş tane de kendi çocukları, eşi ve kendisi... Yokluk ve kıtlık vardır. Babasının cenazesini ödünç aldığı parayla kaldırmıştır. Haziranda evde yiyecek kalmamıştır. Tarlalardan yeni mahsul çıkmamıştır... Hasat zamanına kadar sıkıntılı günler yaşarlar...

Bir taraftan ailenin elindeki arazileri en verimli biçimde işletmeye ve çalılık ve boz yerleri tarlaya dönüştürmeye çalışırken, bir taraftan da maaşlı bir iş aramaya başlar. Çünkü bölgede onun gibi okuryazar, kültürlü ve yetişmiş tecrübeli eleman pek yoktur. Askere gitmeden bile, daha 1935 yılı umumi nüfus sayımında Eceli köyü yirmi dört numaralı nüfus mıntıkası sayım memurluğuna tayin etmişlerdir onu (YA-MAY-K6-181)²¹. 1936 yılında babasının sıkı disiplinine tahammül edemediğın-

²⁰ Bu derslerde tuttuğu notlar Yediyıldız Özel Arşivindedir. Askerlik notları arasında birçok marş ve şiir de vardır.

²¹ Senai Yediyıldız, 30.7.935 – 7.8.935 tarihleri arasında, yani sekiz gün, Aybastı-Fatsa arasındaki Dereyolu’nun Deretamı mevkiinde tesviye işinde çalışmıştır. Bunun için kendisine fen memurunun imzaladığı bir belge verilmiştir (YA-MAY-K8-168).

den, evden kaçmış, Sivas-Malatya arasında demiryolu inşaatının taşeronluğunu üstlenmiş olan bir şirketin Çetinkaya İstasyonunda çalışan amelelerin puantajlarını tutmakla görevlendirilmiş, ancak bir ay sonra hastalanmış, iyileşene kadar hastanede yattıktan sonra geri dönmüştür (YA-SY-K1-006)²². Askerden döndükten sonra da, bir takım işleri icabı ilçe merkezi Gölköy'e gidip gelen Senai, orada askerde takım subayı olan Hasan Günay ile karşılaşır. Komutanı, Gölköy'e kaymakam olmuştur. Aybastı bu ilçenin nahiyesidir. Kaymakam 1943 yılında Senai'yi Aybastı'nın köylerine a'şar *tahmin ve tespit memuru* olarak tayin eder (YA-SY-K1-052). Bu tür işlerle meşgul olurken, askerliğini çavuş olarak yapanların orman bakım memurluğuna tayin edildiklerini duyar. Bu iş için 27 Nisan 1945'te Aybastı Orman Bakım Şefliğine dilekçe verir. Ağustos sonlarına doğru tayin emri gelir (DİB-SD-55). "Gölköy Sulh Hukuk Yargıçlığında memuriyetini Cumhuriyet kanunlarına göre ifa edeceğine dair yemin ettirilip, tutanak tutulur" ve 28.08.1945'te *Orman Bakım Memurluğu* görevine başlar. Altı ay Perşembe yaylası civarında görev yapar. Sonra Aybastı orman Bölge Şefliğinin ikinci bölgesine tayin edilir. Bu bölgenin üst tarafı Selemen Yaylası'na çıkıyordu. Membro bu yaylalarda olan ve Uzundereköy'den, Aybastı Nahiyesinin altından ve Kabataş'tan geçerek Fatsa'nın Bolaman nahiyesinde denize dökülen ırmak, bölgesinin batı hududunu teşkil ediyordu. Doğu hududu Tazvara/Direkli, şimdiki Hapan denilen mevkiden geçip, Mahmudiye hududunu takiben Hoşkadem yaylasının altından geçerek Habsamana Pazaryolu istikametinde uzanarak Bağnud Yaylası ve Selemen Pazarı'na çıkıyordu. Bölgede kolay dolaşabilmek için Alacalar'ın Ayandon mevkiinde babadan kalma arazisinin başına küçük bir ev yaptırmıştır. İki sene bu bölgede görev yapar. Bu görevi sırasında Ankara Kızılcahamam Orman Mektebi'nde üç buçuk aylık bir ormancılık kursu açılıyor (03.10.1946-16.01.1947). Her bölgeden bir orman bakım memuru istiyorlar. Aybastı'daki memurlardan her biri bir mazeret bildirerek hiç biri gitmek istemiyor. Senai Yediyıldız'ın da bir-

²² Senai evden kaçınca babası her yerde aratır bulamaz, iki gün sonra Nahiyeye Müdürlüğüne dilekçe yazarak Jandarma Komutanlığı ve Köy İhtiyar Heyeti tarafından aranmasını talep eder (YA-MAY-K4-027).

çok mazereti olmasına rağmen o, bu kursa gönüllü olarak katılmıştır. Bu kursta Riyaziye/Matematik, Ziraat, Sağlık Bilgisi, Orman Yetiştirme, Orman Koruma Bilgisi, Orman Yetiştirme Tatbikatı, Ölçme Bilgisi, Demirbaşlara Bakım, Orman İşletmesi, Orman Ölçme, Odun Ölçme, İdare-i Muamelat, Avcılık, Ziraat, Ziraat ve Avcılık Tatbikatı, Orman Koruma Tatbikatı, Orman İşletme Tatbikatı gibi dersler alıyorlar. Bu derslerin hocalarının adlarını, ders programını ve anlatılanların özünü kaydettiği iki yüz yetmiş altı sayfalık defter, özel arşivimizde muhafaza edilmektedir (YA-DF-001).

Kurstan dönen Senai Yediyıldız tekrar görevine başlıyor. O günlerde ekseriyetle Reşadiye köylüleri Ağu-derbent ormanını tahrip etmektedirler. Senai Yediyıldız, Orman Bakım Memurluğu sorumluluğunun üstesinden bir çevreci duyarlılığı ve bir din adamı bilinciyle hareket ederek gelme çabası içindeydi. O, *Anı*larında görev anlayışını şöyle anlatıyor: “Bende öyle bir orman sevgisi gelişmiş, vazife aşkı kalbime öylesine yerleşmişti ki, Ayandon’da ani olarak kalbime bir ilham gelir, ‘Ağu-Derbende Reşadiye köylüleri doldular, ormanı tahrip ediyorlar’ diye manevî bir ses duyuyormuşum gibi olurdu. Hemen atıma atlar, Ağu-Derbende çıkardım. Hakikaten elli yüz, bazen daha fazla köylünün öküz arabalarıyla ormana dolmuş olduğunu görürdüm. Balta sesleri sanki bir mavzer sesi gibi ormanın her tarafında yankı yapardı. Şikâyet ve ceza ile başa çıkamadığım zamanlar, toplu halde rastladığım orman kaçakçılarını tatlı ve mülâyemetle karşılar, bir *hoca sıfatı* takınarak onlara ağacın faydalarından, kesilen bir ağacın maddî manevî zararlarından bahsederdim. Cenab-ı Hakk’a her canlının tespih ettiğini, bir ağaç kesmenin bir insanı öldürmekten farksız olduğunu anlatırdım. Hakikî insan olmanın, her canlının hayatını korumak ve sevmekle, kimsenin hakkına tecavüz etmemekle, doğrulukla, mertlikle olacağını söylerdim. Hırsızlığın en adi, cinayetin en vahşî, vatan hakkına tecavüzün en deni, ahlâk dışı, insanlık hârici bir zulüm olduğunu açık açık izah ederdim. Böylece onları ikna ederdim. Memnun olurlar, ağaç kesmekten vazgeçerler ve evlerine dönerlerdi. Bu takındığım tavır karşısında, topla tüfekle fena hareketlerinden vazgeçmeyecek derecede cahil ve vahşî olan köylüler özür dileyerek ayrılırlardı. İşte bu *ikaz ve irşattan* sonra, bu kaçakçılık huyları tekrar eder de kendilerine

rastlarsam, sopamın karşısında bana mukabele etmezler, kaçarlardı. Çünkü ben onlara gebe olmamıştım. Yoksa benim gibi tek bir memurun bu ormanda görev yapması ne mümkün! Dağ gibi adamlar!... Bir memuru dişleriyle yerlerdi!”

“Temmuz ve Ağustos ayları gibi güneşin pırıl pırıl, sıcakların şiddetli olduğu bir mevsimde, öğle zamanı, insan o ormanlardan geçerken ya havanın tamamen bulutlu olduğunu ve yahut da akşamın yaklaştığını zannederdi. Eflake ser çekmiş o ağaçların yerini şimdi kıraç topraklar tutmuş, toz ve dumanlar havaya direk olmaya başlamış, ayı ve aslanların meskeni olan o vadilerde şimdi tavşanlar değil kuşlar da durmaz hale gelmiş, kısa zamanda en az beş yüz bin sene yaşamış bir ormanlık saha böyle kıraç hale gelmiştir! Hayret! Bir beldenin üçte ikisi orman olmazsa o muhitte yaşanmaz... Eskiden bizim muhit bir mükemmel orman sahası iken, şimdi bir kıraç halini almıştır. Yakacağını dahi şimdi dışarıdan temin etme zorunda kalmıştır! Bu açık bir hakikattir. İşte bu durumun ortaya çıkmasına sebep, cehalettir... Ağaca ve ormana sevgisizliktir”²³.

Bölgede henüz adil bir devlet yapısı oluşturulamamıştır. Nahiye yöneticileri mütegalibe gürhunun etkisi altındadır. Senai Yediyıldız, 3116 sayılı Orman Kanunu gereğince, kaçakçılar hakkında yapılması gereken muameleyi bu mütegalibe gürhuna da uygulamakta, fakir köylülere karşı nasıl davranıyorsa mütegalibeye de aynı şekilde davranmaktadır. Onların

²³ 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanununa göre avlanması her mevsim yasak olan ve nesli azalmış bulunan geyik, dağ koyunu, dağ keçisi yavrusu ve karaca yavrusu ile turaç, dişi sülün, yaban tavuğu, sığırcık gibi kuşların korunması; yaban kedisi, zerdava, kokarca, dağ keçisi, ayı, keklük, yaban horozu, erkek sülün, tavus familyası, çil familyası, yaban ördeği, sarı asma, yaban kazı, kuğu kuşu, çulluk, turna, toy, kuzgun ve bataklık kuşlarının Nisan, Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında, keklük ve bildircinin ise göç mevsiminde avlanmasının engellenmesi Orman Bakım Memurlarının görevleri arasındadır. O yıllarda dağ keçisinin avlanması da nesli tükendiği için beş sene yasaklanmıştır. Bu konuda Orman Genel Müdürlüğü tarafından 7/3/949 tarihli bir genelge gönderilmiştir. Orman bakım memurlarına dağıtım yazısının sonunda şöyle denilmektedir: “...Buyruk gereğinin harfiyen tatbikini ve buyruğun metninin mıntikanız dâhilinde bulunan köylülere anlatılmasını ve gereğince hareket edilmesini önemle rica ederim” (YA-MAY-K8-119).

şikâyeti üzerine teftiş için Aybastı'ya müfettiş gelir. Gelen, orman yüksek mühendisi Adnan Beydir. On gün bölgeyi gezer, dairede dosyaları tetkik eder. Sonuçta Senai Yediyıldız'ı suçsuz bulur. Buna rağmen şikâyetçi mütegalibenin keyfini yapmak için onu il merkezine naklelerler. Kabadüz Yokuşdibi arasındaki orman bölgesinde görevlendirilir. O orman bakım memurudur ama dolaşırken *rastladığı camilerde namaz kıldırır, cuma günleri vaaz eder*. İnsanları her açıdan aydınlatmaya çalışır. Buradaki görevi uzun sürmez. 1949 Mayısında Gölköy'e Mahmudiye bölgesine tayin edilir.

*

Senai Yediyıldız'ın aslında bütün arzusu, Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatında bir görev alarak, babasından gördüğü tahsili değerlendirmek, onun mesleğinde çalışmaktır. Yukarıda da görüldüğü gibi zaten resmen görevlendirilmemiş olsa bile fiili olarak bu işi yapmaktadır. Kızılcahamam'a kursa gitmiş olması ona yeni bir kapı açacaktır. Ankara'da Diyanet İşleri Başkanlığı'na uğrar. Başkan Ahmet Hamdi Akseki ile görüşür. Kendisini tanıtır ve arzusunu beyan eder. Başkanın yanında yardımcısı ve müşavere heyetinden bir iki kişi daha vardır. Başkan masada bulunan Arapça bir kitabı açar, Senai 'den okumasını ister. Okur ve tercüme eder. Sonra başka bir kitap açar, oradan da bir sayfa gösterir. Onu da okur ve açıklar. Oda yanan sobadan dolayı oldukça sıcaktır. Senai hem sıcaktan hem de heyecandan adamakıllı terler. Başkan niçin terlediğini sorar. O da “ben on senedir elime kitap alma fırsatı bulamadım. Dolayısıyla okurken bazı yanlışlarımı fark ettim. Terlememin sebebi budur efendim” der. Reis yanındakilere dönerek “Çocuğa aferin! Şimdi bu ibareyi elimizdeki görevli olanlara okutmuş olsak, çokları bu kadar okuyamayacaktır” der ve ertesi gün saat dokuzda tekrar gelmesini tembihler. Ertesi gün onu Müşavere Kurulu odasına alırlar. Reis başta beş kişilik heyet bir masa etrafında toplanmış, onu beklemekteler. Masanın üzerinde bir matbu kâğıt ve kalem vardır. Heyetten biri yerinden kalkarak, onu masanın başına oturtur. “Kâğıdı göstererek buradaki yazıları oku ve ona göre cevaplarını yaz” der. Kâğıdın baş kısmında bir ayet ve bir de hadis yazılıdır. Harekelenmesi ve açıklanması istenmektedir. Aşağı kısmında da *ibadet, itikat ve siyer vesaire* ile ilgili yirmi dört soru vardır. Cevapları yazılacaktır. Senai, ayet ve hadisi kolaylıkla harekeler ve açıklar. Sorulara gelince

onların büyük çoğunluğu babasının Hoşkadem’de kendisine ders okuturken veya birisi soru sorduğunda onu cevaplandırırken anlattığı konulardır. Babası konuşuyor, o da yazıyormuş gibi soruların büyük kısmını cevaplandırır. Öbürlerini de kendi bilgi birikimi ile halleder²⁴.

Bu sınavın sonuçları Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere Heyeti üyelerince değerlendirilir. Heyetin aldığı karar aynen şöyledir: “Vaizliğe istekli Senai Yediyıldız elliye karşı otuz altı numara ile imtihanı başarı ile kazanmıştır. Keyfiyetin Yüksek Başkanlığa arzına karar verildi. 07.08.1947”. Tutanak Yusuf Ziya Yörükkan, Kıvameddin Burslan, Ö. Özer (?), Hasan Hüsnü Erdem’den müteşekkil dört üye, başkan olarak da Ahmet Hamdi Akseki tarafından imzalanmıştır (Ek: 4). İmzası tam okunamayan kişiyi tanıyamamakla beraber diğer dördü devrin bilinen en önemli âlimleri arasında yer almaktadır.

Senai Yediyıldız, Gölköy veya Reşadiye’ye vaiz olarak atanmak ister. Buralarda kadro olmadığı için talebi yerine getirilemez. Tayini sırasıyla Kastamonu Küre’ye, Batman’a ve Fındıklı’ya yapılır ama o, hep mazeret bildirerek buralara gidemeyeceğini bildirir. Yukarıda belirtildiği gibi ailenin nüfusu çok kalabalık olduğu için onları yanında götürme ya da kendi başlarına köyde bırakma imkânı yoktur. Nihayet üç sene sonra, o zaman kendi ilçesi olan Gölköy’de vaizlik kadrosu boşalıyor ve bu kadroya ataması yapılıyor (1950). Bu atama sonrasında hazırlanan Sicil Dosyasında, 1947’de Müşavere Heyeti’nde yapılan sınava atıf yapılmış ve şu kayıt düşülmüştür: “Diyanet İşleri Başkanlığının 7.8.1947 tarihli Müşavere Kurulu Kararı’na göre Müşavere Kurulunda yapılan imtihanda elli tam noya karşı otuz altı no kazanarak vaizliğe ehliyeti sabit görülmüştür” (Ek: 5). Bu karara dayanarak Senai Yediyıldız, 16 Haziran 1950 günü orman bakım memurluğundan istifa ediyor ve Gölköy’de vaizlik görevine başlıyor.

Bu tarihte Gölköy ilçe merkezi ile Aybastı nahiyesi arasında motorlu araç yolu yoktur. Kırk kilometrelik bu yol 1952’de Nahiye müdürü Fevzi Güvemli’nin gayretleriyle köylüler çalıştırılarak açılmıştır. Aybastı’nın asıl ilişkili olduğu elli kilometrelik Fatsa yolundan ise neredeyse on yıl sonra motorlu

²⁴ Bu olgu, kültürün yayılmasında Osmanlı hayrat sisteminin ve külliyelerin gücünü göstermektedir (bkz. Yediyıldız 2018: 203 vd.).

vasıta geçebilecektir. Yediyıldız ailesinin yaşadığı Hoşkadem köyünden ise Gölköy'e giden kestirme yol yirmi yedi kilometredir. O dönemde bu yollarda ulaşım hep yaya veya at eşek ile sağlanmaktadır. Vaiz Yediyıldız Gölköy'de her hafta Cuma ve cumartesi günleri, Ramazan ayında bunlara ilaveten her akşam teravîh namazı öncesinde merkez camiinde, belli programlar dâhilinde hapisanede, zaman zaman ilçenin ve Aybastı nahiyesinin diğer camilerinde halkı aydınlatma görevini aralıksız sürdürmüştür²⁵. O dönemlerde vaizlerin hangi konularda konuşma yapacağı üç aylık programlar halinde Diyanet'e bildiriliyor, üç ay sonunda ise yapmış oldukları konuşmaların metinleri daktilo edilerek Başkanlığa gönderiliyordu. Bu metinleri hazırlamak için Senai Yediyıldız'ın gaz lambası ışığı altında okuyarak araştırmalar yaptığına ve söz konusu risaleleri yazmaya çalıştığına bu satırların yazarı tanıktır²⁶. Nitekim bu risaleler, Diyanet İşleri Reisliği Müşavere ve Dini Eserler İnceleme Kurulu tarafından inceleniyor ve hazırlayan vaizin terfii ona göre yapılıyordu. Senai Yediyıldız'ın bir dönemki *Risalelerini* Kurul üyelerinden devrin âlimlerinden Hasan Fehmi Başoğlu, Kıvameddin Burslan, Hasan Hüsnü Erdem ve imzası okunamayan diğer iki kişi ile Diyanet İşleri Reisi Eyüp Sabri Hayırlıoğlu değerlendirmiş ve şu kararı yazmışlardır: "... Senai Yediyıldız'ın terfii için *Risaleleri* incelendi: Adı geçen, *Risalelerinde* intihap ettiği mevzuları ilmi mahiyette tahlil ederek sade bir li-

²⁵ Arşivimizde ilginç bir tutanak mevcuttur. Kürdü, Alpagöz, Eceli, Kabataş ve Hoşkadem muhtarlarının mühürleyip imzaladığı bu tutanakta, 8/1/1954'ten 29/1/1954 günleri arasında haftada iki üç gün kaza vaizi Senai Yediyıldız köylerimiz camisi olan Kabataş camisinde vaaz günlerinde vaaz eylediğini mübeyyin işbu ilmühaber talebi üzerine yedine verildi (29.01.1954)" kaydı vardır. Görülüyor ki, Aybastı nahiyesinin beş köyünün tek camii vardır. Muhtemeldir ki Gölköy ilçe vaizi Senai Yediyıldız, Nahiyedeki köyüne gelmiş, kış yüzünden veya başka bir sebeple ilçeye dönememiştir. Görevini bu şartlar altında bulunduğu bölgede yaptığını belgelendirerek ilçeye dönmektedir.

²⁶Konuşma konuları önceden belirlenmektedir. 1952 Şubat Ayı haftalık vaaz cetvelinde yer alan konular şunlardır: Ahiret inancı, Allah'tan korkma, hakkı gözetmek, haksızlıktan sakınmak, fenalık değil iyilik yapılması, iyi amelin küçük günahları gidereceği. Bu konularda cuma ve cumartesi olmak üzere sekiz konuşma yapılacaktır (YA-MAY- K8-157).

san ile cemaati müslimîne anlatmağa muvaffak olmuş bulunduğu görüldüğünden terfiye layık olduğu mütalaası ile Yüksek Riyasete arzına karar verildi (12/1/954)” (Ek: 6). Bu rapora ve sicil dosyasına dayanılarak hazırlanan terfi kararında ise şöyle deniliyor: “...Mesleki bilgisi, başarısı, sicil ve tezkiyeleriyle Müşavere Kurulu Kararı itibariyle terfiye ehliyet kazanmıştır (15.1.1954)” (DİB-SD-254). Dosyasında daha sonraki yıllara ait olan başka kararlar da mevcuttur.

Ailenin tamamını Gölköy’e getiremeyen Senai Yediyıldız, buradaki görevini her hafta sonu ve tatillerde atla Hoşkadem ve Aybastı’ya gidip gelmekle sürdürmüş, tarım işlerini ve ailenin diğer sorunlarının çözümünü bu şekilde yürütmeye çalışmıştır. Gölköy’e tayin olmakla elde ettiği en önemli kazanç, burada görev yaparken çocuklarından bir kısmını ilk ve ortaokulda okutma ve bazı kurslara göndererek eğitime ve yetiştirme imkânına kavuşmuş olmasıdır. Çünkü yukarıda anlatıldığı üzere Hoşkadem ve çevresinde hiçbir eğitim kurumu mevcut değildi. Ailenin bir kısmıyla birlikte Gölköy hayatı tam dokuz yıl sürmüştü. Ama ne zorluklarla! Onu anlatmanın yeri burası değildir... Gölköy’den sonra bütün çocukları tahsillerini kendisinden uzakta başka yerlerde yapmışlardır.

Aybastı Nahiyesi 1959 yılında ilçe statüsüne kavuşturulmuştur. Senai Yediyıldız da, 28.4.1959 günü bu yeni ilçeye naklen kurucu müftü olarak atanmıştır. Böylece Hoşkadem’e gidip gelme yolunu bayağı kısaltmış, on kilometreye kadar indirmiştir ama ulaşım yine ancak atla veya yaya sağlanabilmektedir. Müftülük idari ve bürokratik bir iştir. Bununla birlikte otuz iki köyü bulanan Aybastı’nın köylerinin yarısından fazlasında ne cami vardır ne de imam hatip... İlçede vaizlik kadrosu da mevcut değildir. Mevcut imamlar da genellikle tahsilsiz, sadece mahalle mektebinde okumuş, namaz kıldırımdan başka yetenekleri olmayan kimselerdi. Onun için hem müftülük hem de vaizlik görevi onun omuzlarındaydı... Gölköy’de olduğu gibi fırsat bulduğu her yerde halkı aydınlatma görevini burada da, emekli oluncaya (4.7.1979), hatta vefatına kadar sürdürmüştür.

Senai Yediyıldız’ın, mesleki görevi ve özel hayat mücadelesi dışında, Gölköy’e vaiz olarak tayin olduğu günlerden itibaren tek arzusu vardı: Hoşkadem’e bir ilkokul yaptırmak. Bu-

nun için maarif müdürleri, kaymakamlar ve valiler nezdinde girişimlerde bulunmakta, yöneticileri zorlamaktadır. Çünkü dağ başında, giderek nüfusu artan ve ilerde geçim darlığı da başlayacak olan köylülerin çocuklarının okuması ve hayatlarını kurtarması gerekmektedir. Uzak yerlerde çocuk okutmanın güçlüklerini bizzat kendisi yaşamaktadır. Diğerleri onun kadar da imkâna sahip değildir. 1960 İhtilali olmuş, Aybastı'ya bir subay kaymakam olarak atanmıştır. Senai Yediyıldız, her zaman yöneticilerle ilişkilerini en üst seviyede tutmaktadır. Müftü olarak da aynı davranışını sürdürmektedir. Bir gün kaymakam ile sohbet ederken ondan devletin o sene Aybastı'nın üç köyüne okul yapılması kararı aldığını ve bunun için ödenek ayrıldığını öğrenir. O zaman müftü Kaymakam'a "biliyorsunuz ilçemizin okulsuz birçok köyü var; bu üç okul parasıyla biz altı köye okul yapabiliriz" der. Kaymakam'ın "nasıl?" sorusunu da şöyle cevaplandırır: "Okulu olmayan köy muhtarlarını toplarsınız. Onlara okulun ve okumanın önemini anlatırsınız. 'Hangi köy okul yeri verir, temeli kazma, ırmaktan kum ve çakıl çıkarma, taş ocağında taş kırma işlerini üstlenirse bu altı okulu oralara yapacağız' dersiniz; böylece maarif konusunda halkı aydınlatmış ve bir yarışa sokmuş oluruz der. Projeyi beğenen kaymakam uygulamaya geçer. İlk dilekçe verenlerden biri Müftünün köyü Hoşkadem ve komşu Eceli olacaktır. İki köy tam aralarındaki sınıra yakın bir yere tek okul yapacaklardır. Yetkililer Hoşkadem'de yer beğenirse Müftü kendi yerlerinden karşılıksız verecektir. Eceli'den beğenilirse köyün ileri gelenlerinden Mustafa Çamaş da yer vermeye hazırdır. Diğer işleri de köylüler kabul etmiştir. Eceli temeli kazacak, kum ve çakıl çıkaracak, Hoşkademliler taşocağında çalışacaktır. Yetkililer gelmiş, okul yeri olarak Eceli de bir yer seçmişlerdir. 1961 yılı Temmuzunda Eceli köyü temel kazmaya başlar. Hoşkademlilerin çalışacağı taşocağının yeri belirlenmiştir ama henüz burada bir faaliyet yoktur. Tam bu sırada bir hafta sonu, Ordu Milli Eğitim Müdürlüğü'nde şube müdürü Şakir Çoruh, Hoşkadem'e Müftünün evine gelir. Elinde Hoşkadem köylülerinin Valiliğe yazdığı bir dilekçe vardır. Dilekçede okul istemediklerini, dolayısıyla çalışamayacaklarını bildirmişlerdir. Müdür Ordu'da dilekçeyi okuyunca şaşırır. Çünkü o, Senai Yediyıldız'ı Gök köy'de ilçede öğretmen olduğu yıllardan beri tanımakta, onun on bir yıldan beri köyüne okul yaptırmak için uğraştığını bilmektedir. Ordu'da Milli Eğitim'de zarfı açıp dilekçeyi okuyunca, resmi kaydını

yapmaz, hafta sonundan yararlanarak kendi imkânlarıyla Hoşkadem'e gelir. Müftüye şimdi ne yapacağız diye sorar. O da Şakir Hocaya şöyle bir yol önerir: Pazartesi günü Aybastı ilçe merkezine gideriz. Kaymakamı ziyaret edersiniz. Ve ona valinin bu işe çok kızdığını, bu okulun özellikle o köye yapılması gerekir dediğini, bu konuyu kendisiyle görüşmek üzere geldiğinizi söylersiniz. Başka bir şey yapmanız gerekmez. Gerisini ben hallederim, der. Bu yöntem uygulanır. Şakir Hoca Kaymakamın yanından çıktıktan yarım saat sonra, Müftü ziyaretine gider. Kaymakam dalgın ve keyifsizdir. Sebebini soran Müftüye "sizin köylüler başımıza iş açtı" diyerek, Şakir Hocanın anlattıklarını nakleder. Müftü gülümser, "düşündüğünüz o mu Kaymakam Bey" der. Bu akşam Hoşkadem'e gideriz. Bizim evde köylüleri toplarız. Siz onlara okulun, okumanın önemini ve faydalarını, devlet millet işbirliği yapılmazsa, sorunlarımızı kolay çözmeyeceğimizi ve kalkınmamızın çok gecikeceğini anlatırsınız. Böylece onların ufkunu da açmış oluruz. Zannederim bu açıklamalardan sonra onlar yarın işe koyulacaklardır. Akşam gelirler, köylüler toplanır. Kaymakam onlarla maarif konusunda gerçekten uzun bir sohbet yapar. Sonunda, şimdi ne düşünüyorsunuz bakalım. Yarın ne yapacaksınız? Diye sorar. Odayı kaplayan sükûnet içinde içlerinde en yaşlılardan birinin verdiği cevap şu olur:

"Biz okul istemiyoruz Kaymakam Bey. Bu mevsimde biz gidip taşocağında çalışamayız!"

Bir iki saatlik o güzel sohbetten sonra, sorulan soruya alınan böyle bir cevap karşısında, Kaymakam, bu sefer asıl mesleği gereği on on beş dakikalık sert bir nutuk atarak, onlara "hadî gidin şimdi!" demekten başka ne yapabilirdi? Buna rağmen o, ertesi gün köylülerin işe başlayacakları kanaatindedir. Sabah Kaymakam ve Müftü atlarla ilçe merkezine giderken önce taş ocağına uğrarlar. Kimsecikler yoktur. Kaymakam bozular. Müftü tekrar devreye girer. Çevreden iki üç işçi bulur, ücretlerini kendi üstlenir ve çalışmayı başlatır. Bu iş için köyden birkaç kişi daha katkıda bulunacak, işler yürüyecektir. Eceli köyü üzerine düşen işi zaten yerine getirmektedir. Böylece o sene okul yapılarak eğitim-öğretime açılacak, bundan böyle bu iki köyün kız erkek bütün çocukları bu okulda okuyacaklardır. Bu satırların yazarı bu olayın başından sonuna kadar tanığıdır.

Bu tür işler müftülerin görevleri arasında mıdır? Evet, asıl görevleri halkı aydınlatmak olduğuna göre ve bu iş sadece camilerde konuşmakla gerçekleştirilemeyeceğine göre, üstelik İslam'ın insana yüklediği en büyük sorumluluk insanlara faydalı olmak ve onların sorunlarının çözülmesine katkıda bulunmak olduğuna göre, bu türlü işler onların asli görevleri arasındadır. Senai Yediyıldız, babası ve hocası Mustafa Asım gibi buna inanmış, hayatı boyunca bu yolda emek harcamıştır. Her yıl çözülecek sorunları belirleyerek onları planlıyor, gerçekleştirmek için her türlü çabayı gösteriyor ve sonuç alıncaya kadar takip ediyordu²⁷. Onun sayesinde, Aybastı'da müftülük binası ve imam hatip okulu binaları yapılmış ve hizmete açılmıştır. Eceli-Hoşkadem arasındaki ırmak üzerinde bir betonarme köprü inşa edilmiştir. Birçok caminin dernek kurularak yapımında rol oynamıştır. Kabataş'ı Hoşkadem üzerinden Beylerli köyüne bağlayan yol yapılmıştır. Hoşkadem'e ilk elektrik hattı çekilmiş ve PTT idaresine ait telefon santrali kurulmuştur (YAMA-Y-K8-118). Tarihi mekânların korunması açısından Kuzköy Şit Abdal Türbe-Müzesi'nin yapılışında onun önderliğinin önemli rolü olmuştur (Yediyıldız 2018: 169-172, 255-276). Bütün bunların yukarıda anlattığımız okulunkine benzer hikâyeleri vardır. Emekli iken vefatına yakın yapımına başladığı beş katlı Hoşkadem Kültür Evi binasının üçüncü kata kadarki kaba inşaatından sonrasını yaptırmaya maalesef ömrü vefa etmemiştir²⁸. Çocukları tarafından tamamlanan ve Senai Yediyıldız Hoşkadem Kültür Evi Derneğinin mülkü olan bu bina, onun adını taşıyan Kabataş Anadolu İmam Hatip Lisesinin açılışına vesile olmuştur. Şimdi bu binada Kabataş Anadolu Lisesi eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir.

Aybastı müftülüğü sırasında Senai Yediyıldız'ın Diyanet'in açtığı tekâmül kurslarına da katıldığını görüyoruz. 1961'de Kastamonu'da "hizmet içi eğitim kursuna", 1962'de

²⁷ Mesela 1976 yılı için kendisine göre yapılması zorunlu işler için şöyle bir plan yapmıştır ki bu onun ufkunu ve gayretini göstermektedir: 1.Aybastı İlçesindeki hazır olan binada bir imam hatip okulunun açılması; 2.Eceli-Hoşkadem köyleri arasındaki ırmağın üzerine bir köprü'nün yapılması; 3.Gülbahçe'den itibaren Hoşkadem'den geçerek Fatsa-Reşadiye caddesine, ve yine Gülbahçe'den Zorbahan'a kadar olan yolun yapılması (YA-MAY-K8-162).

²⁸ Ku kültür evi projesi ve maketi için bkz. Bahaeddin Yediyıldız (Ed.), *Aybastı-Kabataş Kurultayı* 1, İstanbul 2001, s. 135-136.

İstanbul'da "tekâmül kursuna" katılıyor. Bu kursta, Dini İrşat ve Tatbikatı, İslam Ülkeleri coğrafyası, Mezhepler Tarihi, Türkçe ve Kompozisyon, Sosyoloji, Siyer ve İslam Tarihi, İdari Bilgiler, Usul-i İfta/Fetva Verme Yöntemi ve muteber Kitapları Tanıtma ve Tasavvuf dersleri alıyorlar. İyi derece ile mezun oluyor (Ek: 7). Bu kurs vesilesiyle İstanbul'un tarihi yerlerini inceleme ve kültür ortamlarıyla tanışma imkânı buluyor ve dostluklar kuruyor²⁹. Onlarla ilişkileri ömrünün sonuna kadar devam ediyor. 1974 Temmuzunun yedisinde Bolu'da bir kursa daha katılıyor³⁰, fakat bu kurs Kıbrıs harekâtı dolayısıyla yarıda kalıyor ve herkes görevlerinin başına dönüyorlar (YA-T-1974). 1974 yılında bir Avrupa seyahati de yapmış, Mayıs ve Haziran aylarında Almanya, Belçika, Hollanda ve Fransa'yı dolaşmış ve günü gününe seyahat anılarını da yazmıştır (Bkz. DİB-SD-210, YA-T-1974).

Senai Yediyıldız, kendisi de ilçesinde zaman zaman köy imam hatiplerine üçer aylık kurslar açmış, onların eğitim seviyelerini yükseltmek için gayret göstermiştir (YA-SD-188). Kendisine Valilik tarafından 1973 yılında takdirname verilmiştir. Emeklilikten sonra camilerde vaaz yapmaya devam ettiği gibi Kabataş Kuran Kursunda da uzun süre muhtelif dersler okutmuştur. Bu dönemde yaptığı en önemli işlerden biri de mahkemelere tapu davalarında yeminli çevirmenlik yapmak olmuştur. Çünkü yörede Tapu Dairesindeki eski kütükleri okuyabilen kimse kalmamıştır. Eski kültürle ilişkiler neredeyse kopmak üzeredir. İşte Senai Yediyıldız bu bağlantıyı kuranlardan birisidir. Bu konuda Yakacıklı emekli öğretmen Ali Rıza Meydan, onun hakkında şu değerlendirmeyi yapıyor: Osmanlıca'yı okuyabilen birkaç kişi arasında "Aybastı eski müftüsü Senai Yediyıldız Beyin de hakkını vermek gerekir. Senai hoca bu konuda üstat olarak bilinen bir insandır, adına yaptırılan Hoşkadem Kültür Evi, ismini yaşatacak önemli bir eserdir. Yeni açılan ve onun adını taşıyan Kabataş Anadolu İmam-Hatip Lisesi de onun soy kütüğüne damgasını vurmuştur"³¹.

²⁹ Bu kurs vesilesiyle İstanbul'da tutmuş olduğu notlar için Bkz. YA-DF-002.

³⁰ Bu kursta aldığı katılım belgesi için bkz. DİB-SD-108).

³¹ Meydan, Ali Rıza, "Alankent Dedikleri", İnternet 22.04.2015 saat: 14:54: <https://www.facebook.com/notes/ali-r%C4%B1za-meydan/alankent-dedikleri/537740482919410>.

Senai Yediyıldız, köyünde, çağdaş tarımcılıkta da öncüdür. Bahçelerini ziraat memurlarıyla işbirliği yaparak imar etmiş ve örnek olmuştur. Ancak onun en büyük eseri, kendisini yetiştirip insanca yaşamasını bilmesi, babasından devraldığı kalabalık aileyi her hangi bir kazaya uğratmadan su yüzüne çıkarabilmesi, çocuklarını, torunlarını ve bölgeden daha birçok genci yüreklendirerek ve onların önünü açarak, imkânlar ölçüsünde onları destekleyerek okumalarını ve meslek edinmelerini sağlamış olmasıdır³².

Nihayet vade dolmuş, on bir Nisan 1999 günü şafak vakti ebedi yolculuğa çıkmıştır ama kendisinin bütünsel ve ayrıntılı tarihinin tahlil edilebilmesi için gerekli olan kaynakları da miras olarak bırakmayı ihmal etmemiştir. Nelerdir bunlar?

1.Ev, Kütüphane ve Arşiv:

Babasının ve kendisinin oluşturduğu kütüphanenin muhafaza edildiği Hoşkadem'deki *iki katlı evi*. Etrafındaki *dört dönümlük* bahçe ile birlikte bu onun hatırasını yaşatmak üzere on kardeş üzerine tapulanmıştır. Kültür Bakanlığı bu evi *korunması gerekli kültür varlığı* olarak tescil etmiştir. Bu mekânın özgünlüğü bozulmadan bölgenin tarihi bir anısı olarak yaşatılması gerekir. Bu evde dedelerden ve özellikle dersiam Mustafa Asım ve Senai'den kalan evrak, Bahaeddin Yediyıldız tarafından arşivlenmiş, tek tek numaralanmış ve klasörlere yerleştirilmiş, Mustafa Asım'a ait olan dokuz klasörlük kısmı taranmış ve bilgisayara yüklenmiştir. Bunların çevriyazıları da yapılmıştır. Bunlar dokuz yüz sayfa civarındadır. Senai Yediyıldız'a ait de yirmi üç klasör evrak vardır. Bunlar arasında mektuplar, vaaz risaleleri, yazışmalar ve gerçekleştirdiği işlerle ilgili dokümanlar bulunmaktadır. Bu arşiv -eğer Hoşkadem'deki eve kurumsal ve sürekli korunabilir bir statü kazandırılabilirse- oraya nakledilecektir.

2.Günlükler, Takvimler, Not Defterleri:

³²Aybastı'da ilkokul dışında başka eğitim kurumu olmadığı için yörenin çocuklarını yatılı öğretmen okulu, sağlık meslek okulu, lise ve imam hatip gibi okullara gönderebilmek için büyük gayret sarf etmiş, ebeveynlerini cesaretlendirmiştir. Gölköy'de okutmaya başlatıldığı kendi çocukları da okuma konusunda ilk örnekler olmuşlardır.

Senai Yediyıldız'ın, 1947 yılından itibaren 1999 yılında vefatından iki gün öncesine kadar, önceleri cep *takvimlerine*, son yıllarında büyük *ajandalara* yazdığı *günlükleri* de söz konusu arşiv arasındadır (Ek 9-10)³³. Bugüne kalanlar kırk altı tanedir³⁴. 1949, 1951, 1960, 1963, 1966, 1978 yıllıkları maalesef mevcut değildir. Bu yıllara ait günlük tutmamış olamaz, büyük ihtimalle kaybolmuştur. Takvim ve ajandalar dışında not defterlerinde tuttuğu günlükler de vardır. Bu günlükler Osmanlı alfabesiyle kaleme alınmış elyazmaları halindedir. Takvim ve ajandaların tamamının, defterlerden de on dördünün çevriyazıları Bahaeddin Yediyıldız tarafından yapılmıştır. Bunlar bin sekiz yüz elli sayfa civarındadır. Kalanlar tamamlandığında iki bin sayfayı bulacaktır.

3.*Hatırat/Anılar*: Oğlu Bahaeddin Yediyıldız'ın teşviki ile yazdığı *Hatıratı* vardır. 1981 yılında kırk beş sayfa yazmıştır. Yirmi üç sayfa da 1989 yılında kaleme almıştır (Ek 8). Çevriyazıları yapılmış olup ikisi bütünleştirilecektir. Babasının ve kendi hayatından önemli anılar, 1926-1960 yılları arası köylünün hali, ağaların yaşayış biçimi, ilçe bürokrasisinin durumu anlatılmaktadır (YA-SY-K1-001-2).

*

Osmanlı'nın son döneminde Ordu İli Gölköy Kazası Aybastı Nahiyesinin Hoşkadem köyünde doğup, Cumhuriyet dö-

³³ Onda not almak ve yazmak bir tutku halindedir. Oğullarını ziyaret ettiğinde onların kütüphanesinde ilgisini çeken kitapları okumuş ve oralardan bazı notlar almıştır. Ve bu notu ne zaman, nereden aldığını da belirtmişidir (YA-MAY-K3-020). Mesela 1979 Aralık ayında Ankara'da oğlu Bahaeddin'in kütüphanesinde Louis Massignon'un *Hallac-ı Mansur'un Arapça ve Fransızca olarak yayımladığı* (L. Massignon ve P. Kraus, *Akhabâr al-Hallâj*, Paris 1936, Rivayet: 62) kitaptan bir bölümü istinsah etmiş ve oradaki Arapça bir dörtlüğü de Türkçe'ye çevirmiştir. "O'nu arayan aklını mürşid edinsin / Hayret halinde olanı Allah sapıtır / Kalbini kuruntu (sayıklama, hayal) bürüdüğü zaman mütehayyir/ Tereddüt içinde sorar: O var mı?" (YA-MAY-K3-021). Senai Yediyıldız'ın şiirleri de vardır (MAY-K8-043, 044, 045). Bunlardan uzunca olan birini 1968'de Ankara-Samsun yolculuğu sırasında otobüste yazmıştır.

³⁴Bazı yıllar ikinci ve üçüncü takvim de mevcuttur. Bu durumda ya temize geçmiş ya da bazı aylar birine diğer aylar da başka birine yazmış olabilmektedir.

neminde aynı köyde okuyup yetişerek Gölköy ve Aybastı yöresinin din ve maarif hayatında vaiz, müftü ve önder bir insan olarak önemli rol oynayan Senai Yediyıldız'ın kısa özgeçmişini yukarıda anlatmış bulunuyoruz. Din ve maarif alanında kamu için çalışan başarılı bir insan olduğu kesin. Bu başarının arkasında İstanbul'da tahsil görmüş olan babasından aldığı eğitim yatmaktadır. Babası Mustafa Asım'ın İstanbul'daki en yakın arkadaşı ve dostlarından birisi (YA-MAY-K8-260), Celal Hoca'dır³⁵. O, imam hatip okullarının kurulması fikrinin ilk sahibidir. 1951 yılında İstanbul İmam-Hatip Okulu'nun kurucusu, ilk müdürü ve müfredat programını hazırlayan şahsiyettir. Fakat iki sene sonra Celal Hoca müdürlükten alınmış ve program hedefini kaybedecek biçimde değiştirilmiştir. Eğer imam-hatipler Celal Hoca'nın vizyonu istikametinde ve yaptığı program çerçevesinde gelişseydi, Senai Yediyıldız'ın başarısı daha başka olurdu. Türk medeniyeti de çağdaş medeniyetler arasında yarışır hale gelirdi... Türk toplumunun, dini hayatının ve maarifinin bu açıdan tahlil edilmesi gerekir.

///

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları:

-Özel arşivimizdeki belgeler. Bunlara metin içinde atıflar şöyle yapılmıştır:

-YA-MAY-K1-001: Bunun açılımı şudur: YA: Yediyıldız Arşivi. MAY: Mustafa Asım Yediyıldız Fonu. K1: Klasör ve önünde numarası. 001: Klasör içindeki evrak numarası.

-YA-SY-K1-001: Açılımı: YA: Yediyıldız Arşivi. SY: Senai Yediyıldız, Klasör kodu. K1: Klasör numarası. 001: Klasördeki belge (sayfa) numarası.

-YA-DF-001: Yediyıldız Arşivi-Defter-sayfa no.

³⁵ Celal Hoca diye meşhur olan bu şahsiyetin asıl adı Mahmud Celaleddin Ökten'dir. Hakkında bilgi için bkz. Işık, Emin, "Celal Hoca", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 7, s. 241-242; Koç-Öztürk 2015: 7-64.

-YA-T-1974-3: Takvimlerdeki günlüklerin kodudur. 1974 yılındaki üçüncü takvim anlamına gelmektedir. Ayı ve gününe göre takip edilmesi gerekir.

- DİB-SD-11: Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivi: Senai Yediyıldız'ın Sicil Dosyası, No: 998. Toplam 382 belge mevcuttur. Yediyıldız Arşivinde bu belgelerin dijital fotoğrafları mevcuttur. Atıflar bunlara yapılmıştır.

-YA-T-1974: Yediyıldız Arşivi. T: Takvim. Yılı.

-Emekli Sandığı Arşivi: Dosya no: 18.763.030-1. (Yediyıldız Arşivinde fotokopileri mevcuttur).

Araştırmalar:

Albayrak, Sadık (1996), Son devir Osmanlı uleması, İstanbul, c. 2.

Güley, Ferda (1990), *Kendini Yaşamak –Anılar-*, Cem yayınevi, İstanbul.

Güvemli, Fevzi (1999), *Bir Zamanlar Ordu –Anılar-*, Haz. İbrahim Dizman, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara. (Bu kitap Güvemli 2017'nin özetidir.

Güvemli, Fevzi (2017), *Doğu Karadeniz ve Ordu (1912-1965)*, İstanbul.

Işık, Emin, "Celal Hoca", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 7, s. 241-242;

İşbakan, Avni (2017), *Tarihe İz Düşenler 1*, İstanbul.

Koç, Ahmet - Hatice Öztürk, "İki Devir Bir Muallim: Mahmud Celaledin Ökten", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (2015), s. 7-64.

Meydan, Ali Rıza, "Alankent Dedikleri", Internet 22.04.2015 saat: 14:54: <https://www.facebook.com/notes/ali-r%C4%B1za-meydan/alankent-dedikleri/537740482919410>.

-*Ordu İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitimi*, Ordu Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü Yayını, Türkiye Cumhuriyeti'nin 75 Yılı, Ordu 1998

-Yediyıldız, Bahaeddin (1985), *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Kültür Bakanlığı, Ankara.

Yediyıldız, Bahaeddin (2018), *Hacı Emiroğulları Beyliği'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Ordu Tarihinden İzler*, Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Ordu.

Yediyıldız, Bahaeddin (Ed.) (2001), *Aybastı-Kabataş Kurultayı 1*, İstanbul, s. 135-136.

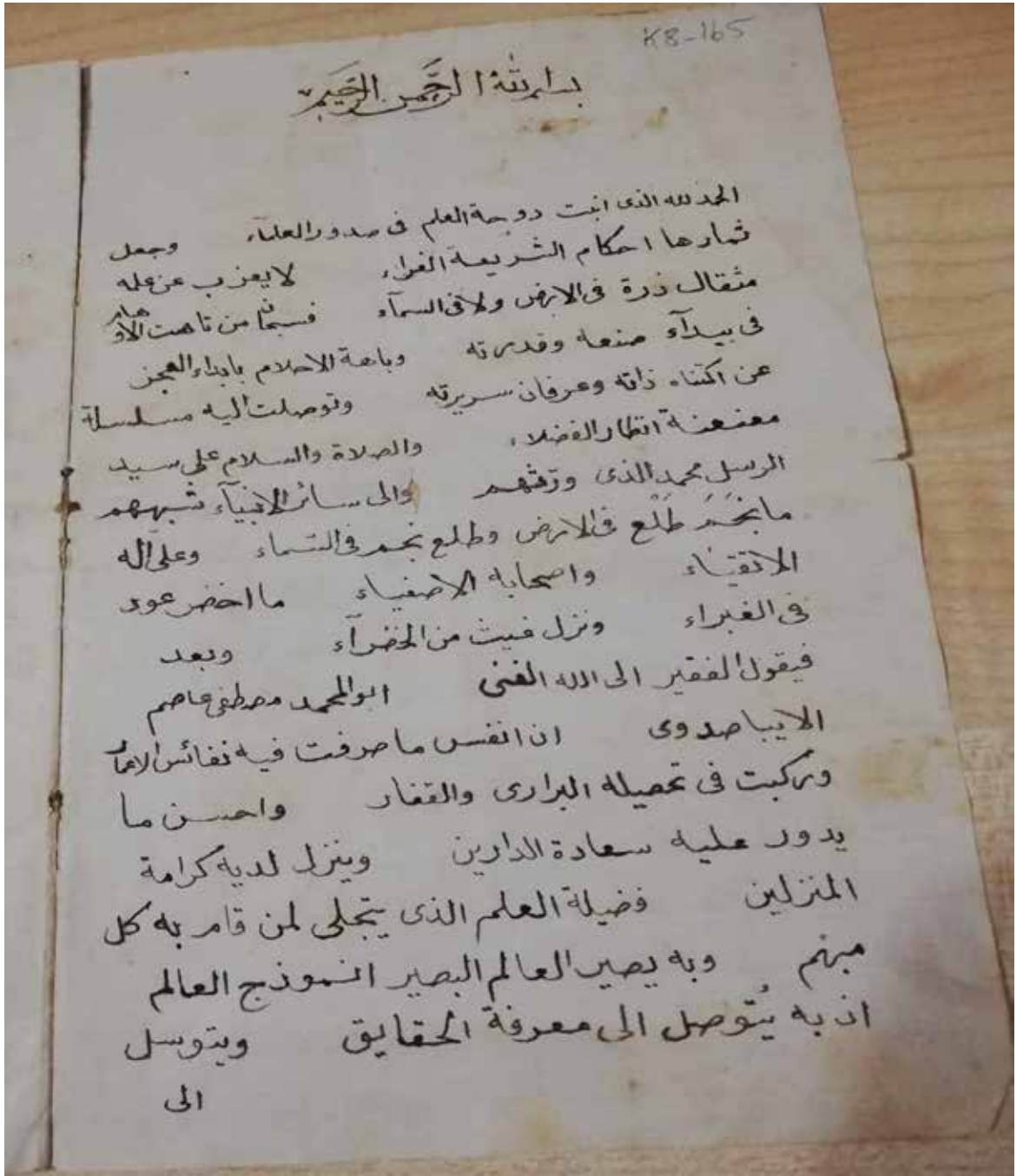
Yediyıldız, Bahaeddin (2009), “İstanbul Bayezid Dersiamlarından Ordu Aybastılı Mustafa Asım Efendi'nin İcazetnamesine göre Örnek İnsan Modeli”, *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu: Bildiriler*, Ankara, c. 1, s. 480-486.

Yediyıldız, Bahaeddin, “Amasya Ağrakiye Medresesinde Aybastılı Bir Talebenin İcazet Töreni İçin Babasına Yazdığı Mektup Ve Düşündürdükleri (6 Aralık 1891)”, *Prof. Dr. Nesimi Yazıcı Armağanında* yayımlanacaktır.

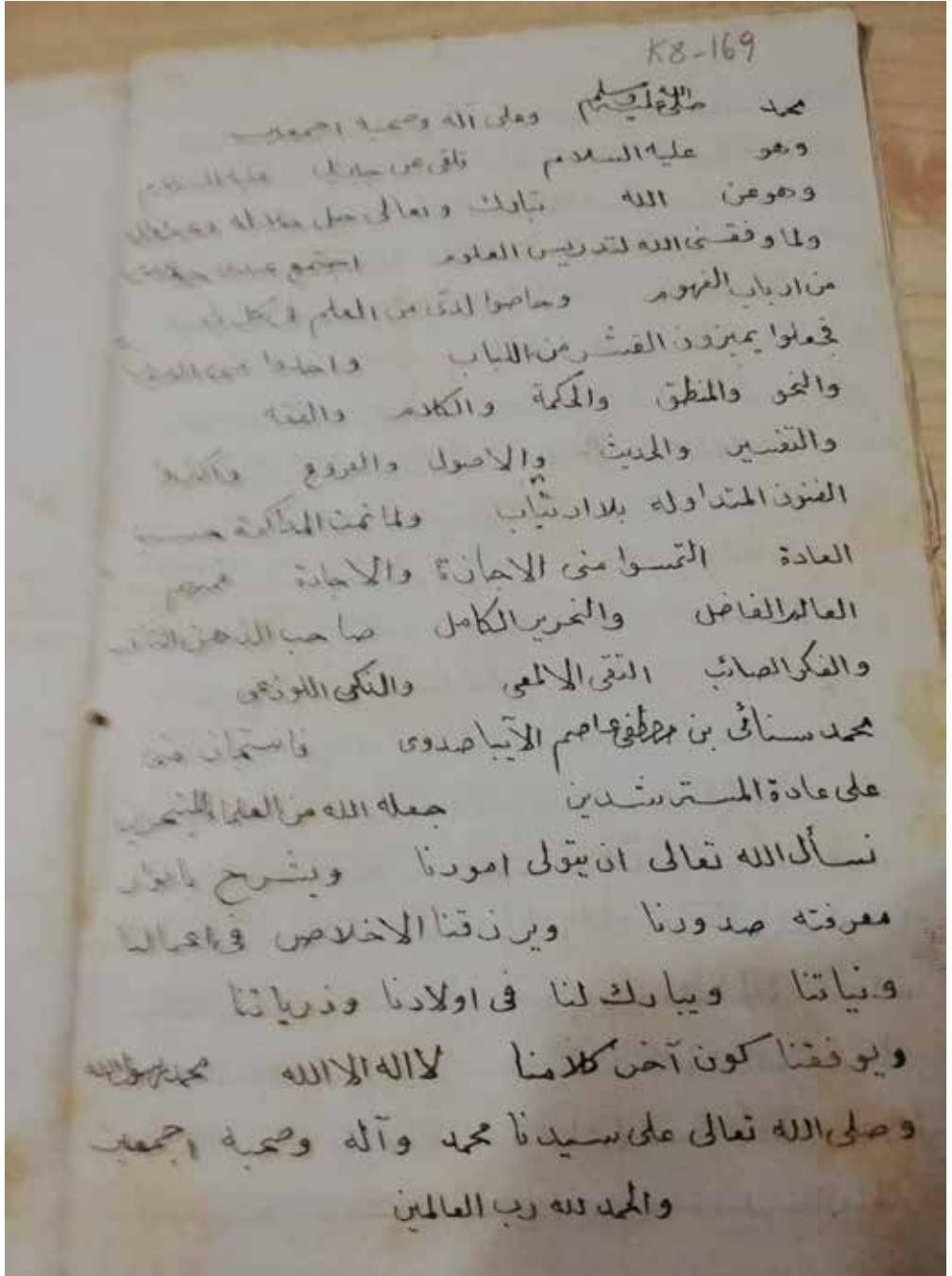
Yediyıldız, Bahaeddin (Tarihsiz), “Bir köy temelinde Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sancısı”, Mustafa Asım Yediyıldız, *Bir Osmanlı Dersiamı Ordulu Mustafa Asım Efendi'nin Kitap Dünyası*, Gece Akademisi, Ankara, s. 13-36.

Yediyıldız, Mustafa Asım (Tarihsiz). *Bir Osmanlı Dersiamı Ordulu Mustafa Asım Efendi'nin Kitap Dünyası*, Gece Akademisi, Ankara

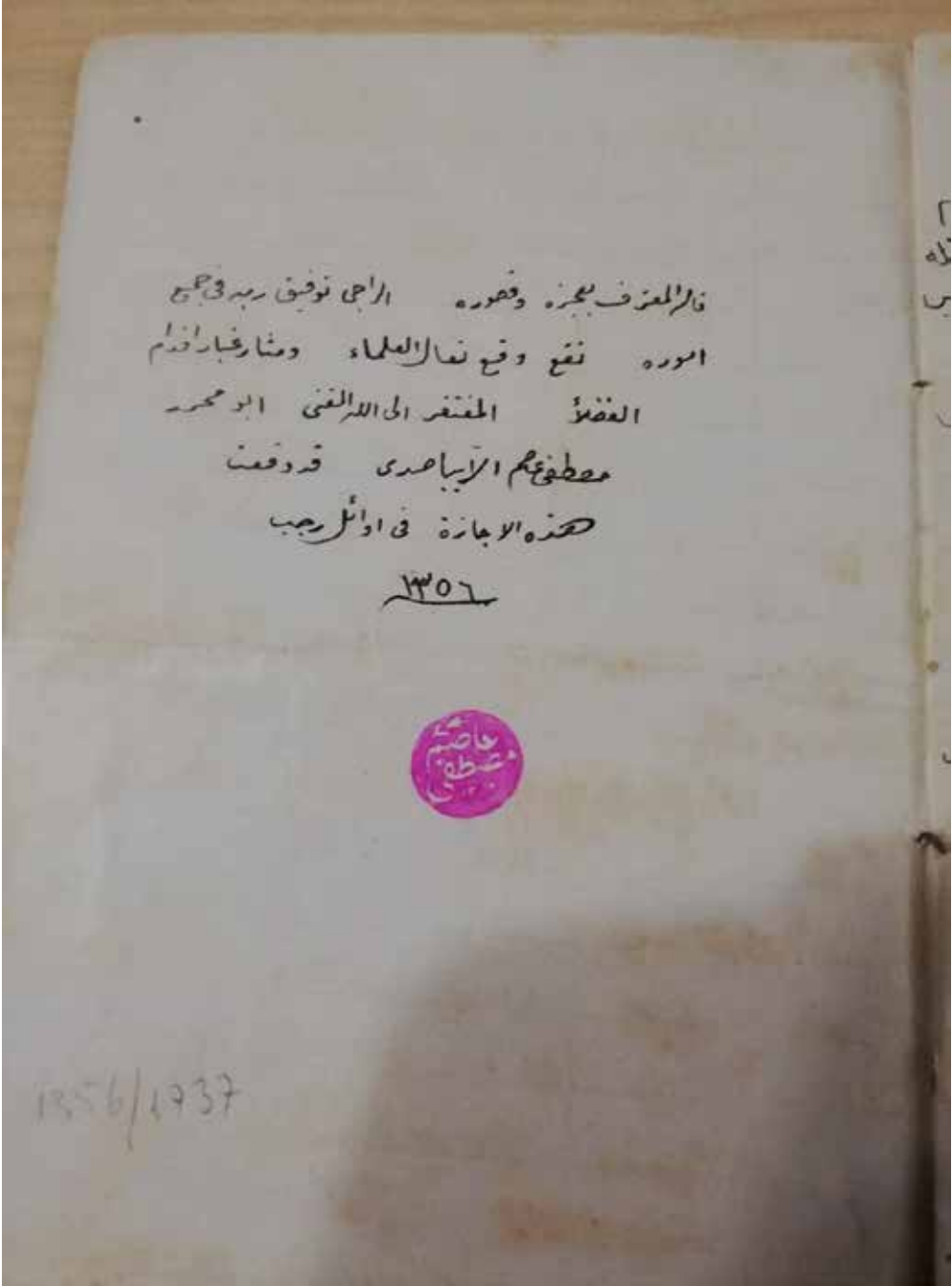
Yılmaz, Hadiye, “Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamelerinde Ordu Vilayeti (1925-1927)”, *Karadeniz* 2016/31 (DOI: 10.17498/kdeniz.9910)

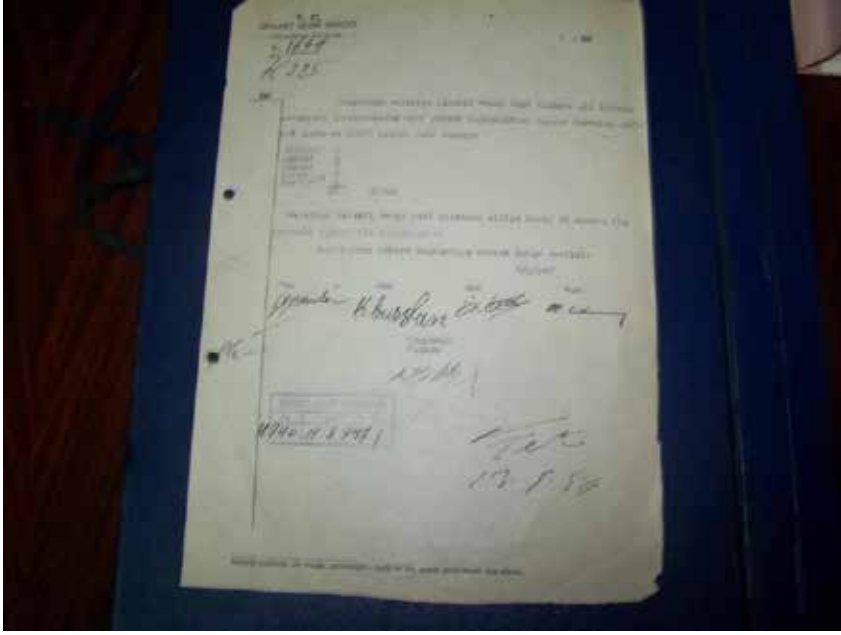
Ek 1. Senai Yediyıldız'ın İcazetinin birinci sayfası

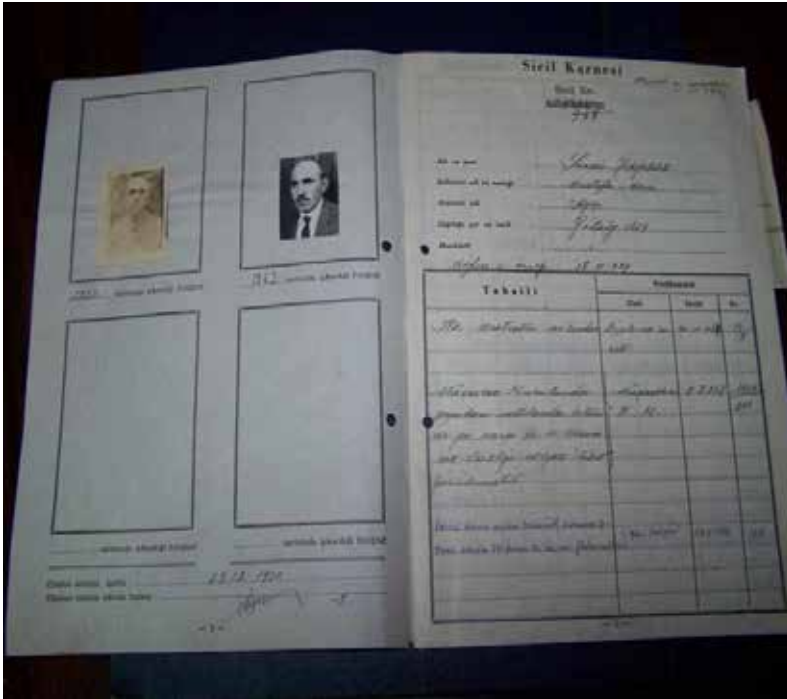
Ek 2. Senai Yedi yıldız'ın İcazetinin dokuzuncu sayfası

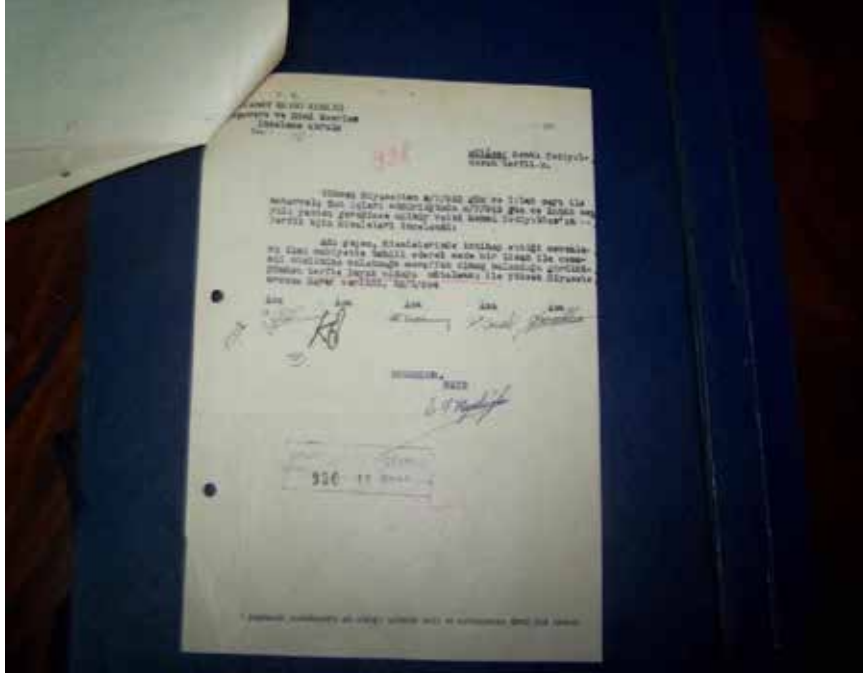
Ek 3. Senai Yediyıldız'ın İcazetinin onuncu sayfası

Ek 4- Senai Yediyıldız'ın vaizlik sınavını kazandığına dair 04.05.1947 tarihli jüri kararı. Elli üzerinden otuz altı puan almıştır. İmza sahipleri şunlardır: Y. Z. Yörükan, K. Burslan, O. Özer, H. H. Erdem ve Diyanet İşleri Başkanı A. Hamdi Akseki (YA-SY-DS-031).

Ek 5. Senai Yediyıldız'ın DİB'ndeki Sicil Dosyası (YA-SY-DS-093). 1950'de verilmiş, 1963'te yeni fotoğraf eklenmiştir

Ek 6. Senai Yediyıldız'ın Risaleleri Hakkında Değerlendirme Raporu.

Ek 7. İstanbul'da Tekâmül Kursu Belgesi

ادخلم بهاء الدين، تاريخها بعدة كغيرها من بلادهم، انظر الى
 وبالجملة فها طرفة لرعي يات عام الحين، زماناً زماناً بني القاطرة بولسوردى،
 كوزلشى، حقيقتاً بنده آرزو آردم، ١٥٨١ طينك مارت، بنام
 آلمنده آمد فراسه ياندم فتمت يوم اكر سنده باشلا لىج اولار قىم ٤٠ -
 ٥ صحيفه لك رضالطه ياندم، بنى او فتمت لغويه با فقهه اوزره
 كلام اولم بهاء الدين، خالجه لرعى ياندم فتمت يوم اكر سنده
 كيزمى، بويل بر دفته بنده فاطمه لرعى ياندم فتمت يوم اكر سنده
 السده بر زمانه بقرم، ٤ قاسم ١٥٨١ طينك مارت، بنى او فتمت لغويه
 كى اقسام بخارنشا ياكاز اودامده قلد فتمت صوكره نىها اولور ردم،
 على اكله كرده نوقده، بران اوز فتمت لىج اولار قىم ٤٠ -
 راهت ايدم، چونم قزم سادىم لك كيزمى، اغير عوليات صوكره بزم
 اوره صاخلا غامسى دولاسيم، اتم سنده اوز فتمت لغويه با فقهه اوزره -
 اودامده ياندم غامسى اودامده قلد فتمت صوكره بولسوردى

Ek 8: Senai Yedyıldız'ın *Harıratının* ilk sayfası

الأربعاء

1981 م

1390 من وفاة الرسول

28
ربيع الآخر

4 مارس

إن الاجراء مهما تحسنت اجورهم هم نوع
من العبيد ...

من اختيار النضر

60

ایک کیہ مہر حظ لائیدریم . سن بر بعضہ حوکہ جو انہ ان کل
دی . بنا او درہ سوینیردیکہ لکھن ایدوم . انہ محمد
اندوم . بر بعضہ حوکہ کدیرک ایکی کتہ لکھن ایدوم . کتہ
دنیال بنم اولدی . بو نظم دہ تکی لکھن ایدوم .
اونہ حوکہ دہ زراعتی راز دہا اونم ویدم . بو زواجی راز
برای سوکدہ . اکون انہ رزقمن ویردی بنفہ انہ ایدوم
تور اولدی .

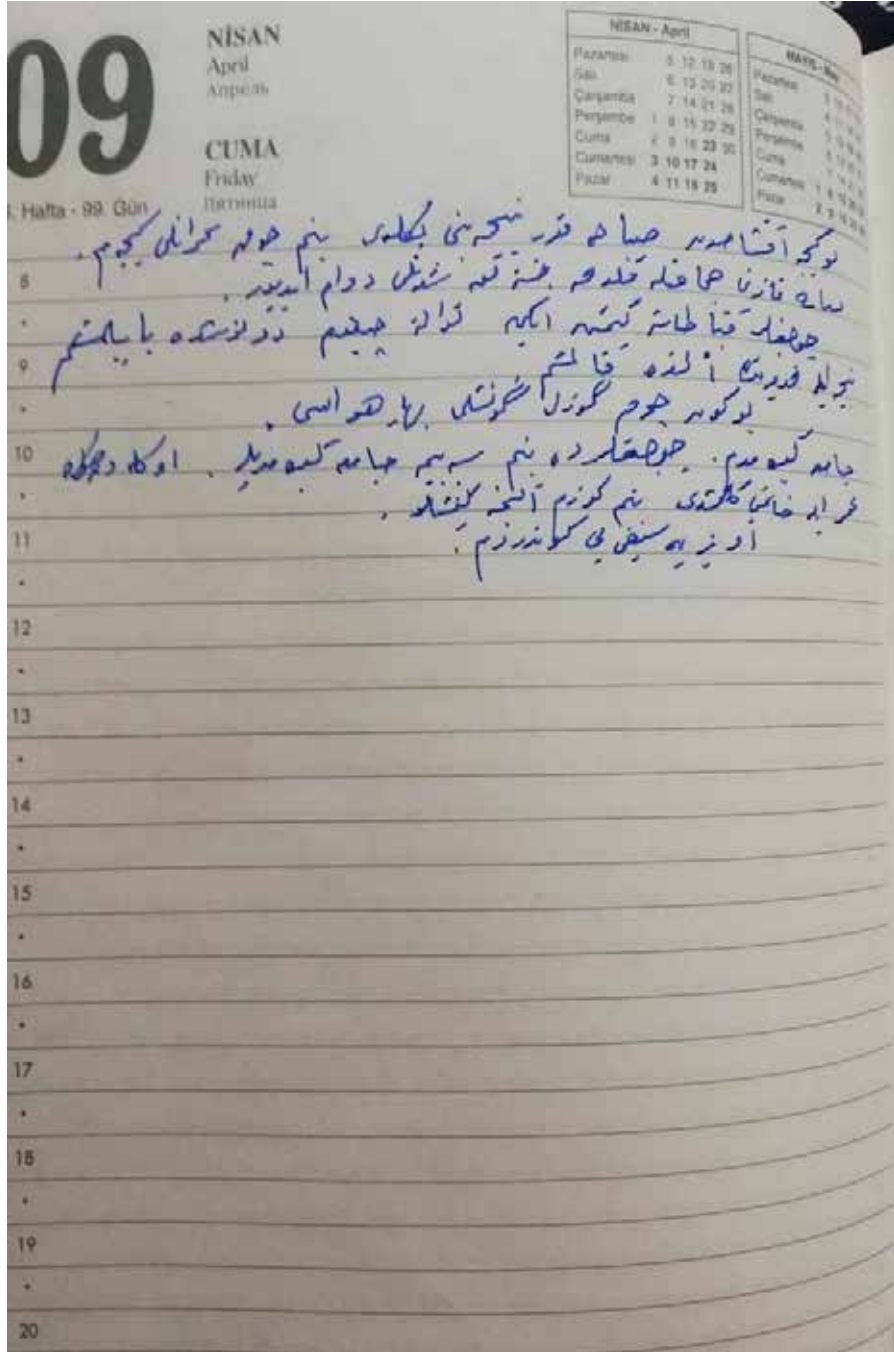
رحمہی بابام ۱۹۷۸ تاریخلندہ ایون . قایہ یدر عزت
آفاندہ سونقنم . اموال مذکورہ کی طوبیہ دولتہ صابنہ الام
مسودہ علی جاہنہ اوقالی عیسی بکدہ خایہ بیدرہ مشترکاً آیانوی
المسوی . ایکی مشترک بری عا کتہ اجارہ جو نام اوخلدی
ویرسہر ویر ایکی سزده اجارہ ایلندہ . نہ یاز لکھن خایہ برادر
محمد آخاندہ بنا عسکرہ کدینہ . اورالہ قیدانی کل سفید
ایہ ملاحظہ دینلہ شخصہ . بزم بووالہ خایہ بووالہ دی
اجارہ ایکی ایلندہ برای الارض ملاحظہ کیلینہ نہ یاندہ
آشخانی اوڑ انام انہ ای بر اولام جابری لکھن ایدوم .
کل سفیدہ کدینہ آیدرینہ درہ طرفہ کی برک رشتہ حضور کی
برقادیہ . رشتہ قادوکی آقچہ ویرسہر صورتیہ نصیم ایستہ
بزم کتہ در دینلہ آقچہ ایلندہ کی بر ایہ کتہ جی محمد ایلندہ

Ek 8 a: Senai Yediyıldız'ın Hatıratından başka bir sayfa

19 MAI ۱۹ مئی ۱۹۷۴ پارز

بلاوالدیبه خزانہ رو اوتہ لوہ یاغندہ کلک . بنی
 آلک . اور دہن کیکہ ، جامی اپری ، ایجیڈا .
 سورجون اوسورینی . طظر آنتی ، حاجی شریف
 کردہ . اولہ . ایکنہ اقسام تارکنہ سورج
 قلم . عہدہ قلمہ سکہ قلمہ ، سورجک سوزینہ
 بیک . قولفانسا دکلمہ . باشہ اوتہ کلک .
 یاتہ نازینہ قلمہ . صابہ ایدہ اوتہ لودہ ادرایت .

Ek 9: Senai Yediyıldız'ın 19 Mayıs 1974 günü Paris'te Günlüğüne yazdığı not (T-1974-3)

Ek 10: Senai Yediyıldız'ın vefatından iki gün önce 9 Nisan 1999'da Günlüğüne yazdığı son not (T-1999)

Ek 11: Senai Yediyıldız Evinin Restorasyon Sonrasındaki Hali (2023)

Ek 12: Hoşkadem Senai Yediyıldız Kültür Evi (2000). Bu binada şimdi Kabataş Anadolu Lisesi Eğitim-Öğretimini sürdürmektedir. Foto: Bedri Yediyıldız, 2023.

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E
ORDULU BİR KÖYLÜ AİLESİNİN TOPRAK İLE İLİŞKİLERİ
Bahaeddin YEDİYILDIZ

Osmanlı İmparatorluğunda tarım hayatını devlet düzenlemişti. Toprağın çıplak mülkiyeti devletindi. Bu sebeple söz konusu topraklara *miri/beylik* arazi deniliyordu. Bunları işletme sisteminin adı tımarı. Çiftçinin statüsü ve ödeyeceği vergiler bu sisteme göre belirlenir, tarım ekonomisi bu sisteme göre yönetilirdi. Devlet her köylü ailesine bir çift öküzle işleyebileceği kadar toprak dağıtıyordu. Toprağın mülkiyetine değil sadece tasarruf hakkına sahip olan köylü, elindeki arazileri ekip biçmek ve hayvan yetiştirmek suretiyle geçimini sağlıyor ve devlete makul ölçülerde vergi ödüyordu. Bu vergilerin toplanması ve kullanılması da tımar sistemine göre yapılıyordu. Vilâyetlerde İmparatorluğun askeri-idari örgütlenmesi bu yolla sağlanıyordu. Osmanlı vilâyetlerinde, köylüden toplanacak olan gelirler, askeri-idarî hiyerarşiyi sağlayan süvari birlikleri oluşturmak amacıyla, bazı görevlilere tahsis ediliyordu. Bu tahsisatın yirmi binden az olan miktarına *tımar/dirlik*, yüz bine kadar olanına *zeamet*, daha fazlasına *has* deniliyordu. Tımar bakım, ilgi demektir. Sistem de adını buradan alıyor. Bu görevler babadan oğula tevarüs etmezdi. Kendisine tımar verilen kişi, gelir miktarına göre belli sayıda cebeli denilen silahlı süvari yetiştirmek zomundaydı. Askerî/yönetici sınıfı, ekonomik faaliyetlerle uğraşan vergi yükümlüsünü halktan ayıran temel özellik at ve silahtı. İmparatorluk idari ve askeri açıdan başında beylerbeyi bulunan vilâyet/eyaletlere, eyalet sancak beyinin idaresinde sancaklara, sancak subaşı ya da zâimin yönettiği subaşılık ve zeametlere ayrılmıştı. Zâimlerden biri alaybeyi olarak görevlendirilirdi ki, sancak içindeki sipahilerin bütün işlerinden o sorumlu idi. Bahar aylarında sefer zamanı çeribaşılar sancak içinden topladığı sipahiler ile subaşının emrinde bir araya gelir, onlar da sipahileri ile birlikte sancak beyinin komutası altında toplanırlardı. Sonunda hepsi beylerbeyinin kumandası altında birleşir, sonra da Ordu-yı Hümâyun ile buluşurlardı. Bu sistem sayesinde merkezi idareden harcama yapmaksızın yerel imkânlarla büyük ordular meydana geliyordu. Sipahi askerinden oluşan bu birlikler, 16. Asır sonlarına kadar Osmanlı askeri sisteminin temel birimini oluşturdu. İmparatorluğun klasik çağındaki bu örgütlenmenin temelinde, tarihi, askeri, sosyal ve ekonomik sebeplerin doğurmuş olduğu *mîrî arazi/beylik toprak rejimi* yatıyordu. Köylüyü topraksız ve işsiz bırakmayan, onları kimsenin kulu kölesi yapmayan bu rejim, Osmanlı gücünün temel unsurlarından biriydi.

Ne var ki, on altıncı asır sonlarından itibaren, burada maddeler halinde bile sayamayacağımız birçok sebep yüzünden İmparatorluğun bütün kurumlarında bozulma başladı. Alınan ıslahat tedbirleri toplumun her boyutunu kapsayacak bilimsel araştırmalara dayanmadığı için yeterli olmadı. Tabii bozulan kurumlar arasında miri toprak rejimi de vardı. Bozulan her kurum

elbette bir diğeri de etkiliyordu. Karşılıklı etkileşim söz konusuydu. Toprak rejimi bozuldukça iç sorunlar çoğalıyor, devlet zayıflıyor, savaşlar kaybediliyor, İmparatorluk toprakları daralıyor, içerdeki artan nüfus baskısını dışarıdan gelen göçler daha da artırıyor. Şüphesiz bütün bu olup bitenler bu sefer nüfusun en büyük kesimini ilgilendiren miri arazinin daha da bozulmasına sebep oluyordu. Osmanlı İmparatorluğu bir tarım toplumdur. Cumhuriyet döneminde bile 1950'ye kadar nüfusun yüzde sekseni köylerde yaşıyordu. Kentleşme yüzde ellinin üzerine ancak 1990'larda çıkabilmişti.

Merkezi iktidarın taşra üzerindeki nüfuzunun azalmasına paralel olarak tımar sahipleri devlete karşı görevlerini ihmal etmeye, halk üzerinde baskı kurup iktisadi açıdan onları sömürmeye, tımarların maliki gibi hareket etmeye başladılar. Batının etkisiyle Tanzimat'la birlikte yenileşme hareketleri başladı. Diğer alanlarla birlikte toprak rejimiyle ilgili olarak, özellikle miri arazinin intikali ve tasarrufu konusunda yeni düzenlemeler yapıldı. 1858'de kabul edilen *Arazi Kanunu*, miri arazinin mülk haline geçişini kolaylaştırdı. Bir zaman sonra bu kanunda da değişiklikler yapılarak, miri arazinin mutasarrıfın borçlarından dolayı cebri icra ile ferağına izin verildi. *1868'de çıkarılan tevsi-i intikal kanunu ile miri araziye meccanen iktisap edenlerin sayısı arttı*, sağ kalan eşe de miras hakkı tanındı. 1888'de bir irade ile miri arazinin ölünceye kadar bakmak şartıyla ferağına izin verildi. 1910'da bir kanunla miri arazinin ipotek edilmesi kabul edildi. 1911'de yine bir kanunla mutasarrıfın fiili ve hukuki tasarruflarıyla ilgili sınırlamalar kaldırıldı.

Bütün bu değişmelere rağmen, yürürlükte olan 1858 *Arazi Kanunnamesinde* tarım arazilerinin miri arazi statüsünde olduğu, çıplak mülkiyetinin devlete ait bulunduğu hükmü varlığını korumaktaydı. Balkan savaşları, Birinci Dünya Harbi, Milli Mücadele yılları gelip geçti, Osmanlı İmparatorluğu tarih sahnesinden çekildi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti kuruldu. 1926 yılında *Medeni Kanun* kabul edildi. Bu kanunla gayrimenkul mülkiyeti yeniden düzenlendi ve bu konuyla ilgili olarak gelişmelere göre başka düzenlemeler de yapıldı. Buna rağmen, *Medeni Kanun*da 1858 *Arazi Kanununun* ilga edildiğine dair açık hüküm bulunmadığı için Cumhuriyet döneminde de miri arazinin, mutasarrıfının mülkü olup olmadığı, yoksa devletin mülkü olarak mı devam ettiği konusu hukukçular arasında tartışılıp durmuştur. Her iki görüşü de savunanlar olmuştur. Bazı hukukçular, "arazi mutasarrıfları, muhtelif değişikliklerle, âdeti malikin tasarruf kudretine sahip olmuştur; ancak rakabe devletindir" tezini savunurken, karşı görüştekiler, "miri araziye tasarruf eden şahıslar, *Medeni Kanun*un kabulüyle onun maliki olmuşlardır" görüşünden yana olmuşlardır. Hatta bu görüşten hareketle toprak reformunun daha kolay yapılabileceğini ileri sürmüşlerdir.¹

¹Halil Cin, *Miri Arazî ve Bu Arazinin Mülk Hâline Dönüşümü*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1969. Kitabın tümü yukarıda anlatılan

Biz bu araştırmamızda, Ordu ilinin eskiden Aybastı² kazasına bağlı Hoşkadem köyünde Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecini yaşayan bir ailenin toprakla ilişkilerini tahlil etmeye çalışacağız. Nazarî tartışmaların dışında, bir ailenin Tanzimat'tan bu yana toprakla ilişkiler açısından bizzat yaşamış olduğu süreci, yaşanan tecrübeyi mercek altına yatıracacağız. Bir ailenin bizzat nesnel olarak tasarruf ettiği miri arazi parçalarının nasıl onun mülkü haline dönüştüğü konusuna odaklanarak olayı tepeden değil aşağıdan/tabandan, dışarıdan değil içeriden, elbette köy temelinde ve diğerleriyle ilişkileri içinde anlamaya ve anlatmaya çalışacağız, bir küçük, mikro tarih denemesi yapacağız³. Çünkü küçük gibi gözükken tarihi olayların ayrıntılı tahlillerinden büyük sonuçlar çıkabilir, bütünü anlamak ve genel terkiplere gitmek kolaylaşır.

Araştırmamızın asıl kaynaklarından birisi, söz konusu ailenin özel arşivinde bulunan başta tuğralı mühürlü arz-ı mirî tapu senetleri ve yine tuğralı mühürlü sene-i hakanîler olmak üzere araziler ile ilgili belgelerdir⁴. Aile hakkında ilk bilgilere 1834 Nüfus sayımında rastlıyoruz. Özel arşivde ise 1839'dan bu yana aile ile ilgili muhtelif belgeler vardır. Bu belgeler Ordu ilinin Kabataş ilçesinin Hoşkadem mahallesinde Aybastı eski müftülerinden Senai Yediyıldız'ın evinde bulunmaktaydı. Tarafımızdan tasnif edilmiş, numaralanmış ve klasörlere yerleştirilerek önemli bir arşiv oluşturulmuştur. Senai Yediyıldız ve babası Mustafa Asım'ın Kütüphanesi de bu evde muhafaza edilmektedir. Ordu ilinin iç kesimlerinde Canik dağları üzerindeki bir kasabasının köyünde, Osmanlı'yı günümüze bağlayan tarihi süreç içinde oluşturulan böyle bir kitaplık ve arşivin mevcudiyeti, bölgenin kültür tarihi açısından önemlidir. Söz konusu ev, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından korunması gereken kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Araştırmamızın ikinci kaynağı, incelen ailenin elinde bulunan arazi parçaları, bunların buldukları Hoşkadem ve Eceli köylerinin coğrafi ve beşerî konumlarıdır. Nihayet üçüncü kaynağımız ise Hoşkadem'de doğup büyüyen bu satırların yazarının 1950'lerden bu yana yapmış olduğu gözlemlerdir. Çünkü araba yolu olmadığı için 1960'lara kadar, zaman zaman gökyüzünde giden uçaklardan başka,

konularla alakalıdır. Arazi Kanununun ilgası konusu hakkındaki tartışmalar için bkz. s. 326-338.

² Aybastı Osmanlılar zamanında 1455'lerde Habsamana/Gölköy nahiyesine bağlı Fidaverende adında bir bölük, 1642'lerden itibaren kaza olmuştur. Bazı dönemlerde nahiyeye statüsüne indirildiyse de 1959'da tekrar kaza yapılmıştır. Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 1985, 38-39; Tahsin Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2017, s. 66.

³ Mikro tarih için bkz. Christian Meier, "Makro ve mikro tarih ilişkisi üzerine notlar", çev. Doğan Gün, *Memleket Siyaset Yönetim*, c. 7, S.18, 2012/18, s. 100-125.

⁴ Bu tapu belgelerinin kökeni ve 18 ve 19. Yüzyıllarda tipleri ve diplomatik özellikleri konusunda bkz. Anton Minkov, "Ottoman Tapu Title Deeds In The Eighteenth And Nineteenth Centuries: Origin, Typology And Diplomats", *Islamic Law and Society* 7, 1 (2000).

motorlu vasıta uğramayan ve okulu da bulunmayan bu köyler, Osmanlı dönemindeki sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarını hemen hemen olduğu gibi 1960'lara kadar sürdürmüştü.

Burada toprak ile ilişkilerini çözümlenmeye çalışacağımız aile kimdir? Bu aile, Hoşkadem'e 1642'den sonra gelmiş olmalıdır. Çünkü bu tarihte düzenlenen *Avarız Defteri*'nde aile ile ilgili bir iz rastlamıyoruz. Zaten o zamanlar soyadı olmadığı için *Avarız Defteri*ndeki isimleri, daha sonraki verilerle irtibatlandıramıyoruz. 1834 tarihli *Nüfus Defteri*'nde ailenin reisi olan Molla İbrahim oğlu Mehmed'in bu yazımda kırk beş yaşında olduğu belirtilmiştir ki, bu doğum tarihinin 1789 olduğunu gösterir. Bu *Nüfus Defteri*'nde köylerin yerleşikleri ayrı, göçebeleri ayrı yazılmıştır. Ailenin yaşadığı Hoşkadem ve Eceli köylerinde göçebe kaydı yoktur. Demek ki Yediyıldız ailesinin dedelerinden Mehmed Ordu Aybastı⁵ Kazasının Hoşkadem⁶ köyünde doğan yerleşiklerdendir. O doğduğunda babasının yirmi otuz yaşında olduğunu, bu köye ilk gelenin de o olduğunu varsaysak, ailenin en geç buraya 1750'li yıllarında gelmiş olduğunu, ya da çok daha önceden beri Hoşkademli olduklarını, dolayısıyla en az iki yüz elli yıldan beri, burada yaşadıklarını tahmin edebiliriz. Mehmed'in babası Molla İbrahim'den itibaren ailenin beşinci kuşağında yer alan Mustafa Asım hem Osmanlı hem Cumhuriyet dönemlerinin insanıdır. 1934'te Yediyıldız soyadını almıştır. Araştırmamızda aileden Yediyıldız ailesi olarak bahsedilecektir. İlk nesillerinden bazıları Molla diye anıldığı, Mustafa Asım ise İstanbul'da okuyup dersiam olduğu için aile Osmanlı döneminde ulema sınıfıyla alakalıdır. Bununla birlikte Hoşkadem ve Eceli'de tarımla uğraşmakta köy hayatı yaşamaktadırlar. Kendilerine çıplak mülkiyeti devlete ait olan *miri araziden* - İnalçık'ın tanımladığı *çift-hane* sistemi dâhilinde-, büyük bir kısmı Hoşkadem'de ve bir bölümü de Eceli köyünde bulunan bir çiftlik yer verildiği anlaşılıyor.

Ailenin toprakla ilişkilerine geçmeden önce, üzerinde çalıştıkları miri arazi parçalarının bulunduğu Hoşkadem ve Eceli köyleri ile çevrelerini de biraz yakından tanımamız uygun olacaktır. Bu iki köy, Ordu'da Bolaman vadisinde denizden kırk küsur km güneyde yer alır. Eskiden Aybastı'ya, bugün ise doksanlarda kurulan Kabataş ilçesine bağlıdır. Yeni idari yapılanmaya göre her iki köy de bu ilçenin mahallesi konumundadırlar. Bolaman ırmağının yukarı kesimlerdeki bir kolunu oluşturan Eceli Çayı, iki köy/mahalle arasındaki sınırı teşkil eder. 1:25.000 ölçekli Türkiye haritasının Hoşkadem ve Eceli ile ilgili bölümü aşağıya konulmuştur (bkz. Harita 1). Haritada görüldüğü gibi çayın geçtiği vadiden doğu ve batı istikametinde karşılıklı olarak hemen hemen bin kilometreye kadar yükselen iki tepenin yamaçları üzerine kurulmuşlardır.

⁵ Aybastı Osmanlılar döneminde bazen kaza bazen statüsünde idi.

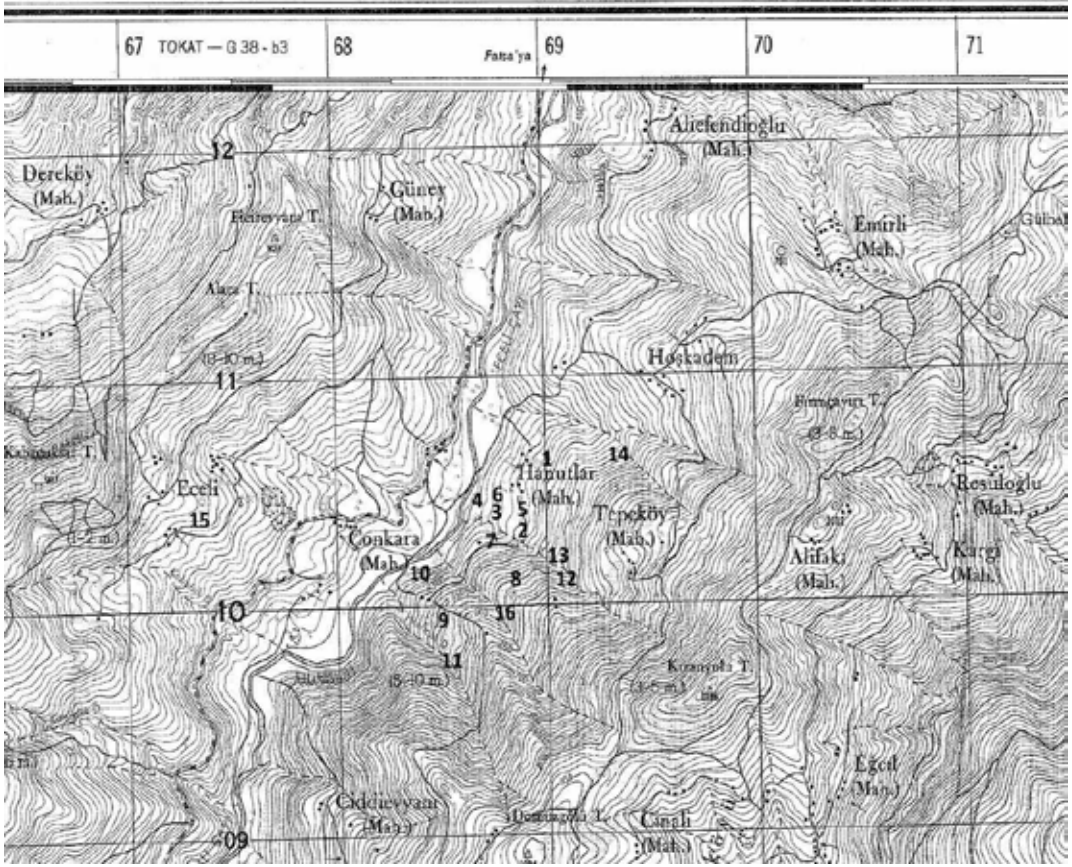
⁶ Hoşkadem bugün Aybastı'dan ayrılarak ilçe olan Kabataş'ın bir mahallesidir.

Hoşkadem köyü, Eceli Çayı'nın doğu yamacının orta bölgelerinde konuşlanmıştır (Harita 1). 1455-1613 yılları arasında burası zirvenin hemen arkasında bulunan, Hacıemiroğulları zamanında fethedilmiş kadim Kargu köyüne⁷ bağlı bir ekinlik idi. Bugün bu mahalle, Hoşkadem köyünün diğer mahallelerinde oturanlar tarafından Hoşkadem diye adlandırılan kesimdir. Burada 1455'te Hoşkadem Fakı oğlu Ali oturuyordu. Kendisi tımar sahibi, eşkinci müsellemler/sefere giden atlı asker idi. İki de ortağı vardı (Yediyıldız-Üstün 1992: 197). Asker oldukları için vergi vermiyorlardı. Bunların oturduğu bölge 1642'de müstakil köy olmuş (Öz-Acun 2008:228b), adını da eski tımar sahibi Hoşkadem Fakı'dan almıştır. Harita 1'de, Hoşkadem'in güney doğusunda gözüken Tepeköy Mahallesi, 1455-1613 yılları arasında müstakil köydü, ancak Kargu ile ilişkili idi (Yediyıldız 1985: 190). Burada da dört hane mevcuttu. Harita'da Tepeköy ile ırmak arasında Hanutlar adlı bir mahalle gözükmüyor. Hanutlar mahallesinin 1642 tarihinden sonra kurulduğu anlaşılıyor. Arapça olan Hanut kelimesi, dükkân, meyhane, şarap satıcısı anlamına gelir⁸. Bu durum eskiden burada dükkân ve satıcıların mevcudiyetine delalet eder. Hanut'un olduğu yerin adı daha sonra Kadil/Kadıgil'e dönüşmüştür. Muhtemelen satıcılardan sonra burada bir kadı oturmuş olmalıdır. Belgelerde bu köyde Kadıosmanoğulları lakaplı, zaman zaman muhtarlık da yapan bir aileden söz ediliyor. Bugün kadılardan hiçbir iz kalmamakla birlikte bu mahalle hala bu adla anılıyor.

Eceli Çayı'nın batı yamacında, Hoşkadem köyünün tam karşısında, Eceli köyü yer almaktadır (Harita 1). Bu köy 1455 tarihli *Tahrir Defteri*'nde mevcuttur. Burada yirmi bir vergi mükellefi hane yaşıyordu. Murad oğlu Mehmed Fakı adında bir hane vergiden muaftı (Yediyıldız-Üstün 1992: 2008). Haritada ırmağın hemen üzerinde gözüken Çonkara Mahallesi o dönemde yer adı olarak mevcut değildir. Ancak Eceli'nin bir bölgesi olarak burada, Hoşkadem'de olduğu gibi eşkinci müsellemler oturuyordu. Üzerinde yaşadıkları arazi *kadimlik yurtları* idi. Çonkara oğlu Ahmed *müsellemdi*. Resul adında bir ortağı, iki de yamağı vardı. Diğer bir müsellemler de Ahmed Ece oğlu Musa Kethüda adını taşıyordu (Yediyıldız/Üstün 1992: 208). Çonkara bölgesi, 1642'de köy statüsüne kavuşturulmuştur (Öz-Acun 2008:228b). Bugün Eceli'nin bir mahallesidir. Burada iki isim dikkat çekicidir: Ahmed Ece ve Çonkara. Eceli köyünün adı Ahmed Ece'den, Çonkara mahallesinin ismi ise 1455 yılı öncelerinde müsellemler olan Çonkara'dan gelmiş olmalıdır.

⁷ Kargu 1455-1613 yılları arasında müstakil köy idi (Yediyıldız-Üstün 1992:197). 1642'den sonra yeni kurulan Beğlerli köyünün mahallesi haline gelmiştir. Bugün halen mahalle olarak varlığını korumaktadır.

⁸ Fatih döneminde 1455 Tahririnde Habsamana'ya bağlı Hanut köyü vardır. Bu köy daha sonraki yazılı kaynaklarda gözüküyor. Köyde oturan kalmadığı anlaşılıyor. Aynı yerde 19. Yüzyılda Alpagöz/Ardıç köyü kuruluyor ki bugün buranın bir mahallesinin adı halen Hanut'tur.

Harita 1- 1:25.000 ölçekli Türkiye Haritasında Hoşkadem ve Eceli köyleri (Küçük rakamlar, mevkileri gösteriyor: 1. Hanutlar/Kadıl/Kadıgil Mah. 2. Hacıyeri. 3. Sarıyar. 4. Değirmenönü / Değirmenyeri. 5. Düztarla. 6. Sekere, Hıyarlık. 7. Hanealtı, Göçük. 8. Kayaboynu. 9. Göğüş, Sülükgölü. 10. Bük. 11. Gâşak/Aralıçak Deresi. 12. Dere. 13. Kaşaltı. 14. Sarıçukuru. 15. Tıkkıdüzü. 16. İçmeş Deresi).

Çonkara'nın güneyine 19. Yüzyıl sonlarına doğru Çamaş'tan Mesut Çamaşlar, kuzeyine ise rivayete göre Haymana'dan ne zaman geldiklerini bilmediğimiz Müftüoğulları yerleşeceklerdir. Yediyıldız ailesinin ataları ise çok daha eskiden, yukarıda bahsedildiği gibi, 1750'lerden önceki bilemediğimiz bir dönemde Hoşkadem'e gelmişler ve bugün hala oturmakta oldukları Gaşak/Aralıçak deresi ile Kadıl mahallesinin sınırındaki dere/ark arasında yer alan ormanlık bölgeye yerleştirilmişlerdir.

Buradaki işlenebilir toprak alanı bir haneyi geçindirecek durumda olmadığı için ırmağın batısında yer alan Eceli köyünde de kendilerine yer verilmiştir. Burası *Tıkkıdüzü* adını taşımaktadır. Arşivimizdeki belgelerden de anlaşıldığı üzere, aile hem Hoşkademli hem de Ecelili olmuştur. Herhangi bir dönemde Eceli'de evleri olup olmadığını bilmiyoruz. Ancak bu köydeki tarlalarından dolayı olsa gerek bazı belgelerde, özellikle vergi makbuzlarında, Eceli köyünden oldukları belirtilmiştir.

Resim 1: Eceli köyünden Hoşkadem'in görünüşü. Tam ortada iki derenin arasında ormanın ve yolun hemen altında soldaki ev Mustafa Asım'ın Evidir.

Foto: Mehmed Ali Aydın

Aile eğer 1834 yılından öncesi dönemlerde Eceli köyünde oturmadıysa sürekli Hoşkadem'de ikamet etmişlerdir. Yayla olarak hem Eceli Obasında hem de Hoşkadem Obasında evleri vardı. Bu da iki köylü olduklarını gösteriyordu. Böylece aile en geç Molla İbrahim ya da ondan çok daha önce Osmanlıların *çift-hane* sistemi içinde yerlerini almışlardı.

Ailenin özel arşivindeki belgelerden öğrenebildiğimiz kadarıyla, aileye tahsis edilen miri araziler 18. Yüzyıl başlarında Molla İbrahim tarafından tasarruf edilmekteydi. Kendisinin iki oğlu vardı: Ali ve Mehmed. 1787 doğumlu olan Ali 1834'ten önce vefat etmiştir. Ali'nin kardeşi Mehmed'in ise iki oğlu ve iki kızı olmuştur. Oğulları İbrahim (1836-1839) ve Osman (1831-1839) çocuk yaşta ölmüşlerdir. Mehmed'in adını bilemediğimiz bir kızı, Ali'nin oğlu Molla Ömer ile evlendirilmiştir. Diğer kızı Arife'ye ise Eceli köyünden Güneyoğullarından Dos İbrahim adlı bir genç içgüveyi olarak getirilmiştir. Ailenin arazileri ikiye bölünerek yarısı Molla Ömer'e ve diğer yarısı da Arife'ye verilmiştir. Burada biz Molla Ömer'in elindeki miri arazilerin Osmanlıdan Cumhuriyet'e aile içinde nasıl intikal ettiği, miri arazi statüsünden mutasarrıfının mülkü haline nasıl dönüştüğü hikâyesini yazmayı deneyeceğiz. İlişkileri çerçevesinde elbette Arife'nin elindeki araziler de söz konusu edilebilecektir.

Molla Ömer'in iki oğlu vardır: Ali ve Mehmed. Ali (1833-1836) üç yaşında iken vefat etmiştir. Molla Ömer'in kızı olup olmadığını bilmiyoruz. Ayrıntıları aşağıda görüleceği üzere, Ömer'in elindeki araziler, ya yaptığı satışlar yoluyla ya da ölümünden sonra miras olarak oğlu Mehmed'e (1849-1914) intikal etmiştir. Mehmed'in, Molla İbrahim ve Molla Ömer kadar hocalığı olmadığı, bununla birlikte aile içinde biraz tahsil gördüğü anlaşılıyor; çünkü seyrek de olsa bazı belgelerde Molla Mehmed, bazılarında da Mehmed Dayı diye geçiyor.

Mehmed Dayı'nın Molla İbrahim, Molla Salih, Mustafa Asım (1873-1945), Ali (1878-1917), Gülizar (öl.1941), Fatma (?), Saliha (öl. 1936) adında yedi çocuğu vardır. Bunlardan bazılarının çocuksuz ölümü, kızların da hisselerini ferağ ile devretmeleri sonucunda, ailenin bütün arazileri Mustafa Asım'ın (1873-1945) elinde toplanmıştır. Kendisi Osmanlı Devletinin çöküş ve yıkılışı ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu sürecindeki sancılı geçiş döneminde yaşayan bir insanıdır. Mustafa Asım eşlerinin ölümleri ya da başka bazı sebepler yüzünden altı kez evlenmek zorunda kalmış ve on beş çocuğu olmuştur. Bunlardan üçü çocukken veya genç yaşta bekâr olarak ölmüşlerdir. Dolayısıyla Mustafa Asım'ın tasarrufunda bulunan araziler, bir nikâhlı eşi ile on iki çocuğuna intikal etmiştir. Nikâhlı eşi ve ondan olan oğlu ile iki kızı hisselerini diğer hissedarlardan bazılarına satsalar da, Mustafa Asım'ın elindeki araziler sonunda sekize bölünmüştür. 18. asır sonlarında *çift-hane* sistemi çerçevesinde aileye tahsis edilen araziler, 19. Asır başında önce ikiye taksim edilmiş; üç nesil daha sonra 20. Yüzyıl ortalarında ise sekiz hissedar arasında paylaşılmıştır. Sekiz hanenin çocuklarını ve torunlarını düşünerek bir hesap yapacak olursak ve hane halkı sayısının giderek azaldığını göz önünde bulundurmak suretiyle her hanede ortalama en azından iki kişi olduğunu varsayarsak, Mustafa Asım'ın sülalesi, bugün itibariyle otuz iki haneye ulaşır. Elli altmış yıl önce Hoşkadem'de sadece elli hane yaşıyordu. Demek ki altmış yılda Hoşkadem'de tek bir hane, köyün nüfusunun yarısından fazla çoğalmış oluyor. Mustafa Asım'ın tasarruf ettiği araziler çocukları ve torunları tarafından kendi aralarında taksim edilmiştir ama kişilerin elindeki arazilerin gerçek manada tapulama işlemleri ancak 2011 yılında tapu ve kadastro memurlarının Hoşkadem köyünü de yazmaları sonucunda gerçekleşebilmiştir. Böyle bir nüfus artışına rağmen bugün köyde aileden sırf tarımla geçinen hiçbir kişi kalmamıştır. Köylülerden çokları, köy ile ilişkilerini kesmemişlerdir ama arazilerin parçalanması yüzünden geçimde darlık kendini göstermiş, başka geçim kaynakları bulma arayışına girilmiş ve bulunmuştur da... Zaten ailenin yazılı kaynaklardan öğrenebildiğimiz ilk ferdi Molla İbrahim'den sonra 18. Yüzyıl başında onun elindeki arazilerin ikiye bölünmesiyle geçim darlığının baş gösterdiği anlaşılıyor. Beşinci nesil olan Mustafa Asım ile birlikte, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde ve nüfusun artışı sonucunda bu darlık kendisini daha çok hissettirmeye başlıyor. Ayrıca, Osmanlı merkezi idaresinin zayıflaması, taşrada ayanların ve onlara bağlı bir ağa zümresinin

ortaya çıkması Osmanlı toprak rejimi olan çift-hane sistemini ve sosyo-ekonomik yapıyı tamamen bozuyor. Tanzimat'tan sonra söz konusu ayan ve ağa takımı miri denilen boş olan devlet arazilerine, köy ortak mallarına konmuşlar; hatta çift-hane sistemi gereğince her bir köylünün tasarrufunda bulunan yerlerde bile hisseleri olduğunu iddia ederek oralarda da hak talebinde bulunmuşlardır. Biz burada özel arşivimizdeki vesikaları, özellikle nüfus ve tapu ile ilgili olanlarını sorgulamak suretiyle, ailenin 18. Asırda çift-hane sistemi uyarınca kendilerine tasarruf hakkı verilen arazilerin mutasarrıflarıyla ve süreç içindeki diğer aktörlerle ilişkilerini anlamaya ve açıklamaya çalışacağız. Ancak işin bu yönüne geçmeden önce ailenin bu arazilerle en fazla ilgilenen iki şahsiyeti olan Mustafa Asım Efendi ve oğlu Senai Yediyıldız ile Molla İbrahim'den beri ailenin elinde bulunan arazi parçalarını tanıtmamızın uygun olacağını düşünüyoruz.

Aile'nin tarihi Mustafa Asım'dan önce ve ondan sonra diye ikiye ayrılabilir. Mustafa Asım, ömrünün üç yılını Amasya'da, yirmi bir yılını İstanbul'da ve on yılını da Çarşamba'da geçirdiği halde sonunda köyüne döndü. On beş yıl da burada yaşadı. Toprakla ilgilendi. Aynı zamanda Dersamlık mesleğini, İstanbul Bayezid Camiinden sonra, Hoşkadem'de ve çevresinde icra etti. İstanbul'da kazandığı bilgi ve kültür ile oğlu Senai'yi bu köyde yetiştirdi. Özel olarak kendi evinde okuttu ve eğitti. Senai, bu köyden hiçbir zaman kopamadı. II. Dünya Harbi sırasında Trabzon'da üç yıl askerlik yaptı. 1945'te babasının ölümünden sonra Aybastı, Gölköy ve Kabadüz'de Orman Bakım Memurluğu görevinde bulundu. Vaizlik sınavını kazandı. Onu sırasıyla Küre, Bartın, Fındıklı gibi kazalara tayin ettiler. Hiçbirini kabul etmedi, edemedi. Edemezdi çünkü aile kalabalıktı. Verecekleri ücret yetmezdi. Nihayet Hoşkadem'den otuz km uzaklıktaki Gölköy'de görevlendirdiler. Buradaki vaizlik görevini kabul etti. Ancak ailenin büyük bölümü Hoşkadem'den hiçbir zaman ayrılmadı. Senai her hafta Gölköy'e at ile gidip geldi. Toprakla ilgilendi, tarım işleriyle uğraşmaya devam etti. Bu hayat dokuz yıl sürdü. Nihayet köyüne on km uzaklıktaki Aybastı'ya müftü oldu (1959). Buraya da ömrünün sonuna kadar önceleri atla, bazen yaya, sonraları arabayla gidip geldi. Köyündeki arazileri imar etti ve genişletti.

Aileyi ve buldukları yöreyi ana hatlarıyla tanıttığımıza göre şimdi artık sıra onların bizzat işledikleri ve üretim yaptıkları miri arazi parçalarını incelemeye gelmiştir. Her toprak parçası, onu işleyen ve ondan geçinen insanla, siyasi hâkimiyeti altında olduğu devletle, bitişindeki diğer araziler ve onların sahipleriyle, can verdiği bitkiler ve otunu sunduğu hayvanlarla ilişkileri bakımından bir şahsiyete sahiptir ve elbette her şahsiyet gibi onunda bir hikâyesi vardır. İşte Yediyıldız ailesinin elindekilerden birkaç tanesinin hikâyesi...

Yediyıldız ailesine ait miri arazi parçalarının Tapu Dairesindeki 1289/1873 *Yoklama Defterinden* çıkarıldığı anlaşılan bir listesi, aile fertleri arasında imzalanmış 18 Ağustos 1335/1919 tarihli bir tutanakta yer almaktadır

(YA-MAY-K6-054)⁹. Ailenin özel arşivinde bulunan bu tutanakta tarlaların isimleri sıralanmış, sınırları ve dönüm olarak yüzölçümleri belirtilmiştir (bkz. Tablo 1). Listeyi Mustafa Asım'ın ölen kardeşi Ali'nin eşi Ahmet kızı Zöhre, kız kardeşleri Gülizar ve Fatma ve annesi Salih kızı Hasime, parmak basarak onaylamışlardır. Onun altına da, yukarıda adı geçen kişilerin listedeki sekiz parça tarladaki hisselerini meccanen ve hiçbir kayıt ve şart koymaksızın Mustafa Asım Efendi'ye bağışladıklarına dair bir açıklama yazılmıştır. Hoşkadem Köyü Muhtarı Kadıosmanoğlu Mustafa ve ihtiyar heyetinden bir aza da bağışlama işleminin kendi huzurlarında sözlü olarak yapıldığını ve buna tanık olduklarını ifade ederek belgeyi tasdik etmişlerdir. Aynı işlem belgenin arka sayfasında Eceli köyündeki Tıkıçdüzü için de yapılmıştır.

Tablo 1: Yediyıldız Ailesine ait olan ve 1289/1873 Kayıtlarına göre 1919'da hazırlanmış tarlalar listesi (YA-MAY-K6-054)

Tarlanın adı ve dönümü	Sınırları
1.Hacıyerinde 4 dönüm	Doğu: Karamustafaoğlu İbrahim (Hasan Akyazı müşterekleri). Kuzey: Köçekoğlu Ahmed (Dere). Batı: Karamahmudoğlu Mustafa Efendi (Kendi tarlası). Güney: Hark (Dere).
2.Kayaboynu'nda 4 dönüm	Doğu: Karamahmudoğlu Kadir tarlası. Kuzey Boşnakoğlu Mehmed'in kızı 'Arife tarlası. Batı: Dervişoğlu Mehmed tarlası. Güney: Dere. [Tarla: Doğu Çalılık; Batı Irmak; Kuzey Dere; Güney Dere] [Çalılık: Doğu Araba Yolu ve istikametinde bulunan derenin üstündeki tepelik; Batı ırmak; Kuzey Dere; Güney Dere].
3.Göçük'de 2,5 dönüm	Doğu: dere. Kuzey: Ormana on adım mesafe. Batı: Boşnakoğlu kızı 'Arife tarlası. Güney: Karamahmudoğlu Mustafa tarlası.
4.Değirmenönü'nde, 1 dönüm	Doğu: Değirmen harkı, Kuzey: Yol.
5.Değirmenbükü'nde, 1 dönüm	Doğu: Boşnakoğlu kızı 'Arife. Kuzey Kırakmedoğlu Ahmed tarlası. Batı: Nehr-i cârî/Akarsu. Güney: Ormana on adım mesafe.
6.Göğecek'de 1 dönüm	Doğu: Dere. Kuzey: Ormana on adım mesafe. Batı: Boşnakoğlu kızı 'Arife tarlası. Güney: Karamahmudoğlu Mustafa tarlası.
7.Sülügözü'nde 1 dönüm	Doğu: Dervişoğlu Mehmed tarlası. Kuzey: Boşnakoğlu Mustafa tarlası. Batı ve Güney: Karamahmudoğlu Mustafa tarlaları.
8.Hanealtı'nda 1 dönüm Kazancıgilin bostanı	Doğu: Dere. Kuzey: Sahibisened tarlası. Batı: Boşnakoğlu kızı 'Arife tarlası. Güney: Ev.

⁹ Bu atıflar ailenin özel arşivindeki belgelerin numaralarıdır. YA: Yediyıldız arşivi; MAY: Mustafa Asım Yediyıldız fonu; K6: Klasör numarası;054: Belge numarasıdır.

9.Tıkıç Düzü'nde 5 dönüm	Doğu: Kabristan. Kuzey: Dere. Batı: Kavasoglu Mehmed tarlası. Güney: Müftüzâde Mustafa Efendi tarlası.
Toplam 19,5 dönüm	

Not: Parantez içinde yazılan yerler 1937 yılındaki sınırlardır (YA-MAY-K6-027).

Yediyıldız ailesinin elindeki tarlaların ikinci bir listesi 1937 yılına aittir. Ailenin büyüğü yine Mustafa Asım Efendi'dir. Bu sefer liste Aybastı'da kurulan Emlak Tahrir Komisyonu tarafından hazırlanmıştır. Tarlaların mevkiini, cinsini, mesahasını, kıymetini, vergi nispeti ve miktarını içeren ve *Arazi Tahririne Ait İhbarname* adını taşıyan bilgi formları doldurularak Mustafa Asım'a gönderilmiştir. Formda bildirildiğine göre yükümlülerin İdare Heyeti'ne itiraz hakkı vardır. Dört ihbarnameden ikisi Hoşkadem'deki on üç parça tarlaya aittir. Birinci forma sığmadığı için ikincisi kullanılmıştır. Her ikisi de aynı tarihlidir (6.9.1937). Üçüncü ihbarname (26.5.1937) ailenin Eceli köyündeki Tıkıç Düzü adlı yerine, dördüncü ihbarname (17.11.1937) ise Sevdeş/Alacalar köyünün Ayandon mevkiindeki tarlasına aittir. Mustafa Asım'ın bu ihbarnamelere¹⁰ itiraz edip etmediğini bilmiyoruz. Ancak birinci ihbarnameden iki ay sonrasının tarihini (8.11.1937) taşıyan Osmanlıca yazılı başka bir belgede¹¹, altı yerin sınırları belirlenmiş¹² ve bunlardan üçünün kıymetleri yükseltilmiştir¹³. Buradan itiraz sonucu bu üç yerde sınırların genişletildiğini, dolayısıyla da kıymetlerinin artırıldığını düşünebiliriz. Bu altı yer tahminimize göre, Devlet tarafından 18. Yüzyılda aileye tahsis edilmiş ve üçüncü nesilde Molla Ömer ile Arife arasında ikiye bölünmüş yerler olmalıdır. Zaman içinde bozulan sınırlar, muhtemelen bu tahrirden sonra itiraz üzerine düzeltilmiştir. Analizimizin asıl dayanağını oluşturmak üzere, burada söz konusu formların esasına uyarak bunlardaki verileri tek bir tablo haline getirmiş bulunuyoruz (Tablo 2).

İki tabloyu karşılaştırdığımızda, ikinci Tabloda tarla sayısının arttığını, birinci Tabloda olan arazilerden bazılarının tarla ve çalılık diye ikiye ayrılarak kaydedildiğini görüyoruz. Milli Mücadele'nin başladığı 1919 yılında hazırlanan listedeki dokuz arazi parçası Osmanlı toprak rejimine göre devletin vaktiyle, 18. Yüzyıl ya da daha öncesinde, Yediyıldız ailesine tahsis ettiği arazilerdir. İkinciler ise Cumhuriyet döneminde iktisap edilmiştir. Şimdi birinci listeden başlamak üzere, gerektiğinde diğer liste ile karşılaştırarak, Yediyıldız ailesinin arazilerinden her birinin hem geçmişe hem de günümüze

¹⁰ Bu ihbarnameler için bkz. YA-MAY-K6-161, 162, 163, 164.

¹¹ Belge Osmanlıca yazılmış fakat yeni rakamlarla tarih atıldıktan sonra yeni yazı ile "Aybastı Nahiyesi Emlak Komisyonu" yazılmış ve Mustafa adlı birisi tarafından imzalanmıştır (YA-MAY-K6-027).

¹² Bu yerler şunlardır: Sarıyar, Hacıyeri Tarla, Kayaboynu Tarla, Kayaboynu Çalılık, Göğüş Çalılık, Göğüş Tarla. Görüldüğü gibi İhbarnamede Göğüş olarak yazılan kelime burada Göğüş olmuştur.

¹³ Bunlar Kayaboynu Çalılık, Sarıyar ve Hacıyeri'dir.

doğru her açıdan ayrıntılı tahlillerini yapmak suretiyle elde edeceğimiz bulguları Osmanlıdan Cumhuriyete geçiş süreci bağlamında sosyoekonomik açıdan değerlendirmeye ve yorumlamaya çalışacağız.

Tablo 2-1937 Yılında Mustafa Asım'ın Tasarrufundaki Yerler

Cilt No: 100 Yaprak No: 74		Kazası: Gölköy Mahalle veya Köyü: Hoşkadem				
Tahrir No	Mevki Sokak	Arazinin		Kıymeti Lira	Verginin	
		Cinsi	Alanı Ar		Nispeti Binde	Senelik Miktarı kuruş
161	Gölbükü	Tarla	4	20	10	20
177	Sekere	Tarla	20	50	10	50
163	Gögüş	Çalılık	20	20	10	20
165	Gögüş	Tarla	20	50	10	50
167	Kayaboynu	Çalılık	24	36 / 38	10	36 / 38
169	Kayaboynu	Tarla	18	72	10	72
171	Sarıyar	Tarla	16	40 / 80	10	40 / 70
172	Hacıyeri	Tarla	46	138 / 168	10	138 / 168
Cilt No: 100 Yaprak No: 77		Kazası: Gölköy Mahalle veya Köyü: Hoşkadem				
183	Hıyarlık	Tarla	28	112	10	112
188	Düz	Tarla	12	48	10	48
199	Kaşaltı	Tarla	4	14	10	14
206	Sarıçukur	Tarla	2	6	10	6
216	Sarıçukur	Çalılık	4	4	10	4
Cilt No: 57 Yaprak No: 77		Kazası: Gölköy Mahalle veya Köyü: Eceli				
116	Tıkıçdüzü	Tarla	20	60	10	60
Cilt No: 116 Yaprak No: 61		Kazası: Gölköy Mahalle veya Köyü: Alacalar				
1434	Ayandon	Tarla	38	114	10	114
Toplam			276 ar	784 lira		784 ₺

1.Hacıyeri: Hacıyeri mevki Kayaboynu ormanının kuzey sınırındaki dere ile Kadıl/Kadıgil mahallesinin güneyinde yer alan Sekere/Düz tarlanın güney sınırındaki dere arasındadır. Yediyıldız ailesinin bu tarlanın içinde eskiden ahşap evi vardı. 1950'de yıkılan bu evin yerine Mustafa Asım'ın oğlu Senai, iki katlı yeni bir ev yaptırmıştır ki, yukarıda araştırmamızın kaynaklarını

anlatırken sözünü ettiğimiz ev budur. Sınırları ve mesahası tablolarda gösterilen Hacıyeri'nin hissedarları, yukarıda anlatıldığı üzere, hisselerini meccanen Ağustos 1919'da bir senetle Mustafa Asım'a devrediyorlar (YA-MAY-K6-054). Senetteki bilgiler *Defter-i Hakani*'ye işleniyor. Bu kayıtlara dayanılarak aynı yılın Aralık ayında Mustafa Asım'a tarlanın yarı hissesi için bir *Sened-i Hakani/Tapu Belgesi* veriliyor (YA-MAY-K6-075). Bu belgeye göre, Hacıyeri tarlasının nevi hala *arz-ı miridir*. İki bin yedi yüz yetmiş beş kuruş kıymetindedir¹⁴. Mustafa Asım'ın "uhdesine kaydolunmuştur". Seneden seneye şeri aşarını eda etmek üzere zapt ve tasarruf edecektir. Ailenin vergi ile ilgili notlarından Hacıyeri'nin bir bölümünün çayır olduğu anlaşılıyor (YA-MAY-K9-359e). Aybastı Emlak Komisyonu, 1937 yılında bu tarlanın değerini yüz otuz sekiz lira olarak tespit etmiş ve binde on olmak üzere yüz otuz sekiz kuruş vergi tahakkuk ettirmiştir (YA-MAY-K6-161). Yukarıda Tablo 1'de görüldüğü gibi, Hacıyeri'nin batı sınırı 1919'da Karamahmudoğlu Mustafa Efendi olarak geçtiği halde 1937'de bu sınır, Mustafa Asım'ın kendi tarlası olarak belirlenmiştir (YA-MAY-K6-027). Çünkü aşağıda görüleceği üzere Karamahmudoğullarının sınırdaki tarlası Sarıyar, Mustafa Asım tarafından daha önce satın alınmıştır. Onun varislerinin kendi aralarında yaptıkları taksimde bu tarla oğlu Senai'ye verilmiştir; o da 1993'te üç oğluna hibe etmiştir¹⁵. Üç kardeşten her birine 1/24 hisse tapulanmıştır. Bu tapularda bile tarlanın yüzölçümü üç bin altı yüz yetmiş altı m2 olarak gözükmektedir. Hâlbuki 2011 yılı kadastro çalışmalarında yapılan ölçüme göre, dokuz bin m2 civarındadır ki, bu da Osmanlı döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de, modern kadastro çalışmalarına dayalı tespitler öncesinde hazırlanmış olan yazılı belgelerdeki yüz ölçümleri tamamen tahmini olup gerçeğin oldukça altındadır.

2.Kayaboynu: Kayaboynu mevki, Mustafa Asım'ın 1908 yılında yaptırmaya başladığı iki katlı evinin bulunduğu bölgedir. Bu ev yanındaki serendi ile birlikte boş olarak halen ayaktadır. Kayaboynu oldukça geniş bir yerdir.1873 ve 1919'da bir bütün olarak yazıldığı, 1937'de ise tarla ve çalılık diye ikiye ayrıldığı görülüyor. Birbirine bitişik olan çalılık¹⁶ ve tarla tabii sınırlarla çevrilidir. Batısı Eceli Hoşkadem arasındaki ırmak, güney ve kuzeyi dere, doğusu ise araba yolu ve tepecik. Orman içinde bazı tarla ve mera parçalarından oluşan bu bölge, Yediyıldız ailesinin 18. Asırda ilk yerleştikleri merkezi yer olmalıdır. Güneyinde Kayaboynu'nun sınırı olan İçmeş deresinden Gaşak/Aralıcak deresine kadar uzanan ve yine orman içinde bazı tarla parçalarından oluşan Göğüş/Sülükgölü bloku; kuzeyinde ise yukarıda gördüğümüz, doğusu ve batısı çayırılık olan Hacıyeri bulunmaktadır. Bu blok da ırmaktan araba yoluna kadar uzanıyor. Osmanlı hukukuna göre *miri*

¹⁴ Hacıyeri'nin mesahası bu *Sened-i Hakani*'ye göre, dört dönüm-i atik, bir dönüm on bir evlek yetmiş beş arşın-ı cediddir.

¹⁵ Bkz. Kabataş Tapu Dairesi. YA, Tapular Kitabı.

¹⁶ Başka belgelerde çalılığın adı, koruluk, cehrilik ya da orman olarak geçiyor.

arazi/kamu malı olan bu çayırları/otlakları sahiplenen ayan ve ağalar buraları Yediyıldız ailesine satacaklar; onlar da nüfus arttıkça ekilmeyen bu alanları daha sonra tarlaya dönüştüreceklerdir.

Kayaboynu ile ilgili olarak ailenin özel arşivindeki en eski belge, Mustafa Asım'ın dedesi Molla Ömer'in Osmanlı payitahtı İstanbul'a gönderdiği 1839 tarihli bir arzuhaldir (YA-MAY-K1-005). Bu bir şikâyet dilekçesidir. Aybastı kazasındaki madenci reayasının ustabaşları, Molla Ömer'in evinin bitişiğindeki koruluğuna/Kayaboynu ormanına kömür ateşi için kuyu inşa etmek istemektedirler. Kendilerinin çok daha büyük ormanı olduğu halde böyle davranmalarının iyi niyetle izah edilemeyeceğini, kendisinin haksızlığa uğradığını belirten Molla Ömer, Padişah'tan madencilerin engellenmesini talep etmekte; isterlerse bir sözleşmeyle yararlandırabileceğini de belirtmektedir. Bu dilekçenin üzerine devrin padişahı Abdülmecid'in Aybastı Madeni Müdürüne madencilerin müdahaleden men edilmesine dair emri yazılmış, mühürlenerek Molla Ömer'e gönderilmiştir (YA-MAY-K1-005)).

Yediyıldız ailesinin hassasiyetle korumaya çalıştığı bu orman hala duruyor (Harita 1; Resim 1). 1970 yıllarından önce, köyün arazileri üzerinde, sınırlar ve dere kenarları hariç pek ağaç yoktu. Henüz fındık bahçeleri kurulmamıştı. Sadece bir iki ailenin fındık bahçesi vardı. Tarlalarda mısır ve buğday ekimi yapılırdı... Bununla birlikte yakıt olarak odun kullanılıyor, mutfakta yemekler odunla pişiriliyor, kışın evler ocaklarda yakılan odun kütükleri ile ısıtılıyordu. Daha sonraları sobalar kuruldu ama onların yakıtları da odundu. Ancak köyde pek fazla orman yoktu. Mevcutları da yok edilmiş, tarlaya dönüştürülmüştü. Bu sebeple Yediyıldız ailesinin koruluğu ister istemez köylülerin ihtiyaçlarını giderecekleri yerlerden biri haline gelmişti. Fırsat kollanıyor ve gizlice ağaçlar kesilerek kaçırılıyordu. Aile bir zamanlar ücretli korucu tutmuş olmasına rağmen bu ağaç katliamını engellemek tam mümkün olmuyordu¹⁷. Ne kadar can sıkıcı olsa da yapılacak fazla bir şey de yoktu... İnsanlar yemeklerini pişirmek ve ısınmak zorundaydılar... Allahtan altmışlı yıllardan sonra tarlalar fındık bahçelerine dönüşmeye başladı, nihayet her taraf fındıklıklarla kaplandı. Köye tüp gaz girdi ve ocaklarda oduna ihtiyaç kalmadı. Sobalarda yakıt olarak kömür kullanılır, fındık bahçelerinden belli ölçüde odun üretilir oldu. Zaten köylüler Almanya'ya, İstanbul'a göç ettiler. Fındık hasadı zamanı hariç, diğer köyler gibi Hoşkadem de boşaldı. Böylece az sayıdaki bu küçük ormanlar da tahrip olmaktan kurtuldu...

Molla Ömer'in söz konusu bu dilekçesinden otuz altı yıl sonrasına ait, Kayaboynu ile ilgili 1291/1875 tarihli ve tuğralı bir *Arz-ı Miri Tapu Senedi* mevcuttur. Bu Tapu senedi, *Defter-i Hakanî* 'deki kayıtlara dayanılarak hazırlanmıştır. Buna göre, Kayaboynu'nda tahminen dört dönüm

¹⁷ Senai Yediyıldız'ın ailenin özel arşivindeki günlüklerinde bu amaçla Akif Ekiz'e ödediği ücretler kayıtlıdır.

cehrilik/çalılık yerin yarısının mutasarrıfı Molla Ömer'dir. O, burayı yüz kuruş bedelle oğlu Mehmed'e ferağ etmiştir. Osmanlı Devleti de yıllık bir buçuk kuruş öşrünü ödemek kaydıyla burayı Mehmed'in tasarruf etmesine izin vermiştir (YA-MAY-K6-071). Ailenin elinde bulunan yerlerin diğer yarı hissesi, Molla Ömer'in amcasının kızı yukarıda sözü edilen Arife Hatuna aittir.

Bu Tapu Senedindeki *cehrilik yeri* kavramı dikkat çekicidir. Bir botanik tabiri olan *cehrî*, kökboyasığillerden, meyve, kabuk veya odunundan güzel kırmızı renk elde edilen bir kökün (*rammus infectorius*) adıdır. Kökboyası, bir iki metre uzunluğunda, çalı görünüşünde, gövdesi sert dikenli, çok yıllık bir bitkidir. Bu bitkinin sürüngen ve kırmızı renkteki kök sapları boyacılıkta kullanılıyordu. Demek ki Kayaboynu o zamanlar bu tür bitkilerin bulunduğu bir çalılıktı. Zaman içinde kayın ve meşe ağaçlarının yoğun olduğu bir orman haline gelmiştir. Buradaki Ömer, Mustafa Asım'ın dedesi, Mehmed Dayı'nın babasıdır.

Hacıyeri'nin olduğu gibi Kayaboynu'un hisseleri de annesi ve kardeşleri tarafından 1919'da Mustafa Asım'a meccanen devredilmiştir (Tablo 1)¹⁸. Bu senede istinaden aynı sene Mustafa Asım'a Kayaboynu'nda çalılığın yarı hissesine dair tuğralı bir *Sened-i Hakanî/Tapu Belgesi* veriliyor (YA-MAY-K6-076). Buna göre dört dönümden biraz fazla olan çalılığın nevi, miri arazidir. Aslı on altı hissedir. Bunun üç hissesi kadimden Mustafa Asım'ındır. Diğer on üç hissesini de yukarıda adı geçen kişilerden ferağ almıştır. Bin altı yüz yirmi beş kuruş kıymetindedir. Bu bedele karşılık senelik bir kuruş öşür ödemek kaydıyla tasarruf edecektir (YA-MAY-K6-076).

Aybastı Emlak Komisyonu'nun 1937 yılındaki yazımında (Tablo 2), Kayaboynu tarla ve çalılık olarak ikiye ayrılmıştır. Bin sekiz yüz metre karelik tarlaya yetmiş iki lira, iki bin dört yüz metre karelik çalılığa otuz sekiz lira değer biçilmiştir. Bu değerlerin binde onu nispetinde de vergi tahakkuk ettirilmiştir. Yine Aybastı Emlak Komisyonu'nun hazırladığı ve tasdik ettiği bir *Hududname*'de Kayaboynu'nun sınırları da belirlenmiştir (YA-MAY-K6-027)¹⁹. Bu bölgede ailenin Arife Hatun soyundan gelen Güneyoğullarının da yerleri bulunmaktadır. Bu aile, 1980'lerde Hoşkadem yolunun açıldığı günlerde yolun tarlalarından geçmesine müsaade etmemiştir. Bunun üzerine Mustafa Asım'ın oğlu Senai, Kayaboynu'ndaki hissesini onlara devrederek

¹⁸ Meccanen devredilen dededen kalma toplam dokuz tarladır: Hacıyeri, Kayaboynu, Göçük, Değirmenönü, Değirmenbükü, Gögecek/Gөгüş, Sülükgölü ve Hanealtı (YA-MAY-K6-054).

¹⁹ Kayaboynu Tarla: Doğu çalılık; Batı Irmak; Kuzey Dere; Güney Dere. Kayaboynu Çalılık: Doğu: Araba yolu ve istikametinde bulunan derenin üstündeki tepecik; Batı Irmak; Kuzey Dere; Güney Dere (YA-MAY-K6-027). Kayaboynu'nun yüz on ikide üç hissesi, 1951 yılında Mustafa Asım'ın veraset senedi mucibince eşi Saibe'nin satışıyla İzzet kızı İfakat Yediyıldız'a tapulanmıştır (Kabataş Tapu Dairesi: Gittisi: 19/10/1994 No: 11, c.3, s.54.Özel Arşiv, Tapular Kitabı, s. 54).

izinlerini almış ve sorun böylece çözülmüştür. Çünkü yolun yapılması için yıllarca uğraşan kendisidir ve köyün büyük kesiminde yol ücretsiz olarak onun arazilerinden geçmiştir.

Osmanlılar döneminde Tanzimat'tan önce halk ister devlet ormanlarından olsun ister özel koruluklardan olsun izinsiz olarak istedikleri gibi yararlanıyorlardı. Sonra tedricen belli hukukî esaslara bağlandı. Cumhuriyet döneminde ormanları korumak için daha ciddi tedbirler alındı. Mesela, Mustafa Asım, 1938 yılında evini onarmak üzere tapulu korusundan ağaç kesmek için komutanlardan izin almak zorunda kalmıştır (YA-MAY-K8-177). 1945 yılında ise zati ihtiyaçlarını gidermek üzere bütün köy halkı için ağaç kesme izni talep edilmiştir. Muhtar ve azaların tasdik ettiği talep beyannamesinde, herkesin kaç metre küp keresteye ihtiyaçları olduğu ve bunları nereden kesecekleri belirtilmiştir. Çoğunluk devlet ormanlarına yönlendirilirken, Mustafa Asım'a Kayaboynu'ndaki kendi tapulu korusundan ihtiyacını karşılayabileceği bildirilmiştir (YA-MAY-K8-105).

3.Göçük: Göçük denilen bu tarlanın adı, sadece Tablo 1'e esas teşkil eden belgede geçiyor, 1937'de gözüküyor (Tablo 2). Aile tarafından hala bu ad ile bilinmekte ve Kayaboynu mevkiinde bulunmaktadır. Kayaboynu denilen alan ile bütünleştiği için daha sonra adının resmi kayıtlarda geçmediği anlaşılmaktadır.

4.Değirmenyeri'nde/Değirmenönü'nde Tarla: Tablo 1'de Değirmenyeri'nde diye tanımlanan bu tarla, Hacıyeri'nin kuzey ve güney sınırlarını çizen ve ırmağa kavuşan iki derenin arasında kalan ve batısı ırmağa dayanan, eski kayıtlara göre yüzölçümü bir dönüm olan alandan müteşekkildir (YA-MAY-K6-054). 1873 Mart ayı *Yoklama Defteri*'nde kaydı bulunan bu arazinin yarısının mutasarrıfı olan Molla Ömer, 1874'te buradaki hissesini elli kuruş bedel ile oğlu Mehmed'e ferağ etmiş ve o da *Defterhane-i Hakanî* 'den tuğralı *arz-ı miri tapu senedi*²⁰ almıştır²¹. Böylece tasarruf hakkına sahip olup şer'i aşarını memuruna ödeyecektir (YA-MAY-K6-067). Mehmed'in oğlu Mustafa Asım, Ağustos 1919'da diğer sekiz tarlada olduğu ve yukarıda anlatıldığı üzere hisseleri kendi üzerinde toplamış (YA-MAY-06-054) ve tek

²⁰Bu tapu senedi, Defterhaneye gönderilen 1289/1873 Mart ayı Defteri'ne dayanılarak hazırlanmıştır. Başında Sultan Abdülaziz'in (1861-1876) tuğrası vardır. Alt kısımda da **Defterhane-i Hakanî** yazılı mühür basılıdır. 18x29 cm ebadındadır. Kenarları süslüdür (YA-MAY-K6-067).

²¹ Bu tarlanın dörtte birinin mutasarrıfesi Saliha, Hacıyeri'nde olduğu gibi, dörtte bir hissesini kardeşi Salih oğlu Salih'e yirmi kuruş bedel ile 1291/10 Kasım 1875'te ferağ ediyor. Salih'e arz-ı miri Tapu Senedi veriliyor (YA-MAY-K4-181). Salih öldüğünden aynı gün oğlu Salih'e intikal ettirilmiştir (YA-MAY-K4-181). Her ikisi için de Arz-ı Miri Tapu senedi düzenlenmiştir. Aslında bunun mümkün olmaması gerekir. Teknik bir hatayı düzeltmek için yapılmış olabileceğini düşünüyorum. Buradaki dörtte bir hisse, Molla Ömer'in bu tarladaki yarım hissesinin diğer yarısı ile de ilgili olabilir.

varis olarak bu miri arazi parçasının tasarruf hakkı için *Sened-i Hakanî*²² almıştır. Bu belgeye göre tarlanın kıymeti iki yüz kuruştur. Buna göre vergileri ve aşarı memuruna ödenecektir (YA-MAY-K6-072).

5.Değirmenbükü'nde Tarla: Değirmenbükü denilen yer, Gaşak/Aralıcak deresi ile İçmeş deresi arasındaki Göğüş mevkiinin batıda ırmağa birleştiği noktada ırmak ile orman arasında kalan düzlük alandır. Kayıtlarda bir dönüm tarla olarak geçiyor. Ölçü burada da gerçeği yansıtmıyor, çünkü burası bir dönümden büyüktür. Nitekim Aybastı Emlak Komisyonu'nun listesinde Gölbükü diye adlandırılan bu arazi dört dönüm olarak belirtilmektedir (Tablo2). 1873 yılı Mart ayı yoklamasında Molla Ömer adına kaydedilmiştir. 1874 Aralık ayında Molla Ömer, yarısına tasarruf ettiği bu miri arazi parçasını oğlu Mehmed'e elli kuruş bedel ile ferağ etmiştir. Ve kendisine *Arz-ı Miri Tapu Senedi* verilmiştir. Her sene aşarını ödeyerek tasarruf edecektir (YA-MAY-K6-069)²³. Ağustos 1919'da yine 1873 Yoklamasına atıf yapılarak Yediyıldız ailesine ait dokuz tarladan biri olarak buranın tasarruf hakkını da Mustafa Asım kendi üzerinde toplamıştır (YA-MAY-K6-054) ve tasarruf hakkı için kendi adına tuğralı *Sened-i Hakanî* almıştır. Tarlaya biçilen kıymet üç bin yüz kuruştur, yıllık aşarı ödenecektir (YA-MAY-K6-073).

6.Gögecek/Göğüc/Göğüç/Göğüş: Belgelerden takip edebildiğimiz kadarıyla Gögecek adı (Tablo:1) zamanla sırasıyla Göğüc, Göğüç ve Göğüş biçimine dönüşmüştür. Bu arazi ve bitişiğindeki Sülükgölü, Gâşak/Aralıcak ve İçmeş dereleri arasındaki ormanlık alanın içinde yer alıyor. Yediyıldız ailesinin 1289/1873'te hem Gögecek hem de Sülükgölü'nde birer dönüm arazileri vardır (Tablo 1). 1937 tarihli listede Sülükgölü adı geçmemekte, ancak Göğüş, tarla ve çalılık olarak dört dönüm gözükmektedir (Tablo 2). Aşağıda görüleceği üzere aile, buradaki tarlalarının çevresinde yeni yerler satın almış, bunları bütünleştirmiş ve büyütülmüştür.

Dervişoğlu Mehmed 1885 yılında Göğüc'de tasarrufundaki bir dönümlük tarlayı aralarında imzaladıkları bir senetle Yediyıldız ailesinden Molla Ömer oğlu Mehmed'e dört yüz elli kuruşa satmış, parasını da peşin olarak almıştır. Köyün imamı ve muhtarı, satıcının 1289/1873-1301/1885 tarihleri arasında Emval-i Miriye'ye borcu olmadığını belirterek belgeyi imzalayıp mühürlemişlerdir (YA-MAY-K2-018). 1893 tarihli tuğralı bir *Sened-i Hakanî*'de ise tarlanın mevki Sülükgölü olarak kayıtlıdır. Nevi *miri arazi* olan bu tarlanın önceki sahipleri Memiş ve Mehmed'dir. Tarlanın Yediyıldız ailesine ferağ yoluyla geçtiği belirtilmektedir. Demek ki, Dervişoğullarından Mehmed'in yerini satın alan aile daha sonra Derviş'in yerini de satın almıştır. Bu işlemler *Defter-i Hakanîye*'ye kaydedilmiş ve

²² Söz konusu *Sened-i Hakanî*, 26x40 cm ebadındadır. Pullu ve mühürlüdür. Tapu memuru tarafından imzalanmıştır. Rengi pembe. Zeminde ay yıldız vardır.

²³ Bu tarlanın diğer yarı hissesi 308/1892 Yoklamasına istinaden sahibi Salih vefat ettiğinden annesi Emine'ye intikal etmiş, o da öldüğünden oğlu Mustafa'ya 1893 yılında verilmiştir. *Sened-i Hakanî* mevcuttur (YA-MAY-K4-179).

1893'te Molla Ömer oğlu Mehmed'e bu *Sened-i Hakanî* verilmiştir. Tasarruf hakkı aşarını ödeme şartına bağlanmıştır (YA-MAY-K6-064). 1919'da dedelerden gelen diğer tarlalarda olduğu gibi Göğüş ve Sülükgölü'nün tasarruf hakkı da Mustafa Asım'da toplanmıştır. Bu tasarruf hakkına dayanarak 1951 yılında, Mustafa Asım'ın eşi Saibe'nin dörtte bir hissesini (919 m2) oğlu Senai satın almıştır ki, bu sefer söz konusu olan tasarruf hakkı değil mülkiyet hakkıdır. Diğer hisseler varisler arasında yapılan özel taksimata göre ekilip biçilmiş; köyde 2011 yılı kadastro çalışmaları sonucunda herkese elindeki yerin mülkiyet tapusu verilmiştir²⁴.

7. Sülükgölü: 1873-1919 yılları arasında kayıtlarda adı geçen (Tablo 1) Sülükgölü, 1937 listesinde gözüküyor (Tablo 2). Bu listede, yukarıda bahsedilen Göğüş, çalılık ve tarla diye ikiye ayrılıyor. Her bir bölüm ikişer bin metre karedir. 1873 *Yoklama Defterinde* hem Göğüş hem de Sülükgölü birer dönümdür. Daha önce de değinildiği gibi bu ölçüler hep tahminidir. Bir önceki maddede de belirtildiği üzere, Emlak Komisyonu tarafından bu iki tarla birleştirilerek fakat orman ve tarla kısmı birbirinden ayrılarak yazılmıştır. Sınırlar da hem Sülükgölü'nü hem de Göğüş'ü kapsayacak biçimde çizilmiştir (YA-MAY-K6-164). Bu yazımın, bir kadastro çalışması veya tapulama amaçlı olmadığı sadece ödenecek vergi miktarlarının tespiti niyetiyle yapıldığı anlaşılıyor.

8.Hanealtı: Hanealtı adlı tarla 1873 *Yoklama Defterinde* mevcuttur. Buradan hareketle 1919'da bu tarla ilgili işlem yapılmış, öbür sekiz tarlada olduğu gibi, bütün hisseler Mustafa Asım'da toplanmıştır. Zaten bir dönümlük yerdir (YA-MAY-K054). Mustafa Asım Efendi'nin evinin alt tarafında bulunan, aile içinde bostan diye anılan arazidir. 1937 listesinde olmadığı gibi (bkz. Tablo 2) başka kayıtlarda da rastlanmıyor. 1937'de çizilen Kayaboynu sınırları içinde kalmış, burası ile bütünleşmiştir (YA-MAY-K6-027)

Buradaki evin ailenin en eski evi olduğunu düşünüyorum. 1893 tarihli Tuğralı bir *Senedi Hakanî*'de evin yarısını Molla Ömer'in oğlu Mehmed'in mülk olarak tasarruf ettiği belirtiliyor. Bu belge kendisine, Ekim 1876 tarihli eski senedin tebdilinden verilmiştir. Belgedeki ölçülere göre yüz m2'lik bir ev olduğu anlaşılıyor (YA-MAY-K4-065 AB). Mehmed Dayı bu sıra yirmi dokuz yaşındadır. Babası Molla Ömer bu tarihlerde sağdır. Hanenin yarısına sahiptir. Acaba öbür yarısı kimin idi? Eğer bu yarım hisse babasından intikal etmiş ise, diğer yarısı muhtemelen babasının amcası Mehmed'in kızı Arife veya onun çocuklarına ait olabilir. Acaba onlar da bu evde mi oturuyorlardı? Yoksa Arife'ye içgüveyi olarak dışarıdan damat gelince onlar kendi evlerini yaptırmışlardı da öbürünün mülkiyet hakkı henüz kendisine devredilmemiş miydi?

²⁴ YA, Tapular Kitabı, s. 99.

9.Tıkıçdüzü: Tıkıçdüzü Hoşkadem'in karşısında bulunan Eceli köyündedir. 1873 *Yoklama Defteri*'nde sınırları ile birlikte kayıtlı olan bu tarla, o günden beri Yediyıldız ailesinin elindedir. Tahminen beş dönümlük yerdir. Miri arazi statüsünde olan bu tarlanın yarısına Molla Ömer, kalan kısmına da amcasının kızı Arife Hatun tasarruf etmektedir. Molla Ömer, Kasım 1874'te kendi hissesini -Hoşkadem'deki diğer sekiz tarlada olduğu gibi- oğlu Mehmed'e iki yüz elli beş kuruş bedel ile ferağ etmiştir. Bunun üzerine *Defterhane-i Hakanî* 'den Mehmed'e *Arz-ı Miri Tapu Senedi* verilmiştir. Şeri aşarı ödenecektir (YA-MAY-K6-068). Bundan sonra Tıkıçdüzü hakkında 1919 yılına kadar herhangi bir işlem gözüküyor. 1809 doğumlu olan Molla Ömer, dedesinden kalan miri arazileri amcasının kızı Arife Hatun ile taksim ettikten sonra kendisine düşen bölümü 1873 yılına kadar aile reisi olarak işlettikten sonra, altmış dört yaşında oğlu Mehmed'e devretmiştir. Mehmed Dayı da ömrü boyunca bu sekiz tarlayı kendi tasarrufunda bulundurmıştır. Mehmed Ağa'nın üç oğlu ve bir kızı genç yaşta ölmüştür. Geriye İstanbul'da Dersiamlık yapan oğlu Mustafa Asım ve iki kız kalmıştır. 1914 yılında Hoşkadem'e izinli gelen Mustafa Asım, aynı yıl babasının vefatı üzerine geriye dönememiş, köyünde kalmıştır. Sancılı harp yıllarıdır. 1919 yılında Mustafa Asım, daha önce anlatıldığı üzere, kadın hissedarların Tıkıçdüzü ve sekiz tarladaki hisselerinin tasarruf hakkını hibe olarak bir senetle kendi üzerinde toplamıştır (YA-MAY-K6-054). Bunun üzerine Defter-i Hakanî 'de bütün hisseler üç bin yüz kuruş kıymetle Mustafa Asım uhdesine kaydolunmuş, yıllık aşarını ödemek kaydıyla kendisine tuğralı *Sened-i Hakanî* verilmiştir (YA-MAY-K6-74). Aybastı Emlak Komisyonu 1937'de Tıkıçdüzü'nü iki bin m2 olarak göstermiş ve altmışaltı lira kıymet biçmiştir (YA-MAY-K6-163;Tablo 2). Mustafa Asım, 1946'da vefatından sonra geriye biri eşi diğerleri çocukları olmak üzere on beş varis bırakmıştır²⁵. Satılan bazı hisseler hariç, diğer tarlalarıyla birlikte çocukları arasında paylaşılan arazilerle ilgili olarak 2011 yılındaki kadaströ çalışmalarına kadar herhangi bir tapulama işlemi yapılmamıştır²⁶.

Yediyıldız ailesinin Osmanlılar döneminde tasarruf ettikleri miri arazilerin tümü yukarıda anlatageldiğimiz bu dokuz parça tarladır. Ancak 1885-1892 yılları arasında Mehmed Ağa, zaten kendi yerlerinin de bulunduğu Göğüş ve Sülükgölü mevkiindeki yerlerini komşularından yeni araziler alarak genişletmiştir. Tabii burada söz konusu olan muamele yerin mülkiyeti değil Osmanlı toprak rejimine uygun olarak tasarruf hakkının satışlarıdır. Mehmed

²⁵ Veraset senedi 11/6/1946 gün ve 200/65 sayılıdır. Gölköy Asliye Hukuk Yargıçlığı tarafından tasdiklidir. Eşi Saibe ve çocukları da şunlardır: Celalettin, Senai, Kemal, Faik, Mürsel, Sabit, Selami, Emine, Rüveyda, Aliye, Reyhan, Saliha, Meliha ve Kadriye.

²⁶ 1951 yılında eşi, diğer sekiz tarla ile birlikte Tıkıçdüzü'ndeki hisselerini yüz liraya Senai Yediyıldız'a satmıştır. O da bunun Tapu Dairesinde 1951'de muamelesini yaptırmış mülkiyet hakkı tapusu almıştır. Tapu'nun dayanağı 1873 Yoklama Defteri ve 1919'da varisler arasında imzalanmış olan Senet ve ona dayalı Sened-i Hakanî'lerdir (YA, *Tapular Kitabı*, s. 110).

Ağa'nın yedi çocuğu olduğu için elindeki arazilerin yetmediği ve yeni yerler almak zorunda kaldığı anlaşılıyor. Mehmed Ağa'nın oğlu Mustafa Asım'ın nüfusu daha kalabalıktır. Fırsat çıktıkça yeni yerler satın alacaktır. Araştırmamızın bundan sonraki kısmında, Aybastı Emlak Komisyonu'nun 1937 yılında emlak vergilerini belirlemek üzere tespit ettiği bu yeni tarlaları incelemeye çalışacağız.

10.Sekere: Sekere mevkiindeki bu arazi parçası (Tablo 2), yukarıda anlatılan Hacıyeri'nin kuzey sınırı ile Kadıl/Kadıgil Mahallesi arasında, batıda ırmağa doğru uzanan alandır. Daha sonra göreceğimiz Düztarla ve Hıyarlık ile aynı mevkidedir. *Miri arazi* statüsündedir. Mahalleye adını veren Kadıosmanoğlu ailesinden Mustafa Hoşkadem'de 1921-1926 yılları arasında muhtarlık ve aşar kabzımallığı yapmıştır. Ayrıca 1834 tarihli *Nüfus Defteri*'nde adı geçmeyen Karamahmudoğlu²⁷ lakaplı bir aile daha sonraki bir tarihte Hoşkadem'e gelip yerleşmiştir. Özellikle Hoşkadem'in büyük kesimi bu aileden Halid Ağa (öl.1889) ile Edhem Ağanın eline geçmiştir. Karamahmudoğulları, Aybastı'dan çıkan ve Karadeniz bölgesinin en güçlü ayanlarından biri haline gelen Haznedaroğullarının Hoşkadem'e muhassıl olarak yerleştirdiği adamları olabilir. Zira köyün ırmaktan tepeye kadar uzanan büyük kısmını ele geçirmişler ve uzun yıllar köylüye icara vererek ürüne ortak olmuşlardır. Buralardaki bütün tarlalarda Haznedaroğullarının da hisseleri vardır. Bu durum aralarındaki ilişkiyi göstermektedir.

Karamahmudoğulları ailesi içinde hissedarlar arasında imzalanan 1928 tarihli bir senede²⁸ göre, Hoşkadem tepesinden ırmağa kadar uzanan mıntıkada dokuz tarla arasında yer alan Sekere, üç dönümlük yer olarak gözüktüyor (YA-MAY-K8-172). Tablo 2'ye göre, Mustafa Asım'ın Sekere tarlasında iki dönüm yeri vardır. Arşivimizde Osmanlı dönemine ait bu tarlayla ilgili belge bulunmuyor. Demek ki, Mustafa Asım onu 1919-1937 tarihleri arasında satın almıştır. Mustafa Asım'ın oğlunun da Karamahmudoğullarından aldığı yerler

²⁷ 1834 Nüfus sayımında Hoşkadem'in komşu köyleri Eceli ve Beylerli'de Kadıosmanoğulları vardır (Büyük 2020: 283, 307). Hoşkadem'e buralardan gelme ihtimali güçlü gözüktüyor. Bu sayımda Ordu'nun başka köylerinde de Kadıosmanoğulları gözüktüyor ki bunlar arasında Perşembe kazasının Afurlu ve Bolatlı köylerinin göçebelerinden bazıları da bu lakapla anılıyor (Büyük 2020: 195, 241). Bunlar da Hoşkadem'e yerleştirilmiş olabilirler. 1834 yılında yok ama 1911 yılında Aybastı'nın İlfiğâr köyünde de daha sonra yerleşen Karamahmudoğulları vardır. Bunlar 1911 yılında Hoşkadem'den Mustafa Asım'ın iki inek ve iki öküzünü çalmışlardır. Şikâyet üzerine ikrar etmişlerdir (YA-MAY-K4-166).

²⁸ Bu senet pullu imzalı, muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından tasdiklidir. 21 Şubat 1928 tarihlidir. Söz konusu dokuz tarla, Abdalalanı'nda, Sekere mevkiinde, Dağkırığ'ında, Akçukur'da, Cagat'ta, Anbarönünde, Hıyarlık'ta, Kadıyeri'nde ve Tamyanı'ndadır. Her birinin sınırları belirlenmiş, arz-ı miri hisselidir. Yirmi altı buçuk dönüm dokuz parça tarlanın annesi Osman kızı Hasna'dan kendisine intikal eden yirmi hissede beş hissesini, Alicanoğlu Mehmed'in kızı Hatice, Karamahmoğullarından Ahmedbey oğlu Ali ve Mehmed ile torunu Talibe 11.300 kuruşa satıyor. Burada söz konusu olan Hadice, Halid Ağa'nın oğlu Hasan Süleyman'ın eşi Hadice olmalıdır (YA-MAY-K8-172).

vardır. Ancak ağalar ve ayanların varisleri yüzünden miri araziler Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren öyle karmaşık bir hale gelmiştir ki, hisselerin sınırları kaybolmuştur. Satın aldığınız üç dört dönümlük tarlada her zaman başkaları da hissemiz var diye hak iddia edebilmektedirler. Bu sebeple elinizdeki yeri tutabilmek için ortaya çıkan hissedarların hisselerini de almak zorunluluğu doğabilmektedir. Mesela Yediyıldız ailesi Karamahmudoğullarının varislerinden satın aldığı bir iki arazinin zilyetliğini sağlamlaştırmak için Haznedaroğullarından iki kişinin hisselerine karşılık para ödeyerek ferağlarını alma ihtiyacı hissetmiştir²⁹. Ayrıca Karamahmudoğlu Halid Ağa'nın torunu Nesime Feyzi'nin Sekere tarladaki 8/12288 hissede yedi hissesini 1961'de³⁰ ve yine Halid Ağa'nın torunu Mehmed Bahaeddin'in kızı Memnune'nin 7/240 hissesini satın alarak kendi üzerine tapu yaptırmıştır³¹.

Sarıyar: Ailenin sonradan edindiği yerlerden biri olan Sarıyar adlı tarlayı Aybastı Emlak Komisyonu 1937 yılında bin altı yüz metre kare olarak tespit etmiş, kırk lira değer biçmiş ve kırk kuruş vergi tahakkuk ettirmiştir (Tablo 2). 1297/1881 tarihli bir tapu kaydında Sarıyer'in güney ve kuzeyi dere, doğusu Mehmed ve batısı Mehmed ve nehr-i cari/ırmak olarak sınırlandırılmıştır (YA-MAY-K4-098). Bu iki Mehmed de, Yediyıldız ailesinden Molla Ömer'in oğlu ve Mustafa Asım'ın babası olan Mehmed'dir. Batıda ırmakla birlikte zikredilen yer, Yediyıldız ailesinin ırmak kenarında bulunan ve diğer listelerde Değirmenönü'nde tarla olarak zikredilen yerdir³². Doğu sınırında bulunan Mehmed'e ait tarla ise yukarıda anlattığımız Hacıyeri'dir. Sınırları çizilen bu alanın statüsü *miri arazidir* ve çayır/otlaktır. Doğu ve Batısı Yediyıldız ailesinin tarlaları ile çevrili olan bu çayırık alanın tasarruf hakkının normalde otlak olarak bu aileye ait olması gerekirdi. Fakat öyle olmamış, köye sonradan gelen Karamahmudoğullarından Halid Ağa ve Edhem Ağa, köyün birçok yerini olduğu gibi burayı da sahiplenmişlerdir. 1932 yılında Mustafa Asım, burayı onların torunlarından düzenlenen bir senetle³³

²⁹ Bu iki kişi Yaşar ve Hikmet beylerdir. 1968'de hisseleri satın alınan tarlaların cilt ve sayfa numaraları şunlardır: Düzde (89/27), Sarıçukuru (58/6), Sekere tarla (58/9), Sarıçukuru (58/8), Cicikırığı (89/1), Kaşaltı (109/24), Köyönü (71/85), Güney'de (125/93) (YA, Tapular Kitabı, s.4).

³⁰ YA, Tapular Kitabı, s. 88.

³¹ Memnune'nin Sekere tarladaki hisseleri kocası İhsan Yalçın'dan satın alınmıştır (YA, Tapular Kitabı, s. 86).

³² Bugün burası, 2011 yılında Kadastro çalışması sırasında, Hoşkadem Senai Yediyıldız Kültür Evi Derneği'nin üzerine kaydettirilen tapulu yeridir. Yine derneğin mülkiyetinde olan Kültür Evi binasının tasarruf hakkı süreli olarak Milli Eğitim Bakanlığına verilmiş olup burada Kabataş Anadolu Lisesi faaliyetlerini sürdürmektedir.

³³ Bu senet 24.12.1932 tarihlidir. Üzerinde kırk sekiz kuruşluk altı pul vardır. Satıcılar tarafından imzalanmıştır. Altında ayrıca muhtar ve azaların tasdik yazıları vardır (YA-MAY-K4-013). Sarıyer'in alanı belgelerde tahminen üç dönüm olarak gösterilmiştir ama aslında bundan çok daha büyüktür.

yirmi dört bin kuruşa satın almıştır³⁴. Satış senedindeki şu cümle insan toprak ilişkileri açısından oldukça ilgi çekicidir: "... Yukarıda hudutları müfrez/ayrılmış **arz-ı milli** bir kıtada tahminen üç dönüm *çayır tarladan mutasarrıf* olduğumuz *hisse-i şayialarımızın/bölünmemiş hisselerimizin* tamamını bu kerre Mustafa Asım Efendi'ye... *bey'-i kati'-i sahih/kesin meşru satış akdiyle* sattık ve *tasarruf hakkımızdan* vazgeçtik ve bedelini peşinen ve tamamen aldık" (YA-MAY-K4-013)³⁵. Biraz kısaltarak ve bazı kelimelerini sadeleştirerek naklettiğimiz bu cümlede, Osmanlının *arz-ı miri*'si, burada *arz-ı milli* olarak yazılmıştır. Söz konusu yer açıkça devlet emlakidir. Satıcılar arazinin mülküne değil tasarruf hakkına sahip olduklarını belirtmektedirler. Ekilip biçilen bir tarla değildir. Senette belirtildiği üzere *çayır* yani otlak niteliğindedir. Osmanlı sistemine göre üç yıl ekilmeyip boş bırakılan arazinin alınıp başka birine verilmesi gerekir. Öyle anlaşılıyor ki, bu yer ne satıcılar ne babaları ne de dedeleri tarafından hiç sürülüp ekilmemiş, üretim yapılmamıştır³⁶; sadece sahiplenilmiş ve sonra da satılmıştır.

Hıyarlık: Ailenin sonradan edindiği Hıyarlık adlı tarla da ilk defa Aybastı Emlak Komisyonu'nun hazırladığı listede yer alıyor (Tablo 2). Yüzölçümü iki bin sekiz yüz m²'dir. Bulduğu yer yukarıda anlattığımız Sekere tarlanın ve aşağıda söz konusu edilecek olan Düztarla'nın bitişiğinde olmalıdır. Düztarla, eskiden beri Yediyıldız ailesinin tasarrufunda bulunan Hacıyeri ile sınırdadır ve kuzeyine doğru uzanmaktadır. Bugün hala Düztarla adıyla anılan bir yerdir. 1950'lerde aile içinde Sekere ve Hıyarlık adları çok duyulurdu, ancak ne o zamanlar ne de bugün ailenin elinde Hıyarlık ve Sekere adında müstakil bir yer olmamıştır. Bu iki yer, zaman içinde Düztarla ile bütünleşmiş olmalıdır. Hıyarlık da bir zamanlar Karamahmudoğullarının eline geçmiştir (YA-MAY-K8-324). Tarlanın bazı hisseleri, 1928'de, bu ailenin mirasçıları arasında satış işlemi görmüş (YA-MAY-K8-172); Mutafa Asım da burayı 1937 yılında yüz yirmi lira karşılığında Karamahmudoğlu Halid'in oğlu Hasan'ın kızı Fatma'dan satın almıştır (YA-MAY-K6-088). Bu satıştan sonra Fatma bekârken öldüğü için ferağ işleminin gerçekleştirilemediği anlaşılıyor. Zaten Fatma'nın hissesi Hıyarlık'ın tamamını kapsamıyor. Karamahmudoğullarından Halid ve İzzet Ağaların müşterek tasarruflarında

³⁴ Satıcılar, Halid Ağa'nın oğlu Hasan Ağa'dan kız torunları Naile, Nesime ve Fatma ile Edhem Ağa'nın oğlu İzzet Ağa'nın torunu Safinaz'dır. İntikal veraseti için bkz. YA-MAY-K4-098.

³⁵ Mustafa Asım bu satışa dayanarak 1934 yılında tarlanın maliki olarak tapusunu almıştır: Burada bir dönüm iki evlek olarak kaydedilmiş. Tapu kaydındaki isimlerin bir kısmı yanlış okunmuş. Aybastı Tapu Dairesi: Geldisi cild no: 13, 14, Tarihi: 927 Kanunu Evvel. Yevmiye No: Cild No: 13, sayfa no 1. Tarihi: 934 Temmuz. Bkz. YA, *Tapular Kitabı*, s. 78.

³⁶ Senai Yediyıldız Sarıyar'da babası Mustafa Asım'dan kendisine kalan hissesini üç oğluna 1993'te hibe etmiştir.. Bu tapularda Sarıyer 1378 m² gözüküyor. Üç çocuktan her birine 1/24 hisse verilmiştir (bkz. YA, *Tapular Kitabı*, s. 79-81).

olan³⁷ bu tarlanın tamamı Tapu kayıtlarında üç bin altı yüz yetmiş altı m2 olarak gözükyor. Ailenin şeceresi incelediğinde tahmin edilebildiği üzere dördüncü kuşakta yer alan Fatma'ya düşen hisse çok küçük olmalıdır. Tarlaya ortak tasarruf eden Edhem Ağanın torunu İfakat Hanım, Yedi yıldız ailesine gelin gelmiştir. Babası İzzet Ağa'dan fiilen miras olarak herhangi bir arazi almamıştır. Ancak başkalarından satın alınan hisse karşılığında Hıyarlık mevkiinde elde tutulan küçük tarla parçasının korunması amacıyla 1952 yılında onun adına da tapu çıkarılıyor. İfakat Hanım da Fatma Hanım gibi dördüncü kuşaktadır. Aldığı tapu belgesinde, üç bin altı yüz yetmiş altı m2 olan Hıyarlık'tan kendisine düşen hissenin iktisap sebebi şöyle tanımlanmıştır: “bu tarlanın yarısının 2/4 hissesinin kaydındaki 3/5 hissesinin 2/3 hisse olarak tashihinden sonra tamamının onda birine tapu ile mutasarrıf...”³⁸. Bu ifadeler, dördüncü kuşaktaki bir kişiye düşecek hissenin pek anlamlı olmadığını açıkça ortaya koyuyor. Bu ve benzeri tapuların aileye yeni yer kazandırmadığını biliyoruz. Değişik kişilerden bu şekilde hisse toplanmasının sebebi, sırf vaktiyle adi senetle satın alınan yerin yasal açıdan sağlamaştırılmasıdır³⁹.

Düz: Düz tarla da ailenin sonradan edindiği bir yerdir. Aybastı Emlak Komisyonu'nun 1937 yılında hazırladığı listede bin iki yüz m2lik bir arazi olarak adı geçmektedir. Daha sonra yukarıda anlatılan bazı tarlalarda olduğu gibi Karamahmudoğulları ve Haznedaroğullarından hisseler satın alınmıştır⁴⁰. Yukarıda anlattığımız Sekere ve Hıyarlık adlı arazilerle bütünleşmiş olup Düztarla olarak anılmaktadır.

Sarıçukuru: Dört dönümlük çalılık ve iki dönümlük tarla olarak Aybastı Emlak Komisyonu'nun 1937'de Mustafa Asım'ın arazileri arasında saydığı Sarıçukuru da, ailenin ayan ve ağalardan satın aldığı yerlerdendir (Tablo 2). Kadıl mahallesinin kuzeyindedir. Mustafa Asım'dan sonra oğlu Senai de, 1952'de Karamahmudoğulları varislerinden iki kişinin⁴¹ 216/960 hissesini satın alıyor; bunları aynı aileden gelen eşinin hissesi ile birleştirerek tapuya kaydettiriyor. 1961 yılında, aynı tarla için yine Karamahmudoğullarının bir başka varisinden 3/192 hisse daha satın alınıyor⁴². Bununla da bitmiyor, bu

³⁷ Karamahmudoğlu Hasan ve İzzet Ağalar 1912'de Karamustafaoğlu Osman'ın müşterek tasarruflarında olan Hıyarlık sınırına tecavüzünün önlenmesi için Ordu Kaymaklığına dilekçe gönderiyorlar (YA-MAY-K8-324).

³⁸ YA, Tapular Kitabı, s. 43.

³⁹Hıyarlık, Sekere ve diğer bazı tarla hisselerinin önce şartlı bağış yapılması, sonra konunun mahkemeye verilmesine dair dilekçe için bkz. YA-MAY-K8-88.

⁴⁰ YA, Tapular Kitabı, s. 4 (Tapudaki kaydı, c. 89, s. 27); s. 28 (Tapudaki kaydı, c. Yevmiye Defteri, c. 130, s.94; Tarih 17.7.1975).

⁴¹ Bu iki hisse, Edhem Ağa'nın oğlu Mehmed'in kızı Zeynep nam Gülizar'ın kızı Emine Altuntaş'ın ve oğlu Ahmed'in karısı Emine Ünsal'ın hisseleridir. Eşininki ise babası İzzet Ağa'dan gelen hissedir (YA, Tapular Kitabı, s. 82).

⁴² Bu hissedar, Karamahmudoğlu Halid Efendi'nin Hasan'dan torunu Nesime Feyzi'dir. 500 kuruşa ferağ vermiştir (YA, Tapular Kitabı, s. 83).

sefer Haznedaroğullarından iki başka varis ortaya çıkıyor, ödeme yapılarak onların ferahı da alınıyor⁴³.

Kaşaltı: Kaşaltı ailenin arazileri arasında aile arşivindeki belgelerde ilk defa 1937 yılında ortaya çıkıyor (Tablo 2). Burası ailenin en eski yerlerinden olan Hacıyeri'nin doğusundadır. İki tarla arasında ailenin önceki nesillerinin yaptığı bir ev köhnemiş vaziyette 1950 öncesine kadar duruyordu. Sonra onun yerine Mustafa Asım'ın oğlu Senai iki katlı yeni bir ev yaptırdı. Hacıyeri'nin batısında yer alan Sarıyar gibi Kaşaltı da vaktiyle mera iken sonradan tarla haline getirilmiştir. 1968'lerde diğer yedi yerle birlikte bu tarlayla da ilgili olarak Haznedaroğullarından iki hisse satın alınmıştır⁴⁴. Buranın dörtte bir hissesi ise, Karamustafaoğulları ailesine mensup dört kız kardeşten alınıyor⁴⁵. Tapunun geldisi Mart 1290/1873 Yoklamasına dayanıyor. Veriliş tarihi 1970'tir. Tapu kayıtlarındaki veriler, mutasarrıflarının uzun yıllar burayı ekip biçemediğini, boş bıraktığı için mera haline gediğini, Mustafa Asım'ın 1937'den önce satın aldığını, Yediyıldız ailesinin kırklı yıllarda tarla haline getirdiğini gösteriyor.

Ayandon: Ayandon, Aybastı'nın Sevdeş/Alacalar köyünde bir mahallenin adıdır. Sevdeşlü adıyla 1455'ten beri bildiğimiz bu köyde, nüfus 1547'ye kadar neredeyse dört misli artmış, yirmi dört haneden seksen bir haneye çıkmıştır. 1613'e ise altmış bir haneye inmiştir⁴⁶. Sonra adı Sevdeş'e dönüşen köyde 1642'de dokuzu mansıp sahibi olmak üzere toplam kırk dokuz hane yaşıyordu⁴⁷. 1834 yılında nüfus kırk dörde kadar düşmüştü; erkek nüfus yüz yetmiş beş kişiydi⁴⁸. 1834'te, bölgenin boş olan altı mahalline Rumların, bir yerine de Ermenilerin yerleşmiş olduğunu görüyoruz⁴⁹. İşte bu tarihlerden sonra bazı başka yeni yerleşkelerle birlikte gayrimüslimler Sevdeş/Alacalar'ın daha güneyinde bulunan bir güzleğe de bir mahalle kuracaklar ve buraya Ayandon adını vereceklerdir. O günlerde burası Sevdeş Rum köyü olarak biliniyordu. Milli Mücadele sonrası Rumların mübadelesiyle, diğer boşalan Rum ve Ermeni köyleriyle birlikte burası Hazineye kaldıysa da, nasıl olduysa akabinde bu gibi yerler hep ayan ve ağaların eline geçmiştir. Ayandon'u Ordu

⁴³Haznedaroğlu Yaşar ve Hikmet beylerden. YA, Tapular Kitabı, s. 4.

⁴⁴ YA, Haznedaroğlu Yaşar ve Hikmet Beylerden satın alınmıştır. Tapular Kitabı, s. 4.

⁴⁵ Karamustafaoğlu Ali'nin oğlu Mustafa (öl.1891)'nin varisleri Fatma, Nazife, Kezban ve Gülbahar'dan Senai Yediyıldız ve İzzet kızı Hidayet Akyazı satın almıştır (YA, Tapular Kitabı, s. 52).

⁴⁶ Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu kazası*, s. 192.

⁴⁷ Mehmet Öz – Fatma Acun (2008), *Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları VII –Karahisar-ı Şarkî Sancağı Mufassal Avarız Defteri (1642-43 Tarihli)*, TTK, Ankara, s. 268-269.

⁴⁸ Mustafa Büyük, *Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları XI –Perşembe, Aybastı, Bolaman ve Çamaş Kazaları 1834-1845 Tarihli Nüfus Defterleri-*, TTK, Ankara 2020, s. 299-304.

⁴⁹ Büyük, s. 383-396.

Mesudiye ilçesinin eşrafından Aliçavuşoğulları⁵⁰ sahiplenmiş ve köylüye parça parça satmışlardır. Bunun beş parçasını da Hoşkadem'den Mustafa Asım ve kayın biraderi Karamahmudoğlu Mehmed Akyazı ile Karay köyünden Aliefendioğlu İsmail imkânlarını birleştirerek 1936 yılında satın almışlardır⁵¹. Kendi aralarında bölüşerek yeni sınırlarını çizmişler, herkesin bu sınırlara uyacağı konusunda bir mukavelename düzenlemişler; aksi takdirde sınırı bozanın diğer tarafa üç yüz lira ödeyeceğini hükme bağlamışlardır. Senet, Sevdeş Köyü Muhtarı ve ihtiyar Heyeti tarafından tasdik edilmiştir (YA-MAY-K2-014)⁵². Mustafa Asım ve kayınbiraderinin dört yüz seksen yedi lira olan borçlarını tamamen Mustafa Asım üstlenmiş, iki yüz otuz dokuz lira elli kuruşunu iki ayda nakden ödemiştir. Kalanı için de Ordu Müftülüğünden ayda kırk yedi lira olarak aldığı dersiam maaşının altı ay süreyle Aliçavuşoğlu'na ödenmesi talimatı vererek borcun tümünü kapatmıştır⁵³. Tarlanın bütün bedeli Mustafa Asım'ın on üç buçuk aylık maaşı ile satın alınan bu arazi tahminen yetmiş seksen dönüm civarındadır. Kayın biraderinin hissesini de daha sonra Mustafa Asım devralacaktır. Söz konusu senet dışında aile arşivinde Aliçavuşoğullarının beş parça tarlayı satışına dayalı bir tapu senedine veya kaydına rastlamıyoruz. Çünkü ayan ve ağaların Osmanlı döneminde kendi tasarruflarındaymış gibi üzerlerine yazdırdıkları miri arazilerin sınırları ve hisseleri çok karmaşıktır. Bu arazilerin ne kendileri ne de mirasçıları tarafından kendi emekleriyle işlenmemesi, bir kaç nesil sonra varislerin hak iddia ettikleri hisselerinin kâğıt üzerinde kalması ve ayrıca bu geniş arazilerin içinde veya bitişiğinde toprak üzerinde bizzat çalışan çiftçilerin mevcudiyeti yüzünden sınırlar belirsizleşmiştir. Bu sebeple elinde yer tutan kişiler, o yer üzerindeki hakkını sağlamlaştırmak için aslında fiilen toprakla uğraşmayan mirasyedilerden hisse toplamaya çalışmışlardır. Yediyıldız ailesinin de Ayandon ve çevre ekinlikler ile ilgili olarak bu amaçla edinilmiş olduğunu sandığım birçok tapu belgesi mevcuttur⁵⁴. Mustafa Asım'ın çocukları ve

⁵⁰ Bu aileden Sami Bey, 1928-1932 yılları arasında Mesudiye'de belediye başkanlığı yapmıştır. Kuvayı Milliyeyi destekleyenlerdendir. Mesudiyeli mübadillerin zarar görmeden ayrılmalarına yardımcı olmuştur. Yine aynı aileden Aliçavuşoğlu Mehmet Karakaya, eşraftan biridir. 1940-1944'te belediye başkanıdır. Mesudiye'de manifatura mağazası vardı. Daha sonra Ordu merkezden araziler almış ve buraya taşınmıştır. Çocukları İstanbul'a yerleşmiştir. Ondan sonra aynı aileden Hamit Karakaya (1944-1946) belediye başkanı olmuştur. O da tüccardır. Onun da büyük manifatura mağazası vardı.

⁵¹ Satıcılar, Aliçavuşoğlu Hami ve muhtemelen eşi olan Hacihalilzade kızı İnayet Hanımdır.

⁵² İmzalı mukavelename daktilo ile yazılmıştır. Eski yazı müsveddesi de arşivimizdedir (YA-MAY-K4-118).

⁵³ Aliçavuşoğlu tarafından hazırlanan hesap pusulaları için bkz. YA-MAY-K4-114. Her para alışıta Aliçavuşoğlu aldığı miktarı belirten bir pusula imzalamıştır (YA-MAY-K4-113A, 113B; YA-MAY-K6-106A, 106B, 106-C, 106D). Bir aylık da İstanbul'a gönderilmiştir (YA-MAY-K6-102).

⁵⁴ Bkz. YA, Tapular Kitabı, s. 115-165. Bunların otuz üç tanesi Ayandon mevkii ile alakalıdır. Çevre ekinliklerin adları şunlardır: Bayrakyarı, Çakırtarla, Çakmakaltı, Çityanı, Değirmenarla, Değirmencioğluyeri, Kavaklar,

torunları arasında üçer beşer dönümlük dilimlere ayrılan bu arazinin her parçası kimin elinde ise onun adına, 2011 yılında tapu kadastro çalışmaları sırasında mülk olarak tapulanmıştır.

Hoşkadem ve Eceli köyleri arasında toprakla meşgul olarak hayata tutunmaya çalışan, aynı zamanda imkân bulduğu ölçüde tahsil yapmaya uğraşan ve 18. Asır ortalarından beri tanıdığımız Yediyıldız ailesinin devletin kendilerine tahsis ettiği ve zaman içinde kendilerinin satın aldığı toprak parçalarının hikâyesini yukarıda görmüş bulunuyoruz. İlk tanıdığımız Molla İbrahim'den sonraki ikinci nesilde yerlerin ikiye bölünmesi yüzünden geçimlerinin daraldığı, dördüncü nesilde ise Mehmed Dayı'nın eskiye göre nüfusunun birden bire artışı, bir oğlunun ve bir torununun katıldıkları savaşıardan geri dönememesi ve bir oğlunun da İstanbul'da tahsil görmeye çalışması yüzünden sıkıntıların daha da arttığı anlaşılıyor. Ailenin özel arşivinde muhafaza edilen yüzlerce vergi ve öşür makbuzlarından, borçlanma belgelerinden, şikâyet dilekçelerinden ve durum tespiti tutanaklarından içinde yaşadıkları ortamı açıklıkla görebiliyoruz.

Aile genellikle orman içine serpiştirilmiş olarak ve ırmak kenarında bulunan arazilerinde buğday, mısır, siyez -hayvan yemi olan tahıl türü bir bitki-, kendir, ceviz, kiraz, armut, elma ve sebze ürettiyordu. İki kara-kovanları mevcuttu. Bunlardan hububat, kendir ve cevizin öşrü aynı, diğerlerinin nakit olarak ödeniyordu. Her iki gurubun öşrünün yüzde onun üzerinde olduğu görülüyor. Öşrünün tespiti ile ilgili bildirim pusulaları hazırlanıp mükellefe veriliyor. Aynı olanlar Karay köyündeki miri ambara teslim ediliyor ve pusulanın arkasına teslim alınan miktarlar belirtilerek mühürleniyordu (YA-MAY-K6-126). Müstakil alındı pusulaları da mevcuttu (YA-MAY-K6-127, 128). Bu dönemlerde köylü *aşardan* başka, *emlak*, *bina* ve *hayvan resimleri*, *tarik/yol bedeli*, *Hicaz ianesi* ve benzeri birçok vergi ödemek zorunda kalıyordu. Mesela, Mehmed Dayı, 1902 yılında otuz bir buçuk kuruş *aşar*, otuz yedi kuruş otuz para *resim*, yirmi dört kuruş da *yol bedeli* ödemişti. Bu yol bedeli 1894 ve 1895 yıllarına aitti. Bu borçların tek seferde ödenemediği, para bulundukça taksitler halinde ödendiği anlaşılıyor. 1903'te, üç inek için otuz kuruş *inek vergisi* verilmiştir. 1904'te otuz kuruş on para *hayvan resmi*, beş kuruş *hicaz ianesi*, kırk üç kuruş *emlak vergisi* istenmiş ve alınmıştır. 1906 tarihli bir alındı belgesine bir önceki senenin "borcu olan mahsulatlarını aynen ve bedenen ve kâmilen tahsil-i ambar etmiştir" kaydı düşülmüştür (YA-MAY-K6-134). 1908'de diğerlerine ek olarak *maarif ianesi* ortaya çıkmıştır. 1910'da "teçhizatla birlikte emlak ve arazi vergisi" seksen dört kuruş yirmi para, maarif ianesi hissesi de bir lira on para olmak üzere toplam seksen beş kuruş olarak iki taksitte ödenmiştir (MAY-K4-007). 1911'de aynı vergiler bir kuruş zamlı verilmiştir. Mehmet Dayı'nın oğluna yazdığı bir mektuptan anlaşıldığı üzere

Kayalı, Kırcaalan, Kırıklık, Kışıköl, Kinyalağı, Köprübaşı, Lazoğluyeri, Özüklül, Süleyik, Tavuktepesi, Yukarıköy.

bu sene devlet köylerde at yoklaması yapmış ve atları toplamıştır; bu arada Yediyıldız ailesinin de bir katırını götürmüşlerdir. Bir taraftan da mütegalibeler, baskı ve soygunlarına devam etmektedirler. İliftigâr köyünden Karamahmudoğulları Yediyıldız ailesinin iki ineğini ve iki öküzünü çalmışlar; şikâyet üzerine de itiraf etmişlerdir (YA-MAY-K4-166). 1912 aşarı iki yüz elli beş kuruş yirmi beş paradır (YA-MAY-K2-021). Bereketli bir yıl olduğu anlaşılıyor. 1914'te bölgenin aşarını Aybastı'nın Çukurcak köyünden Hacıhalilzade Rüştü Efendi⁵⁵ adına kabzımalı Kadıosmanoğlu Mustafa toplamıştır (YA-MAY-K3-019). 1917 yılında seksen altı lira yirmi para emlak ve yedi kuruş otuz para bina vergisi, bir kuruş yirmi para *harp tekâlifi*, otuz altı kuruş beş para *olağanüstü bir vergi*, bir kuruş beş para da *vilayet yolları bedeli* olmak üzere toplam yüz yirmi üç kuruş ödenmiştir (YA-MAY-K4-070). Bu senenin aşar bedeli elli beş kuruş olmuştur. 1922'de *tarik mükellefiyeti* bir Osmanlı lirasına çıkmıştır (YA-MAY-K6-175). Vaktiyle Aybastı'ya reji memuru olarak gelen, zamanla Eceli köyünde önemli arazileri ele geçiren ve bu köyün -hatta o mıntikanın- ağası olan Çamaşlı Hacıhalizade Mesud Ağa'yı 1924'te *aşar mültezimi* olarak görüyoruz. Bu tarihte onun adına Yediyıldız ailesinden muhtar ve azalar gecikmiş aşar borcu olarak beş yüz yetmiş beş kuruş tahsil ediyorlar (YA-MAY-K2-030). 1925'te beş lira elli kuruş ödeniyor (YA-MAY-(K6-173). 1926'da Mustafa Asım'ın İstanbul'da bin kuruşluk dersiam aylığından altı yüz kuruş *tarik bedeli* kesiliyor (YA-MAY-K4-099). O günlerde kendisi köyde değildir. Köydeki işlerine bakan yeğeni Halil mektup yazıyor: “Dayım! Bu tarafta sizin için bana keçiyi beş liraya sattırdılar. İki lira da Teciroğlu Osman Ağa'dan aldım. Bunların altı lirasını geçen seneki yol parasına ve bir lirasını da köy kütüğü parası aldılar. İki lirayı Teciroğlu Osman Ağaya veriniz. Ondan alınmıştır. Bu parayı veresiniz. Bu tarafta çayıra söktüm. Göğüş tarlasını da sürdürdüm. Bu tarafta cümlemiz sıhhatteyiz. Ve çok selam eder, ellerinden öperim. Baki dua!” (YA-MAY-K4-037B). Görülüyor ki köylüye hayvanını sattırıp yol parası alıyorlar. Bir memur maaşının yarısından fazla... Mustafa Asım ikinci kez ödenen yol parasını geri almaya uğraşüyor (YA-MAY-K4-025). Köylü ticaret yapmak için değil kendi ihtiyaçlarını karşılamak için bir çift öküz, bir iki inek, üç beş keçi veya koyun besliyor. Tarım zamanı köyde otlatacak yeri kalmadığı için hayvanlarıyla birlikte yaylalara çıkıyorlar ve köydeki işlerini gidip gelerek takip ediyorlar. Yaylaya çıkmak için *Yayla Beyannamesi* doldurup Karakol Kumandanının onayının alınması gerekiyor. Verdikleri beyannameye göre, 4 Haziran 1932 tarihinde iki inek, iki öküz ve üç dana ile birlikte Yediyıldız ailesi, Perşembe yaylasının Eceli obasına gidiyor (YA-MAY-K8-084). Ailenin Hoşkadem obasında da evleri vardır. Zaman zaman bu yaylaya da çıktıkları oluyormuş. Köylü her yıl hayvanları için *yoklama memurlarına* ilmühaber vermek zorundaydı. 1936 yılında ihmalkâr

⁵⁵ Ayandan olan bu zat, o dönemde Bolu Sancağı mutasarrıfı olan ve Nisan 1915'te Hüdavendigâr Vilayeti Valisi olarak atanan Aybastı Çukurcaklı Ali Osman Beyin kardeşidir. Bkz. Ferda Güley, Kendini Yaşamak –Anılar, Can yayınevi, İstanbul 1990, s. 12-21.

davranıp bir manda ve iki ineği için ilmühaber vermeyen Yediyıldız ailesinden muhtar ve azalar tutanak tutarak üç misli ceza alıyorlar (YA-MAY-K6-183).

Bir taraftan vergi yükü diğer taraftan coğrafyanın tabii yapısı yüzünden sağanak yağmurlar sonucu derelerde ve ırmakta oluşan seller tarlalara zarar veriyordu. Yediyıldız ailesinin reisi Mehmed Dayı 3 Ocak 1886'da Aybastı Nahiye Müdürlüğüne bir dilekçe yazıyor. Tasarruf ettiği tarlalarına gerçek değerlerinin beş misli kıymet takdir edilmiş, dolayısıyla tahakkuk ettirilen seksen kuruşluk ağır vergi yükü, seneden seneye cüzi zamlar yapılarak yüz yirmi kuruşu aşmıştır. Böylece büyük haksızlığa uğramıştır. Ödemekte güçlük çekmektedir. Üstelik arazilerinin bazısı ırmak kenarında bazıları da bayır yerlerde olduğundan sel almıştır. Dolayısıyla ziraat yapılamadığı için tarlalar boş kalmıştır. Söz konusu vergi, gücünün çok üstündedir. Dilekçeyi şöyle bitiriyor: “Buna yüce adalet razı olmaz. Onun için bu verginin layık olduğu sınıra indirilmesini ve tadil edilmesini istiyorum” (YA-MAY-K8-237). Her halde bu dilekçeden bir sonuç alınamamış olmalıdır ki, 28 Şubat'ta, “Huzûr-i âlî-i hazret-i müdebbirânelerine” diye başlayan ve daha üst bir makama gönderildiği anlaşılan ikinci bir dilekçe kaleme alıyor Mehmed Dayı. 1292/1876 senesi Emlak tahririnde tarlalarına üç dört misli fazla kıymet takdir edildiğini, bunu ödemeye tâkatı kalmadığını, ayrıca boran yağdığından tarlalarını sel aldığını, bu sebeple hiç ziraat yapılamadığını anlatıyor. Ve nihayet şöyle diyor: “Merahim-i âlilerinizden mercûdur ki, Allah rızası için, Resulullah hürmetine ve padişah başı için! Tarlalarımın fazla kaçmış olan kıymetleri bi-hakkın tenzil ve sel aluğu olan mahallerin emlak vergülerinin bedeli dahi bi-hakkın nizam dairesinden tenzil hususuna Emlak İdaresi Komisyonluğuna havalesi babında arz-ı hale ictisârât kılındı.” (YA-MAY-K8-258). Bu satırların yazarı 1950'li yıllarda hala sürmekte olan bu tür sel felaketlerinin tanığıdır...

Bu ayan ve ağalar döneminde ödenen ağır yükümlülükler yüzünden köylü borçlanıyor. Borç para nereden alınacaktır? Tabii ki ağalardan! Borçlanma *bey'ü'l-vefâ'* sözleşmeli satış yöntemiyle yapılmaktadır. Bu tür satışların yörede oldukça yaygın olduğu anlaşılıyor. Mehmed Dayı da, Aralık 1885'te, “Bük Tarlası” denen arazisini üç yüz kuruş borcu karşılığında bu usulle memuru huzurunda Karamahmudzade Ahmed Ağa'ya ferağ vermiştir. Köyün imamı, muhtarı ve ihtiyar heyetinden bir aza senedin altına şerh düşerek belgeyi mühürleyip tasdik etmişlerdir. Bu usulle satışta, borç zamanında ödenirse tarla geri alınabiliyor. Aksi takdirde alıcısının oluyor. Bük, ırmak kenarlarında düzlük alanlara denilmektedir. Mehmed Dayı'nın Bük adında iki tarlası daha vardır ama bu tarlanın sınırları öbürlerinininkinden farklıdır. Geri alınmadığı anlaşılıyor (YA-MAY-K4-051). Bu usulle tarla satın alabilenler elbette her zaman ağalar oluyordu⁵⁶.

⁵⁶ Başka bir örnek için bkz. (YA-MAY-K8-218).

Karadeniz'in Hoşkadem ve Eceli gibi köylerinde geçim kolay değildir. Özellikle Osmanlının bozulma ve çözülme dönemlerinde bu daha da zorlaşmıştır. Köylü yüzde seksen kendi ürettiği ile yaşamak zorundadır. Nakit bulmak zordur. Buna rağmen devletin bütçesinin en önemli ana kaynaklarından biri köylüden alınan vergilerdir. Bir ailenin arşivinden verdiğimiz örnekler bunu açıkça gösteriyor. Tımar sisteminin iyi işlediği dönemlerde toprağı işleyip ona tasarruf edenler köylülerdi. Sistem gereği bunların dağıtım ve yönetim işlerini üstlenen ve vergileri toplayıp asker yetiştirenler ise tımar sahipleriydi. Bunlar, *toprağın kendisinin değil gelirinin mutasarrıfı* idiler. Tanzimat'tan itibaren ve özellikle *Arazi Kanunnamesi* ve daha sonra onda yapılan değişiklikler ve yeni düzenlemeler miri arazi rejimindeki tasarruf hakkının mülke yaklaştırılması uygulamaları sırasında eski sistem tamamen bozulmuştur ve bu durum aslında toprağı işleyen köylünün aleyhine olmuştur. Kökenleri genelde eski *tımar sahipliğine* dayanan ayan ve ağalar, köylünün *toprağı işlemek üzere elde ettiği tasarruf hakkı* ile vergileri toplayıp onu hizmette kullanmak üzere elde edilen *gelirin tasarruf hakkını* birbirine karıştırmışlardır. Köylüye tasarruf tapu belgesini veren görevli bir sipahi ise, toprak tahsis belgelerine “bâ-irâde-i padişah ile mutasarrıf olduğumuz tımarımız kuralarından...” diye, daha sonraları bu işler mültezimlere devredilince onlar da “uhde-i iltizamımızda bulunan kuralardan...” diye başlıyorlardı. İşte *yönetim görevinden kaynaklanan vergiyi toplama konusundaki tasarruf hakkını, emeğiyle toprağı işleyen köylünün toprak üzerindeki tasarruf hakkıyla eş tutmuşlardır*. Zaten Celali isyanlarından itibaren zuhur eden kargaşalar ve sürüp giden harplerin getirdiği felaket ve kayıplarla boşalan arazileri ve eskiden beri boş olan mera ve çalılıkları, köylünün ortak kullanımına ayrılmış yerleri yoklamalar -özellikle 1289/1873 yoklaması ve sonrakilerde- kendi tasarruflarındaymış gibi defterlere kaydettirmişlerdir.⁵⁷ Üstelik kaydetme konumunda olan görevliler de ya kendileri ya da yakınlarıdır. Çünkü merkezi idare güçsüzlüğü yüzünden taşrada bu ayan ve ağaları kullanmak ve onlara dayanmak zorunda kalmıştır⁵⁸. Aybastı ve yöresinde bu güç 1960'lara kadar kendisini hissettiriyordu⁵⁹. 1950'li yıllarda Yediyıldız ailesinin bir bölümü yukarıda bahsedilen Ayandon denilen güzledeki evlerinde oturuyorlardı. Evlerinin karşısındaki tepenin yamaçları ve üzerindeki düzlükler alabildiğine uzanan bir çimenlik ve bazı yerleri ağaçlarla

⁵⁷ 1885 yılında Hoşkadem köylüleri Kadıosmanoğlu Mehmed oğlu Ahmed hakkında şikâyet dilekçesi yazıyorlar. Köyün ortak malı olan ve köylünün ihtiyaçlarını karşılayan *Çayır-tarla* adlı araziye kendi tasarrufuna geçirmeye çalıştığını, fakir fukaraya zulmettiğini bildiriyor, bunun durdurulmasını istiyorlar (YA-MAY-K8-210).

⁵⁸ Geniş bilgi için bkz. İlhan Ekinci, *Halk, Ayan ve Devlet Tanzimat Devri Ordu Kazası*, Gece Kitaplığı, Ankara 2016; Abdullah Bay, *Trabzon Eyaletinde Müteğallibe Hareketleri ve Ayanlık (1750-1850)*, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2007;

⁵⁹ Krş. Tosun Arıcanlı, “19. Yüzyılda Anadolu’da Mülkiyet, Toprak ve Emek”, *Osmanlı’da Mülkiyet ve Ticarî Tarım* (Ed. Ç. Keyder, F. Tabak), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s. 128-138.

bezenmiş çok geniş bir saha idi. Buralara Osmanlının *miri arazisi* yerine halk arasında *beylik arazi* deniliyordu. Bir gün bu satırların yazarı ve ağabeyi köyün diğer çocuklarıyla birlikte hayvanlarını otlatmak üzere bu yazıya salmış, eğlenip oynuyorlardı. Aniden üç beş atlı zuhur etti, köyün bütün hayvanlarını toplayıp götürdüler. Çocuklar ağlayarak evlerine gittiler. Sonradan öğrenildi ki, atlılar ağalarmış; hayvanlar beylik yerlerinde otladığı için götürmüşler. Aileler hayvanlarını para ödeyerek geriye alabildiler. Bu yerler söz konusu ağalar tarafından hep satıldı. Altmışlı yıllarda yine bu beyler tarafından devletin ormanı zilyed oldukları iddiasıyla köylülere satılmaya kalkışılınca, köylüye ormanın devletin olduğunu, boşuna para ödememeleri gerektiğini anlatmaya çalışan öğretmen, komünistlikle suçlanmıştı. Cumhuriyet öğretmeni vasfını kaybetmeyen aynı kişi, 1980 ihtilali öncesi yıllarda ise faşist ithamıyla karşı karşıya kalmıştır. 19. Yüzyılın son çeyreğinde Yediyıldız ailesinin Hoşkadem'deki evi devrin bir ağasının çeteleri tarafından basılmıştır. Evin reisi ihtiyar Mehmed Dayı'nın bir oğlu ve bir torunu askerde, diğer oğlu dersiam Mustafa Asım ise İstanbul'dadır. Bu sonuncu, olayı dilekçelerle ilgili yerlere yansıtmış, uzun yıllar hukuki mücadeleyi sürdürerek bir kısmının cezalandırılmasını sağlamıştır⁶⁰. 1940'lı yıllarda bu beyler ve ağalar Mustafa Asım'dan sonra, oğlunu hedef alıp elindeki yerler üzerinde hak iddia etme, hatta kendisini ortadan kaldırma planları kurmuşlardır. Ancak o, babasından özel tahsil görmüş olması sayesinde bir yandan babası gibi hukukî mücadelesini sürdürürken diğer yandan da onların yöntemlerini kullanarak kişiliğini korumayı ve ailesinin varlığını sürdürmeyi başarmıştır.

Ordu Aybastı-Kabataş'ın bir dağ köyündeki bir ailenin toprak ilişkileri tabanı üzerine oturduğumuz bu mikro-tarih analizden şu sonuçlar çıkarılabilir. Miri toprak rejimi saf haliyle klasik Osmanlı döneminde, özellikle nüfusun az olduğu yüzyıllarda köylüyü rahatsız etmeyen, rahat bir biçimde yaşamasını sağlayan iyi bir sistemdi. Bu dönemde köylü topraksız kalmamıştır. Tımar sahipleri devletin görevlileri olup kontrol altındadırlar. Toprak ağalığı oluşmamıştır. Herkesin ihtiyaçlarını gidermek üzere işleyebilecekleri kadar

⁶⁰ Arşive dayalı bir araştırmaya göre, daha 1907 yılında şikâyetler üzerine asayiş durumunu incelemeye gönderilen görevliler "Aybastı nahiyesi reji memuru Mesud Efendi'nin silahlı olup Ordu kazası reji idaresinde kaydı olmayan ancak kolcu namıyla sabıkalı takımından bazı adamları etrafına toplayarak bunlar vasıtasıyla ahaliyi gasp ettiğini" tespit etmişlerdir. Genelde asker kaçağı olan bu kişiler, 1913 yılında bir oğlu ve bir torunu askerde olan, diğer oğlu da İstanbul'da dersiam olarak görev yapan Yediyıldız ailesinden Mehmed Ağa'nın evini basan çeteydi. Söz konusu araştırmada İstanbul'dan dilekçeler vererek hukuki mücadele yapan dersiam da Mehmed Ağa'nın oğlu Mustafa Asım'dı. Bkz. Esat Aktaş – Hakan Yaşar, "Ordu Kazası'nda Asayiş Sorunları (19. Yüzyılın Sonu – 20. Yüzyılın Başı)", *OTAM*, 41 / Bahar 2017, s. 15, 20. Bu araştırmada kullanılan Başbakanlık Arşivindeki belgelerin müsveddeleri, Ailenin özel arşivinde hala mevcuttur (YA-MAY-K2-036; K8-187). Söz konusu reji memuru reji memurluğu ve çetesinin gücüyle ağa olmuş, konak inşa etmiş, sahipli ve sahipsiz birçok miri arazinin tasarruf hakkını tapu dairesinde kendi üzerine kaydettirmiştir. Cumhuriyet döneminde de belli bir süre bu saltanat sürmüştür. 1924 yılında bu çevredeki köylerin *aşar mültezimidir*.

toprak tasarruf etmelerine izin verilmektedir. Boş bırakırsa elinden alınıyor ve üzerinde çalışacak olan başkasına veriliyordu. Bu hem fertlerin, hem toplumun hem de devletin yararına olan bir uygulama idi. Burada bir aile temelinde yapılan incelemede, İmparatorluğun bütün kurumlarıyla birlikte tımar sisteminin de bozulması sonrasında, Avrupa'nın etkisiyle toprak rejiminde yapılan ıslahatlar sürecinde bu alandaki uygulamanın bir örneğini görüyoruz. 18. Yüzyılın sonlarından başlayan ve günümüze kadar süren, yedi neslin yaşadığı bir uygulamadır bu... Bildiğimiz ilk nesli temsil eden Molla İbrahim'in iki çocuklu çekirdek bir aile olduğu anlaşılıyor. Elinde devletin miri araziden kendisine tahsis ettiği dokuz parçadan oluşan ve yazılı kaynaklara göre toplam yüzölçümü yirmi dönüm civarında olan tarlalar vardır. Ancak bu ölçüler tahminî olup gerçeği yansıtmaz. Kadastro ölçümlerine göre bu tarlalar otuz kırk dönümü bulur. Ayrıca bunların etrafında otlaklar ve korular mevcuttur, yaz aylarında da özellikle hayvanlar için yaylalardan istifade edilebilmektedir, hatta oralara bostan yapıp sebze yetiştirilebilmektedir. Bu çerçevede birkaç hayvanı olan, tarım işlerini de iyi yürüten üç beş nüfuslu bir aile geçinebiliyordu.

Molla İbrahim'den sonra bu dokuz parça arazinin her biri, bir oğlu ve bir kızı arasında tam eşit iki parçaya bölünmüştür. Artık devlet ihtiyacı olanlara ve ekip biçmeye gücü yetenlere yeni arazi tahsis etmemektedir. Çünkü merkezi iktidar gücünü kaybetmiş, taşrada yerel güçler haline gelen ayanlar, her köyde bağlantı kurdukları ve nüfuzları altına aldıkları ağalar vasıtasıyla köylü üzerinde hâkimiyet kurmaya başlamışlardır. Hukuki düzenlemeleri de kendileri lehine yorumlayıp uygulattırarak boş olan miri arazilerinin tasarruf haklarını da bir şekilde kendi üzerlerine kaydettirmeyi başarmışlardır.

Dördüncü nesle kadar bu şekilde idare eden Yediyıldız ailesi, Mehmed Dayı zamanında, 1850-1914 yılları arasında, çok sıkıntılı bir hayat başlar. Harp yıllarıdır. Bir oğlu ve bir torunu savaşlarda kalmıştır. Tabii afetler, özellikle seller arazilerine zarar verir. Vergi yükleri taşınmaz hale gelir. Aile nüfusu eskiye nazaran çoğalır. Bu kargaşa döneminde ağalar çeteler kurmuş, halk üzerindeki baskılarını artırmışlardır. Bütün bu zorluklar içinde Mehmed Dayı, bir oğlunu önce Amasya'da, sonra İstanbul'da okutmaya çalışır. Mustafa Asım müderris ve dersiam olur. Muhtemelen onun desteği ile Mehmet Dayı iki parça tarla satın alarak arazilerini biraz genişletebilir ama hala rahat nefes alacak durumda değillerdir.

Mustafa Asım, ailenin bilebildiğimiz beşinci neslini temsil eder. İstanbul Bayezid Camiinde dersiam olarak görev yapmaktadır. Fırsat buldukça köyü Hoşkadem'e izinli gelmektedir. Hatta 1908 yılındaki gelişinde babasının evini yıktırılmış, yerine iki katlı yeni bir ev başlatmıştır. 1914'te geldiğinde babasını kaybeder, bir daha İstanbul'a dönemez. İki erkek kardeşi genç yaşta evde, birisi de Birinci Dünya Harbi'nde Harşit savunmasında şehit olmuştur. Bir kız kardeşi bekârken evde ölmüş; evlenen diğer ikisi arazilerdeki haklarını Mustafa

Asım'a bağışlamışlardır. Böylece ailenin toprak bütünlüğü korunmuştur ama nüfus da artmıştır⁶¹.

Mustafa Asım'ın on beş çocuğu olmuştur. İki oğlu çocukken evde ölmüş, bir oğlu da Balkan Harbi'nde kalmıştır, geriye kalanlar hep uzun ömürlü olacaklardır. Bu sebeple dersiam maaşı almış olmasına rağmen babadan kalan toprak aileyi besleyecek miktarda değildir. Dolayısıyla, şüphesiz maaşının da sağladığı imkânla tarlalarının sınırında ağaların - Karamahmudoğullarının torunları olan varislerinin- sattıkları yerlerden yeni tarlalar satın almıştır. 1937'de Aybastı Emlâk Komisyonu'nun tespitlerine göre Mustafa Asım'ın elinde yirmi yedi buçuk dönüm yer vardır. Bu rakamlar eski tahminlerin tekrarı olup gerçek ölçüyü bulmak için belki bunu katlamak gerekir. Ancak ailenin nüfusu kalabalık, çocuklar küçük, aile içinde iş gücü yok gibidir. En büyük oğlu Senai kırklı yılların başında askerdedir. Tarım işlerini ücretle başkalarına yaptırmak zorunluluğu vardır. Aybastı'nın bütün köylerinde yaşayan insanlarınki gibi Yediyıldız ailesinin durumu da çok iyi değildir... Geride yirmi nüfus bırakarak 1945 yılında ebediyete irtihal eder... Ailenin sorumlusu artık askerden yeni dönmüş olan oğlu Senai'dir. O, Hoşkadem'de babasından evde özel medrese tahsili gördüğünden, Diyanet'in açtığı vaizlik sınavına girerek kazanmış, ancak kalabalık nüfuslu ailenin sorumluluğunu taşıdığından tayin olduğu uzak yerlere gidememiş, birkaç yıl içinde önce Gököy'e vaiz, sonra da Aybastı'ya müftü olmuştur. Ama köyünden hiçbir zaman kopmamış, kardeşlerini ve çocuklarını hayata kazandırmak ve yetiştirmek için büyük çabalar göstermiştir. Onun hayatı büyük bir mücadelenin tarihidir. Altıncı nesli oluşturan Senai'nin döneminde ailenin toprakla ilişkileri konusu burada ayrıntılı olarak ele alınmamış, sadece babasından yansıyan bazı hususlardan bahsedilmiştir. Ancak tahmin edileceği gibi, diğer çocuklar da büyüyünce Mustafa Asım'ın yerleri, bu sefer on altı hisseye ayrılmıştır; tarlalar tekrar parçalanmış, kendisine babasından çok az bir toprak parçası kalmıştır. O da babası gibi ağaların varislerinden bayır ve çalılık gibi bir hayli yer satın alarak arazilerini genişletmiş⁶² ve bir ömür boyu buraları imar etmek suretiyle tarlalarını fındık bahçesi haline getirmiştir. Ancak buraların kaderi de değişmeyecek, sonunda on parçaya bölünecektir... Şunu da belirtmeliyiz ki, bölgenin 2011 yılında tapu kadastro ekipleri tarafından ölçüm ve yazımı gerçekleştirilinceye kadar, intikalle yapılan tapu işlemlerinde tarlaların yüzölçümleri ve sınırları konusunda genelde Osmanlıların 1289/1873 yoklama

⁶¹ Mustafa Asım Yediyıldız hakkında geniş bilgi için bkz. B. Yediyıldız, "Sunuş Yerine: Bir köy temelinde Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sancısı", M. Asım Yediyıldız, *Bir Osmanlı Dersiamı Ordulu Mustafa Asım Efendi'nin Kitap Dünyası*, Gece Akademisi, Tarihsiz, Ankara, s. 13-36.

⁶² Meselâ yine Karamahmudoğullarının varislerinden Memişoğlu Bozu (7802 m2) ve Yalakdağ (1 he. 4078 K.m2) denilen yerleri almıştır ki birincisi isminden de anlaşıldığı üzere boz, verimsiz, say diğeri de dikenlerle kaplı yerlerdi. Bugün fındık bahçesidir. Buraları imar ettikten sonra yirmi yıl kendi elinde bulunduğu için zilyetlikten hükmen tescil ettirmiş ve tapularını almıştır.

defterlerindeki veriler kullanılmıştır. Bu durum apaçık yüz otuz sekiz yıl önce Osmanlı İmparatorluğu döneminde arazilerle ilgili tahmine dayalı olarak tespit edilen hatalı verilerin yüz otuz sekiz yıl sonra Cumhuriyet döneminde tapu işlemlerinde bürokrasi tarafından kullanıldığını göstermektedir!..

Bu olumsuz sürecin temelinde yatan sebep, tımar sisteminden sonra, ne Osmanlı ne de Cumhuriyet dönemlerinde, ülke ve toplumun çok yönlü bilimsel tahlillerinin yapılarak elde edilecek bulgulara dayalı uzun vadeli tarım politikalarına göre planlama yapılmamış, yapılamamış olmasıdır... Büyük âlim Jacques Berque'in Paris'te Collège de France'da, 1970'li yıllarda, haftada bir saat verdiği derslerde her zaman tekrarladığı şu cümleyi hiç unutamıyorum: “Geri kalmış ülke yoktur, analizi yapılmamış ülkeler vardır”.

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları:

Bu araştırmada özgün kaynak olarak Özel Arşivimizdeki belgeler kullanılmış olup metin içinde gösterilmiştir. Referans gösterme biçimi şöyledir: YA = Yediyıldız Arşivi. MAY = Mustafa Asım Yediyıldız Fonu. K8 = Klasör 1, 2, 3 vs. 084 = Belge numarası.
Araştırmalar:

Araştırmalar:

Aktaş, Esat – Hakan Yaşar, “Ordu Kazasında Asayiş Sorunları (19. Yüzyılın Sonu – 20. Yüzyılın Başı)”, *OTAM*, 41 / Bahar 2017, s. 1-14.

Arıcanlı, Tosun, “19. Yüzyılda Anadolu’da Mülkiyet, Toprak ve Emek”, *Osmanlı’da Mülkiyet ve Ticarî Tarım* (Ed. Ç. Keyder, F. Tabak), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s. 128-138.

Bay, Abdullah, *Trabzon Eyaletinde Mütegalibe Hareketleri ve Âyanlık (1750-1850)*, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2007.

Büyük, Mustafa, *Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları XI – Perşembe, Aybastı, Bolaman ve Çamaş Kazaları 1834-1845 Tarihli Nüfus Defterleri-*, TTK, Ankara 2020.

Cin, Halil, *Mirî Arazî ve Bu Arazînin Mülk Hâline Dönüşümü*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1969.

Ekinci, İlhan, *Halk, Ayan ve Devlet -Tanzimat Devri Ordu Kazası-*, Gece Kitaplığı, Ankara 2016;

Güley, Ferda, *Kendini Yaşamak –Anılar*, Can yayınevi, İstanbul 1990.

Meier, Christian, “Makro ve mikro tarih ilişkisi üzerine notlar”, çev. Doğan Gün, *Memleket Siyaset Yönetim*, c. 7, S.18, 2012/18, s. 100-125.

Minkov, Anton, “Ottoman Tapu Title Deeds In The Eighteenth And Nineteenth Centuries: Origin, Typology And Diplomats”, *Islamic Law and Society* 7, 1 (2000), s. 1-29.

Öz, Mehmed– Fatma Acun (2008), *Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları VII –Karahisar-ı Şarkî Sancağı Mufassal Avarız Defteri (1642-43 Tarihli)*, TTK, Ankara.

Sezen, Tahsin, *Osmanlı Yer Adları*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2017.

Yediyıldız, Bahaeddin, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 1985.

Yediyıldız, Bahaeddin - Ünal Üstün (1992), *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları I -1455 Tarihli Tahrir Defteri-*, TTK, Ankara.

Yediyıldız, Bahaeddin, “Sunuş Yerine: Bir köy temelinde Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçiş sancısı”, M.Asım Yediyıldız, *Bir Osmanlı Dersiamı Ordulu Mustafa Asım Efendi’nin Kitap Dünyası*, Gece Akademisi, Tarihsiz, Ankara, s. 13-36.

Çatalhöyük

K O N Y A

TARIM VE ŞEHİRCİLİK
10 BİN YIL ÖNCE
BU TOPRAKLARDA DOĞDU

